

Животопис схиигумана Јована

Схиигуман Јован, у свету Иван Алексејевич Алексејев, рођен је 14. фебруара 1873. године у Тверској губернији. Завршио је Иљинску црквено-парохијску школу.¹ Свог детињства о.Јован се сећао:

«Ја сам по природи стидљив човек, помало тупав, - и памћење ми је лоше, тога сам потпуно свестан.

Кад сам био дечак наш кројач је шио бунде, умео је да чита и мене је учио. Слабо сам схватао, а моја сестра је брзо научила слова и прекоревала ме је: види, ја сам већ научила, а ти ништа не разумеш. Напоследку сам и ја научио да читам. У то време још није било керозина и ноћу смо у дрвеној кући радили запаливши луч. Мој отац је плео опанке, а мајка и сестра су преле или су нешто поправљале. Имао сам још два брата.

Кад сам научио да читам набавио сам неколико књижица са житијима светаца, тада су се штампале такве књижице. Имао сам друга истомишљеника и разговарали смо како да се спасимо. Ишли смо пешке у Нилову Пустињу, која се налазила на на 150 врта од нас. Насушили смо џак двопека, ставили га не леђа и – пут под ноге. Тамо смо ишли три пута. Чули смо да у тамошњој шуми живи отшелница Матрона, али никако нисмо успели да је видимо, а били смо и глупави – јер смо имали свега по 13 година.

Мој старији брат је живео у Петрограду. Он је био и паметан и имао је смисла за посао, држао је кафану и мене је примио. Кратко сам живео с њим, стално сам куповао књижице. Брат је отишао у село, а ја у Коњевски манастир: нашао се човек који је такође тамо ишао и који је знао фински језик. На Коњевцу нам се није свидело, упутили смо се на Валаам.»

Иван Алексејев је у Валаамски манастир први пут дошао као шеснаестогодишњи дечак 1889. године. Омах након што је ступио у манастир послат је у један од многобројних скитова на Валааму – скит преподобног Германа Валаамског. У Германовском скиту су се монаси бавили земљорадњом и гајили су стоку. Иван је морао да помаже у шгали и на пољу, на шта је од детињства био навикнут. Тако су прошле четири године у Германовском скиту.

Затим је Иван добио позив да иде у војску, која је у то време трајала четири године. Иван је служио у стрељачком батаљону, после војске се на неколико година вратио у своје родно село код родитеља. На Валаам је коначно дошао 28. маја 1901. године и касније је у својим успоменама писао: «Ето, и живим од тада у манастиру и никад ми није пало на памет да се вратим у свет. Благодарим Господу што је по Својој милости удостојио мене грешног да проведем сав свој живот у манастиру.»

По повратку на Валаам Ивана су очекивала друга послушања. Прво је радио у економској канцеларији на главном острву. Међутим, убрзо је био задужен за нове обавезе, које нису биле нарочито пријатне, али су морале бити испуњене подједнако савесно као и све друге. Иван је упућен на послушање у Петербург, у капелу Валаамског манастира у Калашњиковом пристаништу (на Синопском кеју). Тамо је провео две године.

Отац Јован је причао: «Овај многометежни град је на мене штетно утицао, и ја, немоћан духом, нисам могао да прихватим градску вреву, јер сам морао да купујем, шаљем на станицу и параброд и да примам различиту робу која је била потребна манастиру.»

21. децембра 1906. године Иван је био прибројан искушеницима Валаамског манастира. 22. маја 1910. године је примио монашки постриг с именом Јакинф. После многобројних молби игуман Маврикије је дозволио оцу Јакинфу да напусти

¹ Архив Финског Валаамског манастира. Ва: 79. Списак личних података за 1932-38. годину.

Калашњиковско подворје и да се пресели у Иљински скит. После боравка у Иљинском скиту отац Јакинф је био на послушању надзорника скита Јована Претече.²

19. октобра 1921. године добио је нову дужност – настојатеља далеког северног манастира Трифоно-Печенешке обитељи. 13. новембра о.Јакинф је рукоположен за јерођакона, 15. новембра за јеромонаха, а 11. новембра је унапређен у чин игумана. За самог оца Јакинфа ово је било велико изненађење. Директно из простих монаха посвећен је у чин игумана и награђен крстом.³

У књизи М.А.Јансона «Валаамски старци»⁴ наведене су речи које откривају расположење оца Јакинфа у овом периоду. Он се сећа да је постављање на нову дужност примио потпуно мирно, није осећао узбуђење. Отац Јакинф се томе чак сам чудило, јер је по својим сопственим речима, по природи био бојажљив човек. Дешавало се да дође из скита у главни манастир и кад би за време бденија прилазио да целива Јеванђеље, колена су му клецала, почињала је таква вртоглавица да се плашио да ће пасти. Због тога понекад чак није прилазио Јеванђељу. Међутим, сад, након што је био постављен за настојатеља оцу Јакинфу се десило нешто нешто потпуно супротно: уместо страха појавиле су се сузе.

На дужност настојатеља Трифоно-Печенешког манастира о.Јакинф је ступио 30. децембра 1921. године.⁵

У манастиру преподобног Трифона

Печенешки манастир је основан на самом почетку 16. века, далеко на северу, на хладној Арктичкој обали. Оснивач манастира је био преподобни Трифон.

Највећи процват Печенешка обитељ је доживела почетком 20. века. За двадесет година манастир је био потпуно обновљен и постао је много богатији него у време преподобног Трифона. Број сталних становника - монаха и радника је порастао до двеста људи. Захваљујући марљивом раду братије, обитељ је постала средиште цивилизације и центар духовне културе на обали Северног Леденог океана. Већ 1911. године била је спроведена струја. Осим тога, постојали су телеграф и поштанска канцеларија. Међутим, најважнији је био духовни значај обитељи као пограничног утврђења Православља на Далеком Северу.

При манастиру је радила циглана. Било је припремљено већ више од милион цигала за изградњу нове цркве. Међутим, овај пројекат се није остварио. Почео је први светски рат и сви радници, укључујући и искушенике, били су мобилизовани на фронт.

Затим је после Тартушког мира Печенешки манастир припао Финској, а њена граница према Русији је била затворена. Печенешку обитељ је чекала иста жалосна судбина, исто одумирање као и Валаамски и Коњевски манастир.

Управо за овај северни манастир с братијом чији је број био све мањи, а све грађевине старије од 1921. године одређен је нови настојатељ – игуман Јакинф. Постављање игумана Јакинфа у обитељ преподобног Трифона монах Јувиан описује у свом писму игуману Коњевског манастира о.Амфилохију на следећи начин:

«Најчаснији у Господу, достојни пошвовања, оче игумане Амфилохије!

Као допуну свом претходном писму саопштавам да су ујутру 9. децембра отац Јакинф и очеви Азарије и Авакум напустили рођени Валаам, упутили своје стопе у «земљу заборављену и поноћну».

Отпловили су поштанским чамцем, а петорица браће су се окупила да их прате до Никољског скита. Путници су се држали бодро и трудили су се да не показују своје узбуђење. Пред полазак ме је о.Јакинф замолио да Вам пренесем његов поздрав и молбу да га молитвено подржите. Срдачно се опростивши од печенешких отаца помогли смо им

² АФВМ. Ва: 79. Списак личних података за 1932-38. године.

³ АФВМ. Ва: 79. Списак личних података за 1932-38. године.

⁴ Јансон М.А. Валаамски старци. Берлин. 1938. године.

⁵ АФВМ. Ва: 79. Списак личних података за 1932-38. године.

да у чамац утоваре оно мало својих ствари и они се упутише на свој далеки и непознати пут. Стојећи у чамцу све време су нам махали на расанку, а ми смо им одговарали на исти начин. Дуго смо стајали на обали док чамац није почео да нестаје у даљини. Не знам шта су тада осећали печенешки оци, али смо ми били тужни!

Нека им је Господ Бог у помоћ у њиховом новом тешком послушању, у туђој обитељи!

О.Јакинф се све време држао зачуђујуће мирно, у најдубљој преданости Промислу Божијем. Исто расположење су испољавали и његови саподвижници. Неочекивано призвани на свештенство сви су служили јако добро и са свештеним страхом.

О.Јакинф је обећао да ће по доласку у Печенгу написати и Вама и нама.

Валаам, 15. децембра 1921.

г. монах Јувијан.»⁶

Писма о.Јакинфа из Трифоно-Печенешког манастира

«Шаљем Вам срдачан поздрав из Богом спасаваног Трифоно-Печенешког манастира, и саопштавам Вам да смо по милости Божијој срећно стигли у њега. Не знајући фински језик тако далек пут смо прешли без икаквих неспоразума. На последњој железничкој станици у граду Улеборгу смо провели дан и ноћ, где нас је локални свештеник о.Владимир примио врло љубазно и написао нам је нашу даљу маршруту. Његове инструкције су нам биле од користи.

Из Улеборга сам обавестио печенешку браћу о свом доласку и молио сам да нас сачекају на коњима, али пошто је у овом крају јахање на коњима врло тешко, дочекали су нас са 14 јелена 150 врста од манастира. У подне, 25. децембра по старом календару приближили смо се гостионици, у којој смо и дочекали Божић. У сусрет нам је допутовао јерођакон Александар, јуначке грађе, стар 48 година. Кад смо га угледали врло смо се обрадовали и срдачно га поздравили. Попили смо чај заједно с њим и кренули на пут.

Пут је био јако добар, снега је било мало и лако се путовало. На путу, у једној лопарској колиби Светим Даровима за болеснике сам причестио болесну старицу, чиме је она била врло задовољна. Једну ноћ смо морали да ноћимо под отвореним небом – у тундри: запалили смо ватру, загрејали воду, скували свеже харинге, које је донео о.Александар. Тако смо и провели целу ноћ поред ватре: цепали смо дрва и бацали их у ватру. А јелени су за то време сами налазили храну испод снега – маховину. На пут смо кренули ујутру, у осам сати. Опет смо ишли кроз тундру. Тундра је предео без шуме, покривен смрзнутом маховином, није било никаквих биљака, само с времена на време мочвара. У манастир смо допутовали 26. децембра. Кад смо стигли у манастир и целивали свети престо и мошти рекао сам следећи поздрав:

«Добар дан, свети оци и браћо! На вашу молбу послат сам код вас за настојатеља. По својој снази и способностима које ми је Господ дао трудићу се на добробит свете обитељи и молим вас, свети оци: помажите ми како у послу, тако и саветима.» Притом су неки од браће одговорили: «Радићемо и помагаћемо Вам.»

Главни циљ монашког живота је развој духовног живота и достизање хришћанског савршенства. Молим вас, свети оци, тежимо ка томе да међу нама буду љубав, мир и слога. Још вас молим да будете снисходљиви према мени ако приликом службе будем у нечему грешио. Молим за то због тога што сам у чин игумана посвећен из обичних монаха и имао сам прилику да служим само недељу дана.

Печенешка браћа се врло радују нашем доласку, с поштовањем се односе према нама. Намирнице и храна су добри: за предјело служе бакалар с кромпиром, понекад масне харинге, понекад лососа; шчи с бакаларом и још неком рибом, рибљу чорбу од

⁶ АФВМ. Еа. Предмет бр. 24 за 1921. годину «О постављању настојатеља Трифоно-Печенешког манастира од монаха из овог манастира. Л. 14-14об.

свежих харинги; каша је или од хељде, пшенична или овсена; за вечеру исто што је било за ручак осим каше. Свако добија по пола фунте чаја месечно и килограм шећера, пециво добијају сваке недеље и на празнике. Такође добијају просфоре.

Крај је веома леп, манастир се налази у малој удолини, а око њега су изузетно високе планине, као ограда. У близини манастира се налази прелепа планина која се назива «Спасоносна». На њој се по предању преподобни Трифон крио од прогона паганских жречева. Висина ове планине је 80 хвати (1 хват је 2,134 м). Клима је добра. На Валааму су нам говорили да људи у Печенги болују од шкрофула, али се испоставило да је обрнуто: овамо долазе да се лече од шкрофула. Још су говорили да ноћ овде траје три месеца, а ни то није истина: само дан бива нешто краћи. Допутовали смо у време кад су дани најкраћи и приметили смо да најкраћи дан траје пет сати, тако да се два сата може читати без ватре.

Црквена служба се обавља исправно, лепо певају, напев је соловјецки, литургија се служи сваког дана. Уз Божију помоћ почињем да се упознајем с приликама. Мој келејник је економ, калуђер од 48 година. Како је наш живот промењив. Из мрачне претеченске келије одједном сам се нашао у великим просторијама с дванаест прозора! Овде је обичај следећи: кад служи игуман, он се дочекује и облаче му свилену мантију. Хтео сам да укинем ово дочекивање, али су ми рекли: не треба укидати, нека буде по старом.

Овдашњи писар добро познаје свој посао, има 60 година, али није примио постриг у мантију. Осим њега има још неколико људи који дуго живе у обитељи, али нису примили монашки постриг. Имам намеру да све такве замонашим за време Великог поста.

Хвала Богу, засад може лепо да се живи. Новац, који сам узео на Валааму за пут враћам са захвалношћу.

Овдашња браћа су простодушна: велики су радници и ревнују за Цркву. Моји сарадници су засад у врло добром расположењу. Овде им се свиђа и црквено појање и све остало. Молим да пренесете од мене велики поздрав свој богољубивој валаамској браћи и саподвижницима из скита Претече.

Смирено све молим за свете молитве.

Најнижи послушник игуман Јакинф с браћом. 8. јануар 1922. године»⁷

«Најчаснији у Господу о.Јувиане!

Христос посреди нас!

Хвала ти за драгу вест из рођеног поштованог Валаама. О нашем доласку у Печенгу већ знате. А детаљне податке о садашњем стању нашег манастира шаљем о.игуману Павлину.

А о себи ћу ти, о.Јувиане, рећи следеће: засад по Божијој милости помало гледам каква су браћа и прилагођавам се њиховом поретку. Не бих желео да кршим било шта што су они усвојили; како се каже, сваки манастир има свој устав и увођењем новина браћа се могу само узнемирити. Уочио сам да је устројство братије спољашње, материјално; васпитани су на физичком раду, црква и духовни развој су у другом плану. По дугу свог послушања понекад морам нешто да кажем браћи. На крстопоклону недељу сам после ручка, за трпезом, браћи рекао следеће: «Они који желе могу чешће да се причешћују Светим Тајнама,» а затим сам указао на то да више читају светоотачке књиге, објаснио сам важност послушања без роптања, поткрепио сам своје речи светоотачким делима. На крају сам рекао: «Пре свега треба да *тражимо царство небеско, а све остало ће се придодати* (Мт. 6, 33), тако ће бити по речи Господњој.» Испоставља се да није тешко учити друге речима, али је – авај, тешко живети духовно и учити примером.

Остајем ваш самолитвеник.

игуман Јакинф.
28. март 1922. године.»⁸

⁷ АФВМ. Еа: 137. Предмет бр. 24 за 1921. годину. Л. 19-20об.

*«Свечасни и најбољи у Господу,
о.игумане Павлине!*

На вашу молбу да кажем нешто о нашем животу одговарам с љубављу да се црквена служба свакодневно обавља по уставу, у потпуности, држи је диригент који је задужен за устав. Други монаси му помажу у певању и читању, лепо певају.

Посао почиње у 6 сати ујутру, ручак је у 10 сати, чај у 2 сата, после чаја раде до 5 сати. Пре нас су радили до 6 сати увече. Ја сам смањιο сат времена и замолио браћу да долазе у цркву на вечерње. Вечерње се завршава помињањем. Молитве пред спавање читамо у трпезарији после вечере. Полуноћница је у 3 сата, литургија је у 6 сати, а на празнике у 7 сати. Недељом и на празнике мало вечерње је у 3 сата. Свеноћно бденије почиње у 6 сати, вечера је после бденија. Ето, тако се као точак врти, иде наш живот ка вечности.

Ја се, по милости Божијој навикавам, загледам се у све, очекујем настојатељске невоље, свестан сам да од природе не поседујем велику памет и умешност, само се уздам у Господа и Његово свето милосрђе: нека Он управља, како жели, по Својој доброти. Руководим се књигом преподобног аве Доротеја. Цела књига је добра: има савета и за настојатеља који су веома поучни, читам и друге књиге светих отаца.

Бољшевици нису узели духовно-моралне књиге разне садржине, већ су узели 1000 примерака светских књига и још много разне имовине. Нешто ћу набројати: 24 краве, 5 коња, 130 јелена, 25 буради усоленог бакалара (по 25 пудова у сваком бурету), 150 хиљада цигала. У гостинској соби су све опљачкали – душеке, јоргане, посуђе, јастуке, 5 шиваћих машина, 100 аршина сиве чоје, 16 пудова пређе, 28 комада јеленске коже, 40 ком. коже од фокe, 300 пудова керозина, 15 комада самовара, столњаке, пешкире, кожухе, расе, топле чизме. У принципу, узели су све што је било добро из магацина за ствари, оставили су само оно што је било лоше, и још је остало оно што је било сакривено.⁹

Приликом предаје Печенешког краја Финској бољшевици су хтели све да однесу из манастира, а монахе да одведу у Мурманск, али нису стигли то да учине, зато што су овај крај ускоро заузели Финци.

Печенешка браћа нису дуго живела мирно после ове пљачке: Финци су им убрзо одузели имовину. Влада је одузела следеће: цео доњи манастир, велику једносратницу, гостинску собу, магацине, коњушницу, ковачку радионицу, пилану на електрични погон. Дозвољено нам је да служимо у цркви само два пута годишње, на дан сећања кад су Швеђани поубијали браћу. Финци су одузели још много зграда и шупа. Хвала им, добро парче су одрезали, умеју да деле. «Манастир неће добити надокнаду за одузету имовину,» рекли су нам је локални фински руководиоци.

О Соловјецком манастиру саопштавам следеће. Прошле године су у Печенгу долазили људи из Архангелска и говорили: «У Соловјецком манастиру је направљен логор, манастиром управља комесар, а настојатељ и саборни старци – њих осам одведени су у Ахрангелск на принудне радове, 80 монаха је мобилисано. Не зна се како сад тамо живе монаси: комесари то држе у великој тајности. Кад параброд долази из манастира у Архангелск никога не пуштају да се попне на њега, комесар у пратњи четворице људи иде у град, купују шта им треба и враћају се.»

У закључку ћу рећи: није страшно, још може да се живи, неких средстава има, само да не буде пљачке туђинаца. Испоставља се да је Јакинфу игуманство на корист: лице му се заокруглило, руке су постале пуначке, не живи се као на Претечи.

До земље се клањам свима саборнима.

Опростите, нисам мајстор у писању, испада нелогично. Имам намеру да вам пишем и у будуће, и вас молим да нас не одбијете и да нас обавештавате о драгом Валааму.

⁸ АФВМ. Еа: 137. Предмет бр. 24 за 1921. годину. Л.21-22об.

⁹ Бољшевици су однели црквену имовину на удаљеност од 20 врста, али су је вратили.

Остајем ваш самолитвеник,

игуман Јакинф с браћом.
28. мај 1922. године»

Тугујући због немарности браће иг.Јакинф је покушавао да васпитава печенешке монахе на различите начине. Дешавало се да говори поуке у трпезарији. Ево једне од њих:

«Свети оци и браћо! Хвала Богу, косидба је завршена, што смо пожњели, спремљено је и остали летњи радови су успешно и срећно завршени. Нека вас Господ спаси за сав ваш труд, добро сте радили. Сад се издржавамо само својим радом, нема прихода са стране. Сад вас после завршетка летњих радова молим да чешће идете у цркву; врле ретко идете, као да сте мирјани: долазите само недељом, а треба ићи и радним данима.

Свети оци! Тугујем и тугујем због тога што међу браћом видим опадање духовног живота. Као доказ за то наводим следеће случајеве.

Благајник је продао малине, а да од игумана није добио благослов и шупу је почео да гради, такође без благослова. Отац економ је почео да обрађује ливаду, такође није узео благослов. Има и других сличних примера самовоље.

Није добро да се тако поступа: заборавили сте да сам ја игуман и да имам власт, и да је свака власт од Бога: ко се противи власти противи се Богу. Зашто се тако десило и ко је крив? Крив је игуман, јер слабо управља вама.

Свети оци, свестан сам да се не налазим на свом месту и тешко ми је да будем настојатељ.»

«Оци и браћо, задесио нас је изненадни ветар и загрмео је гром да смо се сви збунили и пали у недоумицу. И ја сам такође у недоумици због такве неочекиваности. О чему се ради? Можда ћете помислити да су за то криви благајник или економ, или о.Алексије? Али не, нису криви они, већ непријатељ људског рода: он се умешао у наш миран живот и узбунио је све нас. Иако је и раније помало хушкао: час наведе на гнев, час изазове непријатељство међу браћом. Али то није страшно, без тога не бива. У овом пролазном животу смо као у запрежним колима: час налетиш на камен точком, час наиђеш на пањ који вири из земље, а понекад и у јаму упаднеш тако да ти се камилавка на глави затресе.

Међутим, непријатељ је врло искусан у духовној борби и као искусан ратник у бици труди се да пре свих погоди начелника да би растројио његове потчињене. Тако се догодило и код нас. Непријатељ је ранио моје срце тугом, унијем, чежњом за Валаамом, мојом духовном домовином. Мислио сам да тамо има духовних стараца с којима човек може да се посаветује у тешким тренуцима; тамо је zgodније проводити монашки духовни живот, јер ми је у том смислу Валаам добро познат. Ето, почео сам да размишљам како да побегнем тамо, томе су се придодале још неке непријатности и одлучио сам да отпујем. Међутим, ви сте показали љубав и наклоност према мени и молите ме да останем. Остајем ради вас, жао ми вас је, и не гледам своје интересе: живим просто и трудим се да колико могу носим вашу немоћ. Новац не скупљам, а зашто и да узимам ово бремене на себе: монах-среброљубац не верује у Божји промисао.

Свети оци и браћо! Треба да почнемо да живимо боље, да чешће идемо у цркву и молимо се Богу. Не треба гледати на цркву као не нешто непотребно, без цркве ни посао неће ићи како треба. Ако заборавимо Бога и Бог ће од нас одступити и сви ћемо пропасти. Треба да имамо више љубави, да се прилагођавамо једни другима и да носимо немоћи, игуман ваше, а ви игуманске. Мислим понекад да вас држим строже, али ми је жао: свако има своју муку. Ето, човек тако помисли, понекад отплаче, помоли се, и због своје слабости одустане од сваке казне. Сад, надам се да ћете се поправити и испунити завете које сте дали на постригу у односу према игуману.

Печенешки манастир
18. октобар 1924. године»

После овога отац Јакинф је био настојатељ у Печенешком манастиру још осам година. 4. октобра 1931. године по својој жељи је налогом архиепископа Германа разрешен је дужности настојатеља и од 11. октобра 1931. године је био духовник Печенешке обитељи.¹⁰

24. маја 1932. године на личну молбу о.Јакинф је разрешен дужности духовника и премештен је међу браћу Валаамског манастира. 14. јуна 1932. године отпутовао је у рођену Валаамску обитељ. По доласку се налазио у скиту светог Јована Претече и био је надзорник.

У скиту светог Јована Претече

На четири врсте од Валаамског манастира, на стрменитом и стеновитом острву, налази се скит Претече и Крститеља Господњег Јована.

Скит Јована Претече је био намењен онима који су изабрали суровије подвижништво. Зато се и пост тамо држао строже него у другим скитовима манастира. Намирнице као што су млеко, путер и јаја никад се нису користиле у исхрани. Такође није било благослова за употребу рибе, а додавање уља се дозвољавало само у ретким данима. У скиту се такође није пио чај.

На овом, већ познатом острву за којим је отац Јован толико чезнуо, настанио се убрзо после свог повратка на Валаам. 8. маја 1933. године о.Јакинф је примио постриг у највиши степен монаштва – велику схиму с именом Јован. Постао је монах-пустињак чије је главно послушање непрестана молитва за спасење своје душе и за душе свих страдалника.

Отац Јован се свог живота у скиту сећа са следећим речима: «Живео сам сам, у малој колиби у скиту Јована Претече. Сам сам припремао и сам сам гајио поврће, а по хлеб сам ишао у манастир или сам га некад пекао сам. Ноћи сам волео да проводим будан, увек сам ишао на починак после дванаест сати, а у два или три сата сам устајао. Међутим, разуме се, дању сам спавао онолико колико је природа то захтевала.»¹¹

Женама је било забрањено да посећују острво Претече. Овамо су долазили ходочасници који су жудели за разговором о духовном животу с подвижницима.

Схиигумана Јована су посећивали С.Бољшаков и Михаил Јансон. Ево њихових успомена на разговоре с валаамским старцем:

«Једном сам у августу седео са схиигуманом Јованом у башти Новог Валаама и разговарао. Дан је био топао и сунчан, али се већ осећало да се јесен приближава. Прозрачан ваздух, оштре сенке. Тихо јутро се златило на сунцу.

«Оче Јоване, реците нешто о одступањима у Исусовој молитви. Да ли их има или нема?»

«Како да их нема? Демон се свуда меша. Док је мирјанину ради искушавања дат један демон, монаху се дају два, а делатнику читава три. Да ли сте читали зборник о Исусовој молитви и “Беседе о Исусовој молитви” које је издао покојни игуман Харитон?»

Тамо се говори прилично много, а суштина је у томе да приликом молитве треба имати дубоко смирење и нипошто ништа не умишљати. А неки умишљају. Зашто изговарамо Исусову молитву? Да бисмо стално се сећајући Господа и кајући се за грехове стекли духовни мир, унутрашње тиховање, љубав према ближњем и истину – тада живимо у Богу Који је љубав. Међутим, постоје људи који на ову молитву гледају као на неку магију, која ће им омогућити читање мисли, прозрење, дар чудотворења и исцељења итд. Овакав приступ молитви је крајње грехован. На тај начин оне који тако поступају варају демони, који им дају неку власт од себе да би их заувек потпуно погубили.

¹⁰ АФВМ. Ва: 79. Списак личних података за 1932-38. године.

¹¹ Пантелејмон архим. Отац Јован, живот валаамског старца. Нови Валаам. 1992. стр. 25.

Ето, био сам игуман у Печенги. То је врло далеко, на обали Леденог океана. Лети сунце не залази по три месеца, а зими ноћ траје три месеца. И самоћа је велика. Бурни океан – и пушта, тугаљива тундра унаоколо. Дешава се да молећи се у таквим условима у екстази неки монаси скрену и почну да чују гласове, да виде виђења и т.сл. Једном таквом су почели да се причињавају гласови у келији, као да су анђеоски, који су му сугерисали да је достигао дивну висину и да може да чини чуда, па чак и да иде по води као Спаситељ. Ови гласови су убедили јадника да испроба себе на делу, да прође по танком леду као да већ нема тежину. Ето, и кренуо је и стропоштао се у воду, викао је и извукли су га, ипак се од хладне воде разболео и убрзо је умро покајавши се.

То је крајњи случај, а другима демони живот загорчавају на други начин. Молећи се и видећи у себи извештан духовни напредак они почињу да се надимају због њега и да све остале сматрају нижима и недостојнима, а себе да виде као изабрани сасуд Божји. Овакви молитвеници обично све осуђују, лако се љуте ако их неко прекори, увек су у некој смутњи. Иако се код апостола Павла каже да ће се онај који вапије ка Господу Исусу Христу за спасење и ко Га исповеда за Сина Божијег спасити (в. Рим. 10, 13), Сам Спаситељ нас поучава да *неће сваки који Ми говори: Господе, Господе, ући у Царство небеско; но који твори вољу Оца Мојега Који је на небесима* (Мт. 7, 21). Иако ови људи говоре њихово срце је далеко од Господа. Молитви треба додати још испуњење заповести, јер је вера без дела мртва и делима вера достиже савршенство.»

«Оче схиигумане, како човек да препозна коме да се обрати за савет?»

«Тражи старца тихог, доброг, смиреног, који је у миру са савешћу и у унутрашњем тиховању, односно који никога не осуђује. А оне који све осуђују, који су свиме незадовољни, а још су среброљубиви – избегавај, јер ћеш се с њима још и сам развратити. И не заборави још да са старцем може да се живи неко време, а чим се научиш молитвеном делању и стражењу, шта ће ти старец? Човек не сме све време да буде дете. А и сам можеш да будеш старец кад дође време.»

«Па како то?»

«Врло просто. Старец је човек богатог духовног искуства, богат мудрошћу, великом љубављу према људима. Старци су бивали и обични монаси, као блаженопочивши Зосима Верховски. По њему је Достојевски писао свог старца Зосиму, а не по светитељу Тихону или о.Амвросију. Прочитај житије старца Зосиме, па ћеш сам видети. Такви су били старец Василиск Турински, Јован Молдавски, схијерођакон Мелхиседек, преславни старец, који је доживео 125 година. Старец Данило Агински, велики подвижник и учитељ, живео је у Сибиру; и Кузма Бирски – били су обични мирјани, а код њих су по савет долазили не само мирјани, и свештеници, већ и монаси, и епископи, па чак и неки од премудрих. А зар није старец, и то још какав, аутор прича боготражитеља? У преписци о.Амвросија Оптинског нашао сам да је он био орловски сељак, а по пошто је рукопис пронађен на Атону, у манастиру светог Пантелејмона, вероватно да тамо постоји и оригинал овог рукописа. Вероватно је овај боготражитељ враћајући се из Свете земље кући, у Русију, свратио је на Атон, као што су чинили многи ходочасници, па је испричао о својим путовањима старцу јеросхимонаху Јерониму (Соломенцову), а овај је наредио да се то запише; или је боготражитељ сам записао, а можда је и остао на Атону. Како човек да зна?»

«А да ли је туђиновање подвиг, оче Јоване?»

«Да и то какав, само је јуродство веће, јер је теже. Међутим, само се малом броју људи дозвољава, по благослову великих старца. Ми ни најмање не можемо да понесемо, а где да се упуштамо у велико? Ево о старцу Леониду Оптинском се прича следеће, један монах му је досађивао молбама да га благослови да носи вериге, а старец му је одговарао: «Шта ће ти вериге? Само монаштво представља тешке вериге ако се све чини како треба.» Међутим, монах је стално мољакао. На крају га је старец благословио, а затим је позвао монаха-ковача и рекао му је: «Доћи ће сутра код тебе монах да моли да му направиш вериге, а ти реци: «Шта ће ти вериге?» и тресни му добар шамар.» Следећег дана долази

код њега гневни монах и објашњава да је молио ковача да му направи вериге, а овај му је уместо тога опалио шамар. «Ето, видиш,» рече старац, «ни један шамар ниси истрпео, већ си дотрчао да се жалиш. Како да носиш вериге? Видиш, не треба скакати преко главе.»

«Ево, каже ми један свештеник: «Сеј, брате, добру реч свуда: и у трње, и уз пут, и на камену – свуда, можда ће нешто и нићи и донети плод, чак и по сто пута.» Шта Ви мислите, оче схиигумане?»

«Па, кад је тако рекао, треба слушати. Сеј добру реч свуда и бићеш туђиноватељ као онај боготражитељ. То брате, није мали подвиг.»

«А да ли ћу моћи да издржим, оче?»

«С вером ћеш моћи, јер је речено: *Све могу у Христу Који ми даје моћ* (Флп. 4, 13). Ето, труди се у Исусовој молитви, она ће те и извести.»¹²

Отац схиигуман Јован је упозоравао на разноврне трзаје и скокове у духовном животу, одушевљење духовним експлозијама.

«Свети оци,» говорио је, пишу да је духовни живот наука над наукама, он захтева дубоко духовно расуђивање и искусно руководство старца. Скокови су у духовном животу неумесни, захтева се разумна постепеност, - све је добро у своје време и отшелништво захтева духовну припрему. Прво треба поживети у општежитију. Треба боравити у послушању, у дословном смислу ове речи. Истинско послушање се састоји у томе да човек одсеца своју вољу у свему. Они који живе благоразумно у општежију могу се упоредити с каменчићима, који леже на морској обали. Таласи их ударају један о други и чине глаткима и округлима. А осамљеник личи на ћошаст камен који лежи у шуми и у њој обраста маховином. Без исправне припреме осамљеност не лечи страсти, већ их само успављује; живот ћеш проводити без користи, ако притом не сићеш с ума.

Преподобни Данило Скитски је говорио: «Живео сам и у општежитију и у осамљености. Искусивши и овај и онај живот сматрам да се у општежитију напредује брже и више.» Свети Јован Лествичник пише: «Општежитије је духовна праоница, која пере сваку прљавшину и грубост и сву ругобу душе. А отшелништво може да се назове фарбаром за оне који су се у општежитију очистили од похоте, злопамћења и раздражљивости и затим се удаљили у тиховање.» И још пише: «А они који су подвргнути раздражљивости и уображености, лицемерју или злопамћењу, нека се не усуде да било кад угледају и траг тиховања.»

«Треба једноставније. Боље је једноставније. Никога не осуђивати, не говорити сувишно. Боље је кад човек почиње да уочава да је његова унутрашња клет препуна разне старудије, значи, почео је више пажње да обраћа на себе и мање пажње ће обраћати на немоћи других. Откуд знаш како се ко и чиме спасава? Један смирењем, други невољама. Разне невоље или непријатности од људи треба подносити добродушно. Господ је изабрао и послао на проповед пророке и апостоле, али им није одузео невоље. А колико је Спаситељ наш Господ Исус Христос мука претрпео због нас? Треба чешће и из свег срца вапити: Господе! Помози нама, грешнима, да добродушно трпимо невоље које шаљеш. Иако знамо да нам служе на душевну корист, падамо у малодушност и малаксавамо. На који год знаш начин спаси нас грешне!»¹³

У лето, 1937. године о.Јован је прешао из скита у манастир, где је био на послушању у главног духовника.

Нови Валаам

1940. године отац Јован је заједно с браћом био принуђен да се евакуише с Валаама пред ратним вихором. Игуман и браћа су у Финској купили сеоско имање Папинијем,

¹² Бољшаков С. На висинама духа. Делатељи Исусове молитве. М. 1994., стр. 49-53.

¹³ Јансон М. Валаамски старци. Изд. 2. М., Валаамски манастир, 1994. стр. 25-26, 38-39.

данашњи Нови Валаам, који се налази на живописном месту, на благо нагнутој обали језера Јуојарви.

Језеро је са свих страна оивичено непроходним шумама. До преласка манастира у Папиниједи овде није било доброг друма. Веза са спољашњим светом се углавном одвијала воденим путем. За братију која је бројала преко сто педесет људи, било је важно да на имању постоји мноштво различитих зграда. Па ипак, тамо је било врло тесно. На старом Валааму је сваки монах имао своју сопствену келију, а сад је у једној соби живело до пет монаха.

Већ ујесен, у години пресељења, једна од надвратних грађевина била је поправљена и претворена у цркву. Овде се по традицији налазила и трпезарија. Иконе на златној подлози и друге светиње довезене са старог Валаама налазиле су се у скромној цркви Новог Валаама у којој се свакодневно вршила служба. У високој згради која се налазила на страни манастирског дворишта које је излазило на обалу живели су игуман и старија браћа, као и друга браћа. У просторијама без грејања на тавану главне зграде биле су уређене домаћа црква и ризница.

Схиигуман Јован је живео у угаоној соби на првом спрату једне од зграда општежитија које је било најближе шуми. Монасима је као конак служила једносpratна дрвена кућа која се и данас налази на истом месту. Дуж целе зграде је ходник са мноштвом врата, која воде у мале келије.

Поред врата келије оца Јована стајала је посебна клупа: на исповест код духовника долазили су браћа и ходочасници и кад је било неколико исповедника људи који су чекали на ред седели су на овој клупи.

Као старчева келија служила је скромна соба. Овде је био мали прозор из којег је пуцао предиван поглед на тихо језеро. С унутрашње стране врата био је прикуцан старински цртеж: два монаха разговарају. Један у оку има сламчицу, а други огромно брвно. Цртеж је илустровао Спаситељево рече: *А зашто видиш трун у оку брата свога, а брвно у оку своје не осјећаш?* (Мт. 7, 3).¹⁴

У последњим годинама живота о.Јован је врло често патио од водене болести и киле. Годину дана пред смрт, у новембру 1957. године отац Јован је одвежен у старачки дом у Хејњавесију, где је боравио до средине јануара 1958. године. Отац Јован је много патио за Новим Валаамом и отприлике средином јануара је могао да се врати у рођену обитељ. У болести су га служили отац Димитрије и отац Јона, превијали су га и неговали.

Ујутру 24. маја (6. јуна) 1958. године искушеник Андреј је као и увек свратио код монаха да их пита коме шта треба да се донесе из продавнице. Пришао је и келији оца Јована, куцао је, изговорио молитву и ушао.

Отац Јован је седео на кревету и Андреј упита: «Оче Јоване, да Вам донесем нешто из продавнице?» Старац није одговорио и ништа није казао. Андреј је пришао ближе и поновио своје питање. Одговор није уследио. Обузео га је страх. Андреј је отишао у суседну келију код оца Гаврила и замолио га је да сврати у келију оца Јована. Отац Гаврило је дошао, узео је старчеву руку и рекао: «Већ је хладна.» У потпуној осамљености отац Јован је предао своју душу Господу.

Схиигуман Јован је сахрањен на гробу Новог Валаама.¹⁵

Духовна деца

У лето 1932. године чланови Руског Студентског покрета из Хелсинкија ишли су на ходочасничко путовање у Валаамски манастир. Међу овом емигрантском омладином била је и Јелена Акселевна Армфелџт.

¹⁴ Пантелејмон архим. Отац Јован, живот валаамског старца. Нови Валаам. 1992. стр. 30-32.

¹⁵ Пантелејмон архим. Отац Јован, живот валаамског старца. Нови Валаам. 1992. стр. 88-93.

Оснивач Руског Хришћанског Покрета који је основан у Паризу био је протојереј Сергеј Четвериков. Овај покрет је имао две јединице: у Хелсинкију и Виборгу. Оснивач и руководилац одељења у Хелсинкију била је Јелена Акселевна Армфелт.

Основна врста делатности кружока била су свакодневна предавања на теме из црквеног живота. Најчешће су се одржавала увече у станчићу Јелене Акселевне. Осим тога, чланови кружока су материјално помагали децу из осиромашених руских породица. Путовања и сусрети с члановима других јединица Покрета такође су улазили у програм кружока.

У првим годинама су ретко размењивали писма, али су пред Совјетско-Фински рат 1939-1940. године почели да се дописују редовно. Преписка је била на врхунцу у послератним годинама кад су се валаамска браћа преселила на ново тихо место – Нови Валаам.

Јелена Алексејевна је рођена 2. (15. децембра) 1900. године у Кронштату. У то време овај град је био нарочито познат по томе што је у њему служио протојереј Јован Сергијев. Мајка Јелене Акселевне је често одлазила на службе у храм и једном је познати пастир благословио и малу Јелену.

Захваљујући свом пореклу Јелена је била примљена у познати Смолни институт у којем су могле да се школују само девојчице из племићких породица. Смолни су често посећивале познате личности, укључујући и самог цара, као и митрополита Санкт-Петербуршког. Јелена Акселевна је посебно запамтила предивне очи и добро лице цара.

После револуције су се Јелена и њена мајка, као и многи руски емигранти обреле у Хелсинкију у којем су живеле безбедно, премда скромно. Мајка је водила њихово мало домаћинство, а Јелена је све до пензије радила као књиговођа у фирми која се бавила трговином на велико. Мајка и кћерка су биле ревносне парохијанке мале Никољске цркве на гробљу Хијетаниједи. Обе су учествовале у оснивању и изградњи православног храма, који је данас једна од парохија Московске Патријаршије.

Живот верне сапутнице и пријатељице Јелене Акселевне – Павле Максимовне Шмаљц, није ништа мање богат догађајима и прилично је трагичан. Павла Максимовна се родила у граду Јоенсуу, у источној Финској.

Касније се породица преселила у Естонију, а затим у Петроград, који је Павла запамтила по представама Маријинског позоришта. После револуције породица се преселила у Финску, а за време другог светског рата Павла се са својим сином поново настанила у Естонији. Тамо је доспела у концентрациони логор, јер није имала естонски пасош. За време четворогодишњег заточеништва умро јој је син.

Павла Шмаљц се после рата вратила у Финску. С Јеленом Акселевном се први пут срела у цркви.

Пријатељице су обједињавали љубав према Цркви, заједничка путовања на Ново-Валаамски манастир и пријатељство с манастирским старцем Јованом.

Јелена Акселевна Армфелт је била најближе духовно чедо оца Јована. У послератним годинама дописивали су се скоро сваке недеље. Отац Јован је био духовник и старац Јелене Акселевне. Са временом је Јелена Акселевна постала истинска духовна повереница оца Јована, управо њој је поверавао своја најскривенија размишљања.

Иако је Јелена Акселевна живела у свету она се с правом може назвати «монахом у фраку», да употребимо термин светитеља Игњатија (Брјанчанинова).

Најдрагоценије у преписци оца Јована и Јелене Акселевне су духовне поуке. Старац је на основу Светог Писма и светоотачког предања учио и саветовао како треба ићи хришћанским путем. Он је тешио Јелену Акселевну у невољама и тугама. Јелена Акселевна је молила старца за савете у различитим животним ситуацијама и за благослов за све своје послове.

И касније, прекорачивши праг своје осме деценије Јелена Акселевна би се пре него што донесе неку одлуку замислила: «А шта би отац Јован саветовао да се учини у овој прилици?»

Јелена Акселевна није била једина духовна кћи оца Јована. У Финској и другим земљама у које је судбина бацила емигранте из Русије имао је мноштво духовне деце, која су тражила дубљи духовни живот. На сва њихова писма отац Јован се трудио да одговори сразмерно својој снази. Они који су живели у близини лети су долазили у манастир да се виде с вољеним старцем.

Међу блиским пријатељима оца Јована били су писац Тито Колијандер из Хелсинкија, његова супруга, уметница Ина и њихова деца. Старчева подршка је била веома важна за породицу Колијандер. У својим записима под називом «Сећања на Валаам» Ина је признавала да је отац Јован «подигао њихову породицу на ноге».

Колијандери су често гостовали на Новом Валааму; дешавало се да су супружници долазили наизменично да се одморе и нађу мир. У манастиру су свраћали у келију оца Јована да попију чај и да поразговарају.

Тито Колијандер је одиграо суштинску улогу у издању књиге «Писма Валаамског старца» која је издата за старчевог живота. Успешно је редиговао писма и савладао многобројне спољашње препреке које се у издаваштву срећу у огромној мери.

У Хелсинкију је живела и Марта Платоновна, још једна духовна кћи оца Јована. Потицала је из рода Нејглика, чији су представници били угледни владини чиновници у Карелији. Марта је радила у кројачкој радионици Шведског позоришта. Осим тога – и то је нарочито драгоцено – у послератним годинама је сликала иконе за православне капеле и храмове.

Кад је отац Јован долазио у престоницу обавезно је посећивао Ану Вирубову, дворску даму последње царице. Отац Јован је ову даму називао «крхотином потонулог брода».

Павла Максимовна, пријатељица Јелене Акселевне је такође писала оцу Јовану иако је њен духовник био отац Михаил. Старцу је писала и Александра Сергејевна, која је живела у Јеленином стану и добијала од њега благослове и одговоре на своја питања.

У Хелсинкију је живео приличан број духовне деце оца Јована. Кад је старац долазио у престоницу сви су желели да отац Јован буде код њих у гостима. Природно, то није било могуће. У Линтуљском манастиру међу сестрама-монахињама такође су биле духовне кћерке оца Јована. Отац Јован је добијао писма из Француске и из Немачке.

Дописивао се и с духовним кћерима из Пјухтицког манастира.

Јелена Акселевна је често била својеврстан секретар оца Јована, нарочито у преписци с иностранством. Она је копирали старчева писма и помагала да се пошаљу. У току последњих година пред смрт отац Јован скоро уопште није имао снаге да одговара на писма. Тада је старац молио Јелену да одговори уместо њега, да напише о његовом стању и о томе да нема више снаге да води преписку с вољеном духовном децом.

Раскол у Валаамском манастиру

У својим писмима отац Јован често помиње раскол у Валаамском манастиру. Да би читаоцу било лакше да схвати о чему се ради треба навести следећи историјски коментар.

Због одвајања Финске од Русије у јуну 1919. године Сабор Финске Православне Цркве (ФПЦ) у граду Сердоболу обратио се патријарху Тихону с молбом за потпуну самосталност, која је и била дарована 1921. године. 1919. године манастирској браћи било је наметнуто финско држављанство, али га је прихватио само део братства. Како наводи о.Јувиан то је била прва грађанска подела братства. 1921. године на територији Финске Православне Цркве принудно је уведен нови календар. Ово је изазвало другу поделу братства, које није желело да прими нови календар.

1925. године у Финској је у свим парохијама и манастирима осим Валаамског уведена нова пасхалија. 1925. године поглавар ФПЦ је постао епископ Герман (Аав), он је самовољно преведен у јурисдикцију Константинопољског патријарха с титулом

«архиепископа Карелијског и целе Финске», што је представљало кршење канонских права Руске Православне Цркве. У септембру 1925. године Финска Црквена управа позвала је грчког митрополита Германа (Стринопуло), који је по доласку у Сердобол пре свега ступио у евхаристијско општење с епископом Германом (Аавом), који је нарушио пасхални канон и друга црквена правила. После тога допутовао је у Валаамски манастир где је служио с настојатељем манастира игуманом Павлином и делом браће. Одмах након одласка митрополита Германа браћа која су одбила да саслужују с епископом Германом била су разрешена дужности које су обављали. Почетком новембра исте године на Валаам је допутовала специјална комисија Црквене управе ради анкетирања целог братства, који су од њих старокалендарци и који нису, услед чега је одржан црквени суд. Из манастира је прогнано 48 људи. Други монаси, иако им је дозвољено да остану у манастиру били су подвргнути прогонима у удаљене скитове на тешке радове, њихов број је достигао 32.

За време евакуације манастира 1939. године старокалендарска браћа су молила епископа Германа да скине с њих незакониту забрану, али је ова њихова молба била одбијена.

26. новембра 1944. године старокалендарска браћа су митрополиту Алексију, заменику патријарха целе Русије упутила писану молбу да им се омогући да се врате у Валаамску обитељ. 29. марта 1945. године игуман Харитон, настојатељ Валаамског манастира обавестио је патријарха Алексија о стању братства и изразио је наду да ће се ФПЦ вратити под окриље своје мајке – Руске Цркве. 30. септембра 1945. године у Хелсинки је допутовао митрополит Григорије. 3. октобра 1945. године после преговора митрополита Григорија и архиепископа Германа био је састављен писани споразум о могућем поновном сједињењу ФПЦ с Руском Црквом.

4. октобра 1945. године митрополит Григорије је допутовао у месташце Папинијемји у којем су живела браћа Валаамског манастира. Браћа су се окупила у храму у којем је владика Григорије у својој беседи позвао цело братство да понесе покајање пред Господом и пред Мајком Црквом због учињеног непослушања и да се помири међу собом. Притом је питао: «Да ли желите да се присаједините Мајци-Цркви и да се помирите?» на шта су браћа и једне и друге групе једнодушно и једногласно одговарала: «Желимо!» После многобројних изјава о жељи браће за присаједињење владика је причао да је кад је посетио архиепископа Германа он такође изразио своју искрену жељу да се присаједини Руској Цркви што је потврдио својим потписом.

Потом је владика објаснио да с присаједињењем Руској Цркви Валаамски манастир прелази на стари календар, истакавши да у животу ФПЦ остаје у употреби нови календар изузев «старе» тј. јулијанске пасхалије, која треба да буде у целој Православној Цркви, између осталог и у Финској.

Митрополит је такође објаснио браћи да од тог времена Валаамски манастир треба да се уздржава од молитвеног општења како с Финским архиепископом, тако и с клиром који је у његовој потчињености, до њиховог званичног поновног сједињења с Руском Црквом, али да на богослужењима помиње архиепископа Германа и да му се повинује у административном смислу.

7. маја 1957. године било је васпостављено молитвено канонско општење између Руске Православне Цркве и Финске Аутономне Цркве. Московска Патријаршија је признала јурисдикцију Константинопоља над Финском Православном Аутономном Црквом. Због тога су браћа Валаамског манастира била принуђена да се у потпуности потчињавају ФПЦ и да пређу на нови календар, али им је дозвољено да Васкрс и неке друге празнике славе по старом календару. Тек после преласка у вечни живот свих иселеника са Старог Валаама била је уведена нова пасхалија. Архиепископ Герман (Аав) је отишао у пензију 1960. године и упокојио се 1961. године.

4. август 1939. године

Најбогољубивија Јелена!

Примио сам твоје поштовано писамце и из њега се види да си почела да се бавиш унутрашњим духовним животом. Нека те Господ упуту! Исправна је твоја опаска да «од молитве ништа не треба очекивати». У молитви се треба придржавати мишљења о својој недостојности и ако се појаве топлина и сузе, човек не треба да има неко високо мишљење о себи; нека долазе и одлазе без наше принуде, али немој негодовати кад престају, јер другачије и не бива.

Молитва је најтежи подвиг и она је до последњег даха везана за труд и тешку борбу. Ипак Господ по Свом милосрђу молитвенику повремено даје и утеху да не би посустао. Сама молитвено одреди своје душевно правило, узми у обзир време; у овоме неће бити самовоље, само ти не саветујем да узимаш много, да не би робовала правилу и да би избегла ужурбаност.

Молим благослов Божји за тебе.

Схиигуман Јован

4. октобар 1939. г.

Најбогољубивија Јелена!

Добро је што упражњаваш Исусову молитву. Свети оци су молитву називали царицом добродетељи, јер ће она привући и остале добродетељи. Међутим, колико је узвишена, толико и велики труд захтева. Преподобни Агатон каже: «Молитва је до последњег даха везана за труд и тешку борбу.»

Ти испуњаваш по 100 ујутру и увече; толико је за тебе довољно, само се труди да испуњаваш с пажњом, немој да те збуњује што је притом у твом срцу сувоћа, већ приморавај себе; само држи пажњу, као што сам ти говорио, у горњем делу груди. Труди се да на послу и у присуству других људи умно ходиш пред Богом, односно да имаш сећање на Бога, да је Он ту. Ако те у умилење више доводе псалми и акатисти, читај их, ако имаш времена.

Немој се усуђивати да молиш Господа за непрестану и умно-срдачну молитву према којој тежиш – овакво стање бива само код малобројних, «једва да ће се од хиљаду наћи један човек», - рекао је свети Исак Сиријски, и такву духовну меру по благодати Божијој људи достижу због дубоког смирења. Немој да тежиш ка срдачној топлоти – она долази без нашег тражења и очекивања; у молитви треба да буде наш труд, а успех већ зависи од благодати, не тражи веће и немој да се узрујаваш. У духовном животу нису умесни скокови, већ се захтева стрпљива постепеност. Ти си још телесно и духовно млада. Свети Лествичник пише: «Откриј душу почетника и угледаћеш неправилну жељу за непрестаном молитвом, свагдашњим сећањем на смрт и савршеним безгневљем – овакво је стање само савршених.»

Знак истинске молитве је да човек у срдачној топлини и скрушености срца и да са свешћу о својој нишгавности вапије ка Господу: «Господи Исусе Христе, Сине Божиј, помилуј мја, грјешнују,» или можеш да се молиш другим речима, како ти буде згодније.

Не желиш да грешаш, али чиниш тешке грехове Шта да се ради? Ми смо људи, носимо тело и ђаволи нас искушавају. Не дрхти и не падај тако у униције ни кад се пољубљаш у некој добродетељи, устани, исправи се и опет иди напред. Знај да то да ли ћемо се одржати у некој добродетељи не зависи од нас већ од благодати Божије. Имај смирење и не веруј себи док не легнеш у гроб; а друге ни због чега немој да осуђујеш. Ко другог осуђује због нечега сам пада у исте ове грехове, другачије не бива.

Ако некад мораш да огрешиш душу ради осамљености, да би остала код куће, то није грешно; смисли како да све буде ради Бога. Нека ти Господ подари мудрост.

Схиигуман Јован.

3

27. април 1940. г.

Најбогољубивија Јелена!

Добио сам твоје писмо. По милости Божијој, остао сам жив, иако спавам на даскама, али сам духом миран, чак и не размишљам о Валааму, као да тамо нисам ни живео.

Валаам сам напустио мирно, и бомбардовање Валаама сам преживео у добром стању духа. За време узбуна нисам трчао у склониште да се сакривам, иако је оно било у цркви, већ сам седео у својој келији и читао свето Јеванђеље. Конак се тресао од грмљавине бомби, стакла на прозорима су прштала у парампарчад, врата су се отварала, а ја сам имао неко унутрашње убеђење да ћу остати жив. Морао сам на брзину да отпутујем с Валаама, иако сам понео мало ствари, због чега не жалим. Само ми је јако жао што је остала твоја икона и још «родитељски благослов» да виси на зиду. Узео сам неколико светоотачких књига и то је доста.

Наш труд треба да се састоји у тежњи ка свакој добродетељи, а успех већ зависи од Божије благодати, а Бог благодат не даје за труд него за смирење: колико се човек смирава, толико ће га и благодат посетити. Саветујем ти да прочиташ «Пет беседа о чистоти срца» светог Макарија Великог.

Схиигуман Јован

4

27. јул 1940.г.

Блажено је твоје стање ако осећаш да оскудеваш и да си младенац међу духовно образованим људима; немој таквима да завидиш и немој да тежиш ка духовним заносима. Мистичари теже ка таквим благодатним осећањима и уместо истинског созерцања упадају у ђаволу прелест. Господ даје човеку благодатно осећање ако му је срце очишћено од страсти; овакво устројство су имали свети оци, а ми грешни, треба да се молимо с покајничким осећањима и да молимо Бога за помоћ у борби против страсти. У Отачнику је написано: «Ученик је рекао старцу: тај и тај види Анђеле.» Старац је одговорио: «Није чудно то што види Анђеле, али бих се чудило да неко види своје грехове.» Иако је ова старачка изрека кратка по духовном смислу је врло дубока, јер је најтеже од свега спознати самог себе. Пишете: «Сјединиле су се речи молитве и Господ, и као да је неразделјиво Сам Господ.» Овде нема грешке, тако и треба да буде.

Да, «задовољство, богатство, родитељска љубав и похвала околине» представљају велику сметњу у духовном животу. Свети оци су се веома плашили ових повода за грех и избегавали су их на сваки начин; нису случајно одлазили у манастире и пустиње, али ти не треба никуда да бежиш, већ се труди да будеш мудра као змија и кротка као глуб, а све остало је пролазно, празнина, као лажни сјај. Треба имати на уму, чак убедити себе да ћемо ако не данас, сутра ипак умрети, а тамо је вечни живот, и тамо време стоји. Господи, помилуј.

Твоји грехови и пут су врло клизави. Смиравај се и не веруј себи док не легнеш у гроб. Нека ти Господ подари мудрости! Настави да се молиш тако као што се сад молиш. Ако имаш житија светаца саветујем ти да их читаш: она врло надахњују и многоме уче.

С љубављу у Христу.

Многогрешни схиигуман Јован.

5

Најбогољубивија Јелена!

Благодари Богу за то што ти је дао да окусиш макар мало *како је благ Господ* (Пс. 33, 9). Да, унутрашње стање не треба откривати чак ни духовнику ако он не води исти такав унутрашњи живот. Преподобни Антоније Велики пише: «Ако недуховном будеш говорио о духовном њему ће то изгледати смешно.» Писао сам ти у претходном писму о смирењу, и опет понављам: смиравај се, чедо, непријатељ је врло лукав, а ми смо врло немоћни. Преподобни Макарије Велики пише: «Знао сам људе који су били у таквом духовном савршенству да су видели славу светих на небу и налазили су се у таквом савршенству шест година, и страшно је рећи – погинули су.» Наводи још пример неких мученика који су пали после тешких мука. Буди паметна, чедо, буди мудра као змија и кротка као голуб.

Велику корист стичем од тога што живим у заједничкој просторији и спавам на даскама на којима смо сви као наређани. Бог је један, а путеви ка Њему су различити – то видимо на примеру светих отаца: једни су пролазили унутрашње умно делање, напредовали су у духовном животу; а други су читали много псалама, канона, тропара и такође су напредовали у духовном животу. Још ћу истаћи да свети оци пишу да природни недостаци остају и код светих – ради њиховог смирења.

Јако је весело бити са Спаситељем на Тавору, али кад будеш морала да будеш и на Голготи, трпи – *ко има уши да чује нека чује* (Мт. 13, 9) – буди опрезна.

Нека ти Господ подари мудрост!

Схиигуман Јован.

6

Папинијем.

14. септембар 1943.г

Најбогољубивија Јелена!

VII химну светог Симеона Новог Богослова сам читао. У њој је описан највиши духовни степен созерцања, који се човеку даје по благодати Божијој, након очишћења срца од страсти и твој ограничени умић то не може да разуме. Свети оци пишу: онога ко није очистио своје срце од страсти, а тежи ка њиховој спознаји задесиће гнев Божји. Не саветујем ти да читаш химне светог оца, јер то за тебе није корисно; читај књиге о делатном животу и чисти своје срце од страсти. Кад се срце очисти од страсти биће ти јасан и созерцатељни степен.

Читајући химне светог оца чудиш се «како је било могуће искусити и написати необјашњиво». Кад се човек по Божијој благодати озари одозго сједињењем с Господом, Господ му открива Своје Божанске тајне, и наш плотски ограничени умић то не може да схвати, а у суштини ми не можемо то да схватимо. Саветујеш ми да чувам ову химну у свом срцу као неку тајну; наравно нисам достигао овакав висок степен созерцања у искуству и осећању срца. Ево, приликом читања «Добротољубља» у пет томова схватам овај степен колико може да схвати мој ограничени умић, јер је у њима све лепо објашњено, само у другачијем поретку од оног који је дат у химнама преподобног Симеона.

Недавно сам прочитао књигу Калиста Котафагиота «О Божанском сједињењу и созерцатељном животу» превод с грчког. У целој књизи се говори само о созерцању и сједињењу с Богом, слично као у химнама преподобног Симеона. На питање како користити ову књигу један подвижник је одговорио: «Ову књигу треба ставити у сандук – на само дно, с циљем да је човек не дира дуго година, док му она не буде потребна ради провере, ако буде угодно Господу да нам да дејство које је у њој описано.»

Стално грешим, испуштам. Понеси моје недостатке.

Схиигуман Јован.

*Најбогољубивија Јелена!
Христос посреди нас!*

Примио сам твоје поштовано писамце и прочитао с љубављу. Добро је што тежиш ка духовном животу, али се труди да не гасиш дух. Иако је вама у свету теже да развијате духовни живот, Господ помаже онима који стреме ка томе.

Свети Јован Лествичник се чуди чудном дејству у нама: зашто ми, имајући за помоћнике у добродетели и Свесилног Бога и Анђеле, и свете људе, а у греху само лукавог демона, лакше и брже подлежемо страстима и пороцима него добродетелима? Питање је остало отворено, светац није хтео да нам објасни. Међутим, можемо се досетити да наша природа покварена непослушањем и свет са својим различитим запањујућим саблазнима помажу ђаволу, и Господ не нарушава нашу слободну вољу. Треба да стремимо ка добродетели онолико колико имамо снаге, али није у нашој власти да се одржимо у добродетели, већ у Господњој и Господ нас не чува због нашег труда, већ због смирења. «Где је дошло до пада претходила је гордост,» каже Лествичник.

Међутим, Господ је по Свом милосрђу нама немоћнима дао покајање, јер је наша покварена природа врло и веома склона греху. Свети оци су у свом искуству до танчина проучили нашу природу, теше нас и у својим делима су детаљно изложили начин борбе против греха. Сад имаш књижицу «Невидљива борба», почешће завири у њу.

Иако су наше беседе кратке имао сам корист од твоје отворености. Наравно, ти то ниси приметила. У принципу, наш разговор је био искрен, тако немам прилике да разговарам не само с мирјанима, већ ни с монасима. Што се тиче твог молитвеног правила, сама буди мудра, само да не буде у ветар – само да испуниш – труди се да пажљиво изговараш молитве. Зар није боље да се скрати правило, него да га човек испуњава с негодовањем и да буде његов роб? То није моја мисао, већ светог Исака Сирина, и то је написано у «Невидљивој борби».

По твом савету узимаћу лек који је доктор преписао. Бог лечи уз помоћ доктора и лекара. Кад је Господ исцелио слепца прво је направио блато од земље и помазао слепцу очи – тиме је Господ указао на лек – тако кажу богослови.

Не саветујем ти да одбијеш да будеш на челу кружока, само пази на себе и труди се да будеш мирна. Молим ваше свете молитве.

Многогрешни схиигуман Јован.

*Христос посреди нас!
Најбогољубивија Јелена!*

Пишеш: «Живот ме је завртео и никако не могу да се постанем расположена за молитву.» Написаћу ти кратко писмо својим речима. Молитва има три назива: усмена, умна и умно-срдачна. Усмена се чита језиком, кад си сама – наглас, а у присуству других ћутке. Умна молитва се изговара само умом. Умно-срдачна молитва – сједињеним умом и срцем; и немој да тежиш ка овој молитви, она не одговара твом животу. Оваква молитва захтева осамљеност и без осамљености је не може бити, и осамљеност без молитве такође не може бити.

Ово кажем за осамљеност у дословном смислу, у којем човек живи одложивши сваку бригу за пролазни живот који пролеће. Твој живот је делатан, и буди задовољна тиме што ти је пажња у грудима, као што си ми говорила. Немој да тежиш ка вишем, све је добро у своје време и на свом месту. Ако ум закључаваш у речи молитве – по Лествичнику – то је други степен молитве (28. беседа, 19. глава).

Свети оци свако добро дело приписују молитви. Ето, и ти се више вежбај у томе, труди се да чуваш чисту савест у односу према Богу, према људима и стварима. Уосталом, све добро сама знаш, преостаје само да јаче себе узмеш у руке.

Још пишеш да «се сећаш савета оца Сергија и понављаш његова писма, али има мало користи, не поступаш по њима.» Какву вајду хоћеш да добијеш кад сама не желиш да се потрудиш, да испуниш његове савете? Не, најчаснија, тако не бива. Ако будеш само питала, читала и говорила о спасењу, а не будеш се трудила – неће бити вајде.

О доласку митрополита Григорија код нас ви ћете тамо сазнати више, а ја ћу рећи укратко. Валаамска браћа су се поново сјединила после двадесетогодишње подела и улила се у Руску Православну Цркву, празник је код нас трајао три дана, сад једним устима и једним срцем славимо Господа.

Схиигуман Јован.

9

1946.г.

Најбоља у Господу Јелена!

Смућује те то што видиш да си врло слаба у духовном животу, а не идеш унапред, већ у назад. А да ли ти то хоћеш да видиш себе исправном у свему? Међутим, тако не бива по закону духовног знања: што човек више напредује у духовном животу, тим грешнијим себе виде. Један од светих аскета пише: Ако угледаш своје грехове као морски песак то и јесте почетак просвећења твоје душе и знак њеног здравља.» И просто: душа постаје скрушена и срце смирено и сматра себе заиста гором од свих.

Ако не видиш успех у молитви не падај у унијије, прочитај у «Лествици» у 26. беседи 60. главу,¹⁶ још 28. беседу и 29. главу.¹⁷ Пишеш да сам се прихватио да те учим памети, али није тако. Како могу да учим друге кад сам идем по пипању и спотичем се, а ако слепац води слепца обојица ће упасти у јаму. После дуге преписке с о.Сергијем вероватно да чуваш његова писма и сећаш се његових савета, а како ја неписмен могу да руководим у тако великом делу које је драгоценије од целог света? Немам своје духовно искуство, а ако некоме одговарам, не одговарам своје, већ позајмљено од светих отаца и сам црвеним: друге учим, а како сам живим?

Данас смо лишени овог добра – да живимо под руководством искусног старца у духовном животу. Руковођа треба да указује пут којим је сам ишао, а ако буде руководио само по књигама, то неће бити то. И онај ко говори и онај ко слуша мисле да се поучавају, али тек кад окусе, *како је благ Господ* (Пс. 33, 9) спознају своје грешке. Свети Петар Дамаскин каже за себе да је претрпео много штете од неискусних саветника; руковођа треба да буде бестрастан и да има дар расуђивања, тачније: да зна време, почетак, намеру, устројство човека, јачину, знање, усрдност, узраст, снагу, немоћ, вољу, скрушеност, навику, незнање, телесну снагу, грађу, здравље и болешљивост, нарав, место, васпитање, расположење, намеру, понашање, поимање, природни ум, старање, бодрост, спорост, Божију намеру, смисао сваке изреке Божанског Писма и много друго. Ево какав треба да буде руковођа у духовном животу и какво расуђивање треба да има.

На моју срамоту, живим у манастиру већ 48 година и до те мере сам се растројио да просто не знам од чега да почнем, како да спасим своју душу. Међутим, немој мислити да тако говорим по смирењу, не, не, заиста је тако. У младости сам имао ревности колико хоћеш, неко време сам носио власеницу и вериге, трудио сам се да тражим свете подвижнике, али некако ми није полазило за руком да их пронађем, вероватно их нисам

¹⁶ Лествица, 26. беседа, 60. глава: «Сви који моле нешто од Бога и не добијају не добијају због једног од ових разлога: или зато што моле пре времена; или зато што не моле по достојанству, него због таштине; или зато што би се добивши оно за шта моле погордили или би пали у нерад.»

¹⁷ Лествица, 28. беседа, 29. глава: «Пребивајући дуго у молитви и не видећи плод не говори: «Ништа нисам стекао.» Јер је само пребивање у молитви већ добитак; и какво је благо веће од овога: прилепљивати се за Господа и пребивати непрестано у сједињењу с Њим?»

схватао због свог неискуства. Прва ревност пажњу веома обраћа на слово, које убија дух и нисам срео наставника који би могао да подржи ревност и који би правилно руководио у духовном животу. А онај ко живи без руковође је, по речима светог Лествичника, непоуздан, јер се надима. Тако сам и остао «жолач без фила». Међутим, не очајавам, верујем у Божије милосрђе и тежим ка Њему колико могу, имајући на памети јеванђељски виноград, у који су најамници дошли тек у једанаест сати и добили исту плату као они који су радили од јутра. Врло сам задовољан и драго ми је што је Господ судио да живот проведем међу манастирским зидинама.

Написао сам да слово убија дух, али треба схватати намеру речи: слово убија онога ко се на њему заустави и гледа на њега као на добродетел, а не као на помагало за добродетел. Наравно, плодови не бивају без лишћа, али се смоква без плодова суши.

Писала си да «волиш укусну храну», а ко је не воли? Не воли је само онај ко је окусио небеску утеху и обуздава свој стомак – овог господара свега рђавог. Опрости, лоше сам написао, некако то среди по досећању. Има много пропуста и недореченог, неки изрази могу чак да изазову смутњу у теби.

Ако човек сам не тежи према нечему и бива изабран на неку дужност то значи да за то постоји воља Божија, и људи ће му помоћи, а од непријатности никуда не можеш да побегнеш; ма куда човек да оде, оне ће ићи с њим.

Призивам Божји благослов на тебе.

С љубављу у Христу.

Схиигуман Јован.

10

Без датума

Поштована у Христу Јелена!

Ако Борис Иванович Сове не буде посећивао ваш кружок ти немој да се смућујеш и да тугујеш, већ настави свој посао као раније и Господ ће ти помоћи. Такође немој да те смућују питања. Што добро знаш одговарај, а што не знаш, смири се, одложи питање до следећег састанка или га потпуно избегни, јер питања која изазивају недоумицу има много у свакој науци, а тим пре у науци над наукама – духовном животу. Објасни им: «Довољно је оно што разумете, а ова ваша питања су некорисна.»

Читај и даље подвижнике и поменуте часописе, а ако још можете да набавите Посељанина, његове књиге ће за њих бити корисне, а светоотачке књиге они не могу да схвате: они су у духовном смислу деца, таквима је потребна мека духовна храна. А теби саветујем: више ради на својим осећањима. Ако сама спознаш себе и друге ћеш видети правилно и говорити им у складу с њиховим устројством. Уопште, труди се да говориш без ташпине, ради Бога, не као учитељица, већ као она која сама учи и немој да се трудиш да угичеш на њих, то ће учинити Божија благодат, а твој посао је да говориш смирено у простоти срца.

Чешће читај «Невидљиву борбу», тамо ћеш видети себе до танчина. Шура ми је једном у разговору рекла: «Нисам горда.» Ах, како је она глупава, - не зна да је гордост слепа: сама себе не види. Откуд онда води тако ватрене расправе? Како ми је говорила, она и Зинаида су се на пароброду толико свађале да су морали да их раздвајају. Гордост се може препознати по плодовима: гнев, лицемерје, озлојеђеност, мржња, завист, препирање, самовоља, непокорвање и корен хуле. Ако је слободна од овог порода гордости, повероваћу јој да није горда и поклонићу јој се као истинској хришћанки. Али, у њој нема плодова смирења, а нека спозна себе по плодовима гордости и нека уз Божију помоћ положи почетак искорењивању плодова гордости. Господе, даруј јој мудрости.

Заборавио сам још једно својство гордости: она је строг судија туђих немоћи.

Кад сам написао ово писмо осетио сам да ме је самог обузела срамота: дајем савете другима, а како сам живим? Тешко мени. Носим обличје благочестивости, увек су ми бројанице у рукама, а унутра сам пун нечастивости. О, нерадан сам ја монах!

P.S. Јуродиви су својом јуродивошћу крили своју духовност, и овај подвиг су узимали на себе по нарочитом Божијем откровењу. Нама је он несхватљив, а наш плотски ограничени умић хоће све да схвати.

Позвала си у кружок и о.игумана и о.Георгија, како то спојити? Мој савет је следећи: помоли се и ослони се на вољу Божију; сумња је наравно, од таштине и душе која није просвећена одозго, како каже свети Лествичник, јер таштина воли да људи о нама добро говоре и мисле. Још знај: ако нешто урадиш због таштине – очекуј срамоту; управо тако бива.

Господ нека вас чува.

Схиигуман Јован.

11

11. фебруар 1946. године

Најчаснија у Господу Јелена Акселевна!

Не плаши се што у теби нема страхопоштовања за молитву. Добро је и спасоносно то што примораваш себе да се молиш. Завири у «Лествицу», отвори 28. беседу, 29. главу.¹⁸ Немој да замишљаш да је Бог јако строг. Он је врло милостив, зна нашу људску немоћ. Свете оце треба да поштујемо с побожношћу, јер су они посебни изабраници Божји; а да се не бисмо смућивали што не можемо да им подражавамо завири у «Лествицу» - беседа 26., глава 125.¹⁹

Ја такође желим да те Господ удостоји да завршиш живот у манастиру. Молимо се и надајмо се да ће Он остварити нашу жељу. Засад живи с мамом, послужи јој испуњавајући пету заповест. За манстирски живот скупљај стрпљења и то не једна кола, него читав караван.

Не свиђају ми се моја неписмена писма. Ето, написао сам ти да их уништиш, а ако ти по твом смирењу желиш да их сачуваш, нека остану код тебе. Пиши ми, немој да се стидиш, увек ћу ти одговорити, колико ми Господ да разума. Понекад ме смућује мисао: зашто се ја неписмен дописујем с образованима? Надајмо се да ћемо се видети, даће Бог, онда ћемо и да поразговарамо.

Светоотачка дела су усмерена на три степена духовног савршенства: на децу, средње и савршене, а пошто смо ми деца, тражимо меку храну и она нам је на корист. Ево, и извлачи отуда духовно класје, по свом узрасту. Нека ти Господ дарује мудрост, сналази се и немој да се смућујеш.

Призивам на тебе и маму Божји благослов. Нека вас Господ чува.

Схиигуман Јован.

12

19. април 1946. г.

Најчаснија Јелена Акселевна!

У недељу пред Велики пост после вечере је била пауза од пола сата, а у седам сати су се сви монаси окупили у цркви, отпевали Васкршњи канон и прочитали вечерње молитве, затим су целивали иконе. Отац игуман је замолио за опроштај, начинио је метанију и сва браћа су му се такође поклонили до земље и сви су прилазили по реду, опраштали једни другима, целивали се у раме, један по један, само се чуло: «Бог да прости, опрости и ти мени, грешном.» Затим су се ћутке разишли по келијама.

¹⁸ Види напомену на стр. _____ овог издања.

¹⁹ Лествица, беседа 26, глава 125: «Веома је неразуман онај ко очајава кад чује о натприродним добродетелима светих мужева. Напротив, они ти дају једну од две корисне поуке: или те кроз свету храброст подстичу на ревност или те кроз свето смирење доводе до дубоке спознаје своје немоћи и осуђивања самог себе.»

Леп обичај, некако лепо делује на душу, сви су се помирили. Целе ове недеље се не ради, причешћивање је у суботу. Призивам на вас и маму Божји благослов. Нека вас Господ чува.

Схиигуман Јован.

13

1946.г.

Најбогољубивија Јелена Акселевна!

Добио сам твоје писмо из санаторијума и из њега се види *да трне у теби дух твој, нестаје у теби срца твојега* (Пс. 143, 4), осетила си да си испала из колосека и да ништа не ваљаш и сама се себи чудиш. Међутим, сав узрок је у теби, ни сама ниси примећивала да си се налазила у тананом високом мишљењу о себи и мислила си да већ летиш на небо, а није у теби било унутрашњег истинског смирења и потпуне преданости вољи Божијој. Господ ти је по Свом милосрђу послао извесну промену твог уобичајеног живота и ти си пала духом, осетила си да ништа не ваљаш, а управо у томе се смирење и састоји, да човек осети да ништа не ваља.

Чедо, не падај у униније, приморај себе на молитву и по Божијој милости сва твоја устрептала унутрашња прљава мочвара ће се смирити и биће тиха и спокојна. Саветујем ти: не жури да изађеш из санаторијума, добро се одмори, нека ти Господ помогне и нека те сачува.

Ваш добронамерник и недостојни самолитвеник,

схиигуман Јован.

14

Без датума

Најбогољубивије Јулија и Јелена!

Христос посреди нас!

Срдечно се захваљујем за икону преподобног Серафима. Созерцавам његово житије и анализирам свој празни живот. Мука ми је, понекад ми дође да чупам косу због свог нерада. Време мог живота у овој долини плача се ближи крају и моје трулежно тело је узето од земље и поново ће бити предато земљи. Пишем ове редове и плачем. Господе! Помози мени, грешном отпаднику, да принесем истинско покајање попут оног инока Силуана којем сам недавно служио опело и удостој ме да се причестим Твојим Светим Тајнама, ја који недостојно носим светле црквене ризе и називам се служителем и савршитељем Божанске Литургије.

Опет плачем. Завршавам писмо и лежем на кревет, и даље плачем и сузе ми се сливају на јастук. Тишина је, ватра је угашена, браћа су легла да спавају. И опет се плач појачао. Испразни свет наставља да живи својим животом, а моје многогрешно тело лежи у хладном гробу. Тело је узето од земље и вратиће се у земљу; а дух ће се вратити Богу Који га је дао, каже Проповедник. А шта си ти стекао за будући век? Мученици ће показати ране за Христа, преподобни подвиге, а шта ћеш ти? Напеналио си на себе схиму, обећао си пред Јеванђељем и браћом да ћеш носити подвиге, а како живиш! И даље плачем.

Написао сам ти безумно по безумљу свом, али нећу бити безуман, јер сам написао своја осећања, а ако се насмејеш, нећу се пожалити на твој смех, већ ћу се пожалити на моје брбљање, јер понекад много брбљам. Окачио бих катанац на уста, али сад не могу то да учиним: духовништво ме спречава.

Призивам Божји благослов на тебе.

Остајем с љубављу у Христу твој недостојни самолитвеник

Схиигуман Јован.

15

Христос посреди нас!

Било ми је јако пријатно да боравим код вас у гостима, међутим, године ме подсећају на то да свећица мог живота већ догорева, ускоро ће се угасити, само ће мало бацити дим и све ће нестати. Не смемо да заборавимо да овај наш живот брзо пролази и представља припрему за будући вечни живот.

Ако се овде не видим с вама верујем да ћемо се видети у будућем животу, јер смо се сјединили, не телесно већ духовно (иако имам познаника, међу нама се ипак осећа нека мала хладноћа).

Књижицу преподобног Макарија Великог читај пажљиво, јер он врло дубоко говори о духовном животу, његово дело се може назвати контролом духовног живота. Ако будеш копала по свом срцу тамо ћеш угледати стоглаву змију. Међутим, немој да се плашиш и не бој се, уз Божију помоћ ћеш јој одсецати главе. Проводећи пажљив живот угледаћеш себе као врло рђаву и немоћну, а друге нећеш осуђивати, већ ћеш све видети као добре и на туђе немоћи нећеш обраћати више никакву пажњу, и у срцу ћеш осетити тишину и мир, а повремено ће се појављивати сузе утехе.

По милости Божијој сам здрав, сад сам обратио пажњу на себе, почео сам да пазим на стомак. Мислим да сам се баш због њега разболео. Овај господин – стомак се такође не сме много вређати: од глади се човеку тресу ноге и појављује се слабост, овај господар је и непријатељ и пријатељ.

Данас је празник Ваведења у храм Пресвете Богородице. Служба је била свечана, певало се за две певнице. Време је лепо, сија сунце; не могу да издржим, отићи ћу у шетњу.

Волим да шетам сам, волим природу, ма где да погледам све ме поучава и теши, свако дрвце и сваки жбунић. А птичице цвркућући прелећу с дрвета на дрво, канцицама се ухвате за гранчицу, час се хватају и кљуном; и бели зека протрчи и стане на задње ноге и гегајући се иде напред. Све ово је тако поучно да човек просто не може да задржи сузе и у свему се види Божји Промисао. Како је све предивно створено, како се Господ милостиво брине за све, и ништа код Њега није заборављено! Птичице су тако мајушне, ножице су им као сламчице, живе и хране се у мразно доба. Слава, Господе, Твојој премудрости!

Благодарим Ти, Господе, што нама, многогрешнима, немоћнима, понекад дајеш да дођемо богопознање, то је Твоја милост. Ми, грешни, без Твоје помоћи не можемо ни да созерцавамо природу, ни да стекнемо ниједну добродетел. Дао си нам слободну вољу, она може само да тежи ка добродетели, а да стекне добродетел или да се одржи у њој, то већ зависи од Твоје помоћи. Само за једно Те молим, Господе: како год знаш, спаси нас грешне.

Призивам Божји благослов на вас. Онај који духовно храмље на обе ноге

Схиигуман Јован.

*Христос посреди нас!**Најбогољубивија Јелена!*

Желим ти да проводиш духовни живот и све што ми је било на души трудио сам се да искажем ради Бога на спасење душе. И нека сви наши разговори остану међу нама; и ако буде нека примеса људског, немој да се чудиш, јер смо људи и људско нас подсећа на себе ради нашег смирења. *Пазите добро како живите*, - каже апостол (Еф. 5, 15) и свака наша опрезност без благодати Божије се расипа у парампарчад, јер није у нашој власти да опстанемо у добродетели, као што сам ти раније говорио.

Треба тежити ка добродетели и треба се много приморавати, али то зависи од наше слободне воље. Ти сад имаш појма о унутрашњем животу и извесну навику, приморавај себе да се чешће унутрашње молиш, колико имаш снаге и времена; још се вежбај у сећању

на смрт и моли се Богу да ти Он дарује сећање на смрт. Уочавај како је овај наш пролазни живот несталан, промењив, и како брзо пролази, непажљиве одвлачи у расејаност; а да бисмо стекли унутрашњи мир постоји једно средство – непрестана молитва. Досада и туга ће проћи, потрпи, не падај у унијије, нека ти Господ помогне и нека те чува.

Добро је што не волиш да разговараш о црквеним стварима; овакви разговори веома ометају унутрашњи живот, а политика је такође штетна.

P.S. Њуга ипак греши кад каже да се о.Јефрем не исповеда. Није добро то што верује туђим гласинама. Људи као људи, понекад од комарца направе магарца и виде само немоћи, а за сузе у келији не могу да знају и нису способни да проникну у унутрашњи живот осамљеног инока.

Схиигуман Јован.

17

24. октобар 1946. г.

Најчаснија у Христу Јелена!

Ако можеш да набавиш књигу светог Касијана Римљанина светујем ти да је прочиташ, нарочито његове «Разговоре», јер си помало почела да схваташ мисли светих отаца. Добро је што понекад разговарате о унутрашњем животу; можеш да објасниш оно што знаш; то неће бити некорисно вашем кружоку.

Код тебе се појавила знатижеља: какав глас је имао Спаситељ? Али Он је био савршени Бог и савршени Човек Који је био сличан нама у свему осим греха; вероватно да је говорио као Човек, само што у Његовом говору није било људске вештачке красноречивости, већ је Његов говор био испуњен величанственошћу, а кад је разобличавао фарисеје вероватно је говорио строго.

Зина и ти сте различите, зато јој твоје срце и није наклоњено. Бог је један, а путеви ка Њему су различити и свако иде својим путићем. Маријамни се захваљујем за дечју молитву, дечја молитва брзо долази до Бога. Карактеристична особина деце је простодушност, отвореност и природност, ето, Господ нам је и заповедио да будемо такви; овакву особину су имали сви подвижници.

Ако будеш строго пазила на себе постепено ћеш увидети да си гора од свих, онда ти ни они који те хвале неће нашкодити, јер људи гледају само на човекову спољашњост, а о његовој унутрашњости не знају, изузев оних који воде духовни живот.

Молитва захтева борбу до смртног часа. Добро је што тежиш ка молитви, нека ти је Господ у помоћ. Не гаси дух. Завирујеш ли у књигу преподобног Варсануфија Великог? Тамо има најразноврснијих одговора.

Остајем с љубављу у Христу ваш недостојни самолитвеник,

грешни схиигуман Јован.

18

Валаам,

6. децембар 1946.г.

Многопоштована у Христу Јелена!

Да бих одговорио на твоја питања добро би било да лично поразговарамо, у писму се не може све описати. Тако и треба да буде: кад човек пази на себе други му изгледају добри, јер право око на све гледа право, а криво око на све гледа криво. Набавила си књигу преподобног Касијана. Читај је; иако је написана за монахе, може се применити и на мирјане. Цитати из ове књиге се налазе у другом тому «Добротољубља» и извађени су с великим умећем. Волиш да читаш житија светаца. И читај их, она нас грешне врло надахњују. Код нас се увек читају само за трпезом и ја сам запажао да се код неких појављују сузе.

И сама примећујеш да се од посета и разговора појављује чежња; колико можеш клони их се без имало сумње иако ће бити мало незадовољни. Ништа страшно, немој да те

то секира. Плашиш се мрака, и ја се такође прибојавам. Ево колико смо слабуњави и малOVERни, ето како верујемо у Божји Промисао. Кад сам ишао пешке од монахиња морао сам да идем пет врста по шуми у мраку, и на једном месту ме је напао такав страх да су ми по целом телу прошли жмарци и уши су ми се тресле као да ме неко јури; окренуо сам се, прекрстио се и кренуо напред.

Свето Писмо каже: *Страх није ништа друго до лишавање моћи разума* (Прем. 17, 11). Што се тиче твог смућења свети оци су рекли: «Оно што се чини са смутњом увек је од демона.» Целивај Крст и икону Мајке Божије и доста је, буди мирна. Завири у књигу светог Варсануфија, нађи питање и одговор 430 и још питање и одговор 433, тако ћеш се снаћи сама.

Кад не можеш да испуниш цело своје правило, немој да се смућујеш, не буди ропкиња правила. Држи митарево правило: «Боже, милостив буди мени грешној» и имај сећање на Бога, то ће заменити сва правила. Прочитај код Исака Сирина 136. страницу и још у «Невидљивој борби» у другом делу 20. главу. Кад се појаве сузе задржи се на њима док не престану. Сузе су увек корисне, немој да падаш у смутњу, знај да без пажње нећеш заплакати. Кад легнеш у кревет бави се богомислијем, размишљај о ономе чега се сећаш из Писма, а још важније, из Јеванђеља. Сузе ће доћи, дај им слободу. На исповести не треба да се трудиш да буде са сузама; реци шта имаш на савести и ништа више.

Свети Исак Сирин веома узвишено пише о духовном животу. Он се није придржавао научног система и стил му је јако тежак. Кладенац његове духовне мудрости је јако дубок, а конопац нашег разума је врло кратак, а ми грешни, не можемо у потпуности да захватимо из његовог мудрог учења; доста нам је и оно што разумемо. Прочитај 26. беседу, како он лепо описује прво виђење.

Призивам Божји благослов на вас.

P.S. С великим напором сам писао ово писмо, писао сам пером по папиру као да ме нешто ломи, у души ми је суво, а на срцу као да је камен. У овим тренуцима се захтева трпљење и чекање помоћи од Бога. Господе, помози. И ти ћеш вероватно то осетити кад прочиташ писмо.

Схиигуман Јован.

19

21. фебруар 1947.г.

Дубокопоштована у Христу Јелена!

Духовна кћи о. Амфилохија ми не пише. И то ми је драго: не желим да се упознајем са многима. А ти ми пиши кад пожелиш; с љубављу ћу одговорити колико могу. Моја жеља је да будеш истинска хришћанка у правом смислу те речи. Строжи сам према душевним страстима: зависти, злопамћењу, уображености, лукавству, лицемерју, човекоугађању и среброљубљу, а телесне страсти нас понекад врло смиравају. Најгора од свега је гордост, јер је ђаво своју светлост помрачио управо гордошћу. Гордост је ђавоља измишљотина. Даће Бог, кад се видимо попричаћемо о душевним страстима.

Тежи, чедо, смирењу, и не веруј себи док не легнеш у гроб. Није у нашој власти да се одржимо у добродетељи; то је ствар благодати, а благодат чува управо због смирења. Свети Лествичник каже: «Где је дошло до пада претходила је гордост.» За нас је велика срећа што имамо књиге светих отаца, јер се у њима детаљно говори о духовном животу.

Схиигуман Јован.

20

2. март 1947. г.

*Достојна поштовања у Христу Јелена!
Христос посреди нас!*

Пишеш да си нестабилна и то је тачно. Ти си попут трске, коју њише ветар: како је ветрић дунуо новости, тако си се и пољуљала на све стране. А ево у чему је узрок – у

расејаности и непажњи према сопственом унутрашњем животу и у томе што се мало уздаш у вољу Божију. Неко је похвалио домовину и ти си спремна да идеш тамо. Међутим, знај: ма куда да одеш понећеш са собом свој унутрашњи хаос и тамо ћеш срести људе, а не Анђеле, а Царство Божије није напољу, већ је у нама. Ако се побринемо о ономе што је једино потребно остало ће се све придодати, јер је то рекао Сам Господ.

Данас је недеља, дан победе Православља. Прва недеља поста је већ прошла, време лети као на крилима. Кратак је наш земаљски живот, у поређењу с будућим и вечним он је као зрнце песка у мору. А ми нешто мало размишљамо о вечности и слабо се припремамо за њу, много смо се приземљили и заборавили да размишљамо о једином потребном. Госпоре, дај ми сећање на смрт!

Господ нека вас чува.

Многогрешни схиигуман Јован.

21

Без датума.

Најчаснија у Христу Јелена Акселевна!

Примио сам твоје писмо и одговарам на њега. Господ ти је по Својој милости дао да окусиш макар малу мрвицу како је благ Господ – сад си помало почела да схваташ шта значи *царство Божије је у вама* (Лк. 17, 21). У оваквом тренутку видљиви свет као да већ не постоји. Блажено стање ти је сад јасно; јасно ти је и због којих разлога нас оно оставља. Господ нека ти дарује мудрост.

Осуђивање је велико зло, они који осуђују бивају подвргнути Божијем суду и Господ таквим људима допушта да упадају у исте те грехове. Узрок осуде је непажљив живот. Завири добро у своје срце, колико ће се у њему разне трулежи наћи.

Наравно, добро би било да се духовни живот проводи под руководством духовног наставника, али *неста светијех* (Пс. 12, 1), а без наставника је врло опасно руководити се само књигама. То је исто као кад човек који није учио медицину у апотеци уместо корисних лекова узме отров. Међутим, не треба падати у унијије. У темељ положимо митарево смирење и Господ ће по Својој доброты помоћи нама, грешнима, и избавиће нас од напасти на духовном путу, а за немоћи се кајмо, јер су се сви подвижници држали смирења и покајања.

Велики старац Пајсије Величковски је такође туговао што нема наставника, али он је као искусан у духовном животу, саветовао да се руководимо на следећи начин – да просто разговарамо с једномисленим братом и да заједно читамо књиге. Тако да је ваш кружок јако користан, јер ту долази до размене мишљења. Не треба се смућивати ако некад дође до несугласица, дешава се да чак и подвижници имају различита мишљења. Бог је један, а људи ка Њему иду с различитих страна. У таквим случајевима је врло драгоцен и користан једномислени саговорник. Преподобни Серафим Саровски је рекао: «Ако желиш да се изгубиш мир, поразговарај с човеком другачијег устројства.» У искуству се тако и дешава: понекад разговараш с човеком и просто се одмараш, а поразговараш с другим и постаје ти тешко, чак и ако спориш с њим не налазиш шта да му кажеш, мислиш: само да што пре оде.

Имаш «Добротољубље». Прочитај у другом тому преподобног Исихија «Беседу о трезвењу и молитви». Тамо је јако добро изложена борба с помислима. Често завирујем у њу – просто не могу да се одвојим и никад ми не досади да читам, веома надахњује. Иако је његов савет неостварив ипак је корисно знати сушгину у духовног живота.

Ни твоје здравље није баш најзавидније, али немој да падаш у унијије, поуздај се у вољу Божију, умрећемо, ако не данас, оно сутра. Иако мало пушиш боље је да уопште не пушиш, дуван је за тебе штетан.

Ево шта сам приметиио: велика је грешка и немоћ да се много трудимо да продужимо свој живот. Живот и смрт су у Божјим рукама и Господ је рекао: *Тражите пре свега царство Божије и истину Његову и све ово ће вам се придодати* (Мт. 6, 33). Наша

брига и тежња треба да буду за то да се живи по заповестима Божјим и да се срце очисти од страсти.

Писао сам ти: не узрујавај се. Ово се односи на то да не тежиш ка највишем пре времена. Све бива у своје време. Ако место буде припремљено испуњавањем Божјих заповести, доћи ће и оно добро стање, али кад не очекујемо. Наша ствар је да се трудимо, а све остало већ зависи од благодати. Још ћу истаћи: ако будеш осуђивала неће ти доћи сузе и умилење. Нека те Господ упуту и чува.

На тебе и маму призивам Божји благослов.

Схиигуман Јован.

22

14. мај 1947.г.

Најчаснија у Христу Јелена!

О твојим бригама и препиркама с Борисом Ивановичем и осталима могу да кажем следеће: док наш душевни бродич плива у овоземаљском мору, увек ће бити подвргнут променама времена: час је киша, час је ведро, а понекад се подиже јака бура, а може да се деси и да будеш избачена на подводну стену или обалу. Другачије не може ни да буде у овој долини плача. Тек у будућем животу неће бити промена.

Кад смо подвргнути страстима – говорим о уображености, таштини, гневу, лукавству и демонској гордости – под њиховим утицајем мислимо да су сви људи криви и рђави. Међутим, немамо заповест да тражимо од других људи љубав и правичност, већ смо сами дужни да испуњавамо заповест о љубави и да будемо правични. Ипак, не падај у унијне; за време непријатности удуби се у Свето Писмо и свете оце и молитву, тада ћеш у искуству осетити мир и тишину у својој души. Ма колико да размишљамо својим разумом без Божије помоћи не можемо да се умиримо, а ни друге не можемо да умиримо.

Путовао сам парабродом другом класом. Кад сам седео у трпезарији било ми је занимљиво да посматрам како људи живе и сетио сам се речи светог Јована Богослова: *Јер све што је у свијету: похота тјелесна, и похота очију, и надмјеност живљења* (1 Јн. 2, 16) и ово се оправдава на сваком кораку и види се само таштина и гордост и у овом ковитлацу се врти цео многометежни свет са својим прелестима. Свети Исак Сирин је рекао: «Свет је ласкавац и варалица»; и то ћеш схватити тек онда кад будеш одлазила у вечност.

На све вас призивам Божји благослов.

С љубављу у Христу,

многогрешни схиигуман Јован.

23

30. август 1947.г.

Христос посреду нас!

Пишеш да се живећи у келији може више нагрешити него живећи у свету, да човек више може бити обузет светом и да постане расејан. То је тачно, наравно, и може се навести много и ових и оних примера, али је у корену монаштво или иночество осамљивање. Свет је за мирјане, а манастир је за калуђере. Све треба да буде на свом месту. Данас је манастирски живот потекао другим током. На Старом Валааму схимници су живели посебно и нису ништа радили, већ су само стајали на црквеним службама и у келији су се молили ко је како умео.

Али, сад ме смућује то што ја који имам схиму идем на посао и путујем градовима, а ако се негде због људске немоћи спотакнем духовни разум се не чуди. Свети Јован Лествичник каже: «Немој да се ужасаваш ако и сваког дана падаш и не одступај од пута Божијег, већ стој храбро и без сумње, Анђео који те чува, поштоваће твоје трпљење.» Навео сам ову изреку светог оца да не бисмо падали у унијне, ако се пољубамо у некој

добродетељи. Диван је Бог у светима Својим. Велико благо су оставили нама грешнима; њихова дела су као живоносни мелем на ране.

Схиигуман Јован.

24

17. октобар 1947. г.

Најчаснија у Христу Јелена!

Јако ме чуди одакле су ти се појавиле мисли да трпим невољу? По Божијој милости засад живим добро. Немој веровати својим мислима, оне су од лукавог духа да би пореметиле твој унутрашњи мир. Жалиш се да се твој живот ни за длаку није поправио. Духовни живот је као телесни раст: човек сам не примећује да расте. Међутим, знак духовности се како пише свети Петар Дамаскин састоји у томе да човек види своје грехове као морски песак, то је душевно здравље.

Ако је саветник неискусан у духовном животу он ће само упропастити ствар. Сад имаш руководство у књигама о духовном животу, ето и црпи отуда живоносну духовну воду. Увек можеш да ми пишеш једноставно како ти дође, и колико могу ја ћу ти одговорити.

Отац игуман јако слаби, ускоро ће се и његова свећица угасити. Spreма се добро, често га причешћујем, потпуно је свестан и миран.

На маму и вас призивам Божји благослов.

Ваш недостојни самолитвеник,

схиигуман Јован.

25

27. октобар 1947. г.

Најчаснија у Христу Јелена!

Немој превише да се издвајаш од других. Идеш на имендане, и иди, само и тамо буди пажљива, сећај се присуства Божијег. А да поделиш отворено с неким осећања, код вас тамо нема одговарајућих људи који би могли бити корисни, а неискуснима се не сме говорити, могу да упропасте ствар. Свети Петар Дамаскин је рекао: «На почетку сам много страдао од неискусних саветника.» Немој се чудити што те људи понекад чудно гледају кад им говориш, јер имате различита схватања. Буди мудра, говори у складу с њиховим устројством.

Лоше је то што не умеш да ћутиш. Свети Арсеније велики се за многословље увек кајао, а за ћутање никада.

Пишеш да је сећање на смрт велика добродетељ. Свети Јован Златоуст се молио да му буде даровано сећање на смрт. Сећање на смрт је дар Божји. Негде је речено: «Не заборави последње твоје и никад нећеш згрешити.»

Нека те Господ чува, духовно чедо.

Схиигуман Јован.

26

29. октобар 1947. г.

Најчаснија у Христу Јелена!

Настави да се молиш онако како се молиш. Исусова молитва и сећање на Бога, сећање на то да је Бог овде, да све види и све зна, су једно исто. Немој да тежиш ка нечем вишем као што су: умилење и сузе. Ово долази онда кад то не очекујемо, наравно, по Божијој милости. И то је добро што уз свој активан живот: уз бављење књиговодством и кућне бриге – имаш тежњу ка молитви. Не чуди се што ниси могла да отвориш уста с познатом личношћу; и ја осећам то стање. То се дешава чак и светим оцима. Прочитај код

светог Касијана у 23. глави на стр. 187 десети ред одозго па надаље.²⁰ Нека те Господ упуту.

Обрадовале су ме твоје последње речи: «Нема у мени никакве смутње, већ је тихо.» По речима светих отаца тако и треба да буде. Ако се пољуљаш у некој добродетељи, не треба да дрхтиш, ако си пао устани, опет си пао и опет устани и тако до последњег смртног часа. Слава, Господе, милосрђу Твом, велико је Твоје благо, које си дао нама грешнима, покајање, јер ниси сишао на земљу ради праведних, него ради нас грешних.

Јер црпили су чисту воду, а жаба је упала неочекивано; треба да се избаци напоље и живоносна вода ће остати чиста. Радује ме што си почела да схваташ у корену шта је духовни живот. Велико је благо што су нам свети оци оставили своје савете који су у искуству испробани. Чешће отварај њихове књиге.

У манастиру је засад све у реду, живимо уобичајеним манастирским животом, а шта нас чека у будуће – нека буде Господња воља у свему. Ето, говорим о текућем спољашњем животу, а главно је да сваког од нас и неизбежно очекује смрт и овај наш пролазни живот је пут ка вечности и припрема за њу. Господе, помози нама, грешнима, да Ти угађамо и даруј нам хришћански крај.

Господ милошћу Својом нека чува вас и маму.

Ваш самолитвеник схиигуман Јован.

27

Без датума.

*Најбогољубивија слушкиња Божија Јелена!
Христос посреди нас!*

Врло сам задовољан што осим о својим осећањима пишеш и о другим предметима. Јасно ми је све што си изложила у писму, потпуно сам свестан да се много секираш. Шта да се ради, потрпи и моли се, уз Божију помоћ помало ће слабити твоја унутрашња смутња. Кад будеш искушена бићеш искуснија. Према другима ћеш бити милостивија и снисходљивија према људским немоћима и сажалјивија према ближњима. Не чуди се, не смућуј се непотребно – јер људи смо, носимо тело и ђаво нас искушава. Види 46. беседу преподобног Исака Сирина.

Наравно, Њута и ти сте различите, не треба да будеш претерано отворена с њом. Спасење се састоји у многим саветима, али не са многима: неискусни саветници ће само нашкодити и повећати невољу. Нека ти Господ подари мудрост. С Ином можеш све да делиш, зато што је она доживела различите невоље, а сад се она и њен супруг труде у молитви, нека им Господ помогне да наставе свој труд. Њен Тит је почео пажљиво да чита светоотачку литературу. Пошаљи му на читање књижицу «Морално учење» светог Исака Сирина, јер је у њој систематично изложен духовни живот. Ако имаш пошаљи још писма о духовном животу епископа Теофана. За њега је корисно да прочита. Ако је немаш, напиши ми, послаћу му своју. Мислим да му је као писцу корисно да прочита Златоуста. Шта ти мислиш?

Нека ти Господ Својом милошћу помогне, чедо, да добродушно подносиш све своје унутрашње и спољашње смутње. Пиши ми чешће.

Нека Господ чува тебе и маму.

Ваш самолитвеник,

схиигуман Јован.

28

5. децембар 1947. г.

²⁰ «Сећам се да некима који су с јецајима и сузама молили поуке уз сву жељу никако нисам могао да пренесем такву поуку и не само да нисам имао мисли, већ ни реч тако нисам налазио како да их пустим да иду чак и с малом утехом. Из овога се јасно види да по достојанству и усрдности оних који слушају благодат Господња даје реч онима који говоре.»

*Најбогољубивија слушкиња Божија Јелена!
Христос посреди нас!*

Нисам вичан светској љубазности, а и не желим да се учим томе, јер је скоро сав мој живот потекао у манастиру. Наш живот је другачији, и љубазност је другачија, само ако калуђер правилно учи по уџбеницима светих отаца. Имала си велику секирацију, то сам добро знао и додао сам патроним, мислио сам да ће бити топлије, а због мог незнања испало је обрнуто. Сад ти је јасна моја намера, а не речи. А пошто је наше пријатељство чисто духовно, никакве случајности које се уплићу не могу да му нашкоде или да га помуте.

Писао сам ти да се не одвраћаш од З.Л., да се не би развила у теби мржња према њој – сачувај Боже. Нема потребе да често идеш код ње, боље испуњавај пету заповест. Епископ Петар каже, наравно, на основу светих отаца, по чему се може препознати да су грехови опроштени; погледај код преподобног Исака Сирина на 76. страници доле.²¹ Међутим, немој да те то смућује, то се више односи на оне који су већ савршени. Не губи из сећања 46. главу из књиге истог овог преподобног. Господ нам је знајући нашу немоћ дао свакодневно покајање до гроба. Преподобни Јован Лествичник пише: «Често старе навике на мучан начин савладавају оне који оплакују своје грехове; и ово није чудно. Беседа о судбинама и падовима је за нас тешко схватљива и ниједан ум не може да је појми.» Још каже: «Не ужасавај се ако сваког дана падаш и не одступај од пута Божијег, већ стој храбро, и без сумње Анђео који те чува пошповаће твоје трпљење.»

Преподобни ава Доротеј каже: «Није пијаница онај ко се једном напио, већ онај ко увек пије; и није блудник онај ко је једном пао у блуд, већ онај ко увек блудничи.» Сразмерно с духовним знањем и казне су различите. Према ономе ко тежи ка добродетељи и пада треба показати снисходљивост, јер он није тежио ка греху и случајно је пао у искушење. А за онога ко не тежи ка добродетељи потребна је строга казна да би се уразумио и да би тежио ка добродетељи. Тако и то што си ти једном пала у немоћ заслужује снисхођење, то је просто ситница. Најпре ће бити да те смућује гордост: «како сам то дозволила!» Нека Господ чува тебе и маму.

Схиигуман Јован.

29

1947.г.

*Поштована у Христу Јелена Акселевна!
Христос посреди нас!*

Твоје писамце сам добио и одговарам на њега. Само, немој моје савете да сматраш за заповест или закон, већ за обичан савет. Можеш и да их не прихватиш, ако видиш да нису у складу са Светим Писмом и с поукама светих отаца. Немој да се секираш, немој да тежиш ка вишем пре времена. Скокови су у духовном животу неумесни, треба да постоји стрпљива постепеност.

Делимично си већ почела да уочаваш шта за тебе није корисно: световне књиге, политика и посете без потребе – да, све ово заиста шкоди пажњи. Твој начин борбе са страстима је исправан. Бори се с оним страстима које уочаваш у себи, само не само својом снагом, већ уз Божију помоћ, али посебну пажњу обрати на главну страст, која те највише напада. Знај још да наш треба да буде уложени труд, а успех зависи од благодати. Благодат се не даје за труд, већ за смирење; колико се човек смири, толико благодат долази. Да ли ћемо се одржати у добродетељи такође не зависи од нас, већ од благодати.

²¹ Ава Исак Сирин «Подвижничке беседе» М., 1993. г. Беседа 18.: «Питање. Неко је био упитан: кад човек сазнаје да је добио отпуштење својих грехова? Одговор. И онај ко је упитан одговорио је: кад осети у својој души да је оно што је учињено омрзнуо од свег срца, да је омрзнуо грехова и кад очигледно да себи усмерење супротно некадашњем. Овакав се узда да је добио од Бога остављење грехова као онај ко је већ омрзнуо грех по сведочанству савести, какво је стекао у себи, по апостолској речи: неосуђена савест је сама себи сведок (Рим. 2, 15).

Још треба да знаш: човек не може бити у једном устројству – промене су као у природи. Лепо је бити на Тавору, али понекад човек мора да буде и на Голготи. Пажљив и разуман налази много повода да то схвати. О томе добро говори свети Исак Сиријин у 46. беседи.

Пишеш: «Мало је наде да ћу dospети тамо где ћете Ви бити.» Ове речи повуци, нама је непознат суд Божји, не знамо ко ће куда dospети. Добро је што си се помирила с Антонином. Увек тако ради, иако с твоје стране није било повода за свађу.

Оптински старци су духоносни, они су задојени светоотачким духом, ја их веома поштујем и према њима се односим са страхопоштовањем.

У закључку ћу рећи: *Носите бремена један другог и тако испуните закон Христов* (Гал. 6, 2). Што не желиш себи немој да чиниш другима – то је златно правило. Подсећај себе на смртни час, никога ни због чега не осуђуј; сама ћеш пасти у исте оне грехове за које осуђујеш друге, другачије не бива. На маму и тебе призивам Божји благослов.

Схиигуман Јован.

30

20. децембар 1947.г.

Најбогољубивија Јелена Акселевна!

Непотребно се смуђујеш због свог малодушног писма. Људи смо и расположења су променљива. Добро је што пишеш о својим осећањима; мене то не смуђује, већ ми се, напротив, свиђа кад све пишеш; пиши просто одреда сва своја осећања. Уобразиља и сећање су само унутрашње осећање, понекад човека некадашњи догађаји тако подсети на себе као да га неко удари чекићем по глави. Овде је потребна пажљива молитва с трпљењем. Сећање треба вежбати читањем светог Јеванђеља и дела светих отаца, једном речју, треба да ум не буде празан. Мисли о некадашњим догађајима треба заменити другим мислима и постепено ће некадашње успомене бити истиснуте, и тугаљивост ће проћи: два господара не могу да живе заједно.

Грехове никад нећеш моћи да задовољиш: што их више храниш тим више хране захтевају. Они личе на пса који је навикао да долази и да лиже тезгу с месом, а чим узмеш штап и отераш га, он више неће ни прилазити тезги. Свети апостол каже: *Дакле, пазите добро како живите* (Еф. 5, 15) и још: *што је за мном заборављам, а стремим за оним што је преда мном* (Флб. 3, 13).

Отац Ксенофонт се вратио. Срећно је прошао границу, у Сердоболу је ишао пешке, 30 врста су га радници превезли аутомобилом. У Сердоболу је дошао у пристаниште, питао је кад иде параброд за Валаам. Рекли су му: «Недељом.» Није имао регистрацију, ухапсили су га и затворили, био је у затвору преко месец дана, било је разних испитивања, онда су га послали у Петрозаводск. Такође су га затворили, опет су била испитивања. На крају су га под стражом спровели до границе, предали финској полицији, а она га је послала у манастир. Отац економ га је сачекао на станици и довео у манастир. Ипак су га угњавили, 15 пута су га испитивали, сад више неће пожелети да иде на Валаам. Црква у Сердоболу је отворена, у њој се служи. Рекли су му: «Овде се свештеник поштује.» Да је прво отишао код свештеника можда би све испало другачије.

Једна мени позната дама ми је послала дугачко писмо, пише да је Исусова молитва почела да се прима. Каква радост што и у свету има молитвеника. Била је у Немачкој, сад ће 20. децембра преко Шведске отићи у Јужну Америку. Срећан јој пут, нека јој је Господ у помоћ. Ево, чедо, хајде да се и ти и ја више бавимо молитвицом, по угледу на поменуту даму. Господе, помози и нама.

Сад си се навикла на свој посао, не треба да размишљаш о њему; испуњавај своје памћење молитвом и богомислијем. У добар час, почињи – без молитве ће живот бити праћен многим уздасима. Кад се навикне на молитву срце ће се развеселити и умирити –

то је блажено стање. Повремено још овде на земљи молитвеници окушају будуће блаженство.

Ваш самолитвеник,

схиигуман Јован.

31

23. децембар 1947. г.

Најчаснија у Христу Јелена Акселевна!

Није страшно што си тати одговорила мало грубље, у таквом расположењу се може рећи једино истина. Ту је била само размена мишљења и ништа више, не треба да се секираш због тога. Пала ми је на памет следећа мисао: за писца је корисно да се упозна с делима Златоуста. Као прво, тамо ће наћи мноштво корисних мисли за своје дело, као друго, смириће се због китњастог стила светог оца. Наравно, код Златоуста је написано јако китњасто. Ономе ко се упознао с аскетским делима светих отаца и ко се бави непрестаном молитвом Златоуст ће изгледати помало досадно.

Без смирења је врло тешко попустити другом, гордост увек инсистира на своме. Још, како се прецизно обистињује Свето Писмо: *Каквом мјером мјерите, онаквом ће вам се мјерити* (Мт. 7, 2). И ово се увек оправдава. Једном сам у шали рекао: «Отац Јустинијан је из Куопија путовао три дана и три ноћи,» а и сам сам промашио своју станицу када сам путовао од вас. Ко другог осуђује због нечега обавезно сам пада у исто то. Другачије и не бива. «Господе! Даруј ми да видим своја сагрешења и да не осуђујем брата свог.»

Схиигуман Јован.

32

30. децембар 1947.г.

Најчаснија у Христу Јелена Акселевна!

Христос посреди нас!

У свом последњем писму понављаш своје секирације. Међутим, сад се то, хвала Богу, завршило. «Да није невоља, не би било ни спасења,» рекли су свети оци. Од невоља има две користи: прва је усрдност ка Богу и захвалност од све душе; друга је – оне избављају од испразних брига и забринутости. Из светоотачких дела се види: свети оци су попут нас такође падали у унијне и малодушност, чак су осећали оно што нису хтели да напишу да не би смутили и довели у очајање нас неискусне у духовном животу. Наравно, Господ допушта да се догоде невоље сразмерно нашој снази, ко какве може да понесе. Оне нас смирују. У нама постоји некаква самоувереност: својим силама желимо да напредујемо у духовном животу, а у невољама се управо и учимо смирењу, учимо се томе да наши напори без Божије помоћи не постижу циљ. Од нас се захтева труд за добродетељи, а успех у добродетељи већ зависи од благодати и Бог благодат даје управо само смиренима, а без прилике за смирење човек се неће смирити.

Духовни живот је мудар. Свети оци су га до танчина објаснили у својим делима, а њихова дела се највише спознају животом. Ако сам будеш радио, чистио срце од страсти, све ће бити јасно и разумљиво. Преподобни оци, молите Бога за нас, грешне, и отворите наш мали разум да схватимо ваша дела.

Пишеш да «посао одвлачи молитву». Приликом обављања посла имај сећање на Бога, то је такође молитва. И добро је што имаш тежњу ка духовном животу, ка молитви, то је већ половина спасења, а даље ће ти Бог помоћи, само не падај у унијне и малодушност. Нека ти је Господ у помоћ. Још пишеш да «ниси ни почетак положила». Ово осећање је добро, то је пут ка смирењу. У духовном животу тако и јесте по закону духовног знања: што се човек више приближава Богу, тим више види себе као непоправљивог и грешног. Сачувај Боже, да човек себе види као праведног.

Ваш самолитвеник, с љубављу у Христу,

схиигуман Јован.

13. јануар 1948.г.

Најчаснија у Христу Јелена!

Моле те да помажеш у цркви. Бог те благословио, потруди се. У стара времена су се овакве трудбенице називале ђаконисе. Наравно, имале су још много других обавеза, а од тебе је и ово довољно. Немој да се секираш што не можеш да чујеш службу. Преподобни Макарије пише: «Труд се рачуна онима који се моле, а молитва онима који раде.» Ето, видиш, укупно испада целина. То сам написао својим речима по сећању; ако имаш књигу преподобног Макарија прочитај трећу главу.

Добро је што стремиш ка молитви. Молитва је драгоценија од свега, али се и непријатељу најмање свиђа. Он прави многе сметње, али га се не треба плашити. Господ даје молитву ономе ко се моли. Бог те благословио, труди се, моли се.

Молитва је главна ствар у духовном животу. Притом треба стицати и друге добродетељи, искорењивати страсти. Прочитај 9. главу преподобног Макарија у првој беседи о чувању срца.

Схиигуман Јован.

Нови Валаам,
12. март 1948.г.*Достојна поштовања у Христу Јелена!
Христос посреди нас!*

Данас је петак трапаве седмице. Био сам на бденију и пишем ти своје утиске: на служби се славе и хвале преподобни оци, који су заблистали у испосништву, помиње се њихов труд: кротост, незлобивост, целомудреност, смирење, искреност, простодушност, отвореност, трпљење, непрестана срдачна молитва. Ако се наброје њихове добродетељи, треба исписати цео овај лист, све чак неће ни стати, а и ја немам довољно памети. А с чим ћу ја изаћи на Суд Божји? Јер, живим у манастиру 52 године, а шта сам стекао за будући живот? Господе, смилуј ми се и помози мени, грешном, да макар на крају свог живота положим добар почетак! Преподобни оци, молите Бога за мене, грешног!

Из црквене управе засад нема никаквих одлука. Не зна се како ће они решити ову ствар. Браћа се секирају.²² А ја сам по Божијој милости миран. Касније ћу ти написати како се све то завршило. Трудим се да се држим по страни од свега и клоним се свих разговора. Нека у свему буде воља Господња.

Ах, Јелена, како је тешко наћи једномисленог човека с којим се може искрено и отворено разговарати. Због своје гордости нисам стекао истомишљеника. Велико су благо светоотачка дела, зато их и читам свакодневно. Нека Царица Небеска чува тебе и маму Својим Покровом.

Многогрешни схиигуман Јован.

14. април 1948.г.

*Најчаснија у Христу Јелена!
Мир ти и Божји благослов!*

Не падај у унијије, стражи, моли се Господу и моли Га за помоћ. Ако некад нешто помало грубо кажеш мами, шта да се ради, не падај у малодушност, јер ниси Анђео, а човеку је својствено и да се разгневи. Ипак, труди се да носиш њене немоћи и Господ ће понети твоје немоћи. Не секирај се што те понекад нападају плотске помисли. Само

²² Има се у виду питање о преговорима који се тичу потчињавања Московској Патријаршији.

Господња благодат може да ослободи од њих. Међутим, треба да знаш: оне ће те подсећати на себе све до гроба, ни старост није слободна од њих.

Да, духовни живот је сложен, он захтева дубоко смирење и трпљење; разумом се не може схватити, он се поима само искуством и схватају га само они који се труде да живе по савету светих отаца. Ако те неко замоли за савет одговарај оно што знаш, помоливши се претходно у себи и уздај се у вољу Божију.

Л.Розе је духовно дојенче, дете, њу треба хранити млеком. Стрпљиво слушај шта она говори, лакше јој је кад све каже. Реци јој да не обраћа пажњу на друге и да не гледа на њихове недостатке, јер ће сваки човек сам за себе дати одговор Богу. Нека се сами разбирају у својим стварима, а нема заповести да се од других захтева љубав и исправан живот. Нека се о другима побрине онај ко је за то постављен по Промислу Божијем.

Данас су били избори, за настојатеља је изабран о.Јероним. У души ми је драго што ме је Господ избавио јарма настојатеља.

На тебе и маму призивам Божи благослов.

Схиигуман Јован.

36

26. јун. 1948.г.

*Достојна поштовања у Христу Јелена!
Христос посреди нас!*

Чекао сам те у четвртак и коњић је био послат до раскрснице. Очекивана није дошла. У суботу сам такође хтео да пошаљем коња, кад одједном добијам писмо да не можеш да допутујеш. Шта да се ради, потрпи и уздај се у вољу Божију у свему, не на речима, већ у осећању срца. Потпуно саосећам са твојом секирацијом, увек се молим за твоје здравље и за твоју срећу, и молим Божију помоћ, нека ти је Господ у помоћ и нека те чува.

Кад дођеш у град и кад будеш ишла на посао твоја унутрашња секирација ће постепено нестати, тако је. Иако ниси дошла у манастир, молитвено ћемо општити и разговарати у писмима. Умируј своју маму колико имаш снаге ради Бога и носи њене немоћи, тада ће и Господ понети твоје немоћи.

Да, тешко је разговарати с онима који се придржавају само слова, јер оно убија дух. С оваквим саговорницима се губи унутрашњи мир. Ако будеш говорила о духовном треба да будеш мудра да прекинеш разговор с њима. Због своје гордости или духовног слепила просто не могу да схватим – немам саветника међу нашим братством, немам онога с ким бих могао отворено да поделим осећања. Волим да читам свете оце, јер су они руковође за царство небеско, до танчина разобличавају страсти и показују начин борбе с њима. Читам, дивим се и одушевљавам њиховим учењем – просто не могу да се одвојим од књига. Трудим се да се клоним празних разговора.

Између тебе и Марије Владимировне не може бити отворених разговора, јер сте различите. Нека би јој Господ помогао да носи тежак крст, зар је лако дадиљати унуке? Имам чај, и харингу имам, купио сам три килограма путера – ето како схимник живи, није схимник него чревоугодник. Понекад ми долазе помисли да живим строже, да се задовољавам само оскудном трпезом, а онда мислим: «Сачувај здравље, помажи браћи.» Ето, тако и варам себе, нерадни схимник.

Због своје лењости трудим се да уз Божију помоћ колико могу живим унутрашњим животом, да се споља не издвајам, трудим се да стрпљиво подносим своје грешке, и бар понекад прекоре и подсмехе у благој форми. Дешава се да ми неко иза леђа лоше говори. Трудим се да будем глув и нем, не показујем ни изгледом да сам незадовољан онима који ме вређају. Све делим само с тобом, и то не ради похвале, већ да изразим своја осећања.

Ускоро ће почети косидба, ићи ћу на косидбу. У души ми је веселије кад радим с браћом, и лакше се долази до сапоспознаје, јер овде за њу има много повода.

Онај који вас се увек сећа,

3. јануар 1949.г.

*Господе, благослови!
Најчаснија у Христу Јелена!
Христос посреди нас!*

Хвала Богу, преживела си тешко време. Немој да се секираш око тога како да уредиш свој живот на други начин, препусти се вољи Божијој и моли се. Време ће постепено све уредити. Добро је што ниси правила даћу, и без даће си имала много бриге. Наравно, тешко ти је било да видиш и доживиш смрт твоје драге мамице, и раније си имала прилике да биваш поред људи на умору. Међутим, смрти су различите. Игуман Маврикије Валаамски се са смрћу борио 40 дана, а јеромонах Јеренеј – 60 дана. Јуче смо сахранили монаха од 74 године, умро је изненада: пре ручка је радио, после ручка је остао сам у келији. Кад су други дошли у келију, он је лежао поред стола, предао је душу Богу.

Човек не умире, већ само прелази у други, вечни живот. Тело је од земље, у земљу ће поћи, а душа је од Бога и отићи ће Богу. А тамо је већ Његова света воља – кога ће где да одреди, по делима сваког. *Да буде милост Твоја, Господе, на нама, као што се уздамо у Тебе* (Пс. 33, 22). Немој много да узимаш на себе да читаш, труди се да на послу све обављаш ваљано. Ако време дозвољава, прочитај по главу из Јеванђеља, апостолских посланица и катизму, или чак једну «Славу». Свето Писмо је важније од канона.

Нека те Господ чува!

Схиигуман Јован.

31. јануар 1949.г.

*Најчаснија у Христу Јелена!
Христос посреди нас!*

Ево ти мог савета: одбиј молбу даме која те је замолила да поразговараш с њеним мужем. Нека се они сами расправе, јер ти не знаш узроке, а и не треба да сазнајеш породичне неспоразуме. Ми, духовници, морамо да слушамо приче о различитим породичним непријатностима, наравно дужни смо и да посаветујемо колико можемо. Добро си урадила што си је посаветовала да се моли, и сама се помоли, али поново одбиј молбу да разговараш с њеним мужем и да му било шта саветујеш. Нека ти Господ дарује мудрости.

Добро је што се трудиш да не размишљаш о мами. Трпи и моли се, са временом ћеш је се само ретко сећати. Немаш само ти тренутке малодушности, сви људи доживљавају тешке тренутке, понекад човек хоће да виче из свег гласа.

Ми не можемо да знамо било шта поуздано о људским судбинама у загробном животу: то је Његова света воља. Међутим, нема сумње и не може бити да православна душа која верује у заслуге Господа Исуса Христа оде у пакао. Твоја мама је верујућа, ја не сумњам у њено спасење, али се степени блаженства, наравно, дају по заслугама сваког човека. Како је рекао свети апостол: *Слава је различита: друга је слава сунца, а друга слава мјесеца, и друга слава звијезда* (1 Кор. 15, 41). Ако нека грешна душа доспе у пакао, света Црква се моли за такву душу и Господ је ослобађа паклених мука. Ја, грешан, верујем у црквене молитве.

Нека те Господ чува!

Твој самолитвеник,

схиигуман Јован.

28. фебруар 1949.г.

Осетио сам сву твоју секирацију. Нека те Господ укрепи у свему. Врло је добро и духовно што се трудиш да не угађаш људима и да поступаш по савести, од таквог устројства стичеш душевни мир.

Знаш да у теби има много рђавог? Не падај у очајање: Господ наш Исус Христос је дошао на земљу управо ради рђавих, каквом ти себе сматраш. Замолимо Господа за помиловање и Он ће се смиловати нама грешнима по Свом милосрђу. Амин.

Не чуди се што у усамљености осећаш униције и тугу, јер ове мисли посећују усамљене. Понекад човека нападну тако да се просто изгуби и не зна чега да се прихвати, просто хоће да кука на сав глас. Свети оци су ово такође осећали.

Што се тиче светоотачких књига и тога како их треба читати добро саветује епископ Игњатије. Имаш ту књигу – «Дарови савременом монаштву». Прочитај је, а и мени пошаљи, код нас у библиотеци је нема. Још пошаљи «Морално учење» светог Исака Сиријског малог формата.

Твој самолитвеник,
схиигуман Јован.

40

25. март 1949.г.

Најчаснија у Христу Јелена!

Најтеже од свега је спознати самог себе. Талентована диригенткиња је умела да управља хором, има добар глас, може нешто лепо да издекламује, па и поуку да каже, и још је, на несрећу, хвале. Како притом да не почне да уображава: «Нисам као остали.»? И њена писма су патетична. Наравно, дивила се својим мислима. То се види по њеном писму. А писмо је у суштини врло глупо и осећа се да човек уопште није упознат с унутрашњим животом. Није могла да прими оно што је рекла о једином потребном.

Написао сам јој и доказао на основу светих отаца да она пушта уобразиљу и фантазији на вољу и да погрешно на основу човекове спољашњости доноси закључке о унутрашњем животу и на ову тему сам морао опширно да напишем у писму и да објасним различита осећања, али она није могла или није хтела да схвати. Ћутке је прочитала дугачко писмо, задржала се само на ономе што је погодило њено високо мишљење о себи и написала ми је дугачко збркано писмо под угиском увреде. Пратила ме је осам врста, разговор с њом ми је тешко пао. Нека јој је Господ у помоћ. У општежитију у Јарвену њихово слово просто убија дух, и они се јадни муче. Нека им је Господ у помоћ.

О твојим сузама: види из ког извора теку. Чини ми се да су од туге... Ипак, не шкоде, јер после бива лакше.

Схиигуман Јован.

41

30. март 1949.г.

Најчаснија у Христу Јелена!

Што се тиче познанице – види сама. Кад предстоје два зла бирај мање. Мислим да је боље да одбијеш да станујеш с њом него да живите заједно и да негодујеш.

Пишеш да код тебе нешто духовно није у реду, нешто недостаје, вероватно нема вере у Господа и љубави према Њему. Непријатељ људског рода те смућује, чедо. Не слушај га, имаш вере у Бога и љубави према Њему. И твој страх је неправилан, јер је од уображености. Живи онако како живиш, немој много да размишљаш. Ти стално, као што се види, пазиш на себе и желиш да се поправиш, и оваква жеља је пола спасења. Шта ти још треба? Начитала си се светоотачких књига и не можеш да их схватиш, па се смућујеш. Имаш разум, треба да размишљаш и да се прилагођаваш животним условима. У духовном животу има три степена: почетника, средњих и савршених. Знај да си ти почетница, а гураш се међу средње и савршене. Смири се, смири се, трудећи се да имаш сећање на Бога и Господ ће ти помоћи.

Нека те Господ чува. Твој добронамерник и самолитвеник,

Схиигуман Јован.

42

Нови Валаам
16. мај 1949.г.

Најбогољубивија слушкиња Божија, Јелена!

У борби с искушењима не падај у униције и малодушност, већ знај да у овој пролазној долини плача (Псл. 83, 7) не треба да очекујеш ослобођење. Искушења ће бити и то све до гроба, немој томе да се чудиш, другачије не може ни бити. То ти кажем на основу Светог Писма и учења светих отаца.

Пишеш и називаш себе рђавом и ништавном. Ова твоја осећања су добра и света. У духовном животу увек тако бива. Раније, кад си мало пажње обраћала на себе и кад ниси стражила, ниси имала ништа против да мало машгаш о себи: «Па нисам као други људи.» А сад си у осећању срца постала свесна себе управо онакве каква у суштини и јеси, или тачније речено, кренула си правом стазицом, која води ка спасењу. Раније је твој живот пролазио у сновима и фантазијама, а сад живиш у осећању срца.

Знај да без прилика да се смиримо, не можемо да се смиримо, али не очајавај. Очајање је ђавољи изум, не слушај га. Чак и кад бисмо се заглибили у дубину разних зала или грехова, не треба да падамо у униције и очајање, јер нема грехова који побеђују Божије милосрђе. Слава, Господе, Твом светом милосрђу и Твом снисхођењу, дуготрпеливи Господе! Кад те неко нешто пита кажи оно што знаш, немој да се стидиш, али немој за то да се припремаш и не заборави да се претходно помолиш, а онда говори. И ја тако радим и теби саветујем да тако поступаш. Нека те Господ упуту.

Схиигуман Јован.

43

20. мај 1949.г.

Најбоља у Христу Јелена!

Радујем се што усрдно читаш преподобног Касијана Римљанина. Није га случајно преподобни Јован Лествичник назвао великим. Степанида има мало искуства у духовном животу и не схвата суштину духовности, јер није упила светоотачко учење. Наравно, с њом је тешко говорити о духовном животу. Глупо говори о сузама и молитви, да долази до Господа и да Господ даје одговор на молитви. Свети Петар Дамаскин пише: «Почетак просвећења душе и знак њеног здравља је кад неко почиње да види своје грехове као морски песак. Сузе које долазе пре тога, наводно божанске мисли умилења и томе слично јесу подсмех и тајно лукавство демона, нарочито за оне који живе међу људима или у бризи о испразном, чак и ако је веома мала.» У светоотачким књигама је свестрано објашњен духовни живот. Управо њима се треба руководити. Ако нађете човека блиског по духу можете да разговарате и да се саветујете с њим. У наше време је овај начин најбољи.

Пало ми је на памет да сам негде читао: «Тешко нама ако колаче буде пекао обућар, а чизме буде поправљао колачар.» Не чуди се што свештеник о.Георгије реферат није говорио у складу са својим звањем. Свештеници уопште живе у световној овоземаљској атмосфери и баве се стварима из свакодневног живота. Њима је веома тешко да живе пажљивим животом попут о.Јована Кронштатског. Да ли оваквих Јована има много? Већина свештеника испуњава службу као средство за живот и говоре оно што су разумом научили. А пошто немају духовно искуство, скрећу у стихије овог света. Међутим, не треба их осуђивати. Сачувај, Боже.

Схиигуман Јован.

44

Нови Валаам,
3. август 1949.г.

*Најчаснија у Христу Јелена!
Христос посреди нас!*

Желиш тишину да би се бавила читањем. Живи онако како живиш и прилагођавај се таквом животу који се код тебе сад одвија. Немој да се чудиш што Дороган не може да прими Лествичника. Он живи спољашњим животом, а о унутрашњем животу нема појма, зато се тако и изразио о «Лествици».

Агнија је била у гостима три недеље и отишла је плачући. Целог живота је хтела у манастир, али због нечега није могла да оствари своју жељу. Постригао сам је у мантију тајно, зове се Евпраксија. Остала је врло задовољна, ти немој да причаш о њеном постригу, нека то остане тајна.

Ето, како се малодушним показао твој отац, а он је војно лице. Баш лица треба да буду храбра, јер без вере у Бога не може да постоји храброст, пошто је човек створен по образу и подобију Божијем. Иако има храбрих атеиста, њихова храброст је ненормална, болесна, очајање због гордости и ташпина. Нека их Господ уразуми.

У молитви не падај у унијије. Иако је расејана, ипак приморавај себе на њу.

Невоље које сам очекивао, по Божијој милости ме се нису чак ни дотакле и моје расположење се није нимало променило. Ах, како је добро бити на опрезу и пазити на себе и у свему се препуштати вољи Божијој!

Твој добронамерник и самолитвеник,

архигрешни схиигуман Јован.

45

Нови Валаам
18. септембар 1949.г.

*Најчаснија у Христу Јелена!
Христос посреди нас!*

Називаш себе рђавом и ништавном. Вероватно да таква и јеси. Али пази на себе, шта ћеш осетити ако неко понови твоје речи?

Плашиш се размишљајући о томе какав крај ће те задесити. Наравно, страшно је умирати, страх од смрти је својствен свим људима, пише преподобни Јован Лествичник (беседа 6. «О сећању на смрт», 3. глава). А очајање и унијије су већ од непријатеља. Не слушај његове сугестије. Прочитај у Отачнику на крају 126. главе изреке старца чија имена нису дошла до нас.

Православни богослови су одлучно рекли за спиритизам: то је демонска појава. Апостол Павле је рекао: *Сам сатана прима обличје Анђела светлости* (2 Кор. 11, 14). Прочитај у истим овим изрекама светих старца (гл. 134, 135, 136, 110, 158) о демонским појавама у обличју Анђела. Како човек може да верује да се јавља Павле? То је очигледна демонска прелест. Ако се сатана појављује у обличју Спаситеља, Анђела и светих, значи да може да се појави и у другом обличју. Само, сатана никако не може да прикаже крст – прочитај 413. одговор код преподобног Варсануфија.

Различити су степени духовног напретка и духовно може да спозна само онај ко је духован. Корисније је да човек све види као добре, а себе горим од свих. Ако будеш гледала само себе, управо тада ћеш увидети да си најгора.

Пишеш да преживљаваш тешко душевно стање. Међутим, знај: не доживљаваш само ти овакво тешко стање, већ читаво човечанство стење под бременом Адамовог наслеђа због непослушања. У оваквим тешким тренуцима постоји само једно средство – трпљење и молитва и уверавај себе да ће промена бити на боље, јер као што се у ваздуху дешавају промене, тако је и код нас.

Шаљем ти писмо из Америке. Прочитај и напиши ми што пре можеш шта ти Господ положи у срце, какав савет да јој дам. Писаћу јој и желео бих да знам твоје мишљење о томе како да јој пишем. Врати ми њено писмо.

Нека те Господ чува.

Схиигуман Јован.

46

Нови Валаам
20. новембар 1949.г.

Добро здравље ти желим, најбогољубивија слушкињо Божија Јелена!

Још увек се ниси научила да водиш борбу с непријатељем људског рода. Приступио ти је својим лукавим сплеткама и ти само што не падаш у очајање. Смири се и немој да се секираш, то ти непријатељ доноси сећање на некадашње грешке, не треба га прихватати, просто не обраћај пажњу. Ево шта пише преподобни Марко Подвижник: «Некадашњи грехови, којих се човек сећа штете напредном, јер ако доносе са собом тугу, удаљују од наде, а удаљавајући од наде, убацују унутра некадашњу прљавшину.» А преподобни ава Доротеј је рекао: «Не треба да се секирамо ако нас узнемирава страст, јер је секирација дело неразумности и гордости.»

Бој се гордости више од свега, јер је због гордости први даница постао сатана и за њега је Господ припремио вечну муку. Некадашњих грехова се треба сећати само онда кад непријатељ убацује помисли хвалисавости да би се човек смирио. Како је речено у Отачнику «један подвижник је написао на зиду своје грехове и кад је непријатељ почињао да га напада помислима хвалисавости говорио је себи: “Старче! Иди, погледај свој блуд.”» Чедо, Бог ће ти опростити твоја спотицања, буди мирна.

Твој добронамерник и самолитвеник многогрешни,

схиигуман Јован.

47

Нови Валаам
20. јануар 1951.г.

*Достојна поштовања у Христу,
Јелена Акселевна!*

Пишеш да си се препустила испразности и имаш мало ревности да се подигнеш од земље. Не секирај се, буди задовољна тиме да постоји тежња ка једином потребном. Свако има свој начин живота. Имај у виду своју ситуацију и довијај се да све буде ради Бога. Немој да тежиш созерцатељном животу, труди се да проводиш делатни живот. Јер говорио сам ти: труди се да испуњаваш јеванђељске заповести, пошто ће Суд на Другом доласку бити по Јеванђељу. Уосталом, Бога немој да замишљаш као строгог члана казнене експедиције, Он је врло милостив. Слава, Господе, Твом милосрђу! Ако се догоди да се поколебаш у добродетељи, немој да дрхтиш, јер је наша природа врло променљива, само је Анђелима својствено да непоколебљиво стоје у добродетељи. По апостолу: *што је за мном заборављам, а стремим за оним што је преда мном* (Флп. 3, 13).

Сад мало читам књиге, понављам по забелешкама: бележене су у различито време. Држим се одређеног правила, трудим се да се држим правила митарара. Више волим да читам Јеванђеље, апостолске посланице, и Псалтир с тумачењима. Кад легнем у кревет трудим се да понављам Јеванђеље колико знам напамет, то је врло корисно. Нисам стекао једномисленог човека с којим бих могао да попричам о једином потребном. Ах, како су велико благо за нас грешне дела светих отаца. Почнем да читам и као да то нисам раније читао.

Сад ме занима мисао о вечном животу: вечности нема краја, хвата ме језа. Ма како тешко човек да живи овде на земљи, ма како велике невоље да има или тешке болести, ипак ће се завршити смрћу. Неки у тешким тренуцима кажу: «Бар да што пре умрем.»

Постоји нека утеха да ће се патње завршити. А шта да очекује у будућем животу? Вечност нема краја. Господе, смилуј се нама, грешнима!

Утешно је читати Јеванђеље. Понекад устанем ноћу, прочитам главу и понављам лежећи, чак ми груну сузе од Божијег милосрђа. Дивно је Божије милосрђе према нама грешнима – примио је нашу плот и постао истински Човек осим греха. И нећу сакрити од тебе: пишем ове редове и плачем. Не пишем ти због таштине, већ просто делим с тобом своја осећања, као с једномисленим човеком.

Сећаш се шта сам ти говорио: написаћу писмо Јелени Т. Кад сам дошао у манастир, размислио сам о свему и знајући њену психику решио сам да не пишем, јер сам сигуран да јој неће бити на корист, и у мени самом ће изазвати смутњу. Она је врло заузета собом и воли да поучава друге. Кад се у писмима дотичемо људских немоћи то није осуда, већ је просто разобличавање људских немоћи ради духовне праксе. Ако будеш морала да разговараш с неким другог устројства, потрпи. Боже те сачувај од тога да изражаваш своје унутрашње устројство. Треба сакривати од људи своја унутрашња осећања, духовна и греховна, њих треба делити само с једномишљеником.

Мати Платонида ми је послала писмо и пише да је њена познаница упала у секту. Има намеру да јој каже да почне да се дописује са мном, али ја мислим да је то за мене незгодно, јер ће ми одузети много времена и тешко је у писму одговорити на секташка питања.

Т.К. је у манастиру у гостима. Јако ми је драго што се исповеда код о.Тимона: она је за мене мало тешка, а и ја не одговарам њеном устројству. Спасење се састоји у многим саветима, али не са многима. Код неискусних је овако: један говори и мисли да поучава, а онај ко слуша мисли да се поучава, али тек кад у искуству сазнају шта је духовни живот они схватају да су га неправилно схватили. Сви некако остају на слову, које убија дух. Наравно, обреди и телесни труд су потребни, јер се њима васпитава дух, али ако не буде духовних плодова: љубави, радости, мира, дуготрпљења, благости, милосрђа, вере, кротости и уздржања (в. Гал. 5, 22-23) – њихов труд ће бити узалудан. Не пишем своје размишљање, већ богомудрих светих отаца. Врло је тешко разговарати с онима који инсистирају на слову, али не треба се спорити и убеђивати се, јер је бескорисно – изгубићеш свој мир. Треба потрпети и довијати се како да не смутиш човека.

А оца N не питај за светоотачка дела, јер га она не занимају. Уопште, ретки су свештеници који читају светоотачке књиге.

Читаш књигу аве Доротеја, а ја је целог живота изучавам, и никако не могу да научим да живим по њој. Она се назива духовном азбуком. Његова психологија је дивна, писано је једноставно, али и узвишено.

Призивам на тебе Божји благослов. С љубављу у Христу,
многогрешни схиигуман Јован.

Најчаснија у Христу Јелена Акселевна!

Ето, како се показало да си немоћна духом: удаљили су те од продаје свећа и ушгинули за срце. Чак кажеш: «Истерали су ме прилично ружно, као девојчицу». Твоја туга је због ситнице, због које се чак се не треба ни вређати. Треба да будеш задовољна и захвална што сад можеш да стојиш у цркви без икакве бриге. Па раније си ми писала да мораш да се бавиш свећама – као да си била незадовољна овим послушањем. А кад су те сменили, то те је ујело за срце. Добро је што си тога постала свесна и покајала се. Бог ће опростити.

Читамо свето Јеванђеље и заборављамо на страдање Спаситеља. Он је био и савршени Бог и савршени Човек, само без греха, трпео је ради нашег спасења срамоту, прекоре, пљување, ударање у образе, ударце штапом по глави и срамну смрт на Крсту. Опрости нам, Господе, због нашег нарада и непажње према Твојим страдањима! А шта се

код нас дешава? Нису нам рекли чак ни прекорну реч, а и то нас је ујело за срце: значи, нема смирења, већ је присутна гордост. Без смирења нема спасења и наши подвизи ће бити узалудни. Господ дарове не даје за труд већ за смирење – тако нас уче свети оци. За време невоља треба читати свето Јеванђеље и дела светих отаца.

О вашем кружоку. Буди мудра у Христу, немој да се стидиш да понекад зауставиш неодговарајућа мишљења, иначе ће се изгубити смисао вашег кружока.

Читаш светог Исака Сиријског. Знај да је ова књига написана за отшелнике. За мирјане је добро да је прочитају само ради знања, јер је ваш живот делатан и ви не можете да примите његово учење. Ево, прочитала си тридесет четврту главу и пишеш да код тебе «нема ни једног ни другог»,²³ а ја ти кажем: буди захвална ако си свесна тога да ничег нема, свест о томе је пут ка смирењу.

Молим за вас Божји благослов,

схиигуман Јован.

49

16. август 1951.г.

Многопоштована у Христу Јелена Акселевна!

Жалиш се да не можеш да се усредсредиш на молитву, пишеш: «Још увек је присутна безосећајност,» свесна си свог нерада, а не утицаја спољашњих послова. Да, «слатка је молитва, али захтева велики труд и молитва до последњег тренутка живота захтева борбу,» рекао је ава Агатон. Ипак, мораш да знаш да сваки живот има свој поредак. Живиш у свету, и труди се да савесно обављаш свој посао, на који те је поставио Божји Промисао.

Немој никога ни због чега да осуђујеш. Ништа што не волиш сама немој да чиниш другима. Не волиш да ти људи говоре непријатне ствари или да те прекоревају, или вређају, или да се грубо опходе према теби, или да те злослове – и ти ништа такво немој да чиниш никоме. Ето поретка твог живота, и труди се тако да живиш, а за шта те савест разобличи – кај се пред Господом.

А то куда стремиш јесте удео монашког отшелничког живота, он захтева потпуну безбрижност, а највише – дубоко смирење. Без смирења су узалудни сви подвизи. Јер ти си по цео дан заузета бригама и пословима – како ћеш моћи да се усредсредиш на молитву? Ако нађеш слободан тренутак прочитај мало Јеванђеље и апостолске посланице и још завири у светоотачке књиге. Нека ти Господ дарује мудрости.

Јерођакон Антоније се упокојио двадесетог јула у шест сати и четрдесет минута увече, изузетно мирно, као да је заспао. Ујутру сам га причестио, неко време је био малаксао, али је трпео и није се жалио.

Схиигуман Јован.

50

Папинијем
22. октобар 1951.г.

Многопоштована слушкињо Божија Јелена!

Јадикујеш због тога што немаш добрих дела – а зар нису добра дела у канцеларији којима си оптерећена до гуше? Ако се томе још дода неосуђивање других, да оно што не желиш сама за себе, не чиниш другима, то ти је довољно, буди мирна. Мислим да је за хришћанина који тежи ка духовном животу крајње безумље да диже нос због доброг стања. Нека ти Господ дарује мудрост.

Неразумно је, чак и грешно мислити да си «пропала без мене». Читај Свето Писмо и свете оце и учи. Шта значе моји савети кад ја сам идем по пипању? Ако нешто пишем, црпим из истих извора. Ја личим на парно купатило: друге перем, а сам остајем исто онако

²³ Односно, нема ни добродетељи, ни смирења.

прљав. Игуман Серафим ми због нечега још увек није послао књигу коју је обећао, а можда се и увредио на моје последње писмо. У њему сам писао какав саветник треба да буде и о његовом образовању сам рекао: «Довољно је оно које имаш, немој да тежиш ка вишем.»

Нека вас Господ чува.

Схиигуман Јован.

50

3. новембар 1951.г.

Многопоштована у Христу Јелена Акселевна!

По Божијој милости нисам болестан као што ти мислиш: срце ми је боље и рука као да постаје боља. Слава Божијем милосрђу.

О старцу Силуану сам мишљења као што си писала, само што нећу говорити. Попричаћемо ако се будемо видели. Игуман Јероним, оци Јувиан и Гаврило неће чак ни да читају, спотакли су се на предговору, види на 1. страници. Хтео сам да ти пошаљем ову књигу, али очигледно да је имаш, нека остане код мене. Отац Леонид је мало прочитао, њему се такође не свиђа.

Питаш да ли можеш да идеш на састанак? Види сама. По савету преподобног Варсануфија помоли се три пута: поступи онако чему мисао буде склона. Уосталом, није састанак узрок твоје смутње, него твоја уображеност: зашто говоре тако, а не онако како мени треба? Али ево шта да радиш: изговарај за време састанка молитву, па ћеш бити мирна и биће ти јаснији цео разговор.

Данас, трећег, сахранили смо јерођакона Корнелија. Вероватно га се сећаш, стално је певао молебане. Боловао је само три дана, сваког дана сам га причешћивао. Ујутру сам га причестио, а умро је ноћу у дванаест сати, тако тихо да нису чула ни четири калуђера који с њим живе. У 12 сати су погледали, а он се већ упокојио: очи су му биле затворене и руке прекрштене на грудима. Блажена смрт.

Нека те Господ чува.

Схиигуман Јован.

52

Нови Валаам
27. новембар 1951.г.

Најбоља у Христу Јелена Акселевна!

Ти, чедо моје духовно, пишеш да те је ухватио животни ковитлац, на послу бриге без краја. Али, ове бриге нису лично твоје, него пословне, а и корисне су за тебе, јер ти мање глупости пада на памет. А таштина је друга ствар. Добро је што је барем примећујеш. Она је врло штетна, везује слободу у човеку и попут црва нагриза добродетељи, чак и код духовних људи. Ако будеш пазила на себе строже и пажљивије уз Божију помоћ неће на тебе утицати различити догађаји са стране. Још имај на уму да ћеш ако не данас-сутра, ипак сигурно умрети.

Твој одговор је само по разуму, без осећања и много је недореченог, тако да је од њега мала корист. Шкартирао сам га, не љути се. Не трудим се да пишем на тему питања, већ по устројству човековог живота, тако да ће питања отпасти сама по себи и он ће их и заборавити. Књигу старца Силуана читају неки монаси, ја сам погледао само нека места, тако да ми није згодно да ти пошаљем, а вероватно да је нећу целу прочитати. Титушка је чита, питај њега, шта ће рећи о њој...

Мати Платониди се срдечно захваљујем за кекс и писмо. Врло је добро и спасоносно што је послала И. Тимошенко тако добре књиге, а неке је чак и сама преписала. А то да ли ће се она вратити у Православље препусти вољи Божијој. Уосталом, подсети је ако буде прилике, у томе нећеш погрешити. Прво се помоли Богу и Пресветој Богородици. У принципу, учи се да сваком послу претходи молитва.

Нови Валаам
17. фебруар 1952.г.

Многопоштована у Христу Јелена Акселевна!

Осуђујеш себе и сматраш гором од свих. Међутим, то су само речи, а рђавом себе не сматраш. Кад би ти осећала као што говориш не би осуђивала друге ни због чега и не би се вређала због тога што сам рекао да је м.Платонида паметнија од тебе. Ха! Ха! Ха! Како си неразумна. Још пишеш «да измолим од Господа да будеш добра». Још једна неразумна молба и такође изазива сличан смех: она ће да живи не засукавши рукаве, а старац да измољава да она буде добра. Али, по духовном закону тако не бива. Ни Бог ни ја ти нећемо помоћи ако се сама не будеш трудила у благочестивости – тако су рекли свети оци.

Јуче је код мене дошао калуђер и каже: «Имам веома велики грех, не знам хоће ли ми Господ опростити.» Упитао сам га који, а он каже: «Хула на Бога и на Свете Тајне.» Кажем му: у тим мислима нема греха, јер су оне од ђавола и називају се прилози, а прилози су безгрешни. Не обраћај пажњу на њих, и узнеси мисао на неки предмет Светог Писма. Још сам поразговарао с њим на ову тему и дао му преподобног Јована Лествичника да би тамо прочитао о хулним помислима.

Раније су ме занимале овакве мисли: зашто је Господ изабрао Јуду за ученике ради проповеди, јер Он је знао да ће овај отпасти. Али за време службе ми је постало некако јасно: Господ по Својој доброты призива све, али не нарушава нашу слободну вољу. А ако је неко скренуо у порочни живот од добродетељи – сам је крив: није се потрудио у угађању Богу по слободној вољи. Један је заволео новац, а други овај пролазни живот, као и остали који су отпали. По својој слободној вољи треба да се трудимо у угађању Богу, тада нам благодат помаже.

Схиигуман Јован.

Папинијем
27. април 1952.г.

Многопоштована у Христу Јелена Акселевна!

Пишеш да ти се срце стеже: како ћеш стати пред Господа, јер то ће бити скоро. Немој да замишљаш да је Бог строги члан казнене експедиције, Он је врло милостив и зна нашу немоћну природу. Смири се, покај се и бићеш помилована, нимало не сумњај. Писао сам ти раније да ти савете не дајем као закон или заповест, већ просто као савет. Можеш да их прихватиш или да их не прихватиш, види сама, боље видиш тамо на лицу места. Само се труди да све буде ради Бога. Ако осећаш да си болесна нећеш погрешити ако одбијеш да продајеш свеће. Такође нећеш погрешити ако одеш да се молиш у Покровску. Добро је што волиш да седиш код куће и да никога не зовеш, а ако људи нешто кажу држи се својих убеђења. Још је добро да се држиш даље од парохијских ствари, а кад те се нешто дотакне и кад треба да говориш не заборави да се прво помолиш и из искуства ћеш се уверити да је то корисно.

Иако је потешко трпети невоље ипак је врло корисно. И ми морамо да се припремимо да уз Божију помоћ трпимо срамоту, прекоре, презир и подсмех. Ако се тако припремимо биће нам лакше да их подносимо кад дођу. Људи су нестални: данас хвале, а сутра оговарају.

Игуман Серафим се преко о.Методија распитује о томе какав је мој живот: у Француској је чуо нешто лоше о мени. Али ја се због тога не секирам, послао сам му неколико добрих књига. Он ми пише да је код светих отаца други дух. Одговорио сам: да,

они су писали по осећањима, а не само голе речи и не мистичке узлете ума. Свака њихова реч је проживљена у искуству, зато њихова дела приањају за срце, као мелем на рану.

Призивам Божји благослов на тебе, нека те Господ чува.

Многогрешни схиигуман Јован.

55

Валаам,
1. јул 1952.г.

Многопоштована у Христу Јелена Акселевна!

По Божијој милости живим уобичајеним монашким животом, као што си видела у току свог тродневног боравка у нашој обитељи. Заједнички манастирски живот протиче уобичајено, без промена. Али, код мене је све кренуло помало другачије. После читања Јеванђеља, апостолских посланица и катизми почео сам да читам Библију и да се удубљујем у њу: врло је поучно завирити у то како је живело човеченство на почетку. После дугогодишњег живота у манастиру и многе начитаности у светоотачким делима библијска историја ми је постала јаснија. Неће ми пасти на памет да кажем као што је неко рекао: «Каква је јерес тамо написана» (то о књизи Поновљених закона), јер је то рекао безумно. Божји закон је свет, такав је и био потребан за трдоврате Јевреје склоне многобоштву.

Кад сам сам без посла или шетам – размишљам о прочитаном, јер ум не може бити беспослен, треба му дати неки посао. Ако му се не да духовни посао, он ће лутати по предметима, догађајима овог света, а понекад разврставати старудију која лежи већ четрдесет година некадашњих догађаја или осећања и по закону преплитања заузима целу главу. Молитва и богومислије – само ова средства уз помоћ Божију могу да зауставе лутање помисли.

Тамо код вас у свету је други живот и потребна су друга средства за спасење. Ко обавља који посао, треба да ради савесно и да живи с ближњима у миру и слози, колико од нас зависи. Нека ти Господ подари мудрости.

Не падајмо у унијије у људским немоћима, јер је Господ примио нашу људску плот и поживео је на земљи као Човек ради нас, немоћних и прикуцао је све грехове целог света на Крсту. Немоћи нас врло смиравају. «Боље је немоћна савест, него добродетељ с ташпином,» рекао је духоносни отац.

Не треба се пре времена плашити старости и старачке немоћи. Треба чврсто да се ослонимо на вољу Божију и да верујемо у Његов свети Промисао.

Нека те Господ чува.

Схиигуман Јован.

56

24. октобар 1952.г.

Најбоља у Христу Јелена Акселевна!

Христос посреди нас!

Преподобни Варсануфије Велики пише: «Мати Сара је рекла: “Ако будем желела да угодим свим људима мораћу да се клањам на њиховим вратима.”» А професор се стиди да слуша учење светих отаца у тумачењу женскиња.» Занимљиво је и смешно.

Јер ниси му сама наметала свете оце, већ је он сам дошао да поприча о једином потребном. Ето, у разговору је осетио смутњу, срамоту, завист и презир што жена схвата суштину светоотачког дела, а он уз све богословско схватање, на своју срамоту, није схватио суштину светоотачког учења. А одакле да црпимо духовне савете? Да ли од Дарвина или од Л.Толстоја? Не, не, ма ко од светих отаца да говори, био то мушкарац или жена, треба да слушамо са захвалношћу. Јер он није рекао да жена неправилно схвата свете оце, већ је рекао да не жели да слуша «свете оце у тумачењу женскиња». Ма ко од

светих отаца да говори у ове тешке године, врло је важно и поучно што се налазе људи који схватају светоотачко учење.

Једна је ствар примећивати, а друга је ствар осуђивати. Један свети отац је угледао монаха који је нешто згрешио и рекао: «Он је пао и каје се, а мени може да се догоди да паднем у грех и да се не покајем.» Ето како богомудри оци извлаче корист из свих примера.

Седмицу не могу да служим, слабим. Уздам се у вољу Божију, молим Господа да ме удостоји хришћанске смрти и да ме избави од вечног мучења. Не знам да ли ће мој живот дуго трајати.

Остајем с љубављу у Христу.

Ваш самолитвеник

схиигуман Јован

57

Нови Валаам,
6. новембар 1952.г.

Поштована у Христу

Јелена Акселевна!

Не треба да тугујеш због моје болести, биће погрешно с твоје стране. Не знам хоће ли мој живот у овој долини плача (Пс. 83, 7) дуго трајати. Иако ми је потешко да служим причешћујем се у олтару, ипак идем на службу, у трпезарију и у шетњу. Не треба да се бојиш немоћи, јер је Господ сишао с неба ради немоћних. Ако човек постане свестан своје немоћи и покаје се Господ због Своје добротe, неће поменути његове немоћи и грехове. Највише се треба плашити ђаволје гордости и ташгине, непријатељства и осуђивања, а немоћи смиравају нашу умишљену благочестивост.

Не чуди се што добри људи који су блиски Цркви, верници, због неког прекора срамоте све унаоколо. То су спољашњи људи, они немају појма о једином што је потребно, зато од своје спољашње благочестивости немају користи.

Ових дана ми је један инок рекао: «Досадило ми је да живим, макар да умрем, желим да се претворим у небиће.» Међутим, ја сам прећутао, знао сам да неће примити моје савете, јер сви монаси су начитани и ко како схвата богословље и светоотачко учење, правилно или неправилно, тако се и држи својих убеђења. Оваквим људима савети са стране не одговарају – они сами радо уче друге.

Ах! Како је добро рекао преподобни ава Доротеј: «Сви занемарују и не поштују ниједну заповест, а од ближњег захтевају испуњење заповести.» Колико сличних примера човек може да види у току дана. Наравно, не скрећем пажњу на њих, јер је то уобицајена појава.

Ако пазиш на себе угледаћеш у свом срцу просто хаос и тада сличне појаве неће рањавати срце.

Написаћу ти кад осетим да ми је баш лоше. Онда можеш да дођеш док будем свестан. Бог зна какве ће ме болести задесити приликом растајања душе и тела.

Госпoде, нека у свему буде Твоја воља.

Многoгрешни схиигуман Јован.

58

Нови Валаам,
23. децембар 1952.г.

Многoпоштована у Христу слушкињo Бoжијa Јелена!

Путеви Господњи су непојамни за нас грешне и ниједан ум не може да их схвати. Зато немојмо покушавати да дознамо коме Господ даје какав крст. Ако нас брука и срамоти А.Ж. немојмо да нас то смућује и да је осуђујемо, него се молимо да јој Господ помогне и избави је од невоља и мука. Знај да је брукање и срамоћење, иако нам је

непријатно да га подносимо, врло корисно и спасоносно за нас. Ако будеш строже стражила – спознаћеш на основу искуства. Треба се плашити похвале, јер она васпитава таштину и уображеност. Тешко нама ако похвала буде изнад дела.

Ниси добро учинила што си дала савет о.Владимиру да ми напише о својим невољама. Ето ти епитимија: тридесет три појасна поклона с Исусовом молитвом, десет поклона Мајци Божијој и десет Јовану Претечи. Мислим да о.Владимир неће написати, а ако напише, мој савет га неће задовољити. То пишем по својим осећањима.

Преподобни Мојсије Скитски је говорио: «Неке који су долазили код мене по савет сам тешио и они су одлазили с душевном коришћу, а другима, на своју срамоту, нисам могао да кажем ништа корисно и они су одлазили без утехе.» Ево, ни свеци нису могли свима да кажу корисно и да их утеше. А ко сам ја да тешим у невољи? Ако је неко и добио корист од мојих савета, то се догађало по вери оних који су молили.

Како чујем, наши монаси су вашем Никољском црквењаку посаветовали нешто некорисно и о.Георгије је остао незадовољан. Нисам разговарао с њима, уопште се плашим да се мешам у ствари мирјана.

Јеромонах Варнава, старац из Тројицке Лавре је неком трговцу посаветовао велики посао, али он није успео, па је испало незгодно. На Валааму је јеросхимонах Алексије, којег је о.Јефрем много хвалио посаветовао нешто некој игуманији, после се предомислио, целе ноћи се вртео као вретено. Дакле, онима који се мени, краткој памети, обраћају за савет говорим своје мишљење, а онда увек кажем: «Али, види сам или сама.» Правилан савет могу да дају само свети људи као преподобни Серафим Саровски и Сергије Радоњешки. А како ја могу да посаветујем правилно кад сам идем по пипању?

Нека те Господ чува.

Схиигуман Јован.

59

24. април. 1953.г.

Поштована у Христу слушкињо Божија Јелена!

Иако сам саслушао твоју критику о стручности Н и смејао се због своје расејаности – лоше сам поступио што сам се смејао. Опрости ми, Господе. Више никоме нисам говорио ову подсмешљиву шалу, а ни ти такође немој више да је понављаш. Свети оци строго забрањују да се исмевају други људи. Они кажу: «Објави прво своје немоћи, па онда говори о туђима.» Тешко нама: своје немоћи врло вешто кријемо, а о туђима тако усрдно брбљамо.

Боле те руке, ноге и рамена, понекад те нападају туга и малодушност. Да, у болестима и невољама у посету долазе ове три сестрице: униније, туга и досада. Против њих постоји једно средство – трпљење и молитва.

Нетачно мислиш да треба много времена да се отпутује унутра.²⁴ Да се тамо отпутује не треба много времена већ смирење.

А каква је несталност у животу! Да ли се Јелена давно радовала и летела од радости као на крилима? Мало си се порадовала и одједном нагла промена: наша Јелена чак ни ноћима не спава. Да, свет је несталан и променљив: данас хвале, а сутра – бацају фотографије у пећ и руше споменике.

А о обожењу не треба да маштамо. Какво може бити обожење за нас грешне, кад се налазимо под утицајем страсти? Потребни су покајање и митарева молитва: «Боже, милостив буди мени, грешном,» - ето наше мере.

Ево, и преподобни Јован Лествичник каже: при изласку душе нећемо бити окривљени за то што нисмо чинили чуда, што нисмо богословили, што нисмо достигли знање, већ ћемо дати одговор Богу за то што нисмо плакали због својих грехова. Преподобни Пимен Велики није хтео да говори ни о чему другом осим о својим

²⁴ Има се у виду цитат: Царство Божије је у вама (Лк. 17, 21).

страстима. Ето, то је наша мера. Узвишено нам, наравно није разумљиво, схватају га само они који су изнад страсти. А страстан ће уместо «обожења» бити сањар, попут католичке Терезе.

Призивам Божји благослов на тебе.

Многогрешни схиигуман Јован.

60

1. септембар 1953. г.

Поштована у Христу Јелена Акселевна!

Једва сам се наканио да ти напишем: осећам лењост, а сад ми просто није јасно: да ли је лењост или немоћ? Некако сам почео да се клоним свега што ме се не тиче.

Један монах се двадесет пет година бави молитвом, али никад није разговарао са мном о молитви. Ових дана долази код мене и каже: «Моја молитва је постала неправилна.» Објаснио сам му грешку. Он ми се затим захвалио. Ево још једног случаја. Један монах ми каже: «Ево, већ неко време тачно у два сата ујутру нешто куца у ћошак, а данас у рам, и то врло јако.» Прво је помислио да куца Анђео. Рекао сам му: «То није Анђео него демон, сад више неће куцати.» Тако је и било: престао је да куца.

Пишеш да ти понекад падају на памет сопствене добродетељи и негодујеш због тога што тако мислиш. То се назива прилозима и они су безгрешни. А ако их прихваташ и ако се будеш наслађивала њима, то је грех.

И ја ноћу осећам страх: чини ми се да има неког у келији. Онда се удубљујем у молитву, крстим се и читам Јеванђеље, оно што знам напамет.

Пишеш да никако не можеш да се организујеш да живиш онако како треба. Ево, ја сам већ остарио, а никако да организујем живот. Али, немојмо очајавати. Иако је једанаести сат нашег живота Валадика и нас позива у Свој виноград (Мт. 20, 6-7). Уз Божију помоћ положимо почетак труда у винограду Спаситеља.

Труди се да се поправљаш, немој више грубо да одговараш А.Сергејевној. Ако си читала о светим местима Јерусалима не треба да идеш да слушаш приче Агније Ж. о њеном путовању. Твоје мишљење о томе да не желиш из њених уста да слушаш о таквим светим местима је врло рђаво. Покајала си се, Бог ће ти опростити, само немој више тако да говориш. Труди се да се поправљаш и да чистиш свој прљави извор срца да више не би избацивала сличне ружне речи. Изрибали су те Борис Иванович и А.Ж. Можда си заслужила, смири се и трпи. А ако су те изрибали непотребно, ставили су златни венац на твоју главу. Иако је потешко трпети незаслужени прекор, трпи ради венца. Немој да завидиш што се Антонинине приче свиђају народу, завист је ђавољи изум.

Многогрешни схиигуман Јован.

61

24. јануар 1954. г.

Најбоља у Христу Јелена Акселевна!

Буди опрезна с директором, моли се Богу да све добро прође и да те Господ избави од бескорисних невоља. Ђаво је лукав, искушава нас, грешне, на различите начине. Не заборави да нисмо мудрији од Соломона, да нисмо кроткији од светог пророка Давида и да нисмо ревноснији од светог апостола Петра.

Па писао сам ти и још једном понављам: кад говориш некоме нешто на душевну корист говори просто. Не треба да размишљаш о томе да ћеш утицати на човека – то ће учинити благодат Божија мимо наше жеље, али само ако то буде слушаоцу на корист. Знај да корист зависи од човека који слуша савете: ако слуша с вером, стећи ће корист, а ако слуша с радозналошћу, просто не знаш ни шта да му кажеш.

Молила си ме да ти напишем макар неколико речи, ето, ја сам ти и написао оно што ми је било на срцу. Сад ћу да пишем монахињама Пјухтичког манастира. Оне такође једва чекају моја писма. Иако ми је потешко, морам да пишем.

Нека ти је Господ у помоћ, само не падај у унијије.

Многогрешни схиигуман Јован.

62

Нови Валаам,
4. мај 1954.г.

Поштована у Христу Јелена Акселевна!

Благодатне посете су схватљиве оне које сам искусио и оне бивају мимо наше жеље и очекивања. Нико не треба говорити о њима осим духовног оца или једномисленог човека.

Понекад ми бива тешко, просто немам с ким да поделим осећања. Слово преовладава, а о унутрашњем духовном животу немају никаквог појма. Неки много причају, али говоре само оно што знају и што су усвојили. Некако обраћају пажњу на спољашње слово и под утицајем спољашњег живота расуђују о духовном. Наравно, спољашње подвижништво је потребно, али човек не сме да се зауставља на њему, јер оно није добродетел, већ помагало за добродетел. То не разумеју сви.

За нас је болна тачка да размишљамо о црквеној политици. Ипак изазива негодовање како у иностранству нападају Руску Патријаршију. Иза ћошка се може викати да није тешко, а хајде, пробај да задржиш кормило Православља у безбожности – то је велики подвиг, треба гледати: ако предстоје два зла треба бирати мање.

Призивам Божји благослов на тебе.

Схиигуман Јован.

63

Папинијем.
22. јул 1954.г.

Многопоштована у Христу слушкињо Божија Јелена!

Пишеш да двадесет пет година читаш, слушаеш Реч Божију и храниш се њоме, а «никакве вајде». Какву вајду хоћеш? Или хоћеш да видиш да си у свему исправна и света? Али тако не бива у духовном животу. Буди задовољна тиме што видиш своје недостатке, јер од тога неприметно, постепено, барем у малој мери долази смирење, а одступања и розоноде врло смиравају наш егоизам.

Ево, дуго си чекала свој одмор, дочекала си, била си заузета пред полазак, дошла си, била мало и отпутовала – и све је то прошло за трен, као сан. Тако пролази сав наш живот у очекивањима и секирацији, и сваки минути трен нас приближава преласку у вечни живот. Сад се треба побринути и порадити, док још има времена, треба направити залихе у ономе што је потребно за наш вечни живот. Пазимо! Господе, помози нама, грешнима, да положимо добар почетак, да не дођемо до преласка празних руку да бисмо имали шта да платимо ваздушним митарима који ће нас дочекати.

Стално имам пориве да се озбиљно затворим у себе, али ми је тешко, јер немам једнодушног саговорника. Велико је благо што постоје богомудри савети светих отаца, али једномислени саветник много олакшава духовну борбу.

Господ ће ти Својом милошћу помоћи у тешким тренуцима, само немој да падаш у унијије и молитвено Му прибегавај.

Твој недостојни самолитвеник, многогрешни, онај који није положио добар и богоугодан почетак

схиигуман Јован.

64

Нови Валаам
10. август 1954.г.

Многопоштована у Христу Јелена Акселевна!

Ево, овакве госте позива Финска Црква.

И о Зењковском и о Касијану се може рећи: они нису богослови, него празнослови, желе да поцепају Свету Руску Православну Цркву. А једино у Русији и постоји чисто Православље. Колико је тамо светих печалника за Руску Цркву и земљу, као што су преподобни Сергије Радоњешки и остали угодници Божији, и свете чудотворне иконе Царице Небеске! Они су спасавали Свету Русију у тешким тренуцима и верујем да ће и данас спасити православну руску земљу. А теби не саветујем да се секираш.

Ови празнослови желе да поцепају Цркву својим плотским мудровањем и имају намеру да поучавају без духовног искуства и разума. Нека истичу ма какве хоће разлоге за одвајање од Руске Цркве – нећу им поверовати.

Тако желим да посаветујем овим богословима да прочитају у петом тому «Добротољубља» почетак друге стотине²⁵ преподобног Никите Ститата. Преподобни јако мудро говори о три стања живота. Али, нема смисла певати песме глумом – свеједно не чује. Ипак би требало да се упознају с богомудрим делима светих отаца. Иако немају духовног искуства, знање би им веома помогло да здраво поучавају свету Цркву. О.Касијана не знам, не знам ко је то, само тешко да ће од њега бити неке вајде. Пре ће он, сиромах, оштетити Свето Писмо, а неће се поправити. Тешко да се од савремених богослова може очекивати правилан превод у духу. Чак је и епископ Теофан храмао у словенској граматици. Ја који нисам богослов и који сам неписмен ово сам написао просто по свом унутрашњем осећању – ово писмо неће отићи даље од тебе.

Титушка у Јувјазкуљи вредно ради, слика иконостас, а Ина се спрема да дође код нас. Вероватно ће ускоро доћи. Ево, ово моје писмо је испало рогобатно, али у писму слободније може да се излије оно што је на срцу, а у личном разговору се некако лишаваш слободе, јер се природно уплиће људско – поштуј и разумеј. Мислим, чедо моје, да разумеш све што пишем, јер ниси глупа.

Твој добронамерник и недостојни самолитвеник

многогрешни схиигуман Јован.

65

26. октобар 1954.г.

Многопоштована у Христу слушкињо Божија Јелена!

Христос посреди нас!

Видиш, колико ти је лекова лекар преписао, читаву гомилу. Тешко да ће ти помоћи тако много лекова, јер је у лековима отров; наше тело је сложено, једно лечи, а друго уништава. Али, доктор боље зна.

Не плашиш се само ти смрти. Свечи су се такође плашили, јер је једно суд Божји, а друго је људски суд. Само не треба заборављати да је Господ примио нашу плот и да је био савршени Бог и савршени Човек, само без греха. Због наших грехова је трпео: срамоћење, прекореване, подсмехе, плување, ударање штапом по глави и срамну смрт на Крсту. Господ је страдао као Човек по људској природи, али Му је и Божанство састрадавало. О дивног чуда, чак ни Анђели не могу да проникну у Божанске тајне, а ми, проклети, мало размишљамо о дивном милостивом Божијем оваплоћењу и о свим Божјим Тајнама, које су дате нама грешнима, много смо се приземљили.

Међутим, не треба очајавати и падати у унијије. Господ није сишао на земљу ради праведних, већ ради грешника и ради њиховог покајања. Ето, и ми ћемо стати у ред грешника који се кају: Господе, опрости нама, многогрешнима, и на који знаш начин, спаси нас, недостојне!

²⁵ Преподобни Никита Ститат, друга стотина, чл. 1: «Почетак љубави према Богу је презирање видљивих и људских ствари; средина је очишћење срца и ума, од којег се рађа мислено отварање умних очију и спознаја небеског царства које је скривено у нама, а крај је незадржива жеља за натприродним даровима Божјим и природна жеља општења с Богом и упокојења у Њему.»

Свети апостол Карп је врло ревновао за православно благочестивост и молио је Господа да казни два грешника. И ево, апостол је имао виђење: ова два грешника стоје на ивици провалије. Господ пита: «Желиш да казниш ове грешнике?» Апостол се обрадовао. Али је Господ послао два Анђела да спасу грешнике и рекао апостолу: «Туци Мене и разапни по други пут, спреман сам да још једном пострадам ради грешника.»

Диван си, Господе и дивно је Твоје милосрђе и снисхођење према нашој греховности.

Свом душом се захваљујем за лубеницу. Добио сам је у раскупусаном обличју, лубеница се разбила, папир је скроз мокар. Госпођица на пошти је била незадовољна: поквасили су се други пакети. Вероватно да сте слали с таштином. Увек се тако дешава, ако нешто учиниш с таштином можеш да очекујеш срамоту.

У свим вашим парохијским стварима и стварима у којима си сведок на суду, држи се правичности. Ако будеш лукава и неискрена – можеш да се запетљаш. Тада ће ти бити тешко, осећаћеш смутњу у души и изгубићеш душевни мир, а од праведности неће бити смутње. Ето ти мог савета, а остало види сама, ти тамо боље видиш на лицу места.

Нека су ти у помоћ Господ и Царица Небеска, спасавај се.

Схиигуман Јован.

66

Нови Валаам
22. новембар 1954.г.

Свом душом се захваљујем веселој плесачици на поклончићу који ми је послала.

Знај да Бог не гледа на дело, већ на то с каквом намером се оно чини. Код тебе се није догодило по твом каприцу или по твојој жељи, већ по принуди. Постоји пословица: «Ако не можеш да их победиш придружи им се.» Сама знаш шта би могло да се деси да си одбила. Смири се, покај се Господу због кршења црквеног правила.

Овај пролазни свет је ласкавац и преварант, много обећава, а мало даје, нема постојаности. Ево, ваша канцеларија је недавно ликовала, веселили сте се, јели, пили и играли. И после извесног времена наишао је олујни облак, грмнуо је гром и колеге су пале духом. Преовладало је униције, неки само што се нису разболели, ни светска философија није помогла. Али, духовна философија сличне случајеве тумачи потпуно другачије: не треба бити малодушан, већ веровати у Бога и у Његов свети Промисао, у то да Господ допушта различите непријатне случајеве ради наше користи. Наравно, свету је тешко да прими ово.

На све вас призивам Божји благослов.

Схиигуман Јован.

67

Нови Валаам
18. јануар 1955.г.

Најбогољубивија слушкиња Божија Јелена!

По Божијој милости засад сам у добром расположењу, а у ономе што ме очекује у потпуности се ослањам на вољу Божију.

Питање директора: «Како треба решавати, да ли треба ићи старим путем или новим» је загонетно, односно, какви су ти путеви конкретније? Уосталом, мислим да треба да иде старим путем, јер му је он познат и има искуства, а на новом се не зна шта може да га чека. Указује на подвижнике говорећи да су «одбацивали све и мењали свој живот». Подвижници су имали један циљ: да спасе своју душу, и имали су дубоку веру у Божију помоћ, а директор има материјалне интересе – међу њима је велика разлика.

Директор схвата смирење у спољашњем смислу, зато и каже: докле оно треба да се простире? Ево докле истинско смирење треба да се простире: до потпуне свести у осећању

срца, да је на целој земаљској земљи гори од свих људи, чак и од стоке. Свети оци су рекли: «Смирење је Божанско, оно је савило небо и сишло на земљу, примило је нашу плот и постало Богочовек.» Вероватно вам то није јасно. Питање је филозофско, а одговор богословски.

У избору пута се треба руководити Светим Писмом, а не инстинктом.

Кад будеш морала да говориш говори по светим оцима, не стидећи се, у мирном духу. Чак и ако ти кажу да све говориш теоретски, а у пракси се ништа не види, немој да се секираш због сличних примедба, говори смело. Господ је за учитеље који су сели на Мојсијеву столицу рекао: *све, дакле, што вам кажу да држите, држите и творите; али по дјелима њиховим не поступајте* (Мт. 23, 2). То можемо да применимо и на себе. Говори смело, шта знаш из Светог Писма и светих отаца, иако сама тако не живиш. Само немој да се намећеш својим учењем и ташгином.

Остајем с љубављу у Христу,

многогрешни схиигуман Јован.

68

Нови Валаам
18. април 1955.г.

Многопоштована слушкињо Божија Јелена!

Пишеш: «Не могу да живим као што саветује старац Амвросије. Он живот пореди с точком: човек треба само мало да се дотиче земаљског једном страном точка, а све остало треба да буде о небеском.»

Отац Амвросије Оптински је проводио келејни живот; он је могао да живи онако како је говорио. А твој живот је делатан, и овај савет теби не одговара, јер не треба свима саветовати исто правило, пошто не проводе сви исти живот, различити су устројство, телесне и духовне снаге, васпитање и остало.

У свом животу се труди да имаш, колико је могуће, чисту савест и душевни мир, и још, што је главно, никога ни због чега не осуђуј, а остало ће се све придодати.

Између тебе и А. је затегнута ситуација. То је врло лоше, и тешко ти је на срцу, потруди се да се некако омекшаш. Али, немамо довољно снаге да се умиримо – моли Бога и Царицу Небеску за помоћ. А за њу се моли, и сама ломи себе, обраћај се без натезања – слободније. Пажљивије испитуј себе, мислим да ни ти ниси у праву. Нека ти Господ дарује мудрост.

Старац Валаамског манастира.

69

7. мај 1955.

Поштована у Христу слушкињо Божија Јелена!

Примио сам твоје писмо, све сам схватио. Међутим, немој да падаш у унијије и не тугуј што си се извикала на Сергејевну – то је људски. Уосталом, то је повод за смирење и за самосвест о свом устројству. Ево како смо слабуњави: почео је да дува супротни ветар, и трпљење је пукло. Веома је тешко живети заједно и слагати се, јер су различити устројство и карактери, а да би постојао мир од обе стране се захтева тежња према миру.

У «Отачнику» сам читао: два старца су живела заједно. Прво је један говорио другом: «Како ти гледаш на мене?» Други је одговорио: «Као на Анђела.» Кад су живели заједно неко време, опет упита: «А како сад гледаш?» Овај је одговорио: «А сад као на ђавола, и свака твоја реч ме боде као ексер.» Нисам овај пример навео ради похвале, већ да не падаш у унијије, кад се нешто деси због наше немоћи.

Преподобни Мојсије је говорио: «Сила за онога ко жели да стекне добродетель састоји се у томе да човек не пада у малодушност кад му се деси да падне, већ да поново настави свој пут. Само је Анђелима својствено да не падају.»

6. август 1955.г.

Поштована у Христу слушкињо Божија Јелена!

У свим питањима у којима имаш недоумицу узми себи за правило да следиш савете богомудрих светих отаца. Ако ти предстоје два зла бирај мање, а ако ти предстоје две добродетељи изабери већу. Наравно, прво се помоли да те Господ уразуми.

Људима не треба «прилазити». А што се тиче оних који су тобом незадовољни, завири у књигу преподобног Варсануфија, 234. одговор, сети се преподобне Саре.²⁶

Сад ћемо да чекамо завршетак сабора, каква ће бити одлука о манастирима. Монаси нипошто не желе да прихвате нови календар.

Сад смо у ишчекивању шта ће нам рећи Москва. Уосталом, сад сам сазнао да неколико људи нипошто неће да оду у Русију. Нека свако ради како хоће, а ја ћу да идем ако Москва буде узела.

Нека вас Господ чува.

Схиигуман Јован.

22. август 1955.г.

Нови Валаам

Многопоштована у Христу, слушкињо Божија Јелена!

И код нас има прозорљиваца, али су у својој отаџбини пророци без части. Знаш монаха Бориса?²⁷ Он сад долази у цркву у полумантији и камилавци, каже да ће ове године умрети. Напунио је осамдесет година. Кад се молио у току ноћи време чуо је унутрашњи глас: «Кад се испуни осамдесета година, 1956. г. спремај се за вечност.»

Како да човек верује да му се јавила Мајка Божија?! Преподобном Сергију Радоњешком се јавила Богородица и преподобни Михеј је стајао поред њега, али није могао да гледа у Богородицу, затворио је рукама своје очи, а о.Борис је с умилењем гледао Пречисту Дјеву Богородицу. Вратио сам дневник о.Борису; испоставило се да није он писао дневник, већ девојка-гимназијалка – он јој је дао свој рукопис. А ја сам мислио да је он писао ученим језиком. Има много описа чудесних појава на јави и у сну, а са светоотачким књигама је мало упознат, стално говори о свом животу.

Свратио сам код о.Михаила, поразговарали смо о неким стварима, а о.Бориса слабо разуме, али је ипак рекао: «Сумњам; види виђења, а говори различите ствари – о политици и о новостима пита,» ево како он проверава. Отац Борис ми је рекао: «Чуо сам глас: «Пиши свој дневник – он ће многим послужити на корист.» Од читања његовог дневника сам стекао мало користи – све сама виђења и сновиђења, а нема ничег поучног, само може да се закључи да је достојан таквих виђења и сновиђења.

Молим твоје свете молитве.

Многогрешни схиигуман Јован.

8. септембар 1955.г.

Достојна поштовања у Христу, слушкињо Божија Јелена!

Стално кукаш и прекореваш себе да си «неваљала, с чиме ћеш изаћи пред Господа на Страшном Суду», и падаш у очајање. Не осећаш само ти то, јер ни ја нисам слободан од сличних мисли које ме смућују – и у мени се рађа лако очајање. И не бивају само код тебе и мене оваква осећања, јер ни свеци нису били слободни од њих. Мој однос према теби се нимало није променио. Увек делим с тобом једино што је потребно. Једино с тобом и могу да попричам на ту тему. Претпостављам да си сама тога свесна.

²⁶ Мати Сара је рекла: «Ако будем желела да угодим свим људима, мораћу да се клањам на свим вратима.»

²⁷ Има се у виду монах Борис (Монахов), у схими Николај, (1876-1969.), упокојио се у пензији у Псковско-Печерском манстиру у којем је поштован као старац.

Вероватно се сећаш, па ја сам ти писао: не плаши се што видиш да ништа не ваљаш, плаши се да не видиш себе као свету. Виђење себе као рђаве води ка смирењу, а виђење себе као свете – је очигледна демонска прелест.

Наши монаси веома желе да иду у Русију, неки су већ припремили и спаковали своје ствари. Митрополит Николај је рекао: «Биће нам врло драго ако дођете и народ ће почети да долази код вас.» Тешко да ћемо се оправдати тамо. Добри смо само на Валааму. Ти и сама знаш наше братство – оно је врло грубо. Народ је уместо љубави измислио пристojност, али код нас нема ни једног, ни другог – само грубост у опхођењу, понекад ме је просто срамота због наше грубости.

Схиигуман Јован.

73

29. октобар 1955.г.

Нови Валаам

Многопоштована у Христу Јелена Акселевна!

По Божијој милости засад живим срећно. Благодарим Богу што по Својој милости даје мени грешном време за покајање.

Тебе вуче да идеш да видиш завичај. Наравно, то је због расејаног живота. Кад би ми неко понудио да бесплатно путујем у Русију и друге земље, па чак и у Јерусалим, не бих пристао да оставим свој кутак и да губим сабраност у путовањима. Сад некако највише волим да се удаљавам од свега неприметно за друге.

Ипак је блажени Теофилакт велики богослов. Светитељ Димитрије га назива светим. Светитељ Димитрије Ростовски га назива светим. Господ је рекао: *Ко је Мату Моја...* (Мт. 12, 48; Мк. 3, 33) – сувишно је и тумачити, и овако је јасно. Теофилакт каже: «Људској природи је својствено да се плаши смрти. Смрт у људски род није ушла по природи, зато се људска природа плаши смрти и бежи од ње.» Свети Максим Исповедник каже: «Нема ништа страшније од размишљања о смрти и величанственије од сећања на Бога.» Видиш какав светац, а и он се плашио смрти, чак су му језик одсекли због верности Православљу. Многи кажу: «Не плашим се смрти, спреман сам и сад да умрем.» То је само празнословље, а кад осете да се она приближава обузеће их страх.

Оној која је плакала пренеси мој поздрав и реци јој да не пада у унијине, њена страст ће проћи – наравно, раниће мало њено срце, нека потрпи. Ипак, нека се труди да се помало одваја од тога.

Нека јој Господ подари мудрости.

Отац Јован Кронштатски је писао своја осећања од срца, а не разумом, зато његово дело приања за срце као мелем на рану. Због својих грехова нисам се удостојио да га видим, али увек с љубављу слушам кад они који су га видели говоре о њему.

Ако нас позову у Русију поћи ћемо у домовину. Ипак, и овде је добро: водовод, струја, грејање, топла вода, крај је леп, осамљен, као да си у скиту. Неки веома желе да отпутују у Русију, али претпостављам да тамо неће бити овакве слободе. Писала ми је монахиња из Естоније: «Боље вам је да живите до краја тамо где живите.» Слажем се с њом. Тешко да ћемо се оправдати ако отпутујемо, јер смо остарили и огрубели. Тамо нас чекају и мисле да ћемо доћи с валаамском традицијом, али греше.

Нека вас Господ чува.

Схиигуман Јован.

74

14. новембар 1955.г.

Нови Валаам

Многопоштована у Христу слушкињо Божија Јелена!

Прочитао сам твоје писмо. Свесна си да си врло брбљива. Свети оци су рекли: неко цео дан прича и њему се то рачуна као ћутање, јер све говори ради Бога, а други цео дан

ћути и то му се уписује у празнословље. Провери своју брбљивост и упореди са саветима светих отаца.

Још пишеш да си јако заузета овоземаљским пословима и да молитва слабо иде. Ипак треба да си свесна да ниси монахиња и да живиш у свету: како онда можеш бити без брига? Читаш светоотачка дела и не схваташ силу њиховог учења. Јер и свети оци нису живели без брига и њихова молитва је престајала и они су понекад осећали да су врло слаби. Али они као искусни у духовној борби, нису били малодушни у променама, а у својим непријатним осећањима су све трпели. Преподобни Јован Колов је имао такву благодатну непрестану молитву да је заборављао на корпе које је требало да даје говедарима: док иде с њима заборави зашто иде. Овај преподобни је ишао с говедарем скитском стазом и говедар га је довео до таквог гнева да је преподобни побегао од говедара. Ето, и код светаца има таквих промена. А ти хоћеш да код тебе све буде глатко. Сећам се кад сам ти у разговору рекао: «Боље је немоћна савест него добродетељ с ташпином.» И ти си рекла: «Теши себе немоћима.» Наравно, прећугао сам.

Ево шта кажу свеци: ако се подвизаваш како треба – немој да се гордиш због тога што постиш. Каква је корист од поста ако се тиме размећеш? За човека је боље да једе месо него да с надима и хвали.

Буквалистима који не познају силу духовног живота се неће свидети овакви цитати, јер је код њих сва побожност у спољашњем понашању. Врло је тужно што се ми због свог неискупства у духовном животу заглибљујемо у слову. Јер слово убија, а дух животвори.

Што се тиче нашег кружока – буди мудра. Није ред да се у религиозном кружоку изучава савремена култура. Настави свој рад: да одржаваш беседе у религиозном духу. Немој да те смућује то ако се неким то не свиђа и не слушај их. Уопште, духовно дело се увек обавља с тешкоћама. Ако код чланова кружока нема духовног успеха, сами су криви, јер не желе да оно што читају примене на срце, већ га пропуштају поред ушију и желе нешто ново. Неки кажу да имају мало заједничког с тобом. Наравно, неће га ни бити, јер су устројства различита – немој да те то смућује.

Схиигуман Јован.

75

Без датума

Најчаснија у Христу Јелена Акселевна!

Постављаш питање о посту и о попуштању. Не тугуј због чулног поста, он ништа не значи без духовног: Бог захтева пост од јаких и здравих. Неће бити грех ако будеш снисходљива према телу с таквим здрављем. А и шта је пост ако не казна за тело да би се укротиле страсти. Свети оци уче да се убијају страсти, а не тело.

Неки отшелник – подвижник од тридесетак година – хранио се различитим корењем и исповедио је светим оцима да га све време нападају блудне мисли. Свети оци су расудили: он је био неискупан, невешт у умном делању. Ето видиш, сам пост без унутрашњег живота не искорењује страсти. Ако се смућујеш и плашиш попуштања «једи биљке». Попуштање бива услед расејаног живота, а уз унутрашњи живот неће бити попуштања. *Јер тјелесно вјежбање за мало је корисно, а побожност је корисна у свему, пошто она има обећање живота садашњег и будућег*, говорио је апостол (1 Тим, 4, 8). Свети апостол Павле је немоћима назвао побуне непријатеља Крста и анђеле сатане – сви су они противници: Александар Ковач, Именеј, Филет и сви који су угњетавали Павла и причињавали му зло.

Лично ме не радује помисао на то да се вратимо на Валаам. Да идемо тамо – само ради невоља, а и још под којим условима ће нам тамо дати да живимо. Цело наше братство је старачки дом. Братије укупно има сто двадесет седам људи: од седамдесет до осамдесет четири године има седамдесет један монах, а од шездесет година до седамдесет – четрдесет девет монаха. Испод седамдесет година има седам људи. Неки монаси јако желе да иду тамо, али већина обрнуто. Ја се уопште клоним било каквих разговора, јер

неће бити по нашем, потпуно се треба уздати у вољу Божију. *Много има мисли у срцу човјечијем, али што Господ науми оно ће остати* – каже Свето Писмо (Прич. 19, 21).

Кружок одржавај, чак и ако се окупи мало народа: прочитајте нешто и поразговарајте. Наравно, духовни разговор ће слушати само они који су наклоњени духовном животу. У стара времена су се у манастирима одржавале беседе. Једном је старац говорио и разговор се отегао: монаси су обесили носеве и задремали. Мудар старац је почео да прича басну и монаси се пренуше. Тада их мудри старац поучи да не падају у униније, већ да буду будни.

Завршавам писмо, и ја сам већ почео да дремам и да зевам. Недостојни самолитвеник,

схиигуман Јован.

76

3. април. 1956.г.

Поштована у Христу слушкињо Божија Јелена!

У часопису Московске Патријаршије од првог јануара 1956.г. – објављен је дугачак чланак о старцу Силуану. Написао га је епископ Михаил. Прочитај, вероватно имате тај часопис. Дакле, како чујем многи се одушевљавају Силуаном, ипак је написано занимљиво. Кад човек чита то га некако обузима, али због нечега не пада на срце и не остаје у сећању, некако не може да се примени ни на живот. Кад прочиташ свете оце, њихови савети приањају за срце као мелем на рану. Многи га поштују, а аутор књиге јеромонах Софроније је написао: «Преподобни оче Силуане, моли Бога за нас!» И одједном су се пронеле гласине да су их валаамски старци шкартирали. Димитрије Фристејн је рекао: игуман Јероним је чак спалио ову књигу. Ипак су овакве гласине ружне.

Прочитао сам житије и смрт о.Силуана и обузео ме је стид због својих немоћи. Ипак овде постоји нешто мистичко, али то могу да оцене учени подвижници, а без духовног искуства сама ученост не може да се разабере. Ако имаш «Писма о духовном животу» епископа Теофана, издата 1903. године, завири у њих, на дванаесту страницу.

Нека те Господ чува.

Схиигуман Јован.

77

19. април. 1956.г.

Многопоштована у Христу слушкињо Божија Јелена!

Добио сам твоје писмо. Такође се слажем с тобом у размишљању о о.Силуану. А епископ Михаил понавља речи о.Софронија. Уосталом, Бог је један, али људи ка Њему иду с различитих страна. Оставимо их при свом мишљењу. Тумачење о.Софронија је чисто научно, разумско – не могу да га читам. Уосталом, не могу сви да приме практично светоотачко учење, зато је и научно богословско потребно и неки ће га читати. Титушка ме све некако не разуме и није чудо што се придржава слова. Кад смо пили чај за време његовог последњег боравка рекао сам му: недавно је код нас умро расофорни монах и није имао крстић на врату. Прилази ми монах и пита: «Да ли може да се помиње овај покојник? Јер, он није имао крстић на врату, ретко је долазио у цркву и био је маловерен.» Рекао сам Титу: «Ето како говори и размишља слово, које убија дух, а кад би се овај монах држао духа, не би тако рекао.» Тит ми је рекао: «Тек сад сам те схватио.»

Ипак је тешко с људима из околине који се придржавају слова. Немају просто никаквог појма о светоотачким делима, слово их изједа. Наравно, једно је суд Божји, а друго је људски суд и Бог не гледа на дело, већ на намеру с којом се оно чини, јер коме је много дато, много ће се и тражити, а коме је мало дато, мало ће се и тражити. Један је суд ако нешто ради несвесно, а други је ако ради свесно.

Долази код мене монах и са уздахом каже: «Не, нећу dospети у рај! Читам житије светог Василија и Теодоре о митарствима, како ћемо морати да одговарамо за све.» Рекох: «Немој да очајаваш, почни од почетка и исправљај се. Сети се како си грдио Марију и називао је разноразним погрдним именима, ето, више немој тако да поступаш и спасићеш се.» Монах одговори у гневу: «Ћу би требало истући,» и поче да је грди, «она ми је то и то учинила.» Било ми је потешко да га слушам. А труди се да дође у цркву пре свих, седи и чека почетак службе.

Нека те Господ чува.

Многогрешни схиигуман Јован.

78

28. април 1956. г.

Поштована у Христу слушкињо Божија Јелена!

Због нечега је моје устројство сада следеће: ништа ме не занима и на све гледам равнодушно. Чак и да сва моја писма сад шкартирају – не бих нимало туговао: јер, истини за вољу, нису ми потребна моја писма и не занима ме кад ће бити издата. Кад сам писао писма ни на памет ми није падало њихово издавање.

Не треба заборавити да је наш пролазни живот врло кратак, а будући нема краја. А наше бриге бивају од страсти, од гордости, уображености и ташгине. Треба обратити пажњу и борити се с последњом страшћу, то је врло важно. О, како нас она смућује, чак везује нашу слободу, као да нас везује канапом! А о обожењу нећу писати и не умам, јер се стално бакћем страстима и не могу да се избавим од њих. Ето ми примера јеванђељске удовице. Господе, помози мени, грешном, да се избавим о дуга страстима! Амин.

Поновићу. Писма су поверили Титу, па нека ради по свом нахођењу, он боље зна. Мене не треба ни питати.

Молим за ваше свете молитве.

Многогрешни схиигуман Јован.

79

4. август 1956.г.

Богољубива слушкињо Божија Јелена!

Христос посреди нас!

Господ ме је посетио болестима. Наравно, тако Му је угодно у погледу мене грешног.

А пошто нисам имао никаквог иметка по пристрасности, ничега ми није ни жао. Ах, како је добро што сам слободан од ових мисли колико је од мене зависило, колико сам могао трудио сам се да живим с браћом у миру и слози, чак сам носио и неке њихове немоћи – с те стране сам миран. А све остало препуштам Његовом Промислу, свет је и велик Његов Промисао о мојој јадној многогрешној души. Амин.

Пишеш да духовно храмаш и да имаш различита непријатна осећања. А како би ти хтела? Да све буде добро и да дух гори ка Господу? Па и ја осећам исто, али не уздишем и кријем слична осећања од свих.

Многогрешни схиигуман Јован.

80

9. септембар 1956.г.

Богољубива Јелена Акселевна!

Христос посреди нас!

Нема духовног смисла да се распитујеш ко пита за помоћ. Ако буде тражио и милиционер, по заповести Господњој ономе ко моли треба дати. Нека свако расућује како хоће, а ја се држим овог мишљења.

Сећаш се како је кад смо ишли улицом на ћошку стајала девојчица из Војске спаса са сандучићем за скупљање новца. Нешто си јој грубо рекла. Ах, како си лоше поступила! Јер, она је мала и мисли да чини добро дело.

Пишеш: «Стално спавам и спавам.» То је добро, и не треба узимати пилуле против несанице. А зло униније не осећаш само ти, ни ја нисам слободан од њега. Понекад тако наиђе да човек не зна чиме да се бави, све испада из руку и срце постаје безосећајно као камен. Није случајно што су свети оци у таквим тешким тренуцима премештали камење с једног места на друго. Господ нека ти помогне Својом милошћу да стрпљиво преживиш све незгоде.

Ево, сад читам преподобног Исака Сирина – пустињског мудраца. Како он добро и танано излаже све душевне нијансе. Његово дело је врло дубоко и озбиљно. Задивљујуће лепо је преподобни одговорио Симеону Столпнику Дивногорцу који је био велики аскета и све задивљавао подвизима. Код преподобног Симеона се стицало мноштво народа: цареви, па чак и пагани и свима је одговарао на њихова питања и они су одлазили од њега утешени. И овако великом аскети и чудотворцу преподобни Исак је стављао примедбе – чак је оповргао његове мисли. Диван си свети Исаче: иако си одбио епископство, мислим да си више користи Цркви донео својим пустињским животом.

Преподобни оче Исаче, моли Бога за нас! Амин.

Схиигуман Јован.

81

Октобар 1956.г.

Валаам

*Богољубива слушкињо Божија Јелена!
Христос посреди нас!*

Да, Господ нам је дао разум и ми морамо да га користимо. Али разум је под гомилом страсти! Мудрујемо под утицајем страсти и испада погрешно.

А смртни час нас све плаши, јер смрт у човечанство није ушла по природи, зато је се човек и боји и бежи од ње. И још нас плаши то што знамо кад и где смо се родили, а кад, где и како ћемо умрети не знамо. Најбоље је да се трудимо да се ослонимо на вољу Божију у свему. Смрт бива различита, чак и код светих. На преподобног Атанасија је пао звоник, а светог праведног Артемија Веркољског је убио гром. Не бивају људске смрти без воље Божије и ми грешни не можемо да схватимо Божију одлуку.

Данас, дванаестог, била је сахрана двојице монаха, Гервасија и Евтихија. Први има осамдесет три године, други осамдесет једну. Посетио сам о.Евгарија, отичу му руке и ноге и тешко дише. Ипак не пада у униније, свестан је да се ближи крај овог пролазног живота, спрема се за прелазак у други, вечни свет. Рекао ми је: ето, сад по савету преподобног Серафима Саровског ујутру до ручка изговарам Исусову молитву, а после ручка Пресветој Богородици. У добром је расположењу.

Нека вас чувају Господ и Царица Небеска.

Схиигуман Јован.

82

28. децембар 1956.г.

*Многопоштована у Христу слушкињо Божија Јелена!
Христос посреди нас!*

Да, Господ је милостив и правосудан. Свети апостол Јаков каже: *а милост слави побједу над судом* (Јак. 2, 13). Правосуђе изравнава тачну меру, а милосрђе делује самилошћу: ономе ко је достојан зла не узвраћа злом, а онога ко је достојан добра, изобилно награђује. И то се односи на људе.

А Господ делује овим својствима по Свом нахођењу које је нама грешнима непојамно. Ако имаш књигу преподобног Исака Сирина прочитај осамдесет девету

беседу. Он тамо лепо говори о томе и цела беседа је врло занимљива. Само немој својим умићем да се запетљаш у мудрости великог светог оца.

Добио сам писмо од Галине. Тешко је одговорити на њено мучно питање. Прво сам мислио да га прећугим, али ће она чекати одговор, а без обзира на то како благо да пишем ипак треба писати истину и код ње ће се родити одвратност према мужу. Ево шта ћу рећи: нека прочита у Јеванђељу по Јовану у трећој глави првих осамнаест стихова. Још има «свештену историју», коју је недавно добила од мене. Нека прочита о посланици светог апостола Павла верујућим Јеврејима колико схвата, па нека се онда разабера.

Пишеш да се ретко виђаш с људима, а чим дођеш у додир с њима у срцу се рађа гнев. Па и змија је мирна кад лежи, а почне да сикће кад јој приђеш.

Дубоко верујем: неизбежно ће бити оно што је решено у Небеској канцеларији. Боље нам је да се уздамо у вољу Божију и да се клонимо политичких брбљарија, јер оне замагљују главу и представљају малодушност. Ми такође имамо пет радио-пријемника, и добијамо руске и финске новине, али некако се мало прича или ја мало примећујем. Помало сазнајем, али слабо обраћам пажњу, пропуштам мимо ушију, трудим се да више читам свето Јеванђеље и свете оце.

Многогрешни схиигуман Јован.

83

24. јануар 1957.г.

Богољубиве у Христу Јелена, мати Платонида и Лидија!

Видиш, чедо моје Јелена, како си ослабила да на једвите јаде седиш за ручком, а ја нисам такав, чак бодро ходам. Наши оци ће наравно, пожалити што су отпутовали из топлог кутка, али нас је данас размазила потпуна слобода и почели смо да живимо по својој вољи. Сви се држе својих убеђења – какве ко клице има. Отац Михаил је веома желео да отпутује. Тешко да ће у Печорама бити мирни и задовољни: тамо је ново монаштво, васпитано на теорији и на слову. И код нас је нестала духовност, а није је ни било, било је само валаамско слово, које убија дух, а у ово тешко доба, изгубило се и слово, људи су почели да живе по духу времена. Почели су да расуђују ко како уме. Има чак и таквих који су престали да иду у цркву и кажу да је у Русији антихрист и да је клир под његовим утицајем. Међутим, они дубоко греше. Част и слава руском клиру, јер је он у тако тешко време безбожности задржао кормило Православља и руски народ је постао религиознији од других народа.

Пренели су ми да је неки јеромонах у кухињи рекао на моју адресу: «Ето до чега га је довела Исусова молитва.» Некада су живели Акиндин и Варлаам, они су говорили и писали против Исусове молитве, али их је оповргао светитељ Григорије Палама, искусан у Исусовој молитви. Ето и савремено монаштво: уместо да се бави молитвом говори о њој онако како је схвата.

Епископа Игњатија сам читао још као почетник-искушеник, али се свих његових речи сећам и данас: они који пролазе молитвени подвиг просто не могу да живе од буквалиста. Ах, како је тачно рекао мудри епископ и то је код њега проистекло из његовог духовног искуства. Слово потпуно другим очима гледа на молитвенике. Амин.

Писала ми је монахиња из Пјухтица: «Није добро што ваши оци желе да дођу овамо, живите до краја тамо, у тихом кутку.» И шта нам више треба? Ни у чему нас не ограничавају: све службе служимо по старом календару; чак нам и пензију дају. Продавница је близу и монаси слободно купују шта желе. Отац Исавр је рекао: «Тридесет година сам желео да одем у Русију, а њих су провозали и Русију им нису показали.» Помози, Господе, руском клиру и верном народу! И хвала Господу, што је удостојио да Га слободно славе у Цркви.

Сад сам се погледао у огледало – прави покојник: образи и очи су ми упали. А ти се чудиш што је дух бодрији и јачи. Јер људска душа је висока, негде је речено да је изнад Анђела. Господ је створио Анђеле, а човека је створио по Свом образу и подобију. На

другом месту је речено: *учинио си га привремено мањим од Анђела (мало мањим од Анђела – руски текст, нема речи привремено)* (Јевр. 2, 7).

Ево примера висине људске душе. Моја познаница Лопарка је била болесна и рекла је својим кћерима: «Муж иде из манастира и жури, али ме неће затећи живу, умирем. Покријте ме и идете да га сачекате, он је већ врло брзо наше куће.» Мајка је умрла, кћерке су се заплакале и покриле је, потрчале да дочекају оца и рекле му: «Наша мама је заповедила да те сачекамо.» Ево висине људске душе, али је она затрпана страстима, које нас лишавају духовног знања.

Молим за ваше свете молитве.

Многогрешни схиигуман Јован.

84

15. мај 1957.г.

Богољубива слушкињо Божија Јелена!

У нашем манастиру има шест радија, зашто и ти да га немаш? У ово тешко доба сама ћеш знати за различите догађаје. Ја се понекад распитујем код оних који дубоко схватају. За тебе је такође добро да имаш телефон, користи га без икакве смутње.

Монах Евагрије се мирно упокојио. Блажена је његова кончина. Све време је био свестан и миран. Ујутру смо га причестили и у 10 сати се упокојио. Сав новац и иметак је поделио монасима. Посећивао сам га и он ми се захваљивао на посети. У болести никога није узнемиравао. Упокој га, Господе, у царству Свом.

Да, знатно слабим. Јуче сам ишао на гробље и врло сам се уморио, чак ни на вечерње нисам отишао.

Левинима је служено православно опело, можеш да дајеш да се помињу у цркви за покој душе, а њихову загробну судбину препустимо вољи Божијој, јер је једно Божји Суд, а друго је људски суд.

Митрополит Николај, протојереј и секретар руске амбасаде су били код нас. После службе и кратког молебана митрополит је одржао кратку богословску беседу. У један сат смо се окупили у цркви и он је рекао који је циљ његовог доласка, о томе да се сад Руска Црква сјединила с Финском Црквом и да манастир званично прелази на нови календар и потчињава се Црквеној управи. Неки монаси су молили митрополита да им се омогући да се преселе у Русију. Митрополит се с љубављу одазвао и рекао је да се упишу они који желе да путују; испоставило се да монаха који то желе има двадесет четири. Тамо нема одређеног места, мораће да живе на различитим местима. А ако се сви преселимо, на југу има два женска манастира, монахиње из једног манастира ће преселити у други и ми ћемо бити смештени у овај манастир. Некако без разлога, али ипак мислим да ћемо службе служити, као што смо и раније служили, по старом календару.

Ипак мислим да је боље остати овде.

Епископ Павле ми је 15. послао писмо по о. игуману, врло нежно: «Познато ми је да се Ваша браћа врло секирају, нека се смире. Служите службе по старом календару, нећемо вас спречавати.»

Нека вас Христос чува.

Схиигуман Јован.

85

25. мај 1957.г.

Поштована у Христу, слушкињо Божија Јелена!

Код нас се врло мало говори о пресељењу у Русију. Засад се ни из Патријаршије ништа не зна. Неки од оних који су се записали су се разочарали: јер тамо нема одређеног места и мораће да живе на различитим местима. То је врло незгодно, а овде је све добро уређено, потпуна слобода, пензија, и продавница је близу. Шта још можемо да тражимо? Јер, не прогањају нас и не ограничавају. Живимо и служимо по старом календару. Отац

Памва је деловао исхитрено, ни сам не зна зашто је хтео да иде, а о.Симфоријан чак није ни мислио да иде. Неки желе да иду ради својих интереса. Димитрије Карелац мисли да ће dospети у своје село, отац Сергије жели у парохију, и други имају своје личне интересе. Ако буде неких притисака од стране Црквене управе увек ће моћи да се отпугује, али засад ово не може да се предвиди.

Ево имена оних који желе да отпугују: о.Михаил, о.Исавр, о.Лука, о.Никита, о.Јона Коњевски, о.Гурије Макушин, о.Теодот-појац, о.Венедикт, о.Валеријан, о.Иродион, јеромонах Јован Коњевски, о.Генадије, о.Варсануфије, о.Анатолије Печењешки, о.Иван Федотов, о.Герман Курник, о.Димитрије, о.Сергије, о.Борис, о.Нон управитељ.

Схиигуман Јован.

86

17. новембар 1957.

Богољубива слушкиња Божија Јелена!

Христос посреди нас!

Значи, наша браћа у Русији су се добро сместила, и хвала Богу. Ипак, мислим да ће пожалити за старим топлим кутком. Кад су наши монаси кретали из Хелсингфорса о.Михаил је благосиљао оне који су их пратили и једна жена се исцелила. То ми је причала Клавдија. Ако је истина, то је добро за Валаам, - ево, ни сад није у оскудици наша обитељ.

Црква добро пева прокимен валаамског напева, лепо и свечано: «Рците во јазичјех, јако Господ воцарисја, ибо утврди вселенују, јаже не подвижитјса.» И куда се гура гордост? Јер, творевина Саздатеља је непојамна за ограничени људски ум. И ово постаје јасније кад се човек одвоји од свега или већ лежи на самртном одру. Тек тада ће схватити да је свет ласкавац и преварант, како је рекао Исак Сиријан.

Сад сам, природно, сазрео за прелазак у вечни живот у најскорије време. Напада ме страх: велика је тајна и осећања су постала потпуно другачија, и поглед на овај пролазни свет са свим његовим саблазнима такође. Присећам се да је преподобни Јован Лествичник рекао: «Нећемо на Страшном Суду одговарати за то што нисмо богословили и чинили чуда, већ ћемо одговорити за то што нисмо плакали због својих грехова.» Ово постаје видљивије кад човек остане сам и одреш се од свега, а кад је с народом и у испразности – расположење је потпуно другачије.

Што се тиче моје ситуације немој да се секираш, сад ми је потребно мало неге. Сва вода је изашла, још у манастиру је почела да излази.²⁸ Кад бих мало стајао бос на поду, испод ногу је било мокро, а сад уопште нема воде. Постао сам мршав, и ноге су ми мршаве. Молио сам се и молио сам Господа да постанем мршав. Ране су се сасушиле, само на десној ноzi, која ме боли већ 14 година у колену, ето, на њој су се појавиле ране, али сад и оне зарастају.

Многогрешни схиигуман Јован.

87

15. децембар 1957.г.

Богољубиве Јелена, мати Платонида и Лидија.

Христос посреди нас!

Пишеш да су Руси велики умови. Али и Немци су били познати по великим умовима, а шта се десило – одлетели су с карте. А преподобни Јован Лествичник је рекао: «Тамо где се догодио пад претходила је гордост.» Господе! Ради молитава светих руских молитвеника спаси и сачувај Русију од несрећа и невоља! Јер Русија је православна и верујућа земља и верујем да је и данас тако. Прави правослвци су и остали само у Русији, јер су прошли огањ и воду. Како су се наши сместили у Молдавији? Мислим да ће

²⁸ Ово и четири наредна писма о.Јован је написао за време свог боравка у старачком дому.

зажалити што су отишли. Отац Михаил је јако желео да оде. Мислили су да ће их сместити у неки манастир у Москви, а испало је обрнуто: ни Москву им нису показали, превезли су их поред мајчице Русије. Нека их Господ чува.

Правилно гледаш на манастире. Уопште, на Валааму се некако није развијао унутрашњи дух, већ је царовало слово, које убија дух. Ето, живим на Валааму од 16. године, али ми једино потребно нису предавали, већ су ме учили само спољашњем правилу: ако после вечерњег правила попијеш чај, начини педесет метанија, за квас – дванаест метанија, а за воду три метаније. И то су ти сви савети стараца. И данас стари монаси кажу: «Старци су нас учили да после правила не сме да се пије чај.» итд.

Некако нисам наилазио на праве монахе по светоотачком поимању. Привремено осамљивање је корисно, јер се дух мало умирује од различите испразности, а живот у осамљености уопште не лечи страсти, већ их само успављује. Ако будеш живела пажљиво међу људима, брже ћеш достићи самоспознају, јер ћеш овде наићи на многе случајеве, који откривају нашу гњилост.

Схиигуман Јован.

88

24. децембар 1957.г.

*Богољубиве мати Платонида, Јелена и Лидија!
Христос посреди нас!*

У ваздуху има промена и човек не зна одакле ће ветар дунути. Тако и у нашем животу долази до промена, и човек не зна одакле ће доћи искушења. Овде се појавио један страхан човек и због нечега је постао благонаклон према мени. Сви су се узнемирили и сматрају га за шпијуна и закачили су ме за њега. Видим шта о мени причају и како пазе на мене. Овог човека су послали у Хелсингфорс. И на ово сам гледао мирно, помислио сам да непријатељ људског рода као да везе мустре – разним искушењима.

Ево шта каже искуство: сила воље јача од свих невоља. Тада постају врло јасне речи светог апостола и јеванђелисте Јована Богослова: *Јер све што је у свијету: похота тјелесна, и похота очију, и надменост живљења* (1 Јн. 2, 16). О! Како је дивно у три речи изражена дубина многог. Није случајно то што свети оци ако се открије нека добродетелъ то више нису сматрали за добродетелъ, јер води у таштину. Један старац је рекао старцу који је дошао код њега: «Одлази, ти си ме удаљио од Бога; већ је година дана како си био код мене и похвалио корпице које сам правио.» Ето колико је духовни живот танан, као на ваги: ако само мало помериш тас превагнуће на другу страну.

Чак и чуда штете свецу, рекли су свети оци. И колико је било оних који су напредовали у духовном животу, чинили чуда полагањем руку, а после су гинули и водили развратан живот, да се људи ругају. И свети чудотворац Симеон Столпник замало да погине кад му је ђаво понудио кочије и рекао: «Угодио си Богу, ево, седи и узнећу те на небо.» Преподобни је већ закорачио, али га је Господ умудрио да се прекрсти и кочије су нестале. Значи, у њему је постојало високо мишљење о себи, сматрао је себе достојним да се узнесе на небо. А преподобни Јаков је чинио чуда и такође је пао у високо мишљење о себи, али га је Господ по Промисли умирио, допустио му је да падне: пао је у блуд и убиство.

Међутим, свет не схвата духовни живот, суди само по спољашњости и Господ је рекао: *Тешко вама кад стану сви људи добро говорити о вама* (Лк. 6, 26). Можда ћете рећи: многи свеци су хваљени и похвала им није нашкодила. Али наш ум је ограничен и Божје Промисљање је за нас непојамно. Раније сам рекао да од невоља јача сила воље, а таштина везује нашу слободну вољу и тако танано угиче на човека, да постаје неспособан да здраво размишља о добродетелима и увек воли да не изгледа онакав какав у суштини јесте и врло воли похвалу.

Поред моје собе има слободна просторија. Овде се окупљају старци и старице, и сви су изборани. Наравно, некад су били као пролећно цвеће, а сад су постали као печени

кромпир. Има много времена, треба се нечим разонодити. Ујутру у седам сати дају чај, ручак је у десет сати, у један је чај и пециво, а у четири сата вечера. Видиш, свако чека ове промене за тело, а унутрашња осећања су код свих разна. У животу много тога чекамо и желимо да продужимо живот као јеванђељски богаташ коме је родила жетва, а смрт стоји за петама. Можда ће ове ноћи и главицу покосити, јер је закон смрти неумољив.

Читам књигу преподобног Марка Подвижника. Диван си, велики оче, тако танано разобличаваш страсти као да скидаш катаракту с очију, јер све јаснија постаје суштина духовног живота.

Молим за ваше свете молитве, ваш недостојни самолитвеник,
многогрешни схиигуман Јован.

89

31. децембар 1957.г.

*Богољубиве слушкиње Божије, мати Платонида, Јелена и Лидија!
Христос посреди нас!*

Мислим да ће ме узро пустити да се вратим у манастир и моћи ћу да идем на службе. Из манастира ништа не пишу и о.Сава није долазио, али сам потпуно миран. Сад су се моја осећања променила и поглед на све је постао потпуно другачији. Ипак ускоро предстоји прелазак у вечни живот, сад ме апсолутно ништа не занима, јер је овдашње земаљско – све је привремено и брзо пролази. Сад је то постало видљивије, и преподобни Исак Сиријски је рекао: «Човече, тек кад будеш лежао на смртном одру схватићеш да је овај свет ласкавац и преварант.»

Сећам се да сам вам писао: и свеци су се плашили смртног часа, јер смрт у људску природу није ушла по природи; ето, човек се и плаши смрти и бежи од ње. Једном сам ти рекао о милосрђу Божијем, а ти си рекла да постоји и правосуђе. Међутим, апостол Јаков пише: *милост слави побједу над судом* (Јак. 2, 13). Ах, како је утешно за нас, грешне, тако велико Божије милосрђе. Значи, милосрђе Божије је изнад правосуђа и веће је од њега.

Пишеш: «Човек је склон да размишља о продужетку свог живота, то је осећање душе, јер она не умире, остаје иста, али само прелази у други, вечни свет; ово не знају сви људи, па су измислили реинкарнацију.»

Дакле, спремају се да лете на Месец? И како ће то бити? Да ли ће човек да полети или ће бити неки знак на Месецу кад долете тамо, шта ће да пусте? Мислим да овде нема ничег демонског, већ је просто гордост људског ограниченог разума и науке. Али светска творевина је велика Божија тајна и непојамна је за људски умић. Астрономи кажу: сунце је тако далеко да нема таквог броја, већ време треба рачунати годинама. Ето, тако је и са сателитом: куче ништа није рекло, већ је цркло, пукло је као жаба која се дувала – хтела је да буде као слон. Ипак, како кажу највише верника има међу астрономима. Међутим, највише треба веровати Библији, а остало нека истражује наука. И Господ је рекао: *ето човјек поста као један од нас* (руски текст: **Адам уместо човек**) (1 Мојс. 3, 22). Ето узрочника све творевине – то је Бог, јер *небеса казују славу Божију* (Пс. 19, 2), значи, Господ је све створио и свему је дао условни закон. *Дивна су дела Твоја, Господе, све си премудро створио* (Пс. 103, 23 – **на црквенословенском, превод се не подудара**).

Добро је што су се наши оци сместили и што су већ на послушањима: о.Михаил је помоћник духовника и народ је навалио да долази код њега.

Дакле, о.Памва није дозволио да се посете? Ипак тамо има нешто натегнуто: колико је времена прошло откад смо молили за дозволу да дођемо? И тамо се не може слободно долазити код нас, јер је живот тамо постао потпуно другачији. Господе! Помози руском народу и чувај га Својом милошћу. Амин.

Завршавам писмо, призивам Божје милосрђе на вас.

Остајем многогрешни

схиигуман Јован.

Богољубива слушкиња Божија Јелена!

Христос посреди нас!

Овде живим просто као отшелник, не чујем ниједну руску реч. Боље видим овај пролазни живот, испуњен различитим невољама и страстима. Свестан сам: мој живот је прошао и много чега сам се нагледао у свом веку. Колико различитих догађаја и различитих људских осећања. Овај пролазни живот је пут ка вечном животу, али човечанство се приземљило, заборавили смо на будући живот. Сад ми је постао јаснији живот светих отаца. Да, они су се одрешавали од свега, колико су имали снаге, зато и њихова дела нису голе речи, већ је свака реч доживљена у осећању срца. А наука без искуства ће свашта да наприча – просто ни крај нећеш сачекати, чак ће ти се у глави завртети, а на срцу ништа неће остати. Наравно, не оповргавам науку, она треба да постоји, човечанство од тога и живи. Само сам упоредио науку с искуством.

Нека те чувају Христос и Његова Пречиста Мајка Дјева Богородица.

Остајем многогрешни

схиигуман Јован.

Папинијем

Најбоља у Христу Јелена Акселевна!

Пишеш о својим невољама и о свом унутрашњем растројству. Знај да другачије не може ни бити у овом пролазном животу и немој да испитујеш од кога и преко кога долазе, јер без Божијег допуштења оне не бивају. «Ако ни длака с главе неће пасти» (Лк. 12, 7), тим пре неће нестати Божије покровитељство над човеком.

И још је речено: *Трпљењем својим спасавајте душе своје* (Лк. 21, 19). И раније сам ти писао да за невоље постоји једно средство – молитва и трпљење. У време невоља очекуј мирно устројство, а за време мирног устројства – чекај невоље. У овом пролазном животу се мењају мирна и тужна осећања. Ни свети Божји људи нису били слободни од ових осећања. А ти хоћеш да нађеш неку нову стазу да би минула тешка осећања – тако не бива.

А тебе нису псовали уличним псовкама и нису те тукли по образима. Сети се трпљења Богочовека: ударања по образима, штапом по глави, плувања у лице и разних подсмеха и све то је трпео ради нашег спасења. А ми ради свог спасења не желимо да потрпимо ни мале људске непријатности.

Пишем и црвеним: друге учим, а сам сам за све крив. Па ипак не очајавам, уздам се у благодот Божију, у то да ће Он Својом милошћу спасити мене нерадног.

Ипак су моје снаге постале трошне и нису далеко од гроба. Данас смо сахранили монаха Христофора од 82 године. Упокојио се мирно седећи на столици.

Монаха Арсенија смо сахранили у понедељак – лежао је у несвести пет дана. Уопште, некако лако гледамо оне који умиру, а кад сами будемо морали да умремо? Како нам је тешко да подносимо страх који нас обузима због предстојећег преласка у вечност. Мучно је, јер је непознато шта ће нас тамо дочекивати. Уз такве мисли сви наши земаљски догађаји и секирације ће нам изгледати у потпуно другачијем светлу. Уопште смо се врло приземљили и ратујемо међусобно због интереса нашег земаљског живота који брзо пролазе. Господе! Спаси и уразуми нас грешне. Амин.

С љубављу у Христу,

архигрешни схиигуман Јован.

Богољубива слушкињо Божија Јелена!

Христос посреди нас!

Непотребно се секираш због мог стања. Засад је све добро, а шта ће бити даље – у потпуности се ослањам на Божји Промисао. Ако Господ промишља о птицама, зар ће заборавити човека? Треба у то чврсто да верујемо.

Ваше заједнице се секирају, а код нас у манастиру је, хвала Богу – мирно. Наравно, служимо по старом календару. Ради унутрашњег мира се треба потчињавати Московској Патријаршији. Нека Христос подари мудрост руској хијерархији, јер им је тешко да управљају кормилом Православне Цркве у овим тешким годинама, али част им и слава, јер уз Божију помоћ, успевају да одрже Православље. А инострани букачи узалудно вичу о Православној Руској Цркви. У Америци је неки игуман написао чланак против Руске Цркве и завршава чланак овако: «Православна Црква је у Америци.» И за овај чланак су му дали игуманство, ето га и живи сам у кућици – самовољно.

Нека вас Христос чува.

Многогрешни схиигуман Јован.

93

9. март 1958.г.

Богољубива слушкињо Божија Јелена!

Христос посреди нас!

Твоје писмо сам добио и твоја осећања су ми јасна, јер и ја доживљавам слично, ако не и горе него ти. Дању је лакше, а ноћи су врло дуге и мучне. Добро је што имамо службе у четири сата: иако на њима седим, заједничка молитва ми олакшава и теши ме. Ова осећања се називају зло униније. Заиста је зло, јер се у таквим тренуцима просто губиш и не знаш шта да радиш, све испада из руку. У таквим тренуцима је добро кад би постојао једномислени саветник, али авај, данас су нестали овакви саветници. Живим усамљено, клоним се различитих брбљарија и новости.

Код вас се сви секирају због молитвеног општења, а код нас су се мирно потчинили Московској Патријаршији. Нека се богослови разабарају у канонима. Ако погреше они ће дати одговор Богу. Свети преподобни Јован Лествичник каже: «При исходу душе нећемо бити окривљени за то што нисмо чинили чуда, што нисмо богословили, али ћемо без сумње дати одговор Богу за то што нисмо плакали због својих грехова.»

Призивам Божји благослов на вас.

Схиигуман Јован.

94

Без датума.

Милост Божија нека буде с тобом,

духовно чедо Јелена!

Сваки почетак има крај, само је Бог Беспочетан и Бесконечан. Ето, Јелена је бројала дане до одласка у манастир, прво месецима, затим недељама и данима. Дочекала је, дошла, била мало у гостима и отишла је и све је било баш као у сну. Изгледа да је прошлост недавно минула, а остаје да се чека годину дана, и то се чини врло дугачким. Ето тако наш живот пролази у очекивањима.

На твоју смутњу и исповест – Бог ће ти опростити, чедо, буди мирна, ниси ми причинила никакву невољу. После твог одласка такође ми је приступио демон таштине и почео да ме смућује различитим прилозима, али сам га уз помоћ Божију одмах одбио. Хвала Богу за брзу помоћ и за молитве светих подвижника, јер се руководим њиховим саветима: писани су од осећања и приањају за срце као мелем на рану. Ко сам ја без помоћи Божије?

Колико сам ти говорио, духовно чедо, и давао на душевну корист духовне савете преузете из Светог Писма и светих отаца, а ти си се показала као врло неразумна, спремна чак и да обесиш камен на себе и у воду? А да ли знаш разлог? Објаснићу ти: уображеност и ташпина – управо они ти не дају да видиш себе онакву каква си у суштини. Уобразила си да си нешто велико, то се види из твог последњег писма. Прочитај у «Невидљивој борби» четврту главу у првом делу.

Ако имаш неку недоумицу пиши, само буди искрена, јер иначе неће бити користи. Твоја питања ме гурају на стазу самоспознаје, нека те Господ спаси и сачува.

Још понављам: Бог ће ти опростити, буди мирна и спокојна, не примај ђавоље наговоре. Нека ти Господ подари мудрост.

Архигрешни схиигуман Јован.

95

Без датума.

Богољубива слушкиња Божија Јелена!

Христос посреди нас!

Од свог правила не добијаш умилење, већ смутњу. Више се бави унутрашњом молитвом, као што сам ти саветовао; иако се не прима ипак приморавај себе. Јеванђеље, псалме и друге каноне или акатист читај помало, а главно је, пажљиво. Ако се не будеш трудила неће ти помоћи ни благодат Божија. Наш труд и благодат Божија иду заједно.

Понекад имам пориве да свој живот проводим самопожртвовано, подвижнички, али, нажалост остаје ми само жеља, а дела ни за јоту. Није З.Т. тек тако рекла да на схимника и не личим, потпуно сам свестан тога. А приликом читања светоотачких књига просто црвеним: много читам, а вајде је мало. Ипак не очајавам, иако сам квргаво провео свој живот, теши ме двадесета глава по Матеју. Слава Господе, светом милосрђу Твом!

Твој самолитвеник који те се увек сећа и увек те помиње у својим молитвама

схиигуман Јован.

Писма разним лицима
Писма Марти Платоновној Нејглик

1

19. фебруар 1948.г.

Најбогољубивија Марта Платоновна!

Христос посреди нас!

После исповести код оца Владимира осећаш нелагодност. Шта да се ради? Потрпи, не падај у унијије. Бели клир некако од монаха увек захтева строге подвиге. У суштини, монах се од мирјана разликује само по безбрачности, а у осталом и мирјани треба и обавезни су да проводе исти живот, односно по заповестима. Свима су дате исте заповести. Монаси су се од света удаљили управо зато да би им било лакше да испуњавају Господње заповести. Данас је, наравно, манастирски живот потекао другим током, због догађаја у свету. Они који ревнују за духовно спасење морају спољашње прилагођавају овом животу, а највише да обрате сву своју пажњу на унутрашњи подвиг. Свети апостол Павле каже: *Тјелесно вјежбање за мало је корисно, а побожност је корисна у свему* (1 Тим. 4, 8).

Код светих отаца сам нашао три пророчанства о последњим монасима, а епископ Игњатије (Брјанчанинов) сматра да смо ми последњи монаси. «Последњи монаси неће имати монашких дела, али ће их задесити искушења и напасти и они монаси који то издрже биће већи од нас и од отаца наших.» Наравно, свет ово не може да зна, јер он зна и воли само спољашње и привидно.

Питате како да постите? О посту се може много говорити, а написаћу укратко. Треба да имамо послушање према Цркви: да оно што је заповедала прецизно испуњавамо. А ако због људске немоћи нешто не испунимо – треба да прекоремо себе и да се кајемо. Свети Дијадок пише: «Пост је као оруђе, које помаже онима који жуде за целомудреношћу, има вредност, али не пред Богом.» Света Црква га опева прве недеље Великог поста, у понедељак увече: «Истиниј пост јест злих отчужденије, воздержаније јазика, јарости отложеније, похотеј отлученије, оглаголанија, лжи и кљатвопреступленија. Сих оскудјеније – пост јест благопријатниј.»

Учени човек, велики аскета, преподобни Касијан пише овако: «Јер ако будемо постили на основу тога што је наводно грешно користити храну, не само да нећемо стећи никакав плод од уздржања, већ ћемо још, како каже апостола бити подвргнути најтежој кривици за нечастивост, зато што ћемо се клонити хране коју је Бог створио да би је са захвалношћу јели верни и они који су спознали истину. *Јер је свако створење Божије добро и ништа није за одбацавање кад се прима са захвалношћу* (1 Тим. 4, 4), а ко мисли да је што нечисто, ономе је нечисто (Рим. 14, 14). Зато нико није био осуђен само због употребе хране и ако се они који је једу осуђују, то је зато што се с употребом хране сједињује или за њом следи нешто што је за осуду.»

Што се тиче богатих људи, који не желе да вам плате, буди паметна сама, уз помоћ Божију решавај на основу Светог Писма. Непотребно се секирате и мислите да имате неки неисповеђени грех.

Још пишете о сновима: «Читала сам код светих отаца да је сан правилан ако се понавља.» Сновима не треба веровати. Преподобни Варсануфије Велики пише: «Ко се једном лажно јавио, може то да учини још и три пута и више (415. одговор). Шаљем изводе о сновима. О Крсту који сте видели у сну: не треба да се плашите и очекујете неке невоље. Веруј да вам се без воље Божије ништа неће догодити. Плашите се и очекујете неке непријатности. Овај ваш страх за тело и јесте Ваш крст. Нека вам Господ помогне да га носите стрпљиво.

Добро је што си се клонила осуђивања N. Нека јој је Господ у помоћ, јер су њене године клизаве. Читање акатиста и 600 молитава је добро, само да не буде у ветар, већ с пажњом. Мржња према N и њеним рођацима – трудите се да искорените ова непријатна осећања уз помоћ Божију. Нека вам Господ подари мудрости.

Призивам Божији благослов на вас.

С љубављу у Христу ваш недостојни самолитвеник,

схиигуман Јован.

2

2. јануар 1952.г.

Нови Валаам

Најбогољубивија Марта Платоновна!

Христос посреди нас!

По Божијој милости живим и јадикujem под бременом Адамовог наслеђа. Код сваког другачије: код једног су болести, код другог невоље. Уосталом, ипак треба бити свестан и убедити себе да наш живот у овој долини плача није ништа друго до пут ка вечности и припрема за њу. Осећам да сам већ близу преласку у вечност: боли ме рука тако да с напором пишем ово писмо, ноге ме такође боле. Доктор је рекао да је све то од срца. А болестима је и време, живим већ «преко рока». Свети пророк је Духом Светим рекао да човеков живот на земљи траје 70 година, а мени ће ако доживим до фебруара, бити 79. Благодарим Господу што сам доживео те године.

Уосталом, уздам се у вољу Божију: како Му је угодно, тако ће и бити. Дубоко верујем у Бога и Његов свети Промисао. *Да буде милост твоја, Господе, на нама, као што се уздамо у Тебе* (Пс. 33, 22).

Молим за вас Божији благослов. Ваш добронамерник и самолитвеник,

10. октобар 1952.г.
Нови Валаам

*Најбогољубивија Марта Платоновна!
Христос посреди нас!*

Живим и јадикујем, ноге ми отичу због болесног срца. Ипак служим, спремам се да служим седмицу, мој ред је кроз две недеље.

Јадан је човек: у младости га муче страсти, а у старости немоћ. Мој живот је прошао, приближио сам се преласку у други, бољи свет, где нема туге и уздисаја. Ипак, страшно ми је да умрем, јер то је непозната ствар. Велика је тајна како ће се душа од тела растати.

Ето, Марта Платоновна, више нећу имати прилике да поседим с вама за столом пијући чај и да поразговарам о једином потребном. Ипак се надам да ћемо се видети у будућем животу. Ви тежите ка томе да испуњавате јеванђељске заповести, и ја такође тежим, а немоћи признајемо као људи и кајемо се, и Господ ће нас по Свом милосрђу удостојити да се видимо у будућем животу. Кад ђаво донесе мисли очајања, одагнавај га молитвеним бичем, јер је он врло дрзак, јако напада оне који теже ка духовном животу. Свети Божји људи су искусили такве страхоте да нису хтели чак ни да их опишу. Уосталом, његова зла воља је ограничена: он нас искушава, убацује разне помисли, али наша слободна воља може да их прихвати, а може и да их не прихвати, наравно, уз Божију помоћ.

Нека вас Господ чува. Остајем ваш самолитвеник,

схиигуман Јован.

Писма слушкињи Божијој Х.

30. мај 1948.г.

Најбогољубивија слушкињо Божија Х.!

Ваше садржајно писмо сам благовремено добио и прочитао с љубављу. Хвала Господу нашем Исусу Христу што те је по Својој милости ослободио тежине твоје унутрашње смутње и ова помоћ је била по твојој вери, а не од мене грешног, пуног различитих грехова. Добро је што прибегаваш Богу молећи за помоћ у тешким тренуцима, јер је наша душа створена по образу и подобију Божијем, дакле, само у Богу можемо да добијемо помоћ и утеху у тешким тренуцима.

Знај да без невоља не можемо да живимо. Господ је рекао: *У свијету ћете имати жалост* (Јн. 16, 33). Свети оци кажу да није невоља не би било ни спасења.

Господ је за проповед изабрао пророке и апостоле, али им није одузео невоље. И Господ наш Исус Христос, савршени Бог и савршени Човек је на земљи живео животом пуним невоља. Од човека којег је створио трпео је прекоре, срамоћење, презир, подсмех, батине, чак и срамну смрт разапињањем. Саветујем ти: не падај у унијије, трпи, моли се и труди се да будеш мудра као змија и кротка као голуб (в. Мт. 10, 16). Ако будеш прибегавала Богу Он ће ти по Својој милости даровати мудрост и даће ти голубију кротост.

Ево мог савета твом мужу: нека чвршће у свом срцу утемељи намеру да више не пије вино и нека се помоли Богу за помоћ, јер Господ чује сваког човека, нека у то не сумња, сами наши напори без Божије помоћи су слаби.

Алкохол увек ласка и обмањује. Човек почиње да пије ради весела, а на крају добија душевну болест, муку и телесну болест, то знам из искуства. Нека му Господ

помогне да се избави од алкохола. Нека не пије: свидеће му се, сигурно ће му се то допасти.

Не саветујем ти да машгаш о манастирском животу. Господ те у вечни живот води световним животом у браку. Буди мудра да живиш ради Христа у породичном животу, а Господ ће ти видећи твоју намеру, помоћи да се спасиш и у породичном животу – у то немој да сумњаш. Преподобни Макарије Велики наводи као пример две жене које су угодиле Богу, које су стекле савршенство у духовном животу, и биле чак изнад отшелника. Оне су имале жељу да живе у манастиру, али су због неких разлога имале мужеве. Господ је видећи њихову жељу да Му угађају у манастиру помогао да се спасу и у породичном животу. Данас живот у манастирима није онакав какав ви замишљате и ви због свог неискуства у духовном животу можете само да се саблазните манастирским животом. Ових дана сам ишао пешке у женски манастир, на четрнаест километара од нас, тамо сам коначио, видео њихов свакодневни живот. Труд је огроман, храна оскудна. Нека им је Господ у помоћ, оне су већ прекаљене у таквом животу, а они који ступају у манастир тешко да ће моћи ово да издрже.

Ваш недостојни самолитвеник,

многогрешни схигуман Јован.

P.S. Опростите ми због неписмености, нисам учио школу.

2

24. јануар 1949.г.

Најбогољубивија слушкињо Божија Х.!

Радује ме што имаш тежњу ка једином потребном. Труди се да не гасиш дух. Брачни савез не треба да те смуђује, јер га је Бог благословио. Међутим, трудите се да «носити бремена једни других и да тако испуњавате закон Христов» (в. Гал. 6, 2). Нека вам Господ да мудрости!

Наравно, свет тражи своје: рад, секирацију и бриге, другачије не може ни бити. Ако притом имаш сећање на Бога – то ти је довољно. По мишљењу светих отаца молитва и сећање на Бога су једно исто. Ако нађеш времена, добро је да прочиташ мало у Јеванђељу, и у апостолским посланицама размишљања о овој привременој долини – животу плача, о смрти и о будућем вечном животу. Господи, помилуј! Страшно је и помислити: нема краја. Иако ово понекад бива врло тешко и сви ми, сироти, стењемо под тежином различитих невоља, ипак ће се оне променити, а тамо никаквих промена неће бити.

«Плашиш се своје недостојности и мноштва одступања.» Не заборављај: Господ Исус Христос није ради праведних већ ради грешних примио нашу плот и био савршени Човек – осим греха. Слава, Господе, милосрђу Твом! Господ зна нашу немоћ и дао нам је лек покајања. По закону духовног знања, што човек више напредује у духовном животу, тим више види своје грехове, као морски песак – и то је знак душевног здравља. Уз ова осећања нема места очајању, већ се душа испуњава умилењем и љубављу према свима живима на земљи. Благо људима који доспевају у овакво стање. Њега Бог даје за најдубље смирење и оно се назива бестрашће.

Схиигуман Јован.

3

5. март 1949.г.

Најбогољубивија слушкињо Божија Х.!

Христос посреди нас!

Добро је кад се човек понекад сети својих некадашњих грехова, јер се од тога рађа смирење, а кад од сећања на прошле грехове долази очајање, ту очигледно непријатељ покушава да узбурка душу. Не слушај га, умири се, не буди пометена, не падај у очајање, труди се да молитвом одагнаш сличне немирне мисли. Дух Свети кроз пророка Језекиља каже: *од свијех гријеха што је згријешиио ништа му се неће споменути* (Јез. 33, 11). Господ

не жели смрт грешника. Тако и живи ради породице, буди мудра као змија, а кротка као голуб (в. Мт. 10, 16), о свом унутрашњем животу ћути, а они те неће ни схватити. Ако се твој муж некад спотакне, потрпи, немој да негодујеш, већ се усрдно моли. Сети се: па и ти си се спотицала.

Нека те Господ чува и упути!

Господ Својом милошћу нека помогне вама и делима вашим.

Ваш самолитвеник,

многогрешни схиигуман Јован.

4

3. октобар 1949.г.

Нови Валаам

Најбогољубивија слушкињо Божија Х!

По вери вашој Господ ће вам по Свом милосрђу помоћи у тешким тренуцима, али знајте да наш пролазни живот у овој долини плача протиче с врло великим променама. Јер понекад напада тако лоше осећање да човеку просто дође да кука из све снаге, и увек, скоро сваког дана има промена: час туга, час радост, слично као што у ваздуху, час сија сунце, час се надвија облак и пада киша, сева муња и грми гром. Понекад грми толико да постаје просто страшно, понекад се подиже таква бура да чупа корење с дрвећем. Као да и у нама има промена и сви ми, јадни људи, осећамо то. У таквим тешким тренуцима постоји једно средство – треба се обраћати Богу и за време невоља треба очекивати радост, а за време радости треба очекивати невоље.

У светом Јеванђељу је света свака реч и утиче на људе, како на кога, то се види у житијима светаца.

Ваш добронамерник и самолитвеник,

многогрешни схиигуман Јован.

5

12. октобар 1949.г.

Најбогољубивија слушкињо Божија Х!

Христос посреди нас!

Примио сам твоје писмо и журим да одговорим. Не очајавај, не падај у униције, смири се. «Коме се нису десили грех и невоља,» - каже руска пословица. Фарисеји су код Христа довели жену ухваћену у прељуби и рекли Му: «Учитељу, шта ћеш нам заповедити да учинимо с њом?» Али, Господ им је рекао: *Који је међу вама без гријеха нека први баца камен на њу* (Јн. 8, 7). И кад су се они, постидевши се, разишли, обратио се жени: *Нико те не осуди? И Ја те не осуђујем.*

Сачувај те Боже да напустиш мужа; трпи и моли се. Господ ће ти по Свом милосрђу помоћи да преживите ову непријатност. Твој муж се много смирио, плаче и моли за опроштај. Ти му опрости по заповести Божијој и никад га не прекоревај и не подсећај га на ово искушење. Довољно му је бруке и срамоте што си га затекла на месту престапа, то му је веома тешко да подноси, нека му је Господ у помоћ. Не жалости га, труди се да пред њим будеш у веселом расположењу, тако ћеш му олакшати душевну муку. Свети апостол каже: *Носите бремена један другог и тако испуните закон Христов* (Гал. 6, 2).

Ако тако поступиш, молитва ће потећи чистије. Свети оци пишу: «Покриј грехове ближњег и Господ ће покрити твоје грехове.» Наравно, то му се догодило кад је био пијан, слично се десило и праведном Лоту који је у пијаном стању згрешио са својим кћеркама. Прочитај у Библији књигу Битија, глава 19, стихови 30-38.

Овај наш земаљски живот је заиста житејско море, и наш бродић ће морати да претрпи различите незгоде. Само чекај кад ће наићи. Али, не треба падати у униције, уз

Божију помоћ ћемо се трудити да препливамо ово море и да упловимо у тиху луку царства небеског. Нека вам Господ подари мудрост!

Призивам на вас Божји благослов, с љубављу у Христу, ваш сапутник, који је молитвено с вама

схиигуман Јован.

6

26. фебруар 1950.г.

Најбогољубивија слушкиња Божија Х.!

Христос посреди нас!

Саосећам с тобом, јер је твоје устројство о једином потребном, а твог мужа и твоје деце – чисто спољашње. Али, не падај у унијије. Господ и Царица Небеска ће ти помоћи. У невољама и болестима постоји једно средство: трпљење и молитва – тако саветују свети оци.

Уз Божију помоћ провели смо већ прву недељу поста. Сва браћа су се причестила у суботу. Прва два дана је било сувоједење, хлеб и кромпир, а од среде до суботе смо кували суви грашак. Целе ове недеље нема вечере и једемо без уља.

С љубављу у Христу,

многогрешни схиигуман Јован.

7

20. јануар 1952.

Нови Валаам

Најбогољубивија слушкиња Божија Х.!

Како чујем, твој муж пије, мало мало, па нагази на вински чеп. Шта да се ради? Не тугуј и не осуђуј га, јер свако има своје немоћи и недостатке.

Па ни ми нисмо без немоћи и без недостатака. Дакле, *учите се да један другога бремена носите и тако испуните закон Христов* (Гал. 6, 2).

Ево шта сам приметио: под старост време лети брже, јер се осећа да је све завршено, ближи се време преласка у вечност; некако су и сва интересовања нестала. А отвори ум код младих и видећеш како игра фантазија: да ће бити срећни, наћи доброг младожењу, биће богати, и добро ће кренути породични живот, и много другог на ту тему, ове слике пролазе кроз њихову главу, опет ће остати сами.

Наш манастирски живот још помало тиња. Ипак је остарило наше братство, просто је старачки дом, све један од другог старији. Хвала Богу што је удостојио мене, грешног, да проведем цео живот у манастиру. Нисам знао за светску испразност, пуну лукавства, ташпине, лицемерја, лажи и гордости, а зар ћеш с овим пороцима некад у својој души осетити мир и умиљење? Мислим да не. Ето, шта ти и муж идући у позориште и на маскарату, осећате кад дођете кући? Наравно, стичете неки утисак и чекаћете време да поново и поново одлазите на иста места, само што можда нећете моћи због болести.

Ето, у таквом поретку и пролази светски испразни живот. А кад човек буде лежао на самртном одру или у постељи, мораће да доживи неочекиване појаве и цео његов протекли живот ће промицати у догађајима којима је он живео, тек тада ће схватити да је овај свет преварант.

Звоне ми звонца из будућег живота. Звонцима називам болести.

На сву вашу породицу призивам Божји благослов.

Ваш недостојни молитвеник,

схиигуман Јован.

Писма Галини Хејс!

24. март 1950.г.

*Најбогољубивија слушкиња Божија, Галина!
Христос посреди нас!*

Јако добро те се сећам, чак се присећам и разговора с тобом кад си била на Валааму, а после си ми писала: «Нисам мислила да ће ми то бити тако тешко.» И све је то прошло, као у сну. Ето, сад имам 77 година, а болести су звончићи за будући вечни живот, јер овај наш пролазни живот у овој долини плача испуњен различитим невољама и није ништа друго до пут ка вечности и припрема за њу. Јако ми је драго што је Господ удостојио мене грешног да од младости проведем сав свој живот у манастирским зидинама и да у искуству сазнам много онога што је онима који у ташпини живе у свету непознати. Врло саосећам с твојом ситуацијом, али не падај у униније и не очајавај. Господ ће ти помоћи.

Хвала твом мужу што те не спречава да идеш у цркву. Пренеси му моју молбу (само ако је уместо) да ти да потпуну слободу да будеш православна хришћанка. А ти, чедо моје духовно, како си се родила у православној вери, труди се и да умреш као православна. Нека ти Господ подари мудрост. Пиши ми како буде протицао твој живот и ја ћу покушати да одговорим колико ме Господ упуту. Ако будеш имала прилике да поразговараш с епископом Јованом Шаховским, види тамо шта каже свештеник, кад се будеш причешћивала, напиши ми какво је њихово мишљење.

Господ Бог наш Исус Христос и Његова Пречиста Мати Пресвета Богородица нека вам помогну у тешким тренуцима. Амин.

Ваш добронамерник,

схиигуман Јован.

2

30. април 1950.г.

Нови Валаам

Говорили сте да је свети Григорије Ниски писао: «Сва пала бића, чак и демони достићи ће препород и биће обновљена и спасена.» То је он говорио у виду нагађања, а не чврстог веровања. Света Црква није прихватила ово мишљење. Цело дело светог Григорија је чисто и православно искључујући ову претпоставку.

Преподобни Варсануфије Велики је говорио својим ученицима: «Немојте мислити да људи, макар они били и свети, могу потпуно да појме сву дубину Божију.» Свети апостол каже: Јер дјелимично знамо и дјелимично пророкујемо (1 Кор. 13, 9), и још: *О дубино богатства и премудрости, и разума Божијег! Јер су неиспитани путеви Његови* (Флп. 33, 34). Свето Писмо каже да ће постојати вечни живот и вечно мучење и ми у то треба чврсто да верујемо и да се не упуштамо у високо богословље по нашој ограниченој памети и срцу које није очишћено од страсти.

Свети Јован Лествичник пише: «О браћо, при исходу наше душе нећемо бити окривљени за то што нисмо чинили чуда, што нисмо богословили, што нисмо достигли виђења, али ћемо без сумње, дати Богу одговор за то што нисмо плакали због својих грехова» (Беседа 7, гл. 10). А свети Исак Сирин каже овако: «Избегавај расуђивање о догмама као лава који јури на све стране.» (Беседа 9). Могао бих још много да пишем на ову тему, али мислим да је и ово довољно. Опрости што ти пишем кратко.

Призивам на вас Божји благослов. С љубављу у Христу,

многогрешни схиигуман Јован.

3

15. мај 1950.г.

*Ваистину Христос васкрсе!
Многопоштована слушкиња Божија Галина!*

Добио сам твоје писмо. Читао сам и плакао од радости. Милост је Божија што си постала мирна, и што те је Господ удостојио да се причестиш Светим Христовим Тајнама. Писмо ти нисам писао по разуму, већ по осећањима, јер сам осећао твоје немирно душевно стање.

На твоја питања у другом писму одговорам: труди се да будеш верна свом мужу, не варај га и слушај га у свему, наравно, изузев захтева који нису у складу с православљем. Не треба разговарати на религиозне теме, а ако сам почне да прича, одговарај шта знаш, прво се мислено помоливши Богу. Немој да га учиш речима, већ добродетелним хришћанским животом. Немој да га примораваш да иде у цркву. Друга је ствар ако сам пожели. Буди задовољна и захвална за то што тебе не спречава да идеш. За њега се моли просто, детиње: «Господе, спаси и помилуј мог мужа Аврама, сачувај га и упути,» а све остало препусти Божијем милосрђу и буди мирна. Нека ти Господ дарује мудрости.

Према његовој мајци увек буди добра и љубазна. Трпи кад каже нешто непријатно. На религиозне теме с њом немој да разговараш, иначе ћеш изгубити свој унутрашњи мир. Не решавај ниједну ствар у гневу и прекидај разговор; под утицајем гнева увек ћеш одлучити и рећи неправилно, па ћеш после жалити.

Схиигуман Јован.

Писма слушкињи Божијој Клавдији

1

17. септембар 1952.г.

Многопоштоване Ина и Клавдија!

Христос посреди нас!

Реци Клавдији да се моли за родитеље свог мужа у цркви и да даје њихова имена да се помињу за покој њихове душе. Иако срце то не жели, нека натера себе, јер иначе Бог неће примити њене молитве за спасење сопствене душе.

Господ нам је заповедио *да волимо чак и непријатеље наше* (Мт. 5, 44; и Лк. 6, 27, 35). Сам Господ се молио за оне који су Га разапињали: *Оче, опрости им, јер не знају шта чине* (Лк. 23, 34).

Господ је у светом Јеванђељу много пута говорио о опраштању увреда. А ти, Клавдија, због своје немоћи, а можда и гордости не желиш да помињеш оне који су те увредили. Знај да ће суд на Другом доласку бити по Јеванђељу, јер *док не прође небо и земља, неће нестати ни најмањег слова или једне црте из Закона* (Мт. 5, 18). Страшно је не испуњавати јеванђељске заповести. Моли се, Клавдија, да Господ омекша твоје срце да не би памтила увреде и да би могла да се молиш за родитеље свог мужа. Можда ће ти ове моје речи изгледати строге, али не могу да пишем другачије.

Било би добро да ми одговориш шта си осетила кад си их прочитала. Нека ти Господ подари мудрости.

На све вас призивам Божји благослов.

Многогрешни схиигуман Јован.

2

12. децембар 1952.г.

Најбогољубивија слушкиња Божија Клавдија!

Христос посреди нас!

Пишеш о својим болестима, да ти их је Бог послао због твојих грехова. Не, не треба тако мислити. ПUTEВИ Господњи су непознати и наш ограничени умић не може да их схвати, коме су дате какве болести и које невоље даје Бог. Ипак, знај да у овој долини плача пролазног живота не можемо да их избегнемо.

Немој да замишљаш да је Бог врло строг судија и да је члан казнене експедиције. Он је врло милостив, није примио нашу људску плоть и пострадао као Човек ради светих,

већ ради грешника, који су нам слични. Не треба очајавати, јер нема греха, који превазилази Божије милосрђе. Ђаво увек доноси очајање, не треба га слушати. Труди се да колико можеш испуњаваш Господње заповести, не осуђуј никога ни за шта и нећеш бити осуђена. Ако будеш пазила на себе, наравно да ће се наћи грехови, који ти неће пружити повод да осуђујеш друге. Не чини другима оно што ни себи не желиш, и прочитај јеванђељске заповести.

Још пишеш да си се раније молила боље, а «сад не чујем како Господ куца у мом срцу.» То такође мислиш неправилно. Раније си имала машталачку молитву и мислила си за себе да си нешто, а сад си помало почела да схваташ, ето и угледала си себе, каква си постала. Што се човек више приближава Богу, тим грешнијим себе види. Свети Петар Дамаскин пише: «Душевно здравље се састоји у томе да човек угледа своје грехове као песак морски.» Ето мере светих. А неискусни у духовном животу желе да виде себе као исправне у свему.

Наравно, било би добро лично поразговарати о духовном животу, зато што је тешко писати нијансе духовног живота у писму.

Благодари Богу, што те је Он по Својој доброты избавио од мржње родитеља твог мужа и убудуће се труди да не осећаш непријатељство ни према коме, јер од ближњег зависи живот и смрт. Свети апостол Павле набрајајући степене светаца једне пореди са сунцем, друге с месецом, а треће са звездама и звезде имају велику разлику између себе; а камо среће да будемо макар и мајушна звездаца, али на истом овом небу (в. 1 Кор. 15, 41).

А ако се нешто и догоди по људској немоћи, не треба падати у унијије. Смиримо се, будимо свесни своје немоћи и покајмо се. Човеку је својствено да пада, а ђаволу да се не каје.

Остајем с љубављу у Христу ваш самолитвеник,

многогрешни схиигуман Јован.

3

30. јануар 1953.г.

Нови Валаам.

Најбогољубивија слушкиња Божија Клавдија!

Христос посреди нас!

Духа не гаси (в. 1 Сол. 5, 19), ревнуј по разуму. Понављам ти као што сам ти већ писао: труди се да испуњаваш јеванђељске заповести: никога не осуђуј; што не желиш себи, немој да чиниш ни другима, и остале заповести, јер ће на Другом доласку Суд бити по Јеванђељу. Нека ти Господ подари мудрости.

Сад ме људи затрпавају писмима. На нека чак морам и да одговарам, судећи по њиховом садржају. Ипак слабим, тешко ми је да служим, причешћујем се у олтару. Прошле ноћи сам у сну служио Литургију, и то тако јасно, као на јави. Завршио сам Литургију, пробудио се – 3 сата ујутру. Мислим: па добро, убрзо ће и Литургија почети.

Идем на све црквене службе, али више седим. Понекад ме обузима стид: сви стоје, а само ти, балване, седиш. Добро сам проверио себе: испоставило се да ме смућује таштина. Ах, како је она танана, свуда продире, с ташпином не може да постоји никаква врлина. Бог захтева пажњу. Ако се седећи пажљиво слуша оно што се чита и пева Бог прима твоју усрдност, а ако стојиш без пажње – Бог неће чути. Све морамо да чинимо ради Бога, а на људе да не обраћамо пажњу, јер људи данас хвале, а сутра блате.

Нека вас Христос чува.

Схиигуман Јован.

4

27. фебруар 1953.г.

Нови Валаам

Најбогољубивија слушкиња Божија!

Христос посреди нас!

Писала си да си недостојна овакве моје наклоности. Али, једно је суд Божиј, а друго је људски суд. Пред Богом сам можда ја недостојан твоје наклоности према мени, грешном. Ето, по Божијој милости, тешка операција је протекла успешно, сад се осећаш јако лоше. Шта да се ради, Клавдија? Мора да се трпи уз удање у вољу Божију. Молимо се овако: «Ти, Господе, Срцезналче, знаш нашу људску немоћ, невоље и потребе пре него што те за то молимо, и верујемо да ни длака с наше главе неће пасти без Твоје воље. Благоизволи да живот проведемо по Твојој вољи, јер ми, грешни, не знамо шта је за нас корисно.»

Издале су ме ноге, обе ме боле. Кад би видела како ујутру устајем, као дете које тек учи да хода; касније се размрдам и ходам. Нека вас чувају Господ и Царица Небеска.

Многогрешни схиигуман Јован.

5

9. август 1953.г.

Нови Валаам

Најбогољубивија слушкиња Божија!

Христос посреди нас!

У потпуности саосећам с твојом секирацијом. Чак и сад те узнемирују грехови које си учинила у својој младости. Непријатељ људског рода ђаво ти је убацио страх да ми откријеш своје изранављено срце кад си била у манастиру.

Увек тако бива кад човек чини грех: мисли да ће добити утеху, али после окушања греха испада супротно, - велика непријатност и мучење духа, и јадна душа се копрца као риба избачена на обалу. То је тешко стање и човек само што не падне у очај. У тако тешким тренуцима би било добро поделити то с искусним човеком који би, без сумње могао да помогне.

Нема греха који би био већи од Божијег милосрђа и грехови целог света су као шака песка бачена у море. А ти се питаш да ли ће ти Господ опростити. Признала си и покајала се – Господ је опростио и неће поменути твоје грехове, буди сигурна у то.

У прошло време које је било тешко за тебе твоја јадна душа се намучила, потрпела је плату за грех. Али сад буди мирна и благодари Богу за Његово свето милосрђе. Бог једнако прима Исусову молитву или сећање на Бога. С обзиром на твој живот за тебе је згодније да имаш сећање на Бога. Умну молитву треба творити под руководством искусног човека, који ову ствар зна на основу свог искуства.

Молим за ваше свете молитве.

Ваш недостојни самолитвеник,

многогрешни схиигуман Јован.

6

11. октобар 1953.г.

Нови Валаам

Најбогољубивија слушкиња Божија!

Христос посреди нас!

Вечери волиш да проводиш у осамљености и тако добијаш духовну утеху. Да, ноћно време човеку помаже да се усредреди. И ја волим то време: унаоколо је потпуна тишина, некако човек посебно осећа блискост Господа. Приликом молитве се појављује топлота, као што пишеш. То Господ нама грешнима даје да окусимо утеху, да не падамо у унијине у молитвеном труду. Кад она дође треба се зауставити у тим осећањима док не прођу; само сама не треба да тежиш ка томе. Ако се будеш усрдније трудила у молитви срдачна топлина ће се по милости Божијој чешће појављивати. Само немој да уобразиш да

си стекла нешто велико, на све начине скривај то од других. Ако буде још неких појава приликом молитве напиши ми.

На ћерку и тебе призивам Божји благослов. Нека вас Господ чува.

Ваш добронамерник и самолитвеник,

многогрешни схиигуман Јован.

7

12. марта 1954.г.

Нови Валаам

Поштована у Христу Клавдија!

Господ ти је по Свом милосрђу дао да попут апостола на Таворској гори осетиш макар мали део тога као је благ Господ. Свети апостол Петар је рекао: *добро нам је овде* (Мт. 17, 4). Међутим, знај: понекад човек мора да буде и на Голготи. Ђаво ни против чега не устаје тако као против молитве. Понекад убацује различите помисли, чак и хулне, понекад делује преко људи и има разних клевета, понекад је сувоћа у срцу, лењост и много тога другог. На то сам те подсетио да не би падала у униције кад будеш морала да искусиш поменуто. Никоме не треба да говориш о својој унутрашњој утехи и испитивању невољама осим духовном оцу. Неискусни у духовном животу могу само да упропасте духовно делање. Труди се да никога ни због чега не осуђујеш, а о непријатељству сама знаш из искуства. Господ не прима молитву у непријатељству. Цело свето Јеванђеље говори о томе.

Ево шта још. Много се пази да не уобразиш да си добила нешто велико, а да други то не знају.

Господ нека сачува кћерку и тебе.

Схиигуман Јован.

8

23. март 1954.г.

Многопоштована у Христу слушкињо Божија Клавдија!

Христос посреди нас!

Немој да стремиш у манастир и у монаштво. Данас су у манастирима другачији услови тако да можеш да се разочараш. Можеш да будеш унутрашња монахиња и у свету, а спољашња монахиња без унутрашње је црна главица. Прилажем писмо монахињи: из њега ћеш нешто мало сазнати о манастирском животу.

Ево шта ћу ти још казати: лакше је стећи умну молитву него је задржати. То не говорим просто тако, већ на основу искуства. Послао сам ти књижицу епископа Игњатија. Да ли си је добила? Труди се да никога ни због чега не осуђујеш, јер иначе неће бити успеха у духовном животу.

Срдачно се свом душом захваљујем твом газди за његову благонаклоност према мени. Кад му послови не иду успешно или кад се деси неки неспоразум нека не пада у малодушност, већ нека трпи и нека се обраћа Богу за помоћ и Господ ће му по Свом милосрђу помоћи. Мислим да је он верник.

Ваш добронамерник и самолитвеник,

многогрешни схиигуман Јован.

9

4. август 1954.г.

Нови Валаам

Најбогољубивија слушкињо Божија Клавдија!

Нешто много падаш у униције и малодушност кад пишеш: «Како ћу даље живети и да ли ћу моћи да радим, живот је тежак?»

Ако се Господ брине за птице, зар ће заборавити тебе, створену по Његовом образу и подобију? Читај свето Јеванђеље и почни приљежније да се бавиш молитвом. Помоћи ће

ти Господ и Царица Небеска. *Нека буде, Господе, милост Твоја на нама онако како смо се удали у Тебе* (Пс. 32, 22).

Спаси, Господе, и помилуј слушкињу Твоју Валентину. Ове њене године су најопасније. Али ти немој да је рибаш и не досађуј јој честим прекорима, тиме је нећеш исправити, само ћеш је наљутити. Трпи и моли се и све остало препусти Божијем Промислу и Његовом светом милосрђу.

Кад ти ђаво убацује разне страшне мисли, не задржавај се на њима. Приљежније се бави молитвом и мисли пребацуј на неке предмете из свакодневног живота.

Пишеш да у теби нема постојаности. У овом пролазном животу је не може ни бити. Код свих људи се дешавају промене, као у ваздуху. Зар мислиш да у мени има постојаности? Не, има различитих промена; понекад пажња слаби толико да просто осећам да нисам ни за шта. Трудим се да трпим тако тешка стања; - молим се и очекујем помоћ од Господа.

Такође осећам унутрашња тешка стања, знам из искуства оно о чему пишеш. И свети оци су осећали оваква стања до те мере да о њима чак нису хтели ни да пишу.

Тешко ти је зато што живиш скоро као отшелница, а ниси припремљена за тако усамљенички живот и немаш с ким искрено да попричаш, зато и долазе тако тешка унутрашња стања. А они који долазе у додир с људима не знају за таква искушења; иако и они имају такво осећање, али не у тој мери као осамљени.

Помоћи ће ти Господ и Царица Небеска. Потрпи и моли Им се.

Многогрешни схиигуман Јован.

10

14. фебруар 1955.г.

Најбогољубивија слушкиња Божија Клавдија!

Христос посреди нас!

Ипак не треба занемаривати лекаре и лекове. Господ је створио и лекара, каже Свето Писмо. Кад је Исус Христос исцелио слепца Он је плунуо на земљу, направио блато и помазао очи слепом – слепец је прогледао (в. Јн. 9, 6). Наравно, Господ је једном речју могао да исцели слепца, али је блатом указао на лек, јер Господ лечи уз помоћ лекара. Ето, и мени грешном су лекари много пута помагали, имао сам две операције и два пута су ми пуштали воду. Сад сам лежао у болници 11 дана, испустили су 14 литара воде и тежина ми се смањила за 12 килограма; сад сам постао мршав. Пре болнице сам тешко дисао и тешко сам ишао по цркви. Полечили су ми срце, дали лек и ја га узимам у славу Божију.

Међутим, имам и друге болести ради смирења. Боле ме ноге, још се томе придодала и кила, постала је велика, такође ме прилично узнемирава – просто као вериге. Верујем да разне болести нису допуштене без воље Божије. Ако Бог није заборавио птицу, зар ће нас Господ заборавити? И ми треба да прихватимо болести и невоље као из руке Господње ради нашег спасења.

Пишеш да су «почеле да те засипају разне клевете». И ја такође доживљавам разне непријатности, али примећујем да у оне за нас грешне врло корисне. И ти ћеш у искуству спознати корист, само потрпи. Људи су врло променљиви: данас хвале, а сутра блате.

Марта-кројачица се врло мирно упокојила 24., као да је заспала. Претходног дана сам је причестио. Натрепела се, сирота, од неких монаха, често је плакала, говорио сам јој: «Потрпи, јер ће те они догурати до рајских обитељи.»

Не плашиш се само ти смрти, свеци су се такође плашили. Свети свештеномученик Максим, коме је језик био одсечен због Православља каже: «Нема ништа страшније од помисли на смрт и ништа величанственије од сећања на Бога.» Блажени Теофилакт каже: «Људској природи је својствено да се плаши смрти. Смрт у људски род није ушла по природи, зато се људска природа плаши смрти и бежи од ње.»

Плашиш се куда ће твоја душа отићи после смрти. Непријатељ људског рода ђаво плаши људе и приказује Господа као строгог члана казнене експедиције и судију. Пророк Језекиљ је Духом Светим рекао: *Од свијех грјеха што је згријешио ништа му се неће споменути* (Јез. 33, 16) - а покајање нам је дато до гроба. Писао сам ти: апостол Карп је хтео да казни двојицу грешника, али му је Господ рекао: «Спреман сам да још пострадам ради грешника.» Слава, Господе, светом милосрђу Твом.

Нека вас Господ чува.

Схиигуман Јован.

11

6. децембар 1955.г.

Нови Валаам

Богољубива слушкињо Божија Клавдија!

Христос посреди нас!

Пишеш да те напада страх и да си малодушна. Не падаш само ти у униније, већ цело човечанство тугује и пада у униније, само у различитој мери. Ипак, веруј у Божји Промисао.

Рећи ћу ти по људском разуму: ако онемоћаш и не будеш у стању да радиш, имаш брата. Можда ће се и за тебе код њега наћи месташце. Ако не можеш код њега, има старачких домова, а ако се разболиш има болница. И мене посећују болести. Морам да трпим и да молим Бога да мени, грешном, дарује трпљење. Свестан сам да је мој живот прошао, приближио се прелазак у други свет и не молим се за оздрављење, већ се уздам у вољу Божију, пошто Он зна наше потребе пре него што молимо и зна шта је за нас корисно.

Нека ти Господ помогне Својом милошћу. Амин.

Остајем твој недостојни самолитвеник,

многогрешни схиигуман Јован.

12

12. фебруар 1956.г.

Многопоштована слушкињо Божија Клавдија!

Христос посреди нас!

Иако је наша Православна Црква прихватила казивање о Теодориним митарствима ово је виђење појединог човека, а не Свето Писмо. Више се удубљуј у свето Јеванђеље и апостолске посланице; ето, у њима, односно у Светом Писму је свака реч богонодахнута.

Каква је милост Божија према нама, грешнима: Господ по Својој милости призива све нас грешне код Себе на покајање. Преподобни Мојсије Мурин је био страхан разбојник, вођа разбојничке банде, а покајањем је тако угодио Богу да је сам дошао у меру духовног савршенства и имао је 70 ученика. Преподобни Давид, такође атаман разбојника је био удостојен духовне прозорљивости.

У црквеној историји има много примера како су људи од великих грешника постали велики свеци. Свети пророк Језекиљ је рекао: *Од свијех грјеха што је згријешио ништа му се неће споменути* (Јез. 33, 16). Јер нема греха који би био већи од Божијег милосрђа.

Ево, слушкињо Божија Клавдија, немој да падаш у униније и не очајавај. Пољуљала си се, пала у грех – устани покајањем и Бог ће опростити. Свети апостол Петар је рекао: *Господе, колико пута, ако ми згријеши брат мој, да му опростим? До седам ли пута? Рече му Исус: Не велим ти до седам пута, него до седамдесет пута седам* (Мт. 18, 21-22).

Врло је лоше то што се брзо секираш због разних ситница. Наравно, то је због уображености и демонске гордости. Кад би било смирења, постојао би унутрашњи душевни мир. Међутим, знај да се без повода/прилике за смирење нећеш смирити, а наша људска греховна одступања врло смиравају нашу привидну побожност. У њима не треба

падати у унијије, већ признати своју немоћ и полагати добар почетак. Јер у духовном животу се дешавају случајна одступања, иначе се наше проклетство не би ни могло смирити.

Господе! Помози нама, грешнима, да положимо добар почетак. Амин.

Схиигуман Јован.

13

1956-1957.г.

Најбогољубивија слушкиња Божија Клавдија!

У писму сам ти писао да ђаво окамењује наша срца и навео сам нека места из Светог Писма. Ипак знај: ђаво нас искушава колико му Бог допусти и он, ђаво, нам сугерише мисли, а ми по слободној вољи коју нам је Бог дао, можемо да их прихватимо или да их не прихватимо. Ово већ зависи од нас. Кад дође плима различитих греховних мисли знај тачно да су то ђавоље замке. Ето, управо тада се бави молитвом. Спознаћеш у искуству како ће се све то расејати. Нека те Господ упути.

Твој самолитвеник и добронамерник,

многогрешни схиигуман Јован.

P.S. Саосећам с невољама твоје Валентине, њен пут је клизав. Чувај је, Господе, Својом милошћу. Ипак, нека не пада у унијије, јер код сваког човека наизменично долази тужно и мирно расположење, другачије не може бити. А пошто она има лепо лице од лепоте проистиче таштина, уображеност и надменост, јер се од тога рађају и непријатности. Само што јој то не треба говорити, она је млада и неискусна и не може да прими. Душевни човек свој унутрашњи мир може да добије само од Христовог смирења и кротости. Амин.

14

Без датума.

Најбогољубивија слушкиња Божија Клавдија!

Човечанство је у пометњи, нема, сирото, унутрашњи мир, не зна тајну како да га стекне. Ево тајне: не мешај се ни у какве туђе ствари и не гледај немоћи свог ближњег. Знај само себе – и доста ти је. Ако испуниш ово, веруј ми, увек ћеш бити мирна. Искуство.

Пишеш, да ли ће ти Господ опростити? Ова мисао је ђавоља, он те плаши због своје злобе, не слушај га. Нема греха који би био већи од Божјег милосрђа. Апостол Карп је молио Господа да казни двојицу грешника. Господ је показао следеће виђење: небо се отворило, заблистала је јарка светлост. Апостол је погледао горе, види Господа, Господ му каже: «Сад погледај доле.» Апостол је погледао, угледао је ону двојицу грешника на ивици јаруге, а доле је била страшна, огромна змија. Господ каже апостолу: «Да ли желиш да казним ове грешнике?» Апостол се обрадовао што ће бити кажњени. Тада Господ посла двојицу Анђела да спасу ове грешника и рече апостолу: «Туци Мене и разапни поново, спреман сам да опет пострадам за грешнике,» - на томе се виђење завршило.

Ето како је велико милосрђе Божије. Он је спреман да поново страда за грешнике, а ти сумњаш да ли ће ти Господ опростити. На вас призивам Божји благослов. Ја грешник молим Господа да вам по Свом милосрђу дарује добродушно трпљење да бисте без роптања подносили ваше патње.

Молим за ваше свете молитве.

Ваш недостојни самолитвеник,

многогрешни схиигуман Јован.

Писма слушкињи Божијој Платониди

1

19. јануар 1951.г.

*Најбогољубивија мати Платонида!
Христос посреди нас!*

Пишеш да је твоја познаница доспела у секту. Јако ми је жао што наши православци јако мало познају своје учење и лако одлазе у разне секте. Јер су све секте, јереси и расколи основани на гордости и аутосугестији. У Православљу су ауторитет Васељенски сабори и учење светих отаца. Господ је рекао: *Благо онима који су чистог срца, они ће Бога видети* (Мт. 5, 8). Ето, свети оци су уз Божију помоћ очистили срца од страсти, они тачно знају вољу Божију која је откривена у Светом Писму. А они чије срце није очишћено од страсти, не могу правилно да га схвате и такви људи се спотичу на Свето Писмо, скрећу с правилног пута и иду на разне стране. Они су, да тако кажем, сишли с великог параброда, сели су у трошни чамац, желе да преплове овоземаљско море и гину у таласима испразних мудровања. Свето Писмо правилно могу да схвате само они који су чистог срца, они ће разумети вољу и намеру Божију у Писму, а за људе, чије срце није очишћено, оно ће послужити као камен спотицања.

Они ваде цитате из Светог Писма ради оправдања своје заблуде. Имам мало времена да бих водио преписку с твојом познаницом. Нека од Јелене Армфелт узме књигу епископа Петра «Пут ка спасењу», у њој ће наћи разрешење својих питања. Нека јој Господ подари мудрост.

Призивам на вас Божји благослов.

С љубављу у Христу, ваш добронамерник и самолитвеник,

многогрешни схиигуман Јован.

2

5. август 1954.г.

Нови Валаам

*Најбогољубивија мати Платонида!
Христос посреди нас!*

Све оно што си написала о свом унутрашњем стању постоји и у мени, као да си живела близу мене и записивала сва моја душевна скретања. Али, немојмо падати у унијине, већ се потрудимо да уз помоћ Божију да положимо добар почетак како бисмо живот проводили хришћански у дословном смислу те речи.

Молиш ме да ти укажем или да одредим правило и да усмерим твој живот на истински пут. Ова твоја молба премашује мој ум и духовне способности, али ти за послушање заборавивши на своју немоћ и неспособност пишем шта ми Господ положи на срце.

Труди се да никога ни због чега не осуђујеш. Што не желиш себи, не чини другима. Не заборави да ћемо за сваку празну реч дати одговор пред Богом на Страшном Суду. «Не може се служити двама господарима» (Мт. 6, 24). Мири се са супарником да те не би закључао у тамницу. Труди се да не будеш у непријатељству ни са ким, иначе молитва неће бити угодна Богу, чак ће послужити на грех. А како ћемо молити Бога за опроштај наших грехова ако сами не опраштамо?

Ево ти главне смернице на којима се гради наше спасење. Наравно, лако је указати и лако је пожелети, али је врло тешко испунити, а ми смо немоћни, саме наше снаге неће бити довољне – треба да молимо помоћ од Бога да нама, грешнима, помогне по Свом милосрђу. Ето, свети оци су и пронашли непрестану Исусову молитву. Вама, који живите у свету, врло је тешко да држите непрестану молитву. Међутим, знај: свети оци свако добро дело приписују молитви: добар разговор, сећање на Бога, трпљење срамоћења, прекора, презира и подсмаха итд.

Желиш да имаш одређено молитвено правило. Преподобни Исак Сирин не саветује да се оптерећујемо количином прочитаних стихова и да будемо робови правила, јер у

ропском делању нема мира (Беседа 30, стр. 136, М. 1933.г. – О томе како се треба молити без лутања мисли).

Можете да читате ујутру и увече неколико молитава, сами одредите колико, ускладите с временом. Само да не буде у ветар, већ с пажњом, јер је пажња душа молитве (преподобни Варсануфије Велики. Одговор 506.). Свакодневно треба прочитати главу светог из Јеванђеља и главу из апостолских посланица.

По Божијој милости написао сам оно што ми је било на срцу, и то немој примити као закон или наредбу, већ као савет. Сама гледај и усклади с условима вашег живота.

Молим за ваше свете молитве.

Твој недостојни самолитвеник,

многогрешни схиигуман Јован.

3

24. јул 1956.г.

Богољубиве слушкиње Божије мати Платонида и Лидија!

Христос посреди нас!

Јелена ми је рекла да ви и Лидија побољевате. Болести и невоље нису случајна појава, већ их Бог шаље ради наше користи, и оне се могу назвати брачном одећом у којој бисмо могли да уђемо у вечну брачну ложницу. Наравно, од нас се захтева да их стрпљиво подносимо и да молимо Господа за помоћ.

Пишеш да се љутиш на своје ближње. Ближњи увек живе у близини и они откривају твој гнев. Уопште, гнев потиче од гордости и од таште славе. Ако стекнеш смирење, и гневу ће доћи крај.

Желиш да се срце загреје за време Иусове молитве. Свети оци су рекли: ако будеш тукла млеко добићеш путер, тако и у молитви – од квантитета долази квалитет. Ако будеш чешће понављала молитву, по милости Божијој ће се и срце загрејати.

Још пишеш да код тебе постоји лењост без краја. Лењост је наша заједничка слабост, и у мени има много лењости, али се не жалим. А и сад је некако тешко да се разаберем: да ли је лењост или немоћ? Као и ти и ја имам поприлично болести. Молимо Господа да нам Господ помогне да трпимо без роптања и ово ће заменити све наше подвиге.

На тебе и Лидију призивам Божји благослов.

С љубављу у Христу духовни пиљар,

архигрешни схиигуман Јован.

Писма слушкињи Божијој Н.

1

21. јул 1954.г.

Валаам

Најбогољубивија слушкињо Божија Н.!

Пишеш: «Читала сам код светих отаца да је неки ученик испричао старцу о томе како се неки удостојавају да виде свете Анђеле. Старац је рекао: «Благо онима који непрестано виде свој грех.» А свети Петар Дамаскин пише: «Знак душевнеог здравља је ако видиш своје грехове као морски песак.» Није ми јасно како свеци могу да виде своје грехове као морски песак.»

Овај степен великог духовног напретка је удео светих Божјих људи који су уз Божију помоћ очистили своје срце од страсти: од гордости, таштине, лукавства, лицемерја и осталих порока. Ипак, они нису били слободни од прилога и напада страсти, јер душа носи тело, никако не може да се ослободи страсних прилога, без обзира на то да ли то

жели или не жели. Али, победивши у себи страсти добродетељима, ум уз Божију помоћ одбацује ове прилоге.

Само је Бог савршен и непромењив. Иако су свети оци напредовали у духовном животу, и код њих има измена, грех још увек вара и чак и они имају и нечисте и скотске помисли. Не чуди се томе, тако и јесте. Ово не пишем по свом мудровању, већ су то мисли светих богомудрих људи. Ето, такве измене на свом чистом срцу показују виђење својих грехова као морски песак и они сматрају себе заиста горим од свих људи.

А ми грешни понекад говоримо на основу нашег непажљивог живота: «Јако сам грешан; на читавом свету нема човека као што сам ја,» али то је само празнословље и то су само голе речи. Кад бисмо их говорили од осећања срца не бисмо ни због чега осуђивали друге, не бисмо се гневили итд. Сами не испуњавамо ниједну заповест, а од других захтевамо испуњење. О, слепила нашег срца! «Господе, дај ми да видим моја сагрешања и не осуђујем брата свог.»

Мислим да си сад схватила дубоке мисли светих Божјих људи. Молим за твоје свете молитве.

Твој недостојни самолитвеник,

многогрешни схиигуман Јован.

2

3. август 1954.г.

Нови Валаам

Најбогољубивија слушкињо Божија Н.!

Знај да ће на Другом доласку Господа нашег Исуса Христа на земљу и Страшни Суд бити по Јеванђељу. Али ми смо се толико приземљили да мало обраћамо пажњу на јеванђељске заповести и врло строго судимо због неких обреда. Наравно, обреде које су утемељили свети оци треба поштовати, јер они васпитавају душу у благочестивости. Али ипак увек треба обраћати више пажње на јеванђељске заповести.

Господ каже: *Не судите да вам се не би судило* (Мт. 7, 1); *што не желиш себи, не чини људима* (Мт. 7, 12). А ми као да смо глуви, не чујемо шта нам Господ говори и слободно кршимо Његове свете заповести.

Онај ко осуђује увек ће грешити и судити неправилно, ми јер не знамо узрок дејстава онога кога осуђујемо, а судимо по свом устројству. Ко је како расположен, тако и о другима закључује, јер криво око на све криво гледа.

Јако лепо је рекао преподобни Доротеј: «Ето, ако човек стане на угао неке зграде и поред њега прођу тројица, сваки размишља по свом устројству. Религиозан ће помислити за њега: «Вероватно чека да ударе звона и да иде у цркву.» А лопов ће помислити: «Ићи ће у крађу кад се смркне.» И блудник ће помислити: «Вероватно чека жену ради греха.» Врло је тачно речено и то се среће скоро на сваком кораку.

А колико је тежак грех осуђивања навешћу један пример. У неком манастиру монах је пао у блуд. Велики старац је рекао: «О, рђаво је учинио.» Овај монах је умро и Анђео је по наредби Божијој донео душу старцу и рекао: «Куда ћеш рећи да одведем овог инока, у царство или у муку?» Старац се ужаснуо, схватио је колико је тежак грех осуђивања и горко је плакао. После извесног времена Анђео му је рекао: «Бог је опростио твој грех,» - али старац до саме смрти није остављао свој плач. «Сети нас се, Господе, кад дођеш у царство Твоје.»

Молим за ваше свете молитве,

многогрешни схиигуман Јован.

3

21. август 1954.г.

Нови Валаам

Поштована слушкињо Божија Н.!

Саблажњаваш се што неки свештенослужитељи служе врло немарно и немаш воље чак ни у цркву да идеш. Знај и чврсто веруј да се Свете Тајне не савршавају по достојанству свештенослужитеља, већ по милости и љубави Божије благодати. Ето, навешћу ти један сликовит пример.

Код неког отшелника је долазио презвитер из оближње цркве и давао му је Свете Тајне. Неко је оговарао презвитера код отшелника, отшелник није примио презвитера, презвитер је отишао. И отшелник је зачуо глас: «Присвојили су људи Мој суд.» После овога отшелник је пао у екстазу и угледао је златан бунар, златан сасуд и златни конопац и јако добру воду. Притом је угледао неког губавца који је црпео воду и пунио сасуд. Отшелник није могао да пије зато што је воду захватао губавац. И опет је зачуо глас: «Зашто не пијеш ову воду? Шта те брига ко је захватао? Он је само захвата и налива у сасуд.» Отшелник се освестио, позвао је презвитера и молио га је да му доноси Свето Причешће као раније (Отачник).

Никад не осуђуј свештенослужитеља: он греши, он ће дати и одговор Богу на Судњи Дан. Боље се помоли за њега мислено и замоли његове свете молитве. Тако уче свети оци. Ето, видиш недостатке свештенослужитеља, а погледај на себе, како стојиш и молиш се? Јер дешава се да сва служба пролази у машгалачким сликама, у стварима света овог.

«Господе, даруј ми да видим моја сагрешења и да не осуђујем свештенослужитеље.»

Схиигуман Јован.

4

25. август 1954.г.
Нови Валаам

Многопоштована слушкињо Божија Н.!

Питаш ме: «Зашто је Господ изабрао и призвао у апостолство Јуду – издајника, јер је знао да ће Га овај издати?» Наша кратка памет је врло ограничена и ми грешни не можемо да схватимо путеве Божије.

Господ, наравно, све зна и предвиђа и по Свом милосрђу све призива, али не нарушава нашу слободну вољу, коју нам је дао. Господ нам је дао заповести као руководство да бисмо добили вечно блаженство у будућем животу и ми по слободној вољи можемо да их испуњавамо и да их не испуњавамо – то већ зависи од наше воље. Господ је понекад посебним Својим Промислом спасавао неке људе, на пример, апостола Павла, преподобну Марију Египатску и друге. Ово је дело благодати Божије. Нама, грешнима, непојамни су путеви Господњи, а није за нас корисно да их испитујемо. Исправније би било да идемо заједничким путем испуњавања Христових заповести. Амин.

Схиигуман Јован.

5

28. август 1954.г.
Нови Валаам

Поштована у Христу слушкињо Божија Н.!

Тако безумно мислиш и пишеш да нема Бога, да је човек умро и тиме ће се све завршити, да нема загробног живота. Ово је људска измишљотина. Пророк Давид је некада изрекао: *Рече безумник у срцу свом: «Нема Бога»* (Пс. 52, 2). Ето, и ти си се придружила овом безумнику. Тако лакомислено мислиш, а ја дубоко верујем и тврдим: постоји Бог, постоји будући живот, постоје вечне муке за грешнике, постоји и вечно блаженство за праведнике. Како да не верујемо у Бога! Ма куда да погледам – свуда видим и созерцавам Божију премудрост и благодат. Како је све створено премудро и каква је хармонија на читавој земаљској кугли! Света Црква поје: *Јако возвјеличишасја дјела Твоја, Господи, всја премудростију сотворил јеси* (Пс. 103, 24). Дивна су дела Твоја,

Господе – ма куда да погледам, свуда видим Твоју стваралачку руку. Гледам сунце и видим: као да златни тањир обасјава и греје целу земаљску куглу. А колико у шуми има дивљих животиња и свака животиња има своје посебне особине.

Видиш, тако велики коњ се повинује човеку. Господ га је створио за помоћ човеку. А кравица једе сено и желудац издваја хранљиво млеко за човека. А колико добра човеку чини кротка овчица: добија се гуњ топла бунда, чарапе и много другог. Гледам птичје царство – просто је дивно како су птичице украшене и колико је различитих врста. А колико у земљи има различитих црвића и бубица. Има и таквих црвића који ноћу светле као ватрица. Гледам мрав и дивим се његовом труду; он разобичава мене, лењог. А мудра пчелица, од различитог цвећа скупља тако слadak мед за човека.

Пре Адамовог сагрешења све се повиновало човеку, а после сагрешња сви беже. Уосталом, и дивље животиње се могу припитомити. На Валааму је у велики скит долазила лисица и монаси су је хранили. После ручка су у дворишту су остављали лонче хране и она је увек долазила у исто време, као по сагу.

А кад погледаш у воду – тамо постоји своје сопствено рибље царство. Колико тамо има различитих врата, све живе и крећу се по Божијем назначењу. Уопште волим природу. Дођем у шуму и дивим се сваком дрвету и брдашцету и созерцавам Свемогућег Творца. Ето, сад мислим и чудим се: како сам се појавио на свет Божји? Моје зачеће је било овакво: семе мог оца је пало на земљу моје мајке у виду црвића и растао сам се у утроби мајке моје девет месеци, постепено сам стицао обличје човека; на крају деветог месеца сам изашао по закону природе, изашао сам као из тамнице на бели свет. Крштен сам по православном обреду.

Благодарим Богу што сам православнац, несумњиво верујем у Свету Тројицу, верујем у Богородицу и Приснодјеву Марију и све свеце, које прославља Православна Црква. Верујем у Васељенске Саборе и у цело Свето Писмо по катехизису, верујем у све што нам преноси наша Света Православна Црква.

Само, ево шта је тужно: не знају сви наши православци своје православно учење, колебају се, неки чак доспевају у различите секте и расколе. Они, сироти, не знају да су све јереси и секте утемељени на гордости и аутоугестији; кажу: ми смо спасени. Они не признају Писмо и бирају само оно што оправдава њихово учење. Један секташ ми је говорио да они цело Писмо знају напамет. Али ја се не чудим том њиховом знању. И фарисеји су знали цело Писмо, али нису живели по Писму и нису спознали истину, разапели су Господа.

Вратићу се опет на задивљујућу Божију премудрост. Волим зимске ноћи с месечином. Свуда је потпуна тишина, излазим у двориште, видим Божију премудрост и дивим јој се. Месец сија, а колико је звездица, ни краја им нема. *Дивна су дела Твоја, Господе, све си премудрошћу створио* (Пс. 103, 24). Јер, Господ је створио целу земаљску куглу и све што постоји у земљи, различите метале и камење, све је ово да би земља била тешка, ето она зато и привлачи себи све. Кад би била лака вечно би некуда лебдела.

Јер, све науке су проучавале само оно што је Бог већ створио, а и људи су тако обузети наукама да су и Творца заборавили. Ето, и Дарвин је својом теоријом дигао буку по целом свету, једно време се много причало о њој, а сад су због нечег заћутали. Уосталом, светске науке се међусобно оповргавају. Само је духовна наука неопозива и не подлеже никаквој критици. Јер је она од Господа – утемељена је на Речи Божијој.

Ево шта сам још приметио: у богословским средњим школама и на факултетима се проучавају само корице Библије, а дух не проучавају, и говоре без духа, само разумом. Један академик-мисионар ми је причао: под данима стварања Божијег треба подразумевати милион. Јадан си ти мисионар, врло слабим замишљаш Свемогућег Творца, приписујеш Му милионе година. Твој разум говори, а ја верујем, како је Господ рекао: *Би вече и би јутро, дан први* (1 Мојс. 1, 5) – и треба да схватимо као дане, а не као милионе година.

Јер Господ је рекао и било је тако, речју је одвојио воду од земље, ето с шумом је вода стала на одређена места – стала су мора, потекле су реке и потоци и у земљи има и топлих вода и хладних извора. Тако су и птице створене Божијом речју: одмах су полетеле по целој земљи и то различите врсте и сва остала творевина, како је речено у Библији.

Што више гледам природу, тим више се спознајем Свемогућег Творца и дивим Му се.

Науке нисам учио, чак их нисам ни читао. Овај мали чланак сам написао из осећања, начитавши се Светог Писма. Мој живот је прошао, ето већ је кренула осамдесет друга година. Дух Свети је рекао: *Дана година наших свега има до седамдесет година, а у јачега до осамдесет година: и сам је цвијет њихов мука и невоља* (Пс. 89, 10). Ах! Како је тачно речено. Ето, сад и осећам труд и болест у различитим облицима, живот више није на радост, већ време.

Потпуно сам свестан да ћу убрзо прећи у други вечни свет. Ових дана сам ишао на гробље, видео сам хладан гроб у који ће ускоро спустити моје трулежно тело које је много згрешило, засуће га земљом. Тело је од земље и у земљу ће отићи, а душа је од Бога и отићи ће Богу. Смрт је неумољиви закон. Цео људски род од Адама до Другог доласка ће прећи у други свет, а тела ће по Божијој наредби васкрснути и она тела која се спаљују такође ће васкрснути, у то не сумњам. За Бога је све могуће. И овај предивни свет ће са временом бити уништен, као што је речено у Светом Писму.

Схиигуман Јован.

6

8. октобар 1954.г.

Нови Валаам

Поштована у Христу Н.!

Пишеш ми да си читала у Отачнику: «Неки отшелник-подвижник је кренуо на реку по воду. Тамо је жена прала веш и он је пао с њом у грех блуда; после учињеног греха узео је ведро с водом и кренуо у келију. Демони су почели да га смућују помислима: «Зашто идеш у келију? Нема ти спасења, враћај се у свет!» Брат је схватио да демони желе његову потпуну погибел, да хоће да га баце у очај. «Нисам згрешио, понављам вам: нисам згрешио.» Одбацивши на тај начин помисли дошао је у келију и почео је да живи као раније. Другом старцу је било откривено да је овај монах победио ђавола расуђивањем.»

Није ти јасно «зашто је монах слагао и добио опроштај од Бога.» Ви мирјани у корену не схватате духовни живот, гледате само на спољашње подвиге.

Али монаху који има велику душу и искусан је у духовном животу је јасно да је само Анђелима својствено да не падају, а код људи, чак и напредних у духовном животу има промена – савршен је само Бог. Овај монах пре греха није имао рђаву намеру, као ни после греха, Господ суди за намеру. Преподобни ава Доротеј каже: «Није блудник онај ко је једном згрешио, већ онај ко увек тежи ка греху.»

Ђаво искушава човека на два начина: пре греха Бога представља као милосрдног, а после греха као строгог судију који кажњава и покушава да баци човека у очајање попут Јуде-издајника. А свети апостол Петар као искусан у духовном животу није пао у очајање – горко је плакао и принео покајање. Господ је због Своје добротe допустио апостолу Петру да падне због самоуверености, јер је апостол говорио Господу: «Спреман сам да умрем с Тобом», а у ствари се испоставило потпуно супротно, чак се одрекао. Јер само наши напори без Божије благодати не могу да се одрже у добродетељи. И то је друга лекција свецу да буде снисходљив према другима, јер искусан је онај ко је искушаван.

То је лекција нама грешнима: да бисмо се смиравали и да не бисмо веровали себи, док не легнемо у гроб и да не бисмо осуђивали друге. Ето, да је неко овог монаха видео како греша са женом, целог живота би га сматрао блудником, а њему је Господ опростио одмах после греха. Дивна је, Господе, Твоја света и праведна воља, јер си рекао: *зашто видиш труп у оку брата свога, а брвно у оку своје не осјећаш* (Мт. 7, 3).

Достојно и праведно се свето Јеванђеље украшава златом; било би врло умесно и слова штампати златом.

Старац Валаамског манастира.²⁹

7

26. октобар 1954.г.

Многопоштована у Христу слушкињо Божија Н.!

Питаш ме како да се односиш према новом јеванђељском преводу на руски језик.

Окупљени преводиоци су и православци и протестанти, а последњи у многоне верују у јеванђељску истину, а има и много омладине. Да ли се од таквих преводилаца може очекивати тачан духовни превод? Хвала руским богословима, што су се потрудили да објасне њихове грубе преводе на црквеном језику и нека изврнута места. И они мисле да шире своје Јеванђеље у новом преводу међу руским људима. Руси су навикли на Синодални превод, а њихово Јеванђеље неће чак ни у руке узети.

Старац Валаамског манастира.

8

15. новембар 1954.г.

Нови Валаам

Поштована у Христу Н.!

Добио сам твоје писмо. Прекореваш ме за ташгину, за то да пишем писма због ташгине.

И сам се чудим себи како сам се случајно уплео у преписку с разним лицима. Наравно, узрок је духовништво. Нека моја духовна чада су ми се обраћала с различитим питањима и ја сам по свом безумљу одговарао на њихова питања, оно што ми је било на срцу, а да издајем писма – никад ми на памет није падала ова мисао.

Нашле су се личности које су ме молиле да им дам пристанак да издају ова писма. Ето, пристао сам на њихову молбу. Ако сте нашли нешто корисно, Бог нека благослови, скупљајте моја писма.

Не могу да кажем да у мени нема ташгине. Таштина је врло танана страст, јер се меша у сваку добродетел и не штеди ни свеце, лепи се за њих. Али они се плаше ове дрске страсти; то је за њих исто као да катран прсне на белу одећу.

Ова безумна страст се може приметити само ако човек води врло пажљив живот. Тек ако буде молитвено стајао на стражи свог срца, увидеће како таште помисли приступају срцу. О безумна таштино, како волиш да покажеш свој труд. Понекад и велики труд носиш да би те људи видели и хвалили. Дела таштог човека су сујетна: пост, метаније и остали телесни труд – јер он све то чини ради своје славе. Господ заповеда да се све ради тајно и грди фарисеје због њиховог таштог понашања.

Ево шта још. Човечанство је смислило пристојност уместо љубави, а под овом пристојношћу се крију: таштина, лицемерје, лукавство, гнев и друге душевне страсти. Наизглед је овакав човек просто душа, не можеш одмах да га прозреш, а пошто темељ није заснован на љубави, врло брзо се открива његово унутрашње стање, јер је такав човек лицемеран: на речима говори овако, а у ствари мисли другачије.

А ко има љубав у корену, више није лицемеран, јер су у њему простота, отвореност и природност. Ова црта бива само код подвижника благочестиности. Има људи који од природе имају овакве дарове, али се они препознају по плодовима. Сирће и вода имају исту боју, али им је укус различит, јер грло разликује храну.

Ономе ко хоће да зна више о страстима нудим да прочита други том «Добротољубља». Тамо су свети оци до танчина објаснили све о страстима из свог личног

²⁹ Отац Јован је био изабран на дужност старца Валаамске обитељи. У манастиру је то било послушање, исто као игуман, економ и др.

искуства. Велико благо су за нас светоотачка дела. Свети оци су у искуству проšli духовни пут и као смернице за следећа покољења оставити своје учење, свестрано су објаснили духовни живот.

Нисам хтео да говорим, али ћу по свом безумљу ипак рећи. Данас се врло мало проучава светоотачко учење. Неки много говоре, али говоре како сами разумеју и предност дају слову, које убија дух (2 Кор. 3, 6). Да, *нестаде светујех* (Пс. 11, 2) и данас смо лишени овог великог блага – да живимо под руководством искусног старца. Преподобни оци су својим прозорљивим очима видели наше оскудевање у живим руковођама и оставили су нам своје учење. Уосталом, није лако правилно схватити њихово учење, јер су писали из свог личног искуства – овде се захтева макар слабо, али неко своје искуство. Још је боље ако се нађе једномислени саветник, онда је удвоје лакше изучавати светоотачко учење.

Да, добро је писати и говорити о духовном, а за духовни живот је потребно подвижништво. Нису случајно свеци устајали на себе као на непријатеље. Добро је читати свете оце, тамо се види наша ништавност и разобличава се наша привидна побожност.

Старац Валаамског манастира.

Писма архимандриту

1

25. мај 1953.г.

Нови Валаам

*Најбогољубивији оче архимандрите!
Христос посреди нас!*

Спотакли сте се на молитви, али не падајте у унијије, уз Божију помоћ све ће проћи и кренути уобичајеним током.

Тешко је писати о молитви, лакше је лично поразговарати. Ипак ћу написати неколико речи. Молитва има три степена: прва је усмена молитва – изговара се устима, а ум лута; друга је умна молитва, ум се закључава у речи молитве и пажњу држи у горњем делу груди, јер је пажња душа молитве. Трећа је умно-срдачна молитва, врло ретко стање, оно се даје за најдубље смирење. Страстан човек не треба да се дрзне на такву молитву, како каже преподобни Григорије Синаит.

Умилењу и сузама не треба тежити, а кад то само по себи дође и кад буде постојала срдачна топлина човек не треба да мисли да је добио нешто велико, то бива природно, од усредсређености, али није прелест.

Наравно, молитва помаже у борби са страшћу, а главно је, треба развијати смирена осећања да би човек видео себе горим од свих. Преподобни Петар Дамаскин је рекао: «Здравље душе је ако угледаш своје грехове као морски песак.» Обрати своју пажњу на ташпину и гордост и бори се с њима (види у «Лествици»). А за време унијија удуби се у Свето Писмо, уздај се у вољу Божију, а не у свој труд.

С мирјанима не треба говорити о искушењима, они не схватају духовни живот – могу да се саблазне и да изгубе поверење у тебе. Још знај: није човек ради поста, већ је пост ради човека, и духовност није у кршењу закона природе, већ у жељи воље. Неки подвижник је живео у пустињи и хранио се само корењем и биљкама, али га је блудна страст увек нападала. Рекао је то светим оцима и они су расудили да је овај монах био неискусан у умном делању.

«Ако унутрашње делање по Богу не помогне човеку, узалудно се он труди у спољашњем,» рекао је преподобни Варсануфије Велики. Сви телесни подвизи су потребни као средство или као помагало за духовни живот. Наравно, потребни су, али их треба примењивати разумно. Духовни живот је попут дрвета: прво се појављује лишће, а затим плодови (Гал. 5, 22). Ако не буде плодова, оно је попут јалове смокве.

Наравно, добро би било разговарати о духовном животу с једномисленим човеком, али то је реткост у наше време. У том случају се треба руководити светотоачким делима,

јер је код отаца све писано по осећањима, доживљено је и приања за срце, као мелем на рану. Имате «Лествицу» и «Невидљиву борбу», тамо и гледајте.

Ево шта још: дела светих отаца су намењена људима три степена духовног напретка: почетницима, средњима и савршенима. Овде се захтева разумност, и човек по могућству треба да зна своје устројство: да не узима на себе оно што су могли да понесу само савршени.

Ето колико сам напричао, опростите, хтео бих да бацам у пећ, али Ви ћете то учинити после читања.

Молим за Ваше свете молитве.

Ваш недостојни самолитвеник,

архигрешни схиигуман Јован.

2

26. новембар 1954.г.

Нови Валаам

Средње богословске школе и факултети проучавају само корице Библије, а дух не проучавају. Зато и царује слово, које убија дух (2 Кор. 3, 6). И Вас хвата бојазан да читате Свето Писмо. А одакле да црпимо духовне снаге ако не из Светог Писма? И свете оце треба читати, јер они врло добро објашњавају Свето Писмо и до танчина осветљавају духовни живот. Они су сами у искуству прошли духовни живот и нама као да су постављене смернице да не бисмо скретали с духовног пута. Видећете у њиховим богомудрим саветима своје у стројство и потпуно ћете моћи да се снађете у томе како да наставите свој пут на који Вас је Бог поставио. Мислим да Ваше униције потиче од ових узрока, јер својим разумом желите да уредите спасење душе, па Вас и баца на разне стране, а Ви желите да Вас страсти не узнемиравају, али то није могуће.

Ни свети оци нису били слободни од прилога и напада страсти: док човек носи ово трулежно тело, грех иде унаоколо и лукави. Преподобни Макарије Велики лепо објашњава у својим беседама: «Промене бивају код свих, чак и код оних који су напредовали у духовном животу,» и наводи примере палих духовних људи.

Преподобни Исак Сирин врло мудро развија ове мисли у 46. беседи. Ево како гласи овај чланак: ако си пао – устани, опет си пао – опет устани. До кад ће се то понављати? До смрти. Свети преподобни Јован Лествичник каже: «Усуђујем се да кажем да је покајање изнад Крштења, јер је Крштење једно, а покајање је до смртног часа.» Преподобни Мојсије је рекао: «Сила за онога ко жели да стекне добродетељи састоји се у томе да не буде малодушан кад му се деси да падне, већ да поново настави свој пут.» Само је Анђелима својствено да не падају.

Пишете: «Свом душом сам тражио смирење и уступао ситуацији. А други су добијали сами и Господ их воли и благосиља, а ја патим.» На ову тему бих волео да лично поразговарам, али то није могуће, због тога одговарам кратко. Преподобни Антоније Велики се дуго молио и питао је Господа зашто једни живе дуго, а други умиру рано, једни живе рђаво и срећни су, а други живе благочестиво и пате. Сматрам да се и Ваша реченица може применити на ово: Господ их воли зато што су камчили, а ја нисам камчио, смиравао сам се и патим. Свети Антоније је зачуо глас од Господа: «Антоније, пази на себе и не испитуј путеве Божије, јер су они непојамни за људе!»

Не падајте у малодушност због тога што не можете да испуните службено правило сваког дана, смирите се у себи и Господ ће Вас избавити од смутње.

Још пишете: «Молитва и пост су једино што би могло да помогне.» Светитељ Василије Велики је рекао: «Пост не могу сви да држе, јер нису сва тела иста.» Овде се већ захтева расуђивање, јер човек може себи неразумно да нашкоди. И молитва има различите степене. Кад је Господ сишао с Таворске горе међу народ прекорио је Своје ученике да су делеки од савршенства. И други апостоли су се уплашили да су изгубили благодатне

дарове власти над демонима кад нису могли да исцеле ђавоиманог. Господ је рекао: *Због неверја вашег* (Мт. 17, 20). Ево, из овога видим да се захтева молитва с постом и вером.

Још пишете: «Мало се бавим Исусовом молитвом, некако се не усуђујем.» Без молитве неће бити успеха у духовном животу. Свети апостол заповеда чак да се непрестано молимо. И Господ као пример наводи суровог судију (Лк. 18, 2-5). Светитељ Јован Златоуст и Григорије Велики врло инсистирају на бављењу молитвом. А преподобни Филотеј је рекао: «Треба се молити за оне монахе који не знају унутрашње делање (молитву)».

Машгали сте о томе да отпутујете на Атон или код нас. Али ни на Атону монаси не скидају звезде с неба, тамо ћете наћи много свега. Преподобни Григорије Синаит је посетио Атонску гору, обишао је све манастире и срео је само тројицу који су се помало бавили унутрашњим делањем, а код свих осталих је било само спољашње подвижништво. То је било у XIV веку. Тако ћете и код нас данас видети много свега, а највероватније и некорисног. Свети оци чак саветују да се пажњом погружавамо у Свето Писмо, а не да се бојимо.

Веома Вас молим за опроштај ако сам написао нешто незгодно.

Молим за Ваше свете молитве.

Многогрешни схиигуман Јован.

Писма многопоштованом N.

1

5. јануар 1955.г.

Нови Валаам.

Многопоштовани у Христу N!

Добио сам Ваше писмо у којем прекоревате монаштво за то што је оно бескорисно за друштво: затворили су се и живе само за себе, и називате нас просто егоистима. Тако не мисле само мирјани, већ и бело свештенство мисли исто тако. Једно време се у Русији јако много писало о манастирима и монаштву, тврдило се да је оно бескорисно за мирјане. Монахиње су ми се жалиле на свог намесника оца протојереја: «Кад дође код нас одржи лепу богословску проповед, а на крају проповеди нас обавезно укори: зашто живите овде и какве користи од вас има свет, нисте ништа друго до телефонски стубови.» Хвала ти, оче протојереју, утешио си монахиње. Иако си их упоредио с телефонским стубовима, а без стубова ни телефон не може да се спроведе.

О монаштву је писао историчар – епископ Петар, па Вам препоручујем да то прочитате, тамо ћете сазнати шта је монаштво и који је циљ монашког живота. А ја ћу како умем рећи свој утисак о манастирима и монаштву.

Манастири и монаштво нису случајна појава. Њега су утемељили свети оци по надахнућу Светог Духа и особеност монашког чина није у томе да се иде у свет и служи мирјанима на корист. Јер, ми смо се одрекли света и у манастирима се свакодневно служи бескрвна Божанска Жртва за цео свет и за мир целог света – и ово служење је изнад сваког добротинства ближњем. Добротинство је похвално за мирјане, јер они живе у свету и њихова света дужност је да служе ближњем, ко како може, по таленту који им је дат одозго.

Манастири за мирјане служе као тиха лука у метежу овоземаљске испразности: људи који долазе овамо одмарају се и препорађају духовно, јер је у манастиру другачији ритам живота у поређењу са светом и то врло умирујуће утиче на оне који долазе. Још манастири васпитавају духовна чеда о којима мирјани немају појма, јер они виде само спољашње стране: прљавштина увек плива на површини воде, а злато лежи доле.

На Валааму је за време игумана Дамаскина живео схимонах Тимотеј. Он је толико напредовао у духовном животу да је био узет на небо и видео је славу светих и да се не би расејавао празнословљем прихватио се благоразумног ћутања. Игуман делатног живота

није могао да схвати духоносног схимника, није му се свиђало ово ћутање. Послао га је у Петроград на подворје Валаамског манастира – каже, тамо ће проговорити.

Схимник је тамо живео две године, а свој подвиг ћутања није оставио. Саветовао се са старцима Невске Лавре и они су духоносном схимнику посаветовали да оде на Атон. Он је тако и учинио, отишао је на Атон и тамо се прославио духовним животом. Игуман Дамаскин је врло жалио што је пропустио тако благодатног старца. Ето, чак ни монаси нису схватили духовног схимника, а о мирјанима је сувишно и говорити.

Још је живео на Валааму расофорни монах Ксенофонт из расколника, који се због срдчане чистоте удостојио да увек види знамење приликом служења Литургије. Једном су у цркву дошли Финци и понашали су се дрско. Отац Ксенофонт их је мислено осудио и због тога се лишио виђења чудесног знамења на Литургији. Постао је свестан свог греха осуђивања, покајао се и месец дана касније Господ је Ксенофонту вратио дар чудесног виђења.

Ето колико је осуђивање тежак грех, а ми грешни смо због непажљивог живота навикли да осуђујемо толико да смо осуђивање и престали да сматрамо за грех. Мораћемо да одговарамо на Страшном Суду Господњем не само за осуђивање, већ и за сваку празну реч (Мт. 12, 36). И још је било подвижника који су напредовали у духовном животу, али нећу их помињати, вратићу се питању о користи манастира.

Ја сам по природи стидљив човек и кратке памети. Благодарим Господу за то што је Он мене грешног по Свом милосрђу удостојио да цео живот проведем у манастиру. и никад ми није пала на памет мисао да се вратим у свет. Чудим се и благодарим Господу што ме је удостојио да спознам Православље како учи наша Света Црква и учење светих отаца. И дубоко верујем у све, и чак се не рађају питања: «Зашто је ово тако, а није онако.» И све то захваљујући манастирском животу.

Манастир личи на јарко јутарње руменило и на ово праскозорје се стичу људи из различитих губернија Русије, по посебном унутрашњем убеђењу да поживе ради спасења своје душе. Ево такве личности долазе у манастир. Наравно, не издржавају сви свој почетни подвиг, одлазе у свет, али то је изузетак, већина остаје у манастиру до гроба.

Упут ћу приметити да су наши црквени људи у манастирима уредили школе с циљем да васпитају монахе. Не знајући монаштво и манастирски живот прихватили су се да у искуству васпитају монахе. И шта је испало? Испао је мехур од сапунице, био је леп, али је пукао. То је слично као што ако учени монах, не познајући у искуству манастирски живот буде управљао манастиром – такође не очекуј никакву вајду. Занимљиво, понекад имам прилике да видим како површни људи са стране расуђују о манастирима и спремни су да напишу устав за монахе. Из историје се види да су се у манастирима васпитавали монаси, али су услови у њима били потпуно другачији и из манастира су излазили чак епископи. У оно блажено време знали су свето Јеванђеље напамет, водили су разговоре и тумачили Свето Писмо, на делу проводили духовни живот и нама оставили своје драгоцене мудро учење у својим делима.

Дела светих отаца се спознају животом. Не чудите се што сам рекао безумно, али правично. У Русији је неки епископ прочитао књигу преподобног Исака Сиријског и нашао у њој много јеретичког. Код преподобног Исака нема јеретичких мисли, већ је то веома дубоки кладенац духовног разума, а епископ има кратак канап духовног ума, па и није могао да захвати, да дође до истинског учења преподобног. Епископ Теофан Затворник је чак саставио молитву преподобном да би му помогао да разуме његова дела.

Преподобни се није држао научног система, већ су духовни бисери расејани по целом његовом учењу. То је као мед: ко га није окусио ма колико да му говориш о сласти неће схватити, а тек кад окуси сазнаће какав је мед и какве је његова сласт. Тако и добродетел: он ће је упознати кад је спозна у искуству. Преподобни Антоније Велики је рекао: «Ако духовни човек недуховном буде говорио о духовном изгледаће му смешан.» Ах, како је то тачно! Ја такође јако добро видим, премда и нисам духован човек као што је био Антоније, али уз помоћ спознаје светоотачког учења – осећам.

Велико је благо за нас грешне што су нам свети оци оставили своје богомудро учење о духовном животу. Њихово учење се може назвати смерницама које указују пут у вечни живот и царство небеско. Књига преподобног аве Доротеја се може назвати духовном азбуком: он тако једноставно, али врло дубоко говори о страстима и о борби с њима. Без делатног живота не може бити духовног успеха, као што на дрвећу не може бити плодова без лишћа. Понекад имам прилике да уочим како неки високопарно брбљају о созерцању, али се осећа да њихово созерцање потиче од разума, а не од дела. Науку је прошао, теорију и словесност је изучио, има добро памћење и није му тешко да говори. «Али једно је реч по чувењу, а друго је реч од дела,» каже преподбни Исак Сиријски.

Старац Валаамског манастира.

2

6. фебруар 1955.г.

Многопоштовани у Христу N.!

Примио сам твоје писмо. Пишеш да те «врло смућују хулне помисли, понекад за време молитве, има их тако скаредних да ме је чак срамота да гледам иконе, некако се стидим да говорим свештеницима.»

Не треба се секирати, јер такве помисли нису наше, већ непријатеља људског рода – ђавола. Просто не обраћај пажњу на њих и труди се да усмериш мисли не неке видљиве предмете. Овај хулитељ ђаво понекад и за време Божанске Литургије хули Господа, Свете Тајне и све Божанско.

Преподобни Никита Ститат је рекао: «Овај хулитељ-ђаво понекад нашим устима хули нас и Бога Вишњег.» Преподобни Јован Карпатски је рекао: «Неће ђаво почети да говори против Вишњег само пред крај света, како каже Данило (Дан. 7, 25), већ и данас бива да кроз наше помисли узноси тешку хулу на само небо и Самог Вишњег срамоти и Његову творевину и Свете Христове Тајне.»

Овај хулитељ-ђаво је Господа нашег Исуса Христа искушавао чревоугодијем, ташпином и гордошћу. Ђаво није знао тајну оваплоћеног Богочовека, али се ипак због нечега досећао: *Ако си Ти Син Божји*, - говорио је (Мт. 4, 3-9). Господ је рекао: *Иди од Мене, сатано*.

Ето, и ти говори хулитељу ђаволу: «Иди од мене, сатано. Ја знам Господа нашег Исуса Христа, слушама Га и повинујем Му се у свему, што је заповедио у светом Јеванђељу, а тебе који си заувек погинуо због твоје гордости нећу слушати ма шта да ми говориш. Понављам: иди од мене, мрзитељу сваког добра.»

Иако хулитељ-ђаво, све искушава, ипак горди највише страдају од хулних помисли, јер Господ ђаволу допушта да искушава човека због гордости. Свети оци су доживљавали такве помисли хуљења, да то чак нису хтели ни да напишу. Ипак, они су били искусни у духовном животу и нису се секирали, јер су добро знали да је виновник хуле – ђаво.

Схиигуман Јован.

3

20. април 1955.г.

Нови Валаам.

Многопоштовани у Христу N.!

Молиш ме да ти напишем о оваплоћењу Сина Божијег. Одавно сам се спремао да то напишем себи за сећање, али све некако нисам могао да се саберем, а ти си ме подстакао.

Усућујем се да приступим овом великом делу и моја душа дрхти: како могу да пишем о тако великој тајни, кад ни свети Анђели не могу да појме ову велику тајну? Ипак, уз Божију помоћ, колико човек може својим ограниченим разумом да појми тајну оваплоћења Бога Речи пишем на основу учења свете Цркве и светих отаца, а не своје мудровање.

А моје срце дрхти: како се Света Тројица Једносушна и Нераздељива, Син Божји несместиви сместио у људску утробу Приснодјеве Марије и примио од Ње душу и људско тело и постао савршени Бог и савршени Човек осим греха? Имао је и Божанску и људску вољу, само што се људска воља потчињавала Божијој вољи. Бог је невидљив и непојаман, Њега ни Анђели не смеју да гледају, али по Свом милосрђу снисходи људском роду оваплоћењем у људску природу.

О! Дивно чудо, Несместиви Бог се смешта у утробу Приснодјеве! Он је по закону људске природе у утроби Дјеве Марије био ношен девет месеци и родио се као Човек, али је рођење било безболно, јер зачеће није било плотско, већ од Духа Светог. И Божански Младенац се смешта у јасле и храни се Мајчиним млеком као Човек.

А Дијете растијаше и јачаше духом, пунећи се премудрости, и благодат Божија бијаше на Њему (Лк. 2, 40). О! Велико чудо! Он је живео, васпитавао се и повиновао се светом заручнику Јосифу до тридесетогодишњег узраста, радио је столарски занат: тестерисао, цепао, блањао. Као дванаестогодишњи дечак је у Јерусалиму у јеврејској синагоги запањивао фарисеје питањима и одговорима – и о Њему више ништа није познато до тридесетогодишњег узраста, јер је Бог сакрио Своје Божанство. О дубино Божанске премудрости и смирења!

Кад Му је било тридесет година Дух Свети Га је одвео у пустињу и Он је тамо живео с дивљим животињама као Човек, четрдесет дана је трпео глад и ђаво Га је искушавао (Мт. 4, 1-11).

Он је ишао и учио људски род како је Њему било угодно, три године. Деловао је као Бог и као Човек. Кад је пловио с ученицима бродом спавао је на крми као Човек. Подигла се бура и брод су заплускивали таласи. Ученици су Га у страху пробудили: *Наставниче, погинусмо!* (Лк. 8, 23-24). Господ је забранио таласима и ветру – као Бог. Кад је Господ дошао на гроб умрлог Лазара заплакао је као Човек, а васкрснуо га је као Бог рекавши њему који је већ смрдео: *Лазаре, изиђи* (Јн. 11, 41-43).

Као Човек је ишао пешке, умарао се, пио, јео и плакао, а као Бог је чинио чуда: исцељивао је болесне, васкрсавао умрле. А учени фарисеји су напамет знали Свето Писмо, али нису живели по закону и нису могли да схвате свету истину; и прогањали су Спаситеља на сваком кораку и њихова злоба је дошла дотле да су разапели Господа.

Дивна су дела Твоја, Господе! Као човек трпео си разне поруге од злих фарисеја. Они су говорили: демонском силом исцељује болеснике, васкрсава мртве и чини остала чуда. И Господ је ради нашег спасења све то трпео. Дивно је смирење Сина Човечијег. За време свечаног уласка у Јерусалим он је ушао јашући магарца као Човек, народ је простирао своју одећу и гласно радосно викао: *Благословен Цар Који долази у име Господње! Мир на небу и слава на висинама* (Лк. 19, 38). После свечаног уласка у Јерусалим Господ је на Тајној вечери утемељио Тајну Светог Причешћа и Јуда је био причешћен Телом и Крвљу Спаситеља Господа нашег Исуса Христа.

Господ је као Човек туговао и јадиковао: *Жалосна је душа Моја до смрти; - и молио се говорећи: Оче Мој, ако је могуће, нека Ме мимоиђе чаша ова; али опет не како Ја хоћу, него како Ти* (Мт. 26, 38-39). *А зној Његов бијаше као капље крви које капљу на земљу* (Лк. 22, 44). И као Човек је трпео срамоћење, исмевање, ударање по образима и штапом по глави, и трнов венац је стављен на Његову главу и крв се лила по Његовој одећи и с подсмехом су Му говорили: *Радуј се, Царе Јудејски!* (Мт. 27, 29).

И зли фарисеји су повели Господа – Творца целе васељене и све твари – на распеће. Прикуцали су Његово пречисто тело на Крст. Господе! Опрости мени, проклетом, што се усуђујем да описујем Твоја часна страдања. Пишем неуким језиком, јер науку нисам изучавао, већ сам писао онако како сам осећао.

Наводим цитат из књиге «Свештена историја»:

«Распеће на Крсту је било најужаснија смртна казна. Оно је садржало у себи све најмучније у мукама и смрти: вртоглавицу, грчеве, губитак снаге, грозницу, тетанус, гангрену у ранама, - све ово заједно и у највећој мери, притом без несвестице.

Прикуцавање на Крст у висећем положају је чинило мучним и најмањи покрет; упаљене и све веће ране од ексера разједала је гангрена; крвоносне жиле, посебно на глави и на стомаку биле су напете од дотока крви и пуцале су. Свим овим мукама придружили су се неиздржива врелина и неугасива жеђ. Све ове муке су изазивале такву неиздрживу бол и тугу да су разапети преклињали као за највећу милост буду убијени.»

Господи, помилуј! И сва ова ужасна страдања Господ наш Исус Христос је трпео као Човек ради нашег спасења, а Божанство је састрадавало. О дивно чудо! Човече! Зар твоје окамењено срце неће уздрхтати од сећања на таква страдања Исуса Христа!

Ево, по твојој жељи, написао сам ти укратко. Светујем ти да свакодневно читаш свето Јеванђеље, барем по неколико редова, ако немаш времена да читаш више.

Старац Валаамског манастира.

4

9. октобар 1955.г.

Нови Валаам

Многопоштовани у Христу N!

Није ти јасно следеће код светог апостола Павла: *А знамо да онима који љубе Бога све помаже на добро, њима који су позвани по намјери. А које унапријед одреди, оне и призва; а које призва, оне и оправда; а које оправда оне и прослави* (Рим. 8, 28, 30).

Не одговарам по свом мудровању, већ на основу светоотачког учења.

Блажени Теофилакт каже: «Званим човек постаје по својој сопственој вољи (зато што би се у супротном случају сви спасили, јер су сви призвани, а потребна је још и жеља). Бог унапред зна који су достојни звања, зато и одређује унапред. Дакле, прво је предзнање, а затим предодређење.»

Господ све призива: *Ходите к Мени сви који сте уморни и натоварени и Ја ћу вас одморити* (Мт. 11, 28) – али Он не нарушава слободну вољу коју је дао, јер од добре воље зависи да ли ће човек тежити ка спасењу и стећи благодат или ће желети зло и одвраћати се од благодати. Свети апостол Петар каже: *Љубљени наш брат Павле вам писа по даној му мудрости, као што говори о овоме и у свима својим посланицама, у којима су нека мјеста тешко разумљива, која неки и неутврђени изврћу, као и остала Писма, на своју сопствену пропаст* (2 Петр. 3, 15-16).

Свети апостол Павле кличе: *О дубино богатства и премудрости и разума Божјега! Како су неиспитиви судови Његови и неистраживи путеви Његови! Јер ко познаде ум Господњи? Или ко Му би савјетник? Или ко Њему претходно даде, да му буде враћено? Јер од Њега и кроз Њега и ради њега све. Њему слава у вијекове. Амин.* (Рим. 11, 33-36).

Знај, друже, да је наша кратка памет веома ограничена, још је и срце затрпано страстима, и ми не можемо да схватимо Божанску намеру у Светом Писму. Неки људи су од непознавања Светог Писма у суштини, произвели апсурдно учење о безусловној предодређености: једних за спасење, а других за погибел, као да Свеблаги Бог некоме жели погибел.

Преподобни Антоније Велики је постио и молио се, молећи Бога да му открије зашто једни умиру у младости, а други у старости, једни су благочестиви, али су сиромашни, други живе лоше, али у изобиљу. И чуо је глас: «Антоније! Пази на себе и не испитуј судове Божије. То за тебе није корисно.»

А зар човек може да појми судове Божије? Зашто једни од рођења бивају слепи, други инвалиди, трећи идиоти и има много тога што је за нас непојамно. Јереси, секте и расколи су потекли од неправилног схватања Светог Писма и основани су на гордости и аутосугестији. Ауторитет у православној вери су Васељенски сабори и учење светих отаца.

Ето, друже, саветујем ти да читаш Свето Писмо. Прво се помоли Богу да усмери твој ум да разуме Писмо. Труди се да испуњаваш оно што си схватио, а несхваћено

прескачи, тако саветују свети оци. Свето Писмо не треба читати ради знања, већ да би човек спасио своју душу. А испитивање непојамног спада у гордост.

Старац Валаамског манастира.

5

2. април 1956.г.

Нови Валаам

Многопоштовани у Христу N!

Пишеш ми да стичеш навику на Исусову молитву. Једно време сам се бавећи се молитвом врло уплашио: у срцу се појавила топлина, али не крвна, већ нека посебна, не могу ни да објасним. Ова топлина је потекла по целом телу и сузе су текле просто у млазевима; сви људи су ми тада постали мили, свима бих пао пред ноге. Затим сам потпуно ослабио, нисам могао да стојим и легао сам у кревет. Овакво стање је трајало неколико сати. Ипак сам устајао и ишао, али су сузе и топлина у срцу трајали целог дана.

Не плаши се и немој да умислиш да си нешто велико, другима не говори, јер они неће схватити већ ће помислити да си у прелести. Ово твоје стање је епископ Игњатије (Брјанчанинов) назвао посетом «Небеског Госта». Труди се да пазиш на себе, јер је пажња душа молитве. Никога немој да осуђујеш ни у чему, немој гајити непријатељство, ни лукавство, ни таштину, а главно је – уображеност, јер те овај «Небески Гост» иначе неће посећивати.

Још пишеш да «молитва некад престаје». Другачије не може ни бити. Само је Бог Непромењив, и Анђели увек славе Господа. Преподобни Макарије Велики је из свог духовног искуства рекао да се «промене дешавају свакоме, као у ваздуху». И преподобни Марко у својим делима сведочи о истом. А преподобни Исак Сиријски детаљно и нашироко говори о томе у 46. беседи и на другим местима.

Ипак, не падај у унијије, већ настави да се трудиш у молитви, јер ће без молитве живот бити с многим уздасима. И Господ нам је показао пример да не бисмо падали у унијије.

Пиши ми ако се још нешто догоди.

Старац Валаамског манастира.

6

3. април 1956.

Нови Валаам

Многопоштовани у Христу N!

Добио сам твоје писмо. Пишеш о свом искушењу приликом молитве у срцу. Писао сам ти да не треба притискати срце пажњом, већ да молитву треба творити у горњем делу груди и ум закључавати у речи молитве. Овај начин је најисправнији: и срце ће саосећати и молитва ће излазити из срца.

Сад се труди да пажњом из срца пређеш у горњи дао груди. Ако ти овај начин не помогне, твори усмену молитву наглас, ако у твојој близини нема никога и искушење ће проћи.

Немој тежити ка умилењу и сузама, ово ће доћи неочекивано, ако место буде припремљено дубоким смирењем.

Молим за Ваше свете молитве.

Старац Валаамског манастира.

Писмо оцу N.

1

13. април 1956.г.

Нови Валаам

Богољубиви оче N.!

Добио сам твоје писмо и ти пишеш да духовни живот не приања за тебе: молитва се прекида, нападају униније, лењост, сувоћа и лако очајање.

У овом пролазном животу ни не може бити другачије. Морамо да доживимо различите незгоде, као бродић на мору: час је ветар, час киша, час бура, и то таква да чак и јарбол шкрипи, понекад само чекај шта ће да избаци на палубу.

У тако тешким тренуцима корисно је прошетати подаље у шуму и видети како веверице скачу с јелке на јелку и птичице цвркућу и веселе се и сва природа као да хвали Господа. Само јадни човек пада у униније и тугује. Још је корисно поразговарати с неким. А ово тешко стање лече трпљење, молитва и време.

Још те смућују старе навике и много тугујеш. Да, тешко је трпети их, али не треба падати у униније. Преподобни Јован Лествичник каже: «Често старе навике мучно овладавају и онима који оплакују своје грехове; и ово није чудно. Реч о судбинама и падовима је за нас недоступна и ниједан ум не може да је појми. Не ужасавај се ако и сваког дана падаш, не одступај од Божијег пута, већ стој храбро, и без сумње ће Анђео који те чува поштовати твоје трпљење.»

Преподобни Мојсије каже: «Сила за онога ко жели да стекне добродетели састоји се у томе да не буде малодушан кад му се деси да падне, већ да поново настави свој пут. Само је Анђелима својствено да не падају.»

Ево шта каже преподобни Јефрем Сирин, подвижник то треба да зна: «Колико је душа неупоредиво вреднија од тела, толико су и душевне добродетели, посебно богоимените и богоподражавајуће изнад телесних добродетели и душевни пороци су тежи и погубнији од телесних. Иако не знам зашто то измакне разуму многих. Многи се чувају и плаше порока као што су пијанство, блуд, лоповлук и њима блиских и избегавају их, али равнодушно гледају на пороке који су много важнији – душевне: завист, уображеност, лукавство и корен свих зала – среброљубље. Некима ће то можда бити несхватљиво и неће моћи да приме, али је преподобни казао тачно, јер душевне пороке пореди с телеснима.

А богоименита добродетел је љубав, *јер Бог је Љубав* (1 Јн. 4, 8).

Ово ти нисам писао да би ти себи попуштао, већ ради знања, да би шире схватао духовни живот. Најважније је: труди се да будеш миран, а да би био миран, не петљај се ни у какве туђе ствари, клони се различитих бесмислених брбљања, читања новина и сазнавања новости. Свети оци су рекли: «Монах се у келију неће вратити онакав какав је изашао.» А о новинама и слушању новости сувишно је и говорити.

Ако буде неких неспоразума, пиши, потрудићу се да одговорим, колико Господ уразуми мене грешног. Већ сам напунио осамдесет три године и благодарим Богу, јер имам две утехе: прва је добре очи, могу слободно да читам, друго је сам себе служим, а о осталим болестима ћу прећутати.

Молим за твоје свете молитве.

Старац Валаамског манастира.

Писма разним лицима

1

9. август 1949.г.

Нови Валаам

Најбогољубивија слушкиња Божија Александра!

Не саветујем ти да много тугујеш због своје кумице и да сматраш да је пропала. Господ Исус Христос није сишао с неба на земљу и примио нашу људску плот ради праведних, већ ради грешних. Фарисеји су почивали на законима, али сами нису живели по закону и нису могли да признају Исуса Христа за Истинског Бога, прогањали су и

осуђивали Господа, говорили су: «Он је друг грешника, јер пије и једе с цариницима», осудили су грешницу и довели је код Њега, али ју је Господ оправдао.

Знај да ми нисмо мудрији од Соломона и нисмо кроткији од пророка Давида и нисмо ревноснији од апостола Петра (види у Библији: 3 књ. Царств. 11, гл.; 2 књ. Царств. 11, гл.; Мт. 26, 75). Ето, Господ по Свом милосрђу милује грешнике и опрашта им, а ти која си сама грешна хоћеш да грдиш своју кумицу. Њој је и онако тешко, а ти хоћеш да јој још више отежаш. Свети оци су се врло милостиво опходили према грешницима: «Ако видиш оне који греше покриј их својом одећом, иди и не осуђуј их.»

Много примера и савета се може навести из Светог Писма и од светих отаца, али мислим да је довољно и оно што сам написао. Сети се сама својих младих година, како је тада тешко било уздржати се од сличних природних грехова. А сад си постала старица, заборавила си некадашње године и строго судиш младима. Моли се за њу. Према њој буди што је могуће нежнија, оваквим опхођењем нећеш погрешити.

Шаљем јој 500 марака. Потруди се да јој предаш.

Призивам на вас Божји благослов, с љубављу у Христу

многогрешни схиигуман Јован.

2

17. јун 1951.г.

Најбогољубивија слушкињо Божија Валентина!

Не тугуј, духовно чедо, и не очајавај због спасења своје душе, ове мисли су од лукавог демона, просто немој да их прихваташ. А као духовно руководство саветујем ти да почешће завирујеш у књигу преподобног аве Доротеја. Ето, и труди се да живиш по његовим саветима. Нека ти Господ подари мудрости. Остарио сам у манастиру, а стално изучавам ову књигу, она ми стоји на столу и у њу завирујем скоро свакодневно, јер се она назива монашком азбуком.

Кад радиш са сестрама, можеш да поразговараш с њима, само да не буде осуде и клевете. Уосталом, свети оци су рекли: «Духовни разговор је сребро, а ћутање је злато,» а о празнословљу разумеј сама. Ево шта ћу ти још рећи. Посебно немој ни са ким да се спријатељујеш, јер ћеш створити себи много бескорисних невоља и твој живот ће бити пун уздаха. Труди се да своју вољицу оставиш иза себе, дато послушање испуњавај беспоговорно, веће подвиге не узимај на себе и никога ни због чега немој да осуђујеш, и немоћи других немој да примећујеш, већ гледај на своје, којих ће се, наравно, наћи много.

А страсти о којима пишеш ми не можемо да победимо својим снагама, без Божије помоћи. Морамо да се трудимо да их искорењујемо, а да их потпуно победимо, то зависи од Божије благодати. Ти си још млада, не веруј себи и смиравај се док не легнеш у гроб, твоје године су клизаве. Уосталом, ако се нешто и догоди по људској немоћи, не секирај се и не буди малодушна, јер ми нисмо мудрији од врло премудрог Соломона и нисмо кроткији од светог пророка Давида, и нисмо ревноснији од апостола Петра. Господ зна нашу људску немоћ, дао нам је у помоћ покајање и нема греха који би победио Божије милосрђе, и сви наши грехови, ма какви били у поређењу с Божјим милосрђем су исто што и шака песка бачена у велики океан.

Наш монашки живот још помало тиња, много стараца иде уз помоћ шгапа, нових нема, јер се данас млади не васпитавају у религиозном духу. По запажању епископа Игњатија (Брјанчанинова) ми смо већ последњи монаси. Али, судбине Господње су непојамне нама грешнима. Господе, нека буде воља Твоја у свему.

Нека те Господ чува.

Твој добронамерник и самолитвеник,

архигрешни схиигуман Јован.

3

2. јул 1951.г.

*Слушкињо Божија у унији, Тамара!
Христос посреди нас!*

Пишеш да тешко живиш, заглибила си се у греховима, тугујеш и постала си рђава. Да, потпуно саосећам с тобом. Наравно, тешко је живети у туђини, одвојивши се од домовине и од мужа, али не падај у унијије и не падај духом, јер не живиш само ти у невољама, већ сви људи на земаљској кугли стењу под јармом Адамовог наслеђа. Господ је рекао: *У свијету ћете имати жалост* (Јн. 16, 33), - значи, без жалости нико не живи, само свако трпи различите невоље. Господ је за проповед изабрао свете апостоле, а жалости од њих није одузео. Они свуда и свакога прогоне, и нигде од њих не можеш да се сакријеш.

Још пишеш да понекад настају питања: зашто и због чега? – и чини ти се да је Господ окренуо Своје лице од тебе. Све ове твоје мисли су од непријатеља људског рода ђавола. Свети апостол Павле пише *да не ратујемо против крви и тијела, него против поглаварства, и власти, и господара таме овога свијета, против духова злобе у поднебесју* (Еф. 6, 12). Још пишеш: «Узети оружје – реч Божију (молитву).» Ето, кад настану сличне ђавоље мисли наоружавај се молитвом и не обраћај на њих пажњу - па ће оне отићи.

Још пишеш да се плашиш смрти и још више својих грехова. Да, страшно је умирати, јер је то невиђена ствар, како ће се душа одвајати од тела. Што је човек млађи тим је смрт за њега страшнија. Под старост смртни час више не плаши толико, постоји свест о томе да се ближи крај, али је ипак присутна бојазан, и свети Божји људи су се плашили.

Свети Лествичник пише: «Страх од смрти је својство људске природе, које је настало од непослушања.» А због својих грехова не треба падати у очајање и не треба Бога замишљати као строгог судију и као некога ко кажњава. Он је врло Милостив, чак је на Себе узео нашу плот и живео је на земљи 33 године. О дивног чуда, чак ни Анђели не могу да схвате тако велико смирење. И сви наши грехови су као шака песка у поређењу с Божијим милорђем; и нема греха који би био већи од Божијег милорђа. Господ зна нашу људску немоћ, дао нам је покајање у помоћ. Чим се човек покаје Господ неће поменути његов грех – тако је Духом Светим рекао пророк Језекија (Јез. 33, 16).

Молећи благослов Божји за тебе, с љубављу у Христу архигрешни твој добронамерник и самолитвеник,

схиигуман Јован.

4

30. јул. 1951.г.
Нови Валаам

*Најбогољубивија слушкињо Божија Тамјана!
Христос посреди нас!*

По Божијој милости засад добро живим. Иако се куражим, звончићи из другог света звоне: срце слаби и нога помало боли, уздржавам се од одласка на косидбу и од шетње, стално седим у келији и беседим са светим оцима. Ах, како је поучно разговарати с њима, просто не могу од њих да се одвојим. Кад читам као да седим с њима и слушам њихове поуке. Велико благо су нама грешнима оставили свети оци, јер нису писали по разуму већ по осећањима, просвећени Духом Светим. Они су прошли трњевити пут у царство небеско и нама су оставили препоруке како да идемо.

Богомолници су се разишли, сваки на свој посао. Ипак има људи који ревнују за спасење, било је много богомолника на празницима преподобног Сергија и Германа и светих апостола Петра и Павла.

Сетио сам се наше кратке беседе у старачком дому у «Боргоу». Питао сам те: «Како се спасаваш и какве књиге читаш?» Ти си одговорила: «Волим да читам о природи и да

созерцавам Божију премудрост и благод.» Не сећам се шта сам ти одговорио. Ипак мислим да читаш и светоотачке књиге, јер кад си била код нас у манастиру говорила си ми да их читаш већ десет година. Нека ти Господ подари мудрости да свој живот усмериш по њиховим саветима.

Остајем с љубављу у Христу,

архигрешни схиигуман Јован.

5

26. јун 1952.г.

Нови Валаам

Најбогољубивија слушкиња Божија Павла!

Пишеш да си лења и нерадна и молиш да те изгрдим. Како могу да те грдим кад сам и сам остарио и овај недуг ме је обузео и имам их више него ти. Ипак, немојмо падати у унијије и очајавати, смиримо се и положимо почетак, *иако смо у једанаести сат дошли* (в. Мт. 20, 1-16), Господ је врло милостив, овима даје исту плату као и онима који су се трудили од ујутру. Слава, Господе, светом милосрђу Твом.

Господ даје молитву ономе који се моли. Ипак знај да молитва захтева борбу, чак до смртног часа. Буди задовољна молитвом коју имаш, немој да тежиш умилењу и сузама, а кад дођу, примири се док сами не прођу. Молитва или сећање на Бога су једно исто; човек може да хода или да нешто ради и да притом мисли на Бога, то је исто молитва.

Труди се да никога не осуђујеш и да не гајиш непријатељство ни према коме, иначе молитва неће бити успешна. Призивам на вас Божји благослов.

С љубављу у Христу, ваш самолитвеник,

схиигуман Јован.

6

24. јун 1953.г.

Нови Валаам

Господине директоре!

Јелена Армфелт ми је послала писмо и између осталог пише да сте ми написали писмо кад сам био у Хелсингфорсу. Било вас је срамота да дођете код мене, да поразговарате и пошаљете писмо које сте ми написали. А она ми је, прочитавши Ваше писмо, послала цитате из њега. Али ја сам неписмен, нисам учио школу, тешко ми је да разјасним своје мисли. Ипак ћу написати како умем и како осећам, кратко.

Ви не верујете «у бесмртност душе, посебно у царство небеско и у пакао». Мислите тако, а ја дубоко верујем и тврдим да је душа бесмртна. Ево, навешћу један пример који сведочи о бесмртности душе. Вероватно сте некад имали прилике да присуствујете сахрани покојника. Притом једна мисао говори да ћу умрети, а друга негде унутра говори: не, нећу умрети. Ето то и јесте глас душе, јер је она бесмртна. Ево шта још примите к знању: душа не стари; не знам колико имате година, али претпостављам да сте човек у годинама.

Погледајте себе. Кад ствари иду добро: нема невоља и болести, а ако неких и има, на неко време су утихнуле, Ви тада осећате да сте млади, тако да је наш директор спреман да иде да игра с младим госпођицама. Наравно, тело за то није способно, али душа тако осећа. Ето, ја имам осамдесет година, а осећам се младим; питајте било ког старца – свако ће тако рећи. Седокоси изборани старци имају још младићку природу, јер душа и греша и чини добро посредством тела. Има и младих који живе духовним животом – уз помоћ Божију, тело потичињавају духу и живе целомудрено.

Верујете у то да ће човечанство «постепено на земљи уредити царство земаљско». Овако говоре и размишљају атеисти, али њихова фантазија ће и остати фантазија и то никада не може да се деси да човечанство уреди царство на земљи. Узалудно човечанство тежи ка томе, јер људи виде само фатаморгане. Пишете да «још овде на земљи постоји

ужасни пакао». Ви мислите неправилно: овде на земљи је само предосећај будућег пакла. Има људи који осећају страшна унутрашња мучења од ужасног греховног живота, ето они и предосећају будуће вечне муке.

Постоје и људи који предосећају будуће вечно блаженство: то су они људи који живе јеванђељским животом. Они долазе у такво стање да за њих свет скоро да не постоји и сви људи су им мили. У таквим људима нема ни лукавства ни преваре, ни ласкања, ни лицемерја, ни таштине, и они сву твар виде у суштини: одушевљавају се и осећају умилење до суза. Слепи свет за ово не зна и не може да прими, то ће му чак изгледати смешно.

Још пишете: није Вам јасно како Свемоћ Божија може да се интересује за сваку људску душу и да се брине за њу и да је «ово неспојиво с округношћу коју Он дозвољава на земљи». Наша кратка памет је врло ограничена и не може да појми судбине Божије, јер Бог је самосвојно и свеприсутно Биће, Он као светлост - светли свуда и прониче у сва људска срца и нема места на којем не би било Бога. Један научник ми је рекао: «Најновија научна достигнућа сведоче да у природи постоји нека невидљива свемогућа сила, која одржава цео светски поредак.» Али не желе да кажу да је то Бог, јер Бог је створио видљиви свет и твар и одржава их.

Дубоко верујем и тврдим да постоји Бог, да постоји будући вечни живот, постоји пакао и рај, а овај наш пролазни живот није ништа друго до пут ка вечности и припрема за њу. И верујем да ће се овај видљиви свет завршити, биће Други долазак Исуса Христа, као што је речено у Јеванђељу по Матеју, у 24. глави. У првој половини главе говори се о разарању Јерусалима, што се и догодило и то је праобраз Другог доласка Спаситеља на земљу, а друга половина главе је већ о Другом доласку Исуса Христа на земљу. И ова неоторива истина се не може показати као лажна.

Све науке овог света говоре само о овом земаљском животу, а о загробном ћуте. Наравно, науке су потребне, јер од њих човечанство живи. Пуне главу разним знањима, срце остаје пуно страсти, а под утицајем страсти фантазирају различите ствари и својим људским напорима желе да створе блаженство на земљи. У стварности не бива тако. Духовна наука говори потпуно другачије: човек много замишља у свом срцу, али се остварује само оно што је Господ одредио; сви људски напори ће се без Божије помоћи на крају крајева срушити. *Ако Господ неће градити дома, узалуд се муче који га граде; ако неће Господ чувати града, узалуд не спава стражар* (Пс. 126, 1) – каже Писмо.

Ако Ви, господине директоре желите да нађете Бога уз помоћ философије, узалуд ћете се трудити и никад нећете наћи. Ево Вам мог савета како да нађете Бога: почните да водите свој живот по Јеванђељу. Господ је рекао: *Благо онима који су чистог срца, јер ће они Бога видети* (Мт. 5, 8). Постепено чистите срце од страсти. Колико се срце чисти од страсти, толико се Бог спознаје и *биће царство Божије у Вама* (Јк. 17, 21).

Нека Вам Господ подари мудрост да почнете да живите по Јеванђељу.

Ваш добронамерник,

многогрешни схиигуман Јован.

7

4. октобар 1953.г.

Најбогољубивија слушкиња Божија Људмила!

Христос посреди нас!

Радујем се што се сећаш Валаама и осећаш помоћ од преподобног Сергија и Германа. У писму о о.Луки пишеш да си у непријатељству с тетком већ 16 година и не можеш да се помириш – то је врло жалосно. Знај да твоје добродетељи нису угодне Богу. Како можеш да читаш молитву: «Оче наш, остави нам долги наша, јакоже и ми остављајем должником нашим»? Сама не опрашташ, а молиш Бога за опрштај? Узалуд се молиш, Бог ти неће опростити док се не помириш с тетком.

Ако, дакле, принесеш дар свој жртвенику, и ондје се сјетиш да брат твој има нешто против тебе, остави ондје дар свој пред жртвеником, и иди те се најприје помири са братом својим (Мт. 5, 23-24).

Сам Господ се чак молио Свом Оцу за оне који су Га разапињали: *Оче, опрости им: не знају шта чине* (Лк. 23, 34). И свети апостол архиђакон Стефан се молио за оне који су га каменовали: *Господе, не урачунај им грјех овај* (Дап. 7, 60). Ево какве примере имаш, а ти не можеш да се помириш с тетком. Пишеш да те је она увредила. Али, анализирај себе пажљиво – можда и сама ниси била у праву? Нека буде тако да те је она непотребно увредила, ипак треба да одеш код ње и да се помириш. Иако твоје сурово срце не жели да се помири, примири га, помоли се Богу и моли Га за помоћ да би Господ омекшао твоје срце. Обавезно тако учини, иначе ћеш погинути. Јер ће суд Божји на Другом доласку бити по Јеванђељу.

У молитви пред Свето Причешће се каже: «Иди помири се с оним ко те је увредио», а ако приступиш Светом Причешћу не помиливши се Свете Тајне ће ти бити на осуду.

Ево шта још има у црквеној историји: свештеник Саприкије и мирјанин Никифор су били јако добри пријатељи. Ђаво је у њима изазвао такво непријатељство да никако нису могли да се помире. Тада су били прогони хришћана, свештеник Саприкије је претрпео многа мучења, осуђен је на смртну казну одсецањем главе. Никифор је молио свештеника: «Мучениче Христов, опрости ми ради Христа,» - али му сурови свештеник није опростио и рекао је мучитељима: «Одричем се Христа.» А Никифор је објавио да је хришћанин и глава му је одрубљена. Саприкије је погинуо, а Никифор је постао мученик. Ето како је непријатељство тежак грех: човек је погинуо после тешких мука.

Написао сам ти мало примера од многих. Не пиши ми писма док се не помириш с тетком.

Нека вас Господ помири и чува.

Многогрешни схиигуман Јован.

8

6. фебруар 1954.г.

Најбогољубивија слушкињо Божија Гермогенија!

Христос посреди нас!

Твоје поштовано писмо сам примио, прочитао с љубављу и обрадовао се што ревнујеш за молитву. Бог те благословио – труди се, јер је молитва у духовном животу главно делање, али знај: пошто је она узвишена и корисна, даје се по високој цени, односно великим трудом. Преподобни Агатон је рекао: «Нема ничег тежег него молити се Богу и молитва захтева борбу до последњег тренутка живота.» А да би се она одвијала успешније потруди се колико можеш да испуњаваш три услова: да имаш чисту савест према Богу, према људима и према стварима. Према Богу – труди се да испуњаваш јеванђељске заповести, према људима – да не осуђујеш и не гајиш непријатељство, према стварима да их не користиш пристрасно.

То су основни услови.

А молитву упражњавај овако: у уму не треба да замишљаш Бога и Богородицу или свеце, ум закључај у речи молитве и пажњу држи у горњем делу груди, јер је пажња душа молитве. Не треба притискати срце пажњом, ако у грудима буде постојала пажња, и срце ће саосећати. Не треба тежити умилењу и сузама, а кад то дође само по себи и још топлина срдачна, заустави се на томе док се не заврши. Не треба да мислиш да си добила нешто велико, ово бива природно од усредсређености, али то није прелест.

У молитви подражавај јеванђељској удовици која је својим молбама досађивала неправедном судији. Бивају сувоћа, лењост и плима мисли, невоље и клевета од људи и много другог, али ће све ово проћи уз Божију помоћ, само не падај у унијије. Не веруј себи док не легнеш у гроб, имај смирење и никога ни због чега не осуђуј. Јер било је

подвижника који су видели славу светих и имали такву благодат од Бога да су чинили чуда, полагањем руку су исцељивали болеснике. Људи су их славили и они су се уобразили ђавољом гордошћу; благодат их је напустила и они су водили развратан живот на ругло људима. Не чуди се што страсти гнезде у теби: оне нас подсећају на то да смо људи и смиравају нас. Бој се надмености и ђавоље гордости.

Још знај да то да ли ћемо се одржати у добродетељи не зависи од нас, већ од благодати Божије, а благодат чува за смирење. Преподобни Исак Сирин каже: «Ако се трудиш у некој добродетељи и не видиш плод и успех немој се чудити, јер Господ не даје дар за труд, већ за смирење.» Без смирења ниједна добродетель не може да постоји. Ја због свог слепила не знам молитвенике и не могу да ти укажем. Моли се сама, јер Господ даје молитву ономе ко се моли. Ако будеш стекла макар неку молитвену навик, неће ти сметати ни куцање сата. Али време се не може одредити; можда ће проћи и године.

Код младића Георгија у «Добротољубљу» је поменуто посебно упражњавање молитве. Ти се вежбај општим правилима која сам ти укратко навео. Ка схими немој тежити, она ти неће донети духовни напредак, или ти је интересантно да натакнеш на себе одећу с крстовима? Труди се о једином потребном, све остало ће ти се придодати.

У Кијеву се догодило следеће: били су сахрањени схимник и искушеник. Кад су отворили њихове сандуке на искушенику је била схима, а на схимнику искушеничка одећа. Ето ти схимника. Недостојно си, јадниче, носио схиму, она ти није послужила на спасење већ на осуду. Пишем ове редове и црвеним: јер и ја сам схимник, и авај, да ми не послужи такође на осуду. Али, не очајавам. Господ је милостив, зна нашу немоћ и схимнику даје покајање. Слава, Господе, светом милосрђу Твом.

Молим твоје свете молитве за моју убогост.

Многогрешни схиигуман Јован.

9

7. фебруар 1954.г.

Нови Валаам

Најбогољубивија слушкиња Божија Ананија!

Христос посреди нас!

Обрадовао сам се променама у твојем животу. Пресвета Богородица те је на чудесан начин поставила на истинити пут, који води у вечне обитељи, чак те је пригрлила под Свој покров. Дубоко веруј да ће ти Она помоћи у горким тренуцима твојих секирација, јер у овом животу нема постојаности, стално бивају промене као у ваздуху. Неволје су свуда и све прогањају. На то сам те подсетио за сваки случај да не би падала у малодушност и не чуди се кад те посете. Знај да за време невоља постоји један лек – трпљење и молитва. Саветујем ти (али не као закон или наредбу, већ просто као савет): свакодневно читај Богородице Дјево, радујсја! 12 пута и 33 Исусове молитве. Само се труди да изговараш с пажњом, јер је пажња душа молитве.

Од три услова о којима сам ти писао душа се васпитава у духовном животу. Посебно је важно оставити своју вољу иза себе, а и то није лако учинити, али је зато моћан лек против ђавоље гордости – гордости којој је својствено да инсистира на свом разговору, да би увек била горе, не може да се потчињава другом, упорно брани своје мишљење. Ето, свети оци су сами прошли овим путем и оставили нам као руководство ове услове. Управо овим условима се и стиче унутрашњи душевни мир, и овакав човек ће бити миран, ма где живео.

Ево шта још: иако ћу рећи безумно, али нећу бити безуман. Целог живота тежим ка томе и трудим се да испуним ова три услова и по Божијој милости - иако не стичем савршени мир, ипак бивам миран. Одредили су ме за настојатеља Печенешког манастира, директно из простог монаха су ме посветили у јерођакон, и јеромонаха и игумана. За две недеље сам се спремио на пут и учио сам да служим, али сам по благодати Божијој био миран. Неки монаси су се чудили: «Како се мирно спремаш, други из келије у келију

прелазе уз секирацију, а ти си тако мирно примио назначење.» Многи монаси су ми говорили много, већина ми је саветовала да одбијем: «Па идеш на крст.» Одговорио сам: «Не знамо кад и где Господ даје крст.» Ето, и спремио сам се на пут, са мном још двојица јеромонаха. Путовали смо до тамо шеснаест дана и ноћи. Јеромонаси који су допутовали са мном и ја смо целивали Престо и кивот преподобног Трифона.

Сва браћа су се окупила у цркви. Нисам се спремао да кажем било шта, а кад сам почео да прилазим браћи, помисао ми каже: «Реци нешто.» Па сам рекао: «Здраво били, свети оци и браћо! Послат сам код вас као настојатељ и са мном још двојица јеромонаха. Спремили смо се за врло кратко време, свега две недеље сам учио да служим, јер сам посвећен из простог монаха. Ако у служби буде неких недостатака покријте моје недостатке хришћанском љубављу. Молим вас да ми помажете у пословима око домаћинства.» Економ је одговорио: «Помагаћемо.» Наставио сам: «Оци свети, највише треба да се трудимо да имамо мир и слогу. Ако то буде, почиваће на нама Божија благодат. Амин.» Ризничар је рекао: «Опрости, ми ништа не можемо да кажемо.» Сва браћа су ми прилазила по благослов и отишли смо на чај који је већ био припремљен.

На Валааму сам пролазио различита послушања и ниједно ми се није свиђало, али нисам падао у унијије, већ сам био миран. Од светог послушања се рађа смирење и сила воље јача и свети оци послушању приписују мучеништво. Ава Доротеј јако добро пише, саветујем ти да прочиташ ову књигу. Уопште ми веома прижељкујемо испуњење своје воље и одједном треба да оставимо своју вољу и да испуњавамо вољу другог. Врло је тешко уступити другом, то могу само велике душе, а слабе јако инсистирају на свом.

Још преузми на себе обавезу: ништа не треба да решаваш кад си немирна, овако саветују свети оци. Још о гордости. Својство гордости је да види у себи само добро, а у другима само лоше, а својство смирења је да види своје грехове и добре особине у другима. Завршавам писмо, уморио сам се. Ипак је тешко написати, било би добро лично поразговарати, јер си ти стекла потпуно другачије васпитање и много тога ти није јасно у духовном животу.

Молим за тебе Божји благослов. Твој добронамерник и самолитвеник,
многогрешни схиигуман Јован.

10

28. април 1954.г.

Христос воскрес!

Желим Вам да умножите таленте које Вам је Бог дао и да уђете у радост Господа нашег Исуса Христа (Мт. 25, 14-30).

Време лети јако брзо, чекали смо пост, он је прошао. Хвала Богу, дочекали смо Светло Христово Васкрсење. Света Црква поје: «Очистим чувствија и узрим.» Речено је кратко, а каква је дубина у овим речима, јер се односе на два устројства човека: на делатно и созерцатељно. Ако неко уз Божију помоћ очисти срце од страсти: гордости, таштине, лицемерја, лукавства, гнева и других страсти, такав човек по благодати Господа долази у првобитно стање, каквим је Адам био створен. Да, то је степен светих Божјих људи.

Јер без делатног живота не може бити созерцатељног, нису свети оци случајно устајали на себе, као на непријатеља. Свети оци су у искуству прошли два живота, делатни и созерцатељни, и оставили су нам своје наслеђе у богомудрим делима. И њихова дела се не могу у потпуности схватити само разумом, већ се схватају животом.

Молим за Ваше свете молитве. Ваш недостојни самолитвеник,
многогрешни схиигуман Јован.

11

7. јун 1954.г.

Најбогољубивија слушкиња Божија Т.!

Писао сам ти како да испуњаваш молитвено правило у породичном животу, а сад ти пишем о духовном животу.

Преподобни Агатон је рекао: «Духовни живот је попут дрвета: телесни труд и подвиг су лишће, а душевно делање су плодови.» Писмо каже: *Свако, дакле, дрво, које не рађа добра рода, сијече се и у огањ баца* (Мт. 3, 10). Уопште, телесни подвизи нису добродетељ, већ средство или помагало за добродетељ. Ако не буде плодова: *љубави, радости, мира, дуготрпљења, благости, доброте, вјере, кроости, уздржања* (Гал. 5, 22) – узалудне ће бити вериге. Преподобни Варсануфије Велики је рекао: «Ако унутрашње делање по Богу не помогне човеку, узалудно се труди у спољашњем.»

Малобројни у суштини знају духовни живот и заглављују се на слову, које убија дух: *не додирни, не окуси, не опипај* (Кол. 2, 21). Свети Максим Исповедник је рекао: «Мало се вежбај у спољашњем делању, а све снаге употреби на унутрашње делање.» Свети Јован Лествичник каже: «Данашњи век се врло развратио и постао је препун уображености и лицемерја: телесни труд по угледу на древне оце наше можда и показују, али се њихових дарова не удостојавају,» иако, мислим да људска природа никад није захтевала дарове као данас. И праведно то трпимо, зато што Се Бог не јавља у труду, већ у простоти и смирењу. Свети Исак Сиријски каже: «Ако се будеш трудио у предивној добродетељи и не осетиш од ње помоћ, не чуди се, јер човек неће добити награду за своје делање док се не смири. Награда се не даје за делање, већ за смирење.»

Преподобни Антоније Велики је рекао: «Кад сам седео код једног аве, дошла је нека девојка и рекла старцу:

«Ава, постим и једем једном недељно и свакодневно проучавам Стари и Нови Завет.»

Старац јој је одговорио:

«Да ли је за тебе сиромаштво исто што и изобиље?»

Она рече:

«Не.»

«Срамота као похвала?»

«Не, ава.»

«Непријатељи као пријатељи?»

«Не.»

Онда јој овај мудри старац одговори:

«Иди, труди се, ништа немаш.»

Заиста, тако је постила и проучавала Свето Писмо, али се у духовном животу није научила ономе чему учи Свето Писмо. Ето, тако се, јадна, узалуд трудила. И фарисеји су напамет знали цело Писмо, а по Писму нису живели – зато и нису спознали истину, разапели су Господа.

Духовна наука је важнија од свих наука, јер она учи о Богу и о загробном вечном животу. У духовном животу је главно делање молитва, јер смо ми врло слаби, без Божије помоћи не можемо да стекнемо ниједну добродетељ. Али, треба да постоји труд, а успех зависи од благодати. А благодат помаже и чува – не за труд, већ за смирење, као што сам раније помињао.

Ево шта још: треба се трудити, уз Божију помоћ, да човек у осећању развије смирени дух, да би видео да је гори од свих. У искуству ће тако и бити, ако будеш пазила на себе и ако не будеш обраћала пажњу на недостатке других. Свети архиепископ Теофил је једном посетио Нитријску гору и дошао је код њега ава горе. Архиепископ га је питао: «Какво делање је по твом искуственом сазнању највеће на монашком путу?» Старац је одговорио: «Повиновање и стално самопрекоревачење.» Архиепископ је рекао: «Другог пута осим овог нема» (Отачник). Јер самопрекоревачење је невидљиво напредовање, зато што човек добро иде својим путем и не примећује то, тако су и уображеност и самоугађање скривена погибел. Већина гледа само на спољашње подвиге човека и духовни живот је по њиховом схватању у спољашњим подвизима.

Ако је нека добродетелъ становника египатског скита постајала позната, они је више нису признавали за добродетелъ већ за грех. Ето како су се они плашили таштине, човекоугађања и лицемерја. Ето црта подвижника: простота, отвореност и природност. Мало је оних који то схватају.

А од повиновања, или од послушања у потпуном смислу – одсецања своје воље у свему – рађа се бестрасност. Свети оци послушање изједначавају с мучеништвом. Ако неко повије своју вољу под јарам послушања увек ће бити миран и спокојан.

Данас је веома тешко наћи искусног руковођу у духовном животу. Свети Петар Дамаскин је рекао: «На почетку сам много трпео од неискусних саветника.» Да, само разум без искуства не може да руководи човеком, који живи духовним животом – само ће искривити духовно делање.

Нисам хтео да кажем своју опаску, али ћу ипак рећи: средње богословске школе и факултет проучавају само корице Библије, а дух не изучавају, теорију словесности пролазе и брзим језиком могу добро да говоре, али се осећа да говори само разум, јер грло разликује храну. Науке су веома потребне, како ћеш без науке бранити Православље и говорити народу на поуку? Али њој такође треба додати учење о једином потребном.

Призивам на тебе Божји благослов.

Многогрешни схиигуман Јован.

12

15. јул 1954.г.
Нови Валаам

Многопоштоване колеге Јелене Акселевне!

Срдачно свом душом вам се захваљујем на поздраву и лепим жељама. До дубине душе сам дирнут вашом љубазношћу. Од Господа вам желим мир, љубав, слогу, једнодушност. Трудите се да никога ни због чега не осуђујете и не прекоревате. Главно је да међу вама не буде непријатељства. Нека вам Господ подари мудрости.

Обраћам се оној која је била код мене и плакала. Јелена ми је рекла да ти је умрла мама и ти много тугујеш и жалостиш се због ње. Твоја мама није умрла, већ је прешла у други, вечни свет, јер је тело од земље и у земљу ће поћи, а душа је од Бога и Богу ће поћи. Овај наш живот је пролазан и пун је различитих жалости и нико не може да их избегне, само што невоље бивају различите. А пошто је душа створена по образу и по подобију Божијем осим Бога она нигде и никада неће моћи да нађе мир и утеху. Ако се будемо ослањали на вољу Божију, невоље ће нас узнемиравати само мало.

Твоја мама се сад избавила од свих ових земаљских невоља и живеће вечно у другом свету, којем нема краја. И цео људски род од Адама до Другог доласка Спаситеља на земљу ће поћи онамо.

Треба чврсто да верујеш у свето Јеванђеље и да се трудиш колико можеш да испуњаваш заповести Спаситеља. А ми смо као глуви и не чујемо да нас Господ призива: *Ходите к Мени св икоји сте уморни и натоварени и Ја ћу вас одморити* (Мт. 11, 28). Ево Ко једини може да нас умири. Амин.

Остајем с љубављу у Христу ваш добронамерник,

многогрешни схиигуман Јован.

13

23. април 1956.г.
Нови Валаам

Многопоштовани монаше, оче N!

Пишеш да имаш жељу да се подвизаваш у непрестаној Исусовој молитви, али неки кажу: пашћеш у прелест од Исусове молитве.

Видиш, нашли су се нови хулитељи Исусове молитве, сами не схватају шта причају. У прелест се не пада од молитве, већ од гордости, уображености и самовоље. О

молитви би било добро лично поразговарати, јер се све не може написати. Ипак ћу се потрудити да ти напишем укратко, како уместо.

Духовни живот је наука над наукама или другим речима – духовна философија. Наравно, ову философију многи не схватају. Уопште, скоро код свих се поимање духовног живота своди на спољашње подвижништво. Али спољашње подвижништво је потребно као средство за достизање унутрашњег духовног живота. Међутим, нажалост, задржавају се на слову, које убија дух, а о унутрашњем духовном животу немају никаквог појма.

Преподобни Филотеј је рекао: «Треба се молити за монахе, који не знају унутрашњи трезвени духовни живот, већ пролазе само спољашње подвижништво.» А свети Јован Златоуст је рекао да је само умно богопознање довољно да се истребе лукави.

Демони нас искушавају различитим помислима. Свети оци су прву мисао називали прилогом. Ако прихватимо ову мисао демон нам убацује греховне мисли: сумњу, завист, злопамћење, препирање, свадљивост, лукавство, таштину. Очи лутају на све стране од радозналости, уши воле да слушају испразно, уста незадрживо избацују оно што постоји на срцу. И Господ је рекао да *од сувишка срца говоре уста* (Мт. 12, 34).

Ево против свих оваквих мислених демонских искушења свети оци су пронашли Исусову молитву, јер ми грешни без Божије помоћи не можемо да избегнемо демонске сплетке. Говори овако: «Господе, Исусе Христе Сине Божји, смилуј се мени грешном.» Пажњу држи у горњем делу груди, ум закључавај у речи молитве, а пажња је душа молитве. Прво ће бити тешко – сувоћа, лењост, плима различитих мисли, јер непријатељ не воли молитву и устаје на нас разним помислима. Али ти немој да се смућујеш, настављај молитву и Господ ће устати: као што је ради апостола наредио таласима и ветру да престану, тако ће и у теби прекинути сву твоју мислену узбурканост.

Наравно, рано је да ти пишем, али ћу ти ипак рећи: ако се будеш трудио у молитви Господ је милостив, даваће ти утеху. Тада ћеш сам сазнати како је благ Господ. Али упозоравам те: немој да тежиш ка умилењу и сузама. Ако у срцу буде припремљено место смирењем, Господ ће дати Своју благодатну милост без нашег жељења и очекивања.

А да би у молитви постојао успех труди се колико будеш имао снаге да стекнеш свој унутрашњи мир. Не мешај се у туђе ствари, не осуђуј, имај смирење, јер је смирење најважније – без смирења не може бити никакве добродетељи. Свети Лествичник се чудило једном дејству, али га није објаснио: зашто ми, имајући као помоћнике за чињење добродетељи и Свесилног Бога и Анђеле, и свете људе, а за грех само демона укувог, брже пристајемо на страсти и пороке него добродетељи? Преподобни није хтео да објасни и питање је остало отворено.

Али мислим да су јаки помоћници демона – наша пала природа и свет са својим саблазнима.

Написао сам кратко, пиши ако будеш имао неких недоумица.

Молим за Ваше свете молитве.

Старац Валаамског манастира.

Најбогољубивија монахиња А.!

Пишеш да те «напада гнев и немаш мира и утехе». Ако се не будеш трудила и радила на свом срцу – неће бити мира и утехе. Треба се на крају прихватити себе, не можеш стално да живиш не засукавши рукаве. Јер *подвижници задобијају царство небеско* (Мт. 11, 12). Преподобни Антоније велики је рекао свом ученику: «Ни Бог, ни ја ти нећемо помоћи ако се не будеш трудио.»

Духовни живот је попут дрвета: телесни подвиг је као његово лишће, а душевно делање су плодови. Писмо каже: *Свако, дакле, дрво које не рађа добра рода, сијече се и у огањ баца* (Мт. 3, 10). Наравно, телесни труд је потребан јер без њега неће бити плодова, али знај: сви телесни напори нису добродетељ, већ помагало за добродетељи. Многи су се

много трудили, а плодове нису добили, јер је њихов труд био спољашњи, који убија дух: *не додирни, не окуси, не опипај* (Кол. 2, 21).

Свети Исак Сиријан каже: «Ако се трудиш у некој предивној добродетели и не видиш успех или плод, не чуди се, јер Господ не даје дар за труд, већ за смирење.» Свештеномученик Максим је рекао: «Дај телу мало вежбање, а све напоре употреби за унутрашње делање.» Преподобни Варсануфије је рекао: «Ако унутрашње делање по Богу не помогне човеку, узалудно се он труди у спољашњем.»

И пет јуродивих девојака су испуниле велики, натприродни подвиг девствености, али пошто нису имале добрих дела остале су ван двери небеске ложнице (Мт. 25, 1-13). И фарисеји су напамет знали Свето Писмо, али нису живели по Писму и нису могли да схвате истину – и разапели су Господа.

Да, духовни живот је наука над наукама, захтева духовно расуђивање, а расуђивање се рађа од смирења. Код египатских старца је било овако: ако се открије нека добродетел, више је нису сматрали за добродетел, већ за грех. Ево, како су се свецки плашили ташгине.

Свети Варсануфије Велики је рекао: ако испуниш три услова, бићеш миран ма где да живиш: прво је да оставиш своју вољу иза себе; друго је да прекореваш себе, и треће је да сматраш себе најгором на свету.

О блажено послушање! Ко је повио своју главу под твој јарам, биће увек миран и радостан. Плодови су утешни, али се захтева и велики труд. Свети оци послушање изједначују чак и с мучеништвом: «Дај крв – прими дух.»

Од истинског послушања се рађа смирење, бестрасност, чак и прозорљивост – не чуди се, заиста је тако. Нећу ти писати примере послушања, мислим да си сама читала и знаш.

Ево шта још: ми не пазимо на себе, већ друге и од других захтевамо да се поправе, а сами остајемо непоправљиви, и од нашег непажљивог живота понекад с чак дешава клевета и рађају се врло жалосне последице. Наводим пример.

То је било на југу. У женском манастиру се спасавало четири стотине подвижница. Ишао је кројач, негде ван манастира га је срела искушеница. Он јој је рекао: «Да код вас нема посла?» Она је одговарала: «Не, ми сами радимо.» Овај разговор-сусрет је видела друга искушеница и после извесног времена је, посвађавши се с овом сестром у жару гнева окелветала поводом овог сусрета. Оклеветана девојка није могла да поднесе срамоту, од туге се тајно бацила у реку Нил и удавила се. А клеветница се, поставши свесна да је безразложно оклеветала и погубила искушеницу, и сама удавила. Ево каква тужна прича.

У истом овом манастиру се спасавала јуродива Исидора, код ње је једном дошао свети Питирим. Пошто се њен подвиг открио она по смирењу није могла да трпи људску славу, тако је отишла и не зна се где је живела и како се спасавала. Блажена си, Исидоро, моли Бога за нас грешне!

Овај женски манастир је био поред реке Нил, а с друге стране је било десет манастира и у сваком манастиру по хиљаду монаха. Свим манастирима је управљао преподобни Пахомије, у сваком манастиру је био свој игуман. У женском манастиру служио је јеромонах из манастира преподобног Пахомија. Он је забранио да се помињу искушенице које су погинуле, а друге који су клеветали одлучио је од Причешћа на седам година.

Госпoде, избави ме од клевете људске (Пс. 118, 134) и научи ме да творим вољу Твоју!

Ево шта још: у истој овој земљи и у оно време у једном манастиру су живела два брата: један је имао дванаест година, други петнаест. Игуман их је послао да однесу храну отшелнику. Однели су и на повратку су наишли на змију отровницу. Млађи брат је узео змију, заврнуо је у мантију и донео у манастир, наравно, не без ташгине. Монаси су окружили младиће, зачудили се и похвалили их за светост. Игуман њиховог манастира је

био човек духовног живота и разуман, казнио је младиће шибама и рекао: «Ви сте Божије чудо приписали себи. Боље је немоћна савест него добродетелъ с таштином,» јер је знао да учињена чуда шкоде свецима.

Да, на земљи нема савршенства и постојаности. Неки подвижници су били узети на небо и видели славу светаца, а затим су падали и водили сраман живот, на ругло људима. С преподобним Макаријем Великим је живео подвижник који је тако био засићен благодаћу да је полагањем својих руку исцељивао болеснике, али је уобразио да је свет и погинуо је: живео је срамним животом и тако је умро. Пророк Језекија каже: *Од свијех гријеха што је згријешио ништа му се неће споменути* (Јез. 33, 16).

Да, не смемо веровати себи док не легнемо у гроб, и да ли ћемо опстати у добродетељи не зависи од нас, већ од благодати Божије, а Господ чува због смирења: колико се човек смири, толико ће напредовати у духовном животу. Наш труд треба да буде по слободној вољи, а успех већ зависи од благодати, ето и ми треба да се молимо и да молимо Господа за помоћ. У духовном животу је молитва главни подвиг, а молитва захтева пажњу и трезвење.

Труди се у молитви, Господ даје молитву ономе ко се моли. Амин.

Ево, ја сам већ остарио, а нисам почео да живим како треба: дубоко верујем да је Господ није дошао на земљу и примио нашу плот и душу ради праведних, већ ради грешних, ради њиховог покајања.

Молим за твоје свете молитве, твој недостојни самолитвеник,

архигрешни схиигуман Јован.

Чланци и писма из разних година

1. јул 1954.г.
Нови Валаам

О молитви

Врло је жалосно чути да свештеници уче своју духовну децу да за време молитве замишљају лик Спаситеља, или Мајке Божије или неког свеца.

Овакав начин молитве је неправилан, чак је штетан. Знамо људе који су се тако молили, пореметили су умом и ишли код лекара да се лече.

Рећи ћу укратко како се треба молити на основу богомудрих светих отаца. Ум треба закључавати у речи молитве и пажњу држати у горњем делу груди, јер је пажња душа молитве. Срце не треба притискати пажњом; ако пажња буде у грудима, и срце ће саосећати. Кад се појаве умилење и срдачна топлина човек не треба да мисли да је добио нешто велико. То бива природно, од усредсређености, али није прелест. Ипак Господ даје извсну благодатну утеху молитвенику.

Схиигуман Јован.

10. септембар 1954.г.
Нови Валаам

О Цркви у Русији

Болно ми је да пратим грађанску и црквену политику. Ја сам монах, одрекао сам се света и треба да рашчишћавам своју стазу којом идем.

Ипак, осећам жалост, чак и негодовање кад чујем како јерарси у иностранству ружно говоре о Светој Православној Руској Цркви. Још је жалосније што чак и друге приморавају да је срамоте – двоструко греше. Вама самима, јерараси Божји, је лако да вичете: сами сте се самовољно одвојили од Руске Цркве и одлетели иза седам гора и иза седам мора. Руска Православна Црква је прошла кроз огањ и воду и чисто слави Господа. Част и слава руској јерархији што у ово тешко време управља кормилом Православне Цркве у свој чистоти Православља.

Његова Светост Патријарх Алексије мудро управља Светом Црквом, тачно поштује све црквене службе по Уставу. А ви сте, јерарси у иностранству, по дугу светог јеванђељског учења обавезни да се молите за страдалну Руску Цркву, а не да је ружите.

Ако је ваш дух заражен духом злобе и не можете да се молите, онда је барем не ружите. Наравно, можете много да кажете у своје оправдање и да наведете хиљаду узрока раскола, али ово вас не оправдава пред Богом. Бог, Нелицемерни Судија, даће свакоме по његовим делима и ви нисте слободни од Божијег правосуђа због ружења руског Православља.

Овај мали чланак сам написао од боли срца. Мој живот је прошао, моје позне године ме подсећају: ако не данас, онда сутра, следи прелазак у вечни живот, јер је закон смрти неумољив.

Схиигуман Јован.

Без датума.

Човечанство се тако приземљило, потпуно заборавља да је наш живот пут ка вечности и припрема за њу. У овој долини плача људи се комешају и лутају. Чак ћеш мало срести оних с којима се може поразговарати о једином потребном. Можда се народ по свом животу већ приближио Другом доласку Спаситеља као светском потопу.

Не могу да се уздржим, срце не може да издржи. Како су се наши богослови, тачније речено празнослови одвојили самовољно од Православне страдалне Руске Цркве, одлетели у Америку, усуђују се да руже Руску Цркву и друге терају да се угледају на њихово безумље. Поштовани митрополите, опамети се. Зашто тако безумно поступаш, ружиш Руску Православну Цркву? Пишем ове редове и плачем. Немој да блаиш него се моли за њу. Ви тамо у Америци можете да вичете, а не можете да схватите како је тешко задржати кормило Православне Цркве у безбожној власти. Наравно, ви сте учени, брзи сте на језику, можете много да напричате у своје оправдање, али много грешите.

Молим те и преклињем, уразуми се, престани да ружиш Свету Руску Православну Цркву, већ се моли за њу, јер ни незнабошци не поступају тако. Где предстоје два зла треба бирати мање зло, а како да не признају владу ако тамо живе? Закон Божји је Јеврејима кад су били у ропству код незнабожаца заповедао да се моле за власт. Вероватно да то знаш, а ако не знаш, погледај у Библији.

Савршено Православље је и остало само у Руској Цркви. Његова Светост Патријарх Алексије строго прати службе и захтева да се све службе обављају по Уставу. Добро знам: у другим православним црквама парастос траје дуже него опело. Ах, јерарси у дијаспори, брвно у свом оку не видите, просто не желите да видите, а трун у страдалној Цркви сте видели.

Једна дама из Финске је ишла у Русију, била је у цркви: «Народа има много и усрдно се моле. На моју срамоту, нисам се правилно крстила. Жена која је стајала поред мене рекла ми је: „Ниси православна кад се тако лоше крстиш.“ Било ме је срамота.»

А Ви, Ваше Високопреподобје, ако не можете да се смирите да се молите за страдалну Цркву, не ружите је и не осуђујте, јер Ваша ревност није по побожности и по Богу, већ од гордости.

Молим за Ваше свете молитве и благослов.

Валаамац, схиигуман Јован.

11. новембар 1954.г.

Нови Валаам

Демонске сплетке

Ах, како си безуман! Пишеш ми да «не верујеш у Бога и у Његов свети Промисао и у постојање демона». Зар си толико духовно слеп да не видиш у творевини Творца – Свемогућег Бога? Све је тако дивно створено и свему је дат условни закон и он се у векове векова неће променити. Сећам се да сам ти писао о Богу и Његовој творевини.

А што се тиче вере у постојање демона рећи ћу ти укратко из свог искуства. Живео сам сам у кућици у скиту светог Јована Претече на Валааму: сам сам себи припремао храну, гајио поврће, хлеб сам узимао из манастира, а понекад сам га и сам пекао. Волео сам да ноћи проводим без сна: увек сам ишао на починак после дванаест, у два или у три сата. Наравно, дању сам спавао колико је природа захтевала.

Једном сам у девет сати ноћи ставио самовар и уместо вечере се да попијем чај. Одједном чујем: неко иде ходником, јасно чујем људске кораке. Добро се сећам да су врата затворена. Најежио сам се, а мачак се згрбио и длака му се накомстрешила, као да чека: сад ће неко да отвори врата и да уђе код нас. Узео сам лампу, изашао на ходник, погледао свуда – никога није било. Наравно, неверујући ће рећи: «То је халуцинација.» Не нису халуцинације, већ су управо демони. Понекад сам чуо куцање у прозорски оквир кад сам читао своје правило, али нећу све описивати.

Ево, још ћу навести доказ о постојању демона, о чему се и у Јеванђељу говори. Имао сам брата, живео је у Петрограду, држао је крчму, добро му је ишло. А ја сам у то време живео у подворју Валаамског манастира. Једном је брат дошао код мене. Кад је дошао у келију због нечега је постао врло узнемирен. Понудио сам га да седне на столицу, а горе су биле иконе с моштима. Одједном је скочио са столице и повикао: «Одвратне-одвратне иконе!» - и отрчао је из келије. Остао сам у недоумици и размишљао: шта се то с њим догодило? Није ваљда ђавоиман? Испоставило се да је заиста ђавоиман.

Следећег дана сам отишао код њих, а његова жена ми каже: «Кад је дошао кући био је јако узнемирен и викао је да више никад неће отићи код брата, - тамо су код њега одвратне иконе.» А кад сам говорио нешто из Јеванђеља он се нервирао и говорио ми је: «Не говори ми то.» Ако се јело покропи светом водицом, он га није јео, иако није видео да је покропљено.

Требало је да идем у манастир на постриг у мантију. Дошли смо у манастир, замолили оца игумана да помиње мог брата на Литургији, још сам неке схимнике замолио да се помолу за њега. Постриг је обављен и вратили смо се у многометежни свет. Узео сам са собом корпицу шумских јагода из манастирске баште и покропио је светом водом.

Кад сам дошао у град отишао сам да њима почастим брата. Видим, једе и захваљује ми се за лепе јагоде, а онда ми каже: «Кад си отишао у манастир једне ноћи, чим сам почео да тонем у сан прилазе ми два схимника и кажу ми нежно: «Не тугуј, не тугуј – бићеш здрав,» и отишли су од мене, а ја сам се одмах опоравио.

Овај случај никад нећу заборавити. Верујем у Бога и у Његову моћ. Ма куда да погледам – све ме задивљује и осећам Његов стваралачки Промисао о судбинама света и човечанства. Земаљска кугла виси у простору; таква громада се дивно повинује Творцу и испуњава условни закон који је Бог дао и остале планете, комете, метеори дивно обављају своје кретање. Како ви, безбожници, гледајући сву ову дивну творевину не можете да признате Бога-Творца? Господ је по Својој доброту све дивно створио: дао је условни закон и одржава светски поредак до Свог Другог доласка на земљу – тада ће овај дивни свет нестати и биће други, вечни живот, који нема краја.

Старац Валаамског манастира.

Без датума.
Нови Валаам.

Духовни плодови

Волим да читам изреке светих отаца, јер су они говорили кратким изрекама, али многим разумом. Неки старац је рекао да душа има само реч, али нема дела, час се уподобљава дрвету, које има цветове, али нема плод.

Диван си старче, како си лепо објаснио духовни живот у кратким речима. Јер цветови само варају очи – отишао си од њих и заборавио, а плод храни човека и даје му снагу за одржавање живота. Тако и кад неко говори, речи оних који говоре од дела

приањају за срце као мелем на рану. Иначе код оних који говоре од науке – осећа се да су њихове речи разумске. Јер вода и сирће имају исту боју, али грло разликује јела.

Старац Валаамског манастира.

24. јануар 1955.г.

Нови Валаам

Благодатни дарови

Један јерођакон ми је рекао следеће: «У недељу за време саборног служења на Литургији лице једног јеромонаха се после примања Светих Христових Тајна озарило као код преподобног Серафима Саровског. Гледао сам га и нисам могао да одвојим поглед, тако ми је било пријатно да га гледам.»

Овај јеромонах се ни по чему посебно не издваја. Живи просто: велики је радник, иде на све манастирске послове, у цркву такође иде увек кад је слободан од посла. Више ништа о њему нећу писати, јер *пророк нема части у отаџбини својој* (Јн. 4, 44).

Слава, Господе, Твом светом снисхођењу према људском роду! Ти нама, грешнима, тако изобилно дајеш Своје благодатне дарове у свим црквеним Тајнама, а посебно у Светој Литургији у Причешћивању Светим Христовим Тајнама, јер се сједињујемо са Христом. Светом Причешћу треба да приступамо са страхопоштовањем, просто, без натезања, са свешћу о својој великој греховности, и да се не смуђујемо ако осећамо сувоћу и хладнокрвност.

А не треба да тежимо ка томе да имамо умилење, срдечно играње и озареност лица као поменути јеромонах. У овоме је дело благодати Божије: коме, када и какве дарове да да по Свом нахођењу.

Старац Валаамског манастира.

6. фебруар 1955.г.

О читању Јеванђеља

Господ је у Светом Јеванђељу рекао: *Ти си Петар, и на томе камену сазидаћу Цркву Своју, и врата пакла неће је надвладати* (Мт. 16, 18).

Реч Божија се неће променити у векове векова. Ма како да су пагани и безбожници прогањали Цркву, ипак се служба Божија обављала и увек ће се обављати до Другог доласка Господа нашег Исуса Христа на земљу.

Свети оци саветују да се свето Јеванђеље чита свакодневно. Ако баш немаш времена, прочитај макар једно зачало. Не читај само да прочиташ, већ се у себи помоли Господу да отвори твоје срдчане очи да разумеш силу свете благовести Христове. Читај пажљиво, као да сричеш. И попут крвоточиве жене у искуству ћеш спознати духовну силу која исходи од таквог читања (Мт. 9, 20-22).

Старац Валаамског манастира.

15. март 1955.г.

Нови Валаам

О греху осуђивања

Преподобни Јефрем Сиријски се молио: «Да, Господе Царе, даруј ми да видим своја сагрешења и да не осуђујем брата свог!»

Велики отац је добро знао и сећао се тежине греха осуђивања и велике добродетељи неосуђивања ближњег. Господ је рекао: *Не судите, да вам се не суди; јер каквим судом судите, онаквим ће вам се судити; и каквом мјером мјерите, онаквом ће вам се мјерити. А зашто видиш трун у оку брата свога, а брвно у оку своме не осјећаш?* (Мт. 7, 1-3) Онај који осуђује друге уподобљава се антихристу, јер краде суд Божји. Има много примера који показују колико је велик грех осуђивања. Навешћу један од њих.

Преподобни Исак Тивејски је приликом посете киновије видео брата који је пао у грех и осудио га је. А кад се вратио у келију Анђео га није пуштао и рекао је следеће: «Бог

ме је послао да те питам: куда ћеш заповедити да оде пали брат којег си осудио: у пакао или у рај?» Старац се ужаснуо и постао је свестан тежине греха осуђивања. Пао је пред ноге Анђела и са сузама молио за опроштај. Анђео је рекао: «Бог ти је опростио, али чувај се да не осуђујеш друге пре него што их Бог осуди.»

А ми грешни смо толико навикли да осуђујемо друге, да смо чак стекли навику да се не сећамо Божије забране и тежине греха.

Осуђивање је увек погрешно, јер ми не знамо разлоге онога ко греши, односно, шта га је подстакло да то учини. Ми видимо само грех ближњег, а покајање не видимо. «Господе, даруј ми да видим своја сагрешења и да не осуђујем брата свог!»

Старац Валаамског манастира.

28. март 1955.г.

О помислима

Има три врсте помисли: људске, анђеоске и демонске. «Људске мисли нису ништа друго до машталачке слике ствари света овог,» рекао је преподобни Исихије. Анђеоске помисли су увек добре и на срцу од њих бива мир и тишина, чак и извесно весеље.

А демонске мисли су увек греховне, и од њих се у срцу осећа смутња. Неки људи понекад кажу: «Ни корак без греха,» то није тачно. Код светих отаца су све мисли које долазе назване прилозима. Иако су рђави они су безгрешни. Ми по слободној вољи можемо да их примимо и да их не примимо: ако их не примимо, они су безгрешни, а ако их примимо и ако будемо разговарали с њима, биће греховни и доведиће до телесног греха. Понекад долазе непријатне мисли – о некадашњим грешкама. Одједном се појављују као да блесне муња. Мислим да су овакве мисли природно људско сећање. А демонске мисли су увек греховне: о гневу, о блуду, о среброљубљу, о таштини, о гордости и о осталим страстима и увек у срцу бива смутња.

Наравно, мирјанима је тешко, чак је и немогуће да се разаберу у помислима, да схвате од каквог узрока оне бивају. Јер једне су мисли писаца, друге су мисли научника, а треће трговаца. Ако пак неко хоће да зна, предлагем му да чита светску психологију, тамо је то објашњено. Светска психологија је такође основана на извесној пракси. Међутим, пошто је она – светска психологија, она не признаје Бога – Творца целе васељене и све ствари, као ни бесмртност душе и будући вечни живот. Врло, врло много недостаје светским психолозима, они ће тако и остати у недоумици. Један учени психолог ми је рекао да ни у једној науци нема таквих неспоразума као у психологији.

Не постоји хришћанска систематска психологија, али су код светих отаца до танчина објашњене све душевне страсти, тако као што ниједан светски научник психолог никад не може да дође до ових појмова. Ниједан од њих не може да стекне унутрашњи мир и тишину. Само духовна наука нам омогућава да стекнемо унутрашњи мир и тишину.

Старац Валаамског манастира.

15. април 1955.г.

Нови Валаам

Стражење над помислима

Има помисли које нису ништа друго до машталачке слике од некадашњих утисака и у њих се меша фантазија. Млади имају врло богату машгу. То је природно, људски.

Тачно знај да су помисли од којих бива душевни мир и умилење анђеоске. А помисли које изазивају душевну смутњу и растројство су демонске. Понекад као муња блесне мисао о некадашњим доживљајима, чак човек стресе главу од непријатности. Дуго нисам схватао зашто налећу тако изненада, на крају сам сазнао да су демонске и престао сам да обраћам пажњу на њих. Свети апостол Павле каже: *Јер не ратујемо против крви и тијела, него против поглаварства, и власти, и господара таме овога свијета, против духова злобе у поднебесју* (Еф. 6, 12). Ето, демони ратују с нама преко помисли. Против

оваквих мисли користи духовно оружје, реч Божију – молитву. Без молитве ће они напунити нашу главицу различитим угисцима и греховним успоменама.

Свети оци су смислили Исусову молитву – то је најмоћније средство или лек против мисли и уопште против свих непријатних случајева. Молитву изговарај овако: Господе Исусе Христе, Сине Божји, смилуј се мени, грешном. Ум закључавај у речи молитве, а пажњу не држи у глави, већ у горњем делу груди. Овакав начин је најправилнији. Наравно, захтева се велики труд. Ако пређе у навик, у искуству ћеш спознати срдечно весеље, само пажњом не притискај срце. Ако пажња буде у грудима и срце ће саосећати.

Старац Валаамског манастира.

11. новембар 1955.г.
Нови Валаам

«Монаше, провери себе»

Преподобни Арсеније Велики је рекао: «Монах је туђинац у туђој земљи, ни у шта на треба да се меша и биће миран.» Дивно и истинито си рекао, велики оче, кратко, али врло дубоко. Наравно, ове речи су потекле из твог великог светог искуства.

А савремено монаштво је, на нашу срамоту, због непажљивог и расејаног живота престало да пази на себе и да чисти своју стазицу од трња. Пратимо, истичемо немоћи других и мешамо се у туђе ствари, а испада различито брбљање, клевета и роптање – незадовољство манастирским руководством уместо послушања и повиновања, и чак им указујемо и дајемо савете.

Али то није све, отишли смо даље – мешамо се чак у светске послове и спремни смо да управљамо земљама. Наравно, узрок је познат: од читања новина и слушања радија.³⁰ Ми монаси треба озбиљније да се замислимо: јер одрекли смо се света и свега што је у њему, зашто онда да реметимо свој мирни монашки живот новинама, радијом и сазнавањем новости?

Сваки монах нека провери себе: шта осећа у својој души од читања новина и од читања Светог Писма и књига светих отаца. Наравно, наћи ће се они који су спремни да кажу: «Треба знати и једно и друго.» А ја ћу рећи: двама господарима се никако не може служити.

Старац Валаамског манастира.

³⁰ Обичан монах нема потребе да чита новине и слуша радио, али монах у свештеном чину, чије послушање претпоставља општење с људима, укључујући и спољашњим, као што су настојатељ, економ, свако лице из манастирског руководства, духовник за богомолнике итд. треба да знају шта се дешава. Иначе ће њихови савети које дају мирјанима који код њих долазе углавном бити откинута од живота и неоствариви. А по правилу и обитељ која се налази у свету и без обзира на то да ли ми то желимо или не економски и административно зависи од света, због тога што руковође не знају неке тенденције које потичу из кругова непријатељски настројених према монаштву које би се могле спречити може да пострада.

Духоносним старцима и подвижницима из древних времена заиста нису биле потребне новине и слушање новости, они су духом предвиђали догађаје на великим растојањима и много година пре него што су се догодили. Да ли су такви данашњи подвижници? Постоји мишљење и оно није без основа да је један од узрока револуције у Русији на почетку XX века био управо тај што интелигенција, интелектуални цвет нације долазећи у манастире жудећи за тим да нађе одговор на најскривенија питања наилазила на запањујуће незнање монаха, који нису имали никаквог појма о променама које су се у друштву одиграле у последњим деценијама. Монаси, који су се добро сналазили у богословским и социјалним проблемима предсинодалног периода и цитирали напамет житија и дела светих отаца нажалост ништа нису знали о социјално-политичким, научним, културним и економским проблемима савременог друштва. Један од узрока је била забрана да се примају и читају новине. Зато нема ничег чудног што је интелигенција одлазила у марксистичке кружоке и кривица за ово (а значи и за револуцију која је затим експлодирала) на изванредан начин почива на оним пастирима који због незнања и ограничености виђења нису умали да одговоре на питања оних који су тражили одговоре.

22. новембар 1955.г.
Нови Валаам

О гордости и смирењу

Један мудри старац је саветовао брата који је био горд, али му је овај одговорио: «Опрости ми оче, ја нисам горд.» Мудар старац му је одговорио: «Чиме јасније можеш да докажеш да си горд ако не тиме што кажеш: «Ја нисам горд?»».

Да, гордост је слепа, сама себе не види. Гордост је ђавољи изум. Ево њеног порода: гнев, клевета, раздражљивост, лицемерје, мржња, препирање, непокорност. Она јако инсистира на свом мишљењу, тешко се потчињава другима, не трпи примедбе, воли да ставља примедбе; избацује речи без размишљања. Она нема трпљења, туђа је љубави, дрска је за наношење увреда, тежи власти. Горди много пате од хулних помисли. Написао сам кратко на основу светоотачког учења.

Сад ћу рећи нешто о смирењу. О блажено смирење, ти си Божанствено, јер си повило небо и оваплотило се у човечанство и грехове целог света прикуцало на Крст. Моја душа дрхти – како могу да кажем било шта о твојој величанствености!

Ево шта богомудри свети оци кажу о смирењу. Од њега потичу: кротост, љубазност, умилење, милосрђе, тихост, благопокорност. Смирени не показује радозналост за непојамне предмете, а горд жели да истражи дубину судбина Господњих. Смирени се не хвали природним даровима и гнуша се људских похвала: као човек одевен у свилену одећу, ако га неко прсне катраном, бежи да не би исfleкао своју скупочену одећу, тако и смирени бежи од људске славе. Својство смирења је виђење својих грехова, а у другима – добрих особина. Својство гордости је да види у себи само добро, а у другима само рђаво.

Ево још црта смирења: простота, отвореност и природност. А шта је смирење и како се оно рађа у души нико не може да објасни речима ако се човек томе не научи из искуства. Само од речи човек не може да га научи.

Ава Зосима је говорио о смирењу. Слушао га је учени софиста и питао: «Како ти себе сматраш грешним? Зар не знаш да си свет? Зар не знаш да имаш добродетељи? Јер видиш да испуњаваш заповести, а сматраш себе грешним?» А старац није знао шта да каже, само је говорио: «Не знам шта да ти кажем, али сматрам себе грешним.» Софиста је инсистирао, желећи да сазна како ово може бити. И поново старац није знао шта да каже, одговарао је светом простодушносту: «Немој да ме смућујеш, заиста сматрам себе таквим.»

Овде се налазио ава Доротеј и он је објаснио софисти да као што у наукама бива извесна навика и човек који је поседује не може да објасни како то ради, тако је и у смирењу. Ава Зосима је загрлио аву Доротеја и рекао: «Ти си схватио ствар, тако је као што си рекао.» Софиста је остао задовољан и сложио се с њима.

Старац Валаамског манастира.

28. јануар 1956.г.
Нови Валаам

Избављење од зле навике

Господ је рекао: *Иштите и даће вам се; тражите и наћи ћете; куцајте и отвориће вам се* (Мт. 7, 7).

Ја грешни имам једну навику, већ је била неизлечива. Дуго ме је мучила, борио сам се и молио Бога да се избавим од ње. Али ми Господ није помагао. Читам књиге светих отаца и знам начин борбе са страстима по теорији. Свети оци кажу да почетак страсти бива овакав: прилог, спајање, заробљеништво и страст. Ако одсечеш прилог, истовремено ћеш одсећи све страсти.

Али ја сам због своје немоћи и лењости доспео у заробљеништво. Борио сам се, мучио се и молио Господа за помоћ да ме од ње избави, али ослобођења из заробљеништва није било. Једном ми је било тешко, признао сам своју немоћ и слабост, завапио сам ка Господу: «Госпoде! Помози мени грешном и немоћном да се избавим од

ове страсти.» И Господ је по Свом милосрђу помогао мени грешном, да се избавим од ње преко људи; иако су они све чинили несвесно, ја сам јасно осетио Божију помоћ.

И раније сам се молио, али вероватно неискрено и више сам наду полагао у своје напоре, а не у помоћ Божију. Ето, Господ ми и није помагао, већ ме је уразумио да не заборављам Његове речи: *Без Мене не можете чинити ништа* (Јн. 15, 5).

Слава, Господе, светом милосрђу Твом.

Старац Валаамског манастира.

30. јануар 1956.г.

Нови Валаам

О светом Јеванђељу

Свето Јеванђеље су писала четворица јеванђелиста по надахнућу Светог Духа. Од њих су двојица – Матеј и Јован – од дванаесторице, а друга двојица – Марко и Лука од седамдесеторице. Матеј је писао први од јеванђелиста седам година након Христовог Вазнесења, на јеврејском језику за Јевреје који су поверовали у Христа. Марко, којег је научио апостол Петар писао је Јеванђеље десет година после Христовог Вазнесења. Лука после петнаест година, писао је као што је чуо.

А Јован Богослов после тридесет две године. Кажу да су после смрти тројице јеванђелиста на његов захтев јеванђелисти донели три Јеванђеља да их размотри и расуди да ли су исправно написана. Апостол Јован их је погледао и добио изобилну благодат истине, допунио је оно што су они изоставили, а оно о чему су рекли кратко проширио је у свом Јеванђељу.

Свето Јеванђеље по Марку је било написано у Риму зато што су верници у Риму молили апостола да им опише дела и живот Христа.

Свети апостол Јован је Јеванђеље писао на молбу азијских епископа против Керинта и других јеретика, нарочито против учења евионита, који су празнословили да Христос наводно није постојао пре рођења од Марије и који су уопште негирали Његово Божанство.

Господ Исус Христос је на земљи живео тридесет три године. С тридесет година је почео да проповеда и да учи о покајању и о царству небеском и Његова проповед је трајала три године. Затим је Дух Свети надахнуо свете апостоле да напишу Христово учење у Јеванђељима.

Неки кажу да код јеванђелиста има несугласица. Код њих нема несугласица, већ што је један испустио други је написао, зато се понекад и чини да они један другом противрече. Ево примера: апостол Матеј каже да су у Гергесинској земљи била двојица ђавоиманих, а апостол Марко и апостол Лука говоре о једном. Ова друга двојица су изабрала најгорег од њих и говоре о њему (Мт. 8, 28-33; Мк. 5, 1-13; Лк. 8, 26-33).

У Јеванђељу по Матеју је описана људска личност Спаситеља, зато што његово Јеванђеље почиње од телесног рођења и оваплоћења Речи.

Марко има лице лава, јер је лав слика царске власти. Марко попут лава почиње од пророчанства о покајању.

Јован има обличје орла; као орао, он узвишено богослови о Богу Речи.

Свето Јеванђеље је реч живота. Ако имамо времена, треба да читамо свакодневно по неколико глава, пажљиво, као да сричемо, а због болести ногу може да се чита седећи. Ако читаш седећи с пажњом Господ чује, а ако се чита расејано стојећи Господ не чује. Овако је рекао преподобни Варсануфије Велики.

Старац Валаамског манастира.

21. фебруар 1956.г.

Нови Валаам

Објашњење приче о управитељу

Господ наш Исус Христос је много говорио у причама, јер народ није био способан да прими ново узвишено јеванђељско учење. А у Јеванђељу има укупно до тридесет прича. Уопште, у причама је сликовита форма изражавања мисли.

Прича о управитељу (Лк. 16, 1-13) је најтежа за разумевање. Ову причу треба схватити на следећи начин: богат човек је Бог, а управитељ је сваки човек и имање му даје Господ. И човек треба да га користи не као своје, већ као оно које му је дао Господ, и да разумно управља имањем: да не троши узалудно и да га не користи на зло. Колико је потребно користи за себе, а сувишно подели сиромашнима, да би био примљен у вечне обитељи. Ево, Господ је и похвалио оваквог управитеља да је поступио довитљиво.

Старац Валаамског манастира.

21. фебруар 1956.г.

Нови Валаам

Наш дуг

Господ је рекао: *Кад извршите све што вам је заповеђено, говорите: Ми смо непотребне слуге, јер смо учинили што смо дужни учинити* (Лк. 17, 10).

Јер ми смо свагдашњи дужници пред Господом, а наш дуг је да живимо по заповестима Господњим. Ако исупнимо и све заповести, свеједно ништа посебно нећемо учинити, већ ћемо само платити дуг.

Размисли, човече, о свом умишљеном труду и немој да машташ да си нешто високо, не мисли да си учинио нешто велико. Труди се да имаш јеванђељско смирење и бој се гордости.

Уосталом, не падај у унијије, ако поклекнеш у добродетељима. Господ зна нашу немоћ и по Свом милосрђу је дао нама грешнима, покајање и оно постоји до гроба. Амин.

Старац Валаамског манастира.

Без датума.

О прелести

Свети апостол Павле каже: *Не ратујемо против крви и тијела, него против поглаварства, и власти, и господара таме овога свијета, против духова злобе у поднебесју* (Еф. 6, 12).

Ђаво се преображава у Анђела светлости, јавља се људима у обличју Анђела, чак и у обличју Спаситеља. Преподобном Исакију Кијевском који је у затвору живео седам година демони су се јављали у обличју два Анђела и говорили му: «Ти си угодни Богу. Ево иде Спаситељ, поклони Му се.» И ђаво у обличју Христа иде у сијању, и преподобни му се поклонили. Демони су га толико измучили да се лишио разума, постао је као беба. Две године су га хранили, јер сам није могао да једе. После две године се по молитвама преподобних који су тада живели у Печерској Лаври опоравио и уз Божију помоћ је сам постао страхан за демоне и имао је власт над њима.

У истој овој Лаври је живео преподобни Никита који је молио игумана да иде у затвор. Игуман и други старци су га одговарали и говорили су му: «Још си млад и неискусан у духовној борби, непријатељ може да те превари као Исакија.» Али он је инсистирао: «Исакије је био преварен, и ова демонска обмана ће ми послужити на корист ради избегавања његових сплетки.»

Игуман и други старци су попустили пред његовом молбом.

Млади подвижник се затворио и почео је да се подвизава. После извесног времена јавио му се демон у обличју Анђела и каже: «Угодни си Богу. Ево, ја сам послат од Бога да ти служим. Ти сад немој да се молиш, ја ћу се молити за тебе. Ево ти знамење – знаћеш напамет цео Стари Завет и језике. Народ ће долазити код тебе, а ти му пророкуј.» Млади подвижник је заиста почео да предсказује будућност онима који су долазили код њега. Чак је и кнезовима предсказивао, и све се у потпуности остваривало. Знао је напамет цео

Стари Завет, а Нови Завет је заборавио. Прво га игуман и старци нису схватили, а кад су дошли код њега и поразговарали с њим, схватили су да је у демонској прелести. Насилно су га извели из затвора и својим молитвама су га исцелили од демонске прелести. Касније је био епископ Новгородски.

Непријатељ људског рога је преподобном Симеону Столпнику приказао ватрене кочије и рекао му је: «Угодио си Богу, и узнећемо те на небо како пророка Илију.» Преподобни је већ искорачио, али се прекрстио и виђење је нестало.

Наравно, само је Бог савршен. Ђаво је прво искусио преподобног уображеношћу рекавши да је за своје подвиге већ удостојен овакве појаве и светац замало да погине. Међутим, Господ га је пожалио због његовог труда и упутио га је да се прекрсти.

Неком старцу демон се јавио као Анђео и рекао му је: «Бог ме је послао код тебе.» Мудри старац му је рекао: «Вероватно си погрешио, сигурно си послат код другог старца, а ја сам недостојан да видим Анђела,» и непријатељ је нестало. Другом старцу, такође мудром, демон се јавио у обличју Спаситеља. Старац је сакрио своје лице рукама и рекао: «Не желим да видим Христа у овом животу, него ћу Га видети у будућем животу,» и непријатељ је нестало.

Непријатељ човечанство искушава многим замкама. Антоније Велики је видео све мреже непријатеља, разастрте по земљи, и рекао је с уздахом: «ГоспODE! Ко ће их избећи?» Чуо је глас: «Смиреност.»

Живео сам у скиту, певао сам с другим монахом и за време службе кад смо читали шестопсалмије, овај монах се замислио. Умом сам осећао његове мисли, хтео сам да га куцнем по рамену и да му кажем: «Што размишљаш о злу?» Али сам се уздржао, мислио сам: треба проверити његове мисли, да ли ће учинити као што је замислио. Испоставило се да је до танчина учинио онако како је мислио. Имамо уобразиљу и сећање, то је само унутрашње осећање. Можемо јако добро да замислимо сва она места на којима смо боравили. Тако и код мене: непријатељ је представио мисли овог монаха. То није прозорљивост, већ непријатељска сугестија.

Ево још једног случаја. Имао сам лек против прехладе. Исто тако сам осетио: монах у другој келији жели да дође код мене по лек. Однео сам му лек, а он ми, наравно, каже: «Како си знао? А ја сам се баш спремио да дођем код тебе.» Ништа му нисам одговорио.

Понекад има подударности: човек каже мисли ближњег, оно што он мисли. Овде је тешко одредити да ли је то случајна подударност или ђавоља сугестија да би се неискусни уобразили као прозорљиви.

Прозорљивост светаца је потпуно другачија, јер је код њих по Божијој милости душа очишћена од страсти и они виде душевним оком. Навешћу један од многих примера. Преподобни Стефан је пролазио поред Тројице-Сергијеве Лавре на дванаест врата од манастира и поклонио се игуману Сергију. Браћа су за то време ручала. Преподобни Сергије је рекао: «Устаните, браћо, и поклоните се, јер нам се клања преподобни Стефан».

Као знак сећања на ово чудо у Лаври су монаси увек устајали за време ручка и клањали се. Ето прозорљивости светих. За њих нема простора, они виде душом онако као што ми очима видимо оно што нас окружује.

Кад сам живео у Петрограду у капели, долазила је код нас да се моли нека старија жена. Она је увек видела душом ко долази код нас и већ се унапред припремала да дочека госте. Исто тако је видела кад је и где био њен муж угостима и како се тамо понашао.

Рекла је то о.Јовану Кронштатском, а он јој је казао: «Овде нема греха, али ти то није на корист,» и ова способност је код ње нестала.

Овакви јасновици, како се понекад називају, бивају од природе: добили су дар без труда, и он није на корист ни њима самима ни другима, јер код њих нема расуђивања стеченог трудом. А прозорљивост је код светаца, јер су они, по Божијој милости очистили срце од страсти и имају истинско расуђивање, - благоразумно доноси корист другима, јер њима руководи Дух Свети.

Уосталом, код светаца је и напредак различит: «Има оних који су попут сунца, други су као месец, а трећи као звезда, и звезда се разликује од звезде» (в. 1 Кор. 15, 41), као каже свети апостол Павле.

Само је Бог савршен. Јер колико је било таквих који су били узети на небо и видели славу светих, а затим су падали и водили развратан живот на ругло људима. Наравно, пад духовних делатеља бива од уображености и гордости. О, блажено Смирење! Јер немам памети и моја душа дрхти, како могу да Те хвалим и схватим? Јер Ти си Божанствено повило небеса и сишло на земљу.

Старац Валаамског манастира.

Без датума

О Пресветој Богородици

Дуго времена сам се спремао да напишем себи за сећање о Приснодјеви Марији и на крају сам се одлучио.

Пресвета Богородице, помози мени, оскудног ума, да напишем нешто о величини Твога бића: јер си Ти изабрана од свих родова и примила у утробу Своју Саздатеља целе твари и достојно и праведно се називаш Богородицом.

Постоји црквено предање о томе да је јеванђелиста Лука био лекар и уметник, он је насликао лик Богородице с Богомладенцем на рукама и показао Дјеви Марији. Она је одобрила ову икону и рекла: *од сада ће Ме звати блаженом сви нараштаји* (Лк. 1, 48). Ево, Њено пророчанство се остварило, заиста Је блаженом називају сви нараштаји. У Православној Цркви на свим службама у току целе године Она бива прослављана, нарочито у догматицима на осам гласова, где се говори о старозаветним праобразима Богородице и оваплоћењу Бога Речи. Ви, који се молите, посебно пажљиво слушајте кад се поју догматици.

У Православној Цркви се поштује триста шездесет четири иконе Мајке Божије и описана су сва њихова чуда.

На иконама се Пресвета Богородица изображава с три звезде: једна на глави и две на раменима. Ове звезднице означавају: Приснодјева, у Рођењу Дјева и по Рођењу Дјева. Лутеранци измишљају да је Дјева Марија имала децу. Какво апсурдно мудровање! Тако размишљати о чистом и девственом Божијем Сасуду!.. Нећу анализирати родослов Спаситеља по плоти, предлажем да се читају тумачи Светог Писма и Предања, јер они детаљно говоре о родослову.

Свети праведни Јосиф је био удовац у чистоти много година. За Јосифа је кад је имао већ осамдесет година била заручена Пресвета Дјева Марија, дата му је на чување Њене девствености. Свети Јосиф није знао тајну оваплоћења Бога Речи, није знао да је зачеће било од Светог Духа. Кад је приметио да је Дјева Марија била у другом стању и није желео да Је разобличи, већ је хтео тајно да је пусти. Кад је размишљао о томе, свети Анђео га је упутио, откривши му тајну зачећа од Духа Светог. Тада је свети Јосиф са страхопоштовањем служио Марији као Мајци Божијој и Госпођи и Владарки целог света, а заједно с Њом је служио и Младенцу Богу рођеном од Ње. Свети Јосиф није доживео до времена Христовог служења, упокојио се као старац од сто десет година.

И може ли се помислити да је таква Чиста Дјева имала децу? Где је у Јеванђељу речено да је Марија имала децу?

Лутеранци су својим неверовањем у црквено Предање искривили свето Јеванђеље и створили најужаснију јерес. У књизи «Разобличавајуће богословље» о томе је речено подробно, онима који ову јерес желе детаљно да упознају саветујем да прочитају ову књигу.

Ја, недостојни монах Валаамског манастира испричаћу о још три чудесна догађаја који су били за мог живота у манастиру. Познати уметник, академик јеромонах Алипије је насликао икону Богородице како стоји с Богомладенцем на рукама. Слика је за време док се у цркви читао акатист Богородици. Кажу му: «Чита се акатист,» он почне да слика.

Затим кажу: «Завршили су читање акатиста,» а он завршава рад. Ова икона Богородице је окачена у Успенској цркви на десном стубу, затим је, не знам због чега ова икона премештена у малу Никољску цркву, а у њој се није служило. Стављена је на источни зид и окружена другим старим иконама, демонтираним иконостасом, свећњацима и још неким црквеним стварима. Монаси су заборавили на ову свету икону.

И ево, једној благочестивој старици у Петрограду се јавила у сну Мајка Божија и рекла јој је: «Иди на Валаам и реци игуману Пафнутију да Моју икону преместе у храм. Игуман ти прво неће поверовати, али ти реци још једном и још једном, тада ће поверовати. Покажи му место где се налази света икона, онда ће игуман узети двојицу монаха и поћи ће с тобом. Кад понесу Моју икону, схимонах у белој раси ће прићи и целиваће је.» Све се тако и догодило као што је старици било речено у сну.

И у књизи пророка Јоила је речено: *И послје ћу излити Дух Свој на свако тијело, и прорицаће синови ваши и кћери ваше, старци ће ваши сањати сне, младићи ће ваши виђати утваре* (Јоил. 2, 28). Ова икона је пренета у храм и окачена на десну страну, на стуб. Кад смо одлазили с Валаама понели смо и ову икону и ставили смо је на десну певницу на Новом Валаама. Место на којем је основан Нови Валаам назива се «Папинијем», њега смо купили од лутеранца. Чудно је то што је на једном зиду висила икона преподобних Сергија и Германа, валаамских чудотвораца. Испоставило се да је место јако угодно за нас, старе монахе; значи, наши домаћини се брину за нас грешне.

Лутеранци не верују у свете угоднике Божије, јер код њих нема аскетског унутрашњег духовног живота, ето они и не могу да схвате духовног човека. Душевни човек не прима оно што је од Духа Божијег, зато што то сматра безумљем и не може да разуме да о томе треба судити духовно. Али *духовни суди о свима, а о њему нико не може да суди* (1 Кор. 14-15). Суштина људске душе је веома узвишена: *учинио си га привремено (руски текст: мало) мањим од Анђела* (Јевр. 2, 7), - каже Свето Писмо о човеку, али је она затрпана разним страстима.

Свети подвижници су уз Божију помоћ очистили своје срце од страсти и долазе у првобитно стање и постају онакви каквим је Адам био створен. Људи који су достигли ово стање душевним оком виде душу ближњег, виде у каквом устројству се налази и каква су њена расположења и осећања. Ово је највиши степен – овакви људи се називају прозорљивима. А они који су напредовали у духовном животу суде о души на основу човекових дејстава: јер корени помисли руководе покретима руку, ногу и језика, - одмах се и види шта човек избацује из свог срца.

Још о икони Мајке Божије. У Валаамском манастиру код схимонаха Мелетија се налазила Козељшчанска икона Мајке Божије, стајала је у углу на полици. Једном је за време његовог одсуства у његову келију ушао један искушеник да нађе новац и да га украде. Знао је да је о.Мелетије живео у граду, и мислио је да сигурно има новца. Само што је ушао у келију од иконе је изашла ватра и кренула право на њега – искушеника. Искушеник се јако уплашио и истрчао је из келије у великом страху, а онда је сам причао о свом греху и чуду од иконе Мајке Божије.

Био је још један случај. Ја сам имао икону Мајке Божије с Богомладенцем, коју је такође сликао о.Алипије. Двадесет година сам се молио пред овом иконом, затим сам је послао у Естонију у Пјухтички манастир једној жалосној инокињи. Она ми је писала: кад је добила ову икону и однела је у келију, од иконе се три дана осећао миомирис и монахиње које су долазиле код ње осећале су чудесан миомирис.

Велики подвижник, преподобни Максим Капсокаливит је имао посебну веру у Пресвету Богородицу. Једног дана је дошавши у цркву с безмерном топлином срца и љубављу целивао Њену свету икону. Одједном је у грудима и срцу осетио неку посебну топлину која се излила од свете иконе и у његову душу је ушло велико умилење.

Оваква топлина није крвна, већ духовна, и сузе просто теку у млазевима и као да сви удови плачу. У таквим тренуцима буквално сви људи постају мили: тако би човек свима пао пред ноге, и нема никаквих мисли са стране, већ је сав усредсређен на себе.

Понекад бива и овако: сви удови просто онемоћају и човек не може да стоји на ногама, онда треба сести или лећи док се све ово не заврши. Ово није прелест, већ благодатна Божија посета. О томе ми је говорио човек који је сам искусио овакву благодатну појаву. Наравно, човек који није духован ово не може да прими, њему је то смешно. Неки су се смејали и апостолима кад се благодат излила на њих у виду огњених језика, говорили су да су се *напили слатког вина* (Дап. 2, 13). О, дивна Пресвета Богородице, благодарим Ти, што си по Својој благодати помогла мени грешном и ограничене памети да опишем неколико чуда од Твојих икона. Амин.

Старац Валаамског манастира.

Без датума

О Светим Христовим Тајнама

Причешће је велика Тајна, изнад свих добродетељи. Црква у овој Тајни види свемоћ Божију. Ово је слично као то што је Бог свет створио ни из чега. Али ми треба да се трудимо да приступамо Причешћу Светим Христовим Тајнама чисте савести онолико колико је у нашој моћи, јер сједињујемо се са Христом. А како можемо да се сјединимо са Христом ако гајимо непријатељство према било коме или уображеност, или осуђивање? Свети апостол Павле каже: *Јер који недостојно једе и пије, суд себи једе и пије* (1 Кор. 11, 29).

На почетку молитава пред Свето Причешће речено је:

«Кад хоћеш да једеш, човече, Тело Владике,
Приступи са страхом, да не будеш опаљен:
јер је огањ.

А кад пијеш обећану Крв Божанску,
прво се помири с оним ко те је ожалостио.
Затим смело једи тајанствену храну.»

Да ли чујеш, причесниче? Помири се чак и с онима који су те ражалостили.

Још се на крају молитава каже:

«Човече, осети с страх кад видиш Божанску крв:
Јер је огањ, који недостојне спаљује.»

Светом Причешћу приступај са свешћу о својој греховности – просто и побожно. Буди свестан да примаш управо Тело и Крв Господњу. А пошто ми по телесној природи не можемо да окушамо тело, Господ је по Својој милости благоизволео да ми, грешни, окушамо Његово Тело и Крв под обличјем хлеба и вина.

У Москви се на подворју Валаамског манастира десио овакав случај.

Дошла је жена на исповест код јеромонаха, каје се и каже: «Живим с Јеврејиномм, имам и децу.» Духовник каже: «Не можеш да живиш с Јеврејем, напусти га, иначе ти нећу дозволити да се причестиш.» Она каже: «Како могу да га оставим кад храни мене и моју децу?» У то време је управо тамо, на подворју, био митрополит Фински Сергије. Питали су га за то, а преосвећени је рекао: «Не браните јој да приступа Светом Причешћу, јер је свесна и каје се, а све остало треба препустити Божијем Промислу.»

Схиигуман Јован.

1956.г.

Моја размишљања

Данас сам ишао на гробље. Време је лепо, пут је сув. Обишао сам све гробове, прочитао даске на крстовима: ко је кад умро, колико година је живео у манастиру и колико је година имао.

На Новом Валаама у гробовима лежи сто педесет четири инока. Све сам вас познавао, и ваша тела леже у гробовима, јер је закон смрти неумољив. Знамо кад и где смо се родили, а кад и где ћемо умрети – не знамо. Човек је узет из земље, у земљу ће и поћи, а душа је од Бога – Богу ће и поћи.

Где се ви, часни оци, налазите и како тамо живите? Дубоко верујем да нисте умрли, већ сте само прешли у други, невидљиви свет. Али они ћуте. Где и како живе ми не знамо, и свети апостол Павле каже: *јер вјером ходимо а не гледањем* (2 Кор. 5, 7).

Сви наши монаси су веома стари, већина иде уз помоћ штапа. Већ смо припремили неколико гробова и сандуци су направљени.

Брзо, врло брзо ће и моје трулежно тело бити стављено у сандук, спуштено у хладан гроб и засуто земљом. Гробар ће направити хумку, ставиће крст. Можда ће се наћи добар човек и написаће на дасци моје име и прикуцати га за крст.

Часни оци! Молим вас, ако неко некада дође на овај мој гроб да се помоли за моју многогрешну душу.

Схиигуман Јован.

ДОПУНА

*Писмо јеромонаху Сергију (Иртелеу)³¹
Богољубиви о.Сергије!
Христос посреди нас!*

31. мај 1951.г.

Нови Валаам

Отац Јувиан ми је предао твоје писмо. Јако је добро што си у себи увидео «гордост и осуђивање других». Твоја гордост није духовна, како пишеш већ је просто неспоразум, јер ти не знаш своје душевно устројство. Потруди се уз Божију помоћ да се лечиш од ових болести штетних по душу. Гордост се лечи одсецањем своје воље у делима и речима. А осуђивање потиче од непажљивог живота. Ако будеш пазио на себе, а не на друге, наравно да ћеш наћи много различитих грехова: од самопосматрања ти неће ни пасти на памет да осуђујеш друге, већ ћеш их видети чак и као свете.

Ако имаш књигу ава Доротеја саветујем ти да је изучиш не разумом, већ делом, јер се она назива монашком азбуком. Ево наше немоћи: нисмо још ни азбуку проучили, а високо лебдимо у речима о богословљу. Свети Лествичник каже: «При исходу душе нећемо бити окривљени за то што нисмо чинили чуда, што нисмо богословили, али ћемо без сумње дати одговор Богу за то што нисмо плакали због својих грехова.» Прочитавши твоје писмо написао сам ти оно што ми је пало на памет. Ако нађеш нешто неразумно и увредљиво, покриј моје недостатке хришћанском љубављу.

Остајем с љубављу у Христу твој
добронамерник и самолитвеник,
архигрешни схиигуман Јован.

³¹ Архив Казанског скита. Калифорнија. САД

Сергије (Иртелеу Георгије), јеромонах Двадесетих година је ступио у Валаамски манастир, његов духовник је био јеромонах Јустинијан. Тридесетих година је ступио у Псково-Печерски манастир, овде је њиме руководио схиархимандрит Симеон. У Печорама је примио постриг и очигледно је био рукоположен у јерођакон и јеромонах. Средином тридесетих година јеромонах Сергије се уписао у Свето-Тројицки богословски институт. После завршетка Другог светског рата 1947-1948.г. о.Сергије је напустио Француску и упутио се на Аљаску. Тамо сеподвизавао на месту подвига преподобног Германа Аљаског. После тога о.Сергије је служио као мисионар на југу Сједињених Држава и у Мексику. Примио је велику схиму с именом Теодор. Упокојио се 1999.г. и био је сахрањен на једном од католичких гробаља у држави Њујорк.